

**GÜLSEREN BUDAYICIOĞLU'NUN MADALYONUN İÇİ: BİR
PSİKİYATRİSTİN NOT DEFTERİNDEN ADLI ESERİNDE GEÇEN
İKİLEMELER**

Hazırlayan: Cüneyt GÜLÇİN

Danışman: Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İĞDIR/2022

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLSEREN BUDAYICIOĞLU’NUN MADALYONUN İÇİ: BİR
PSİKİYATRİSTİN NOT DEFTERİNDEN ADLI ESERİNDE GEÇEN
İKİLEMELER

Hazırlayan
Cüneyt GÜLÇİN

Danışman
Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

İĞDIR/2022
Her Hakkı Saklıdır

TAAHHÜTNAME

Tez içeriğindeki tüm bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun bir şekilde hazırlanan bu çalışmada orijinal olan tüm kaynaklara eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Cüneyt GÜLÇİN

ÖZET

GÜLSEREN BUDAYICIOĞLU’NUN “MADALYONUN İÇİ: BİR PSİKİYATRİSTİN NOT DEFTERİNDEN” ADLI ESERİNDE GEÇEN İKİLEMELER

GÜLÇİN, Cüneyt

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

Haziran 2022, 202 Sayfa

Bu çalışmada Gülseren Budayıcıoğlu’nun ilk baskısı Ağustos 2004’te yapılan ve içerisinde çeşitli nedenlerle kendisine başvuran hastaların başından geçenleri belirli bir olay örgüsü dâhilinde anlattığı “Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden” adlı eserinde geçen ikilemeler konu edilmiştir. Çalışmanın amacı, Gülseren Budayıcıoğlu’nun söz konusu eserinde geçen ikilemelerle ikileme konusunu yapı, anlam, görev, köken ve aldıkları ekler bakımından sınıflandırmaktır.

Çalışma; Giriş, İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Yapısı, İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkileri, Farklı Oluşumlu İkilemeler, Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler, Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler, İşletme Eki Almış İkilemeler ve Sonuç olmak üzere sekiz bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde ikileme için yapılan tanımlardan, araştırmacıların ikileme için kullandıkları terimlerden, ikilemelerin özelliklerinden ve öneminden, ülkemizde ikilemeler üzerine yapılan çalışmalardan, Gülseren Budayıcıoğlu’nun hayatı ve eserlerinden ve son olarak çalışmaya konu olan “Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden” isimli eserinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın diğer bölümlerinde ikilemeler yapı, anlam, köken, sözcük türü ve aldığı ekler bakımından ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise; eserde tespit edilen ikilemelerin yorumu yapılmış ve bu yorumlardan çıkan sonuçlar ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Gülseren Budayıcıoğlu, Madalyonun İçi, İkileme, Yapı, Anlam, Alınma Sözcük

ABSTRACT

THE REDUPLICATIONS IN GÜLSEREN BUDAYICIOĞLU'S WORK TITLED “INSIDE OF THE MEDALLION: FROM A PSYCHIATRIC NOTEBOOK”

GÜLÇİN, Cüneyt

Master's Thesis

Turkish Language and Literature Department

Advisor: Assoc. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ

June 2022, 202 Pages

In this study, the reduplications in Gülseren Budayıcıoğlu's work titled "Inside the Medallion: From a Psychiatric Notebook", which was first published in August 2004 and in which she tells about the experiences of the patients who applied to her for various reasons, within a certain plot, are the subject. The aim of the study is to classify the reduplications and reduplication subject in Gülseren Budayıcıoğlu's aforementioned work in terms of structure, meaning, function, origin and suffixes.

Study consists of eight chapters which are; The Introduction, The Structure of Words Forming Reduplications, Meaning Relationships of Words Forming Reduplications, Reduplications with Different Occurrence, Words Forming Reduplications in Terms of Their Origins, Reduplications According to Their Functions in the Sentence, Reduplications with Business Suffixes, and Conclusion.

In the introduction, the definitions made for reduplication, the terms used by researchers for reduplication, the characteristics and importance of reduplications, the studies on reduplications in our country, the life and works of Gülseren Budayıcıoğlu, and finally her work called "The Inside of the Medallion: A Psychiatric Notebook" are mentioned.

In the other parts of the study, reduplications are discussed in terms of structure, meaning, origin, word type and suffixes.

In the conclusion part; the reduplications identified in the work were interpreted and the results of these interpretations were discussed.

Keywords: Gülseren Budayıcıoğlu, Inside of the Medallion, Reduplication, Structure, Meaning, Quotation Word

**Başta annem ve abim olmak üzere eğitim hayatım boyunca her daim bana destek
olan aileme...**

Cüneyt GÜLÇİN

TEŞEKKÜR

İlk yılı pandemi sürecinin en sıkıntılı günlerine denk gelen ve iki yıl devam eden eğitimim süresince kıymetli bilgilerinin her zerresini bizimle paylaşan, anlattığı her şeyin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ'a, çalışmam boyunca benden desteğini bir an olsun esirgemeyen yetenekli edebiyat araştırmacısı arkadaşım Enes ASIL'a, çalışma süresinde tüm zorlukları benimle göğüsleyen canım eşim Seda GÜLÇİN'e, son olarak da hayatımın her evresinde inancıyla beni cesaretlendiren ve bu günlere gelmemi sağlayan sevgili ağabeyim İlhami GÜLÇİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sevgi ve saygılarımla...

Cüneyt GÜLÇİN
İĞDIR/2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GRAFİKLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
I. GİRİŞ.....	1
I.a. Konu, Amaç, Kapsam ve Kısıtlılıklar	1
I.b. Materyal ve Yöntem.....	1
I.c. Literatür Taraması	4
I.ç. İkilemeler	7
I.d. İkileme Nedir?.....	8
I.e. İkilemelerin Özellikleri	11
I.f. Ülkemizde İkilemeler Konusunda Yapılan Çalışmalara Kısa Bir Bakış.....	13
I.g. Gülseren Budayıcıoğlu'nun Hayatı.....	16
I.ğ. Gülseren Budayıcıoğlu'nun Eserleri	17
I.h. Madalyonun İçi: Bir Psikiyatrin Not Defterinden İsimli Eser Hakkında.....	18

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİLEMELERİ OLUŞTURAN SÖZCÜKLERİN YAPISI

1.1. Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	27
1.2. Türemiş Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	47
1.2.1. Her İki Kelimesi de Yapım Eki Almış İkilemeler	48
1.2.1.1. İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar	48
1.2.1.2. Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar	49
1.2.2. Sadece Bir Kelimesi Yapım Eki Almış İkilemeler.....	57
1.2.2.1. İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar	57
1.2.2.2. Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar	58

İKİNCİ BÖLÜM

İKİLEMELERİ OLUŞTURAN KELİMELEİN ANLAM İLİŞKİLERİ

2.1. Aynı Kelimenin Tekrarından Oluşan İkilemeler.....	61
2.2. Zıt Anamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler.....	72
2.3. Eş Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	76
2.4. Yakın Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	79
2.5. Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler	87
2.6. Biri Anamlı Biri Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler.....	88
2.7. Her İki Sözcüğü de Anlamsız İkilemeler	89
2.8. Birbirini Tamamlayan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	90
2.9. Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FARKLI OLUŞUMLU İKİLEMELER

3.1. Bağlacı İkilemeler	97
3.1.1. “ne... ne...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	97
3.1.2. “ve” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	97
3.1.3. “ya da” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	97
3.1.4. “ya... ya...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	98
3.1.5. “kâh... kâh...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	98
3.1.6. “hem... hem...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	98
3.1.7. “ile” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler	98
3.2. Sorulu İkilemeler.....	98
3.3. İkileme Etkisiyle Üçlemeler.....	99
3.4. Sayı Adlarında Aralıklı İkilemeler	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÖKENLERİ BAKIMINDAN İKİLEMELERİ OLUŞTURAN SÖZCÜKLER

4.1. Arapçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler.....	101
4.2. İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler.....	104
4.3. İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler.....	105
4.4. Farsçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	106

4.5. İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler.....	106
4.6. İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler.....	107
4.7. İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler	108
4.8. İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler	108
4.9. Moğolcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	109
4.10. Fransızcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	109
4.11. İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler	109
4.12. İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler	109
4.13. Her İki Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler	109

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE İÇERİSİNDEKİ GÖREVLERİNE GÖRE İKİLEMELER

5.1. İsim Yapan İkilemeler	136
5.1.1. Doğrudan İsim Göreviyle Kullanılan İkilemeler.....	136
5.1.2. İsim-fiil Eki Alarak Cümlede İsim Görevinde Kullanılan İkilemeler	146
5.2. Sıfat Yapan İkilemeler.....	147
5.2.1. Doğrudan Sıfat Göreviyle Kullanılan İkilemeler	147
5.2.2. Sıfat-fiil Eki Alarak Cümlede Sıfat Görevinde Kullanılan İkilemeler	149
5.3. Zarf Yapan İkilemeler	150
5.3.1. Doğrudan Zarf Göreviyle Kullanılan İkilemeler	150
5.3.2. Zarf-fiil Eki Alarak Cümlede Zarf Görevinde Kullanılan İkilemeler	161
5.4. Zamir Yapan İkilemeler	164
5.5. Ünlem Yapan İkilemeler	165

ALTINCI BÖLÜM

İŞLETME EKİ ALMIŞ İKİLEMELER

6.1. İsim İşletme Eki Almış İkilemeler	166
6.1.1. İyelik Eki Alan İkilemeler	167
6.1.1.1. Hem İyelik Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler	168
6.1.1.2. Hem İyelik Hem Yönelme Eki Alan İkilemeler	169
6.1.1.3. Hem İyelik Hem Ayrılma Eki Alan İkilemeler.....	170
6.1.1.4. İlk Sözcüğü İyelik İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler	170

6.1.2. Yönelme Eki Alan İkilemeler	170
6.1.2.1. İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler	171
6.1.2.2. İlk Sözcüğü Yönelme Eki İkinci Sözcüğü Eksiz Olan İkilemeler	172
6.1.3. Bulunma Eki Alan İkilemeler	172
6.1.4. Belirtme (Yükleme) Eki Alan İkilemeler	173
6.1.4.1. İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Belirtme Eki Alan İkilemeler.....	174
6.1.5. Ayrılma (Çıkma) Eki Alan İkilemeler	174
6.1.5.1. İlk Sözcüğü Ayrılma İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler	174
6.1.5.2. İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Ayrılma Eki Alan İkilemeler	175
6.1.6. Vasıta (Birliktelik) Eki Alan İkilemeler	175
6.1.7. Çokluk Eki Alan İkilemeler.....	175
6.1.7.1. Hem Çokluk Hem İyelik Eki Alan İkilemeler	176
6.1.7.2. Hem Çokluk Hem İyelik Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler	176
6.1.8. Tamlayan Durum Eki Alan İkilemeler	176
6.2. Fiil İşletme Almış İkilemeler	177
6.2.1. Her İki Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler	177
6.2.1.1. Hem İsim-Fiil Hem Ayrılma Eki Alan İkilemeler	178
6.2.1.2. Hem İsim-Fiil Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler	178
6.2.1.3. Hem İsim-Fiil Hem Yönelme Eki Alan İkilemeler.....	178
6.2.2. Her İki Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler.....	178
6.2.2.1. Hem Sıfat-Fiil Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler.....	179
6.2.3. Her İki Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler.....	180
6.2.3.1. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler	184
6.2.3.2. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler	184
6.2.3.3. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler	185
6.2.3.4. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Gelecek Zaman Eki Alan İkilemeler	185
6.2.3.5. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Şimdiki Zaman Eki Alan İkilemeler	185
6.2.3.6. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler	185

6.2.3.7. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler	186
6.2.4. Çekimli Fiil Şeklinde Olan İkilemeler.....	186
6.2.4.1. Her İki Sözcüğü Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler	186
6.2.4.2. Her İki Sözcüğü Şimdiki Zaman Eki Alan İkilemeler.....	187
6.2.4.3. Her İki Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler	187
6.2.4.4. İlk Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman İkinci Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler	187
6.2.4.5. Her İki Sözcüğü Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler	188
6.2.4.6. Her İki Sözcüğü Emir Kipi Almış İkilemeler	188
SONUÇ.....	189
KAYNAKÇA	194
EKLER.....	197
ÖZGEÇMİŞ.....	203

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt	Aktaran
Bkz	Bakınız
Çev	Çeviren
S	Sayı
ss	Sayfa Sayısı
T	Türkçe
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türkçe Sözlük
Yay:	Yayınları
vb	Ve benzeri
vs	Vesaire
Haz	Hazırlayan

GRAFİKLER DİZİNİ

	Sayfa No
Grafik 1. Yapı Bakımından İkilemeler	197
Grafik 2. İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkisi	198
Grafik 3. Farklı Oluşumlu İkilemeler	198
Grafik 4. Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler	200
Grafik 5. Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler	201
Grafik 6. İşletme Eki Almış İkilemeler.....	202

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1. Yapı Bakımından İkilemeler	197
Tablo 2. İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkisi.....	197
Tablo 3. Farklı Oluşumlu İkilemeler	198
Tablo 4. Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler	199
Tablo 5. Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler.....	200
Tablo 6. İşletme Eki Almış İkilemeler	201
Tablo 7. İkilemelerin Eserdeki Öykülere Göre Dağılımı	202

I. GİRİŞ

I.a. Konu, Amaç, Kapsam ve Kısıtlılıklar

Bu çalışmaya Gülseren Budayıcıoğlu'nun "Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden" adlı eserinde geçen ikilemeler konu olmuştur. Çalışmanın amacı, Gülseren Budayıcıoğlu'nun eserinde geçen ikilemeleri tespit ederek yapı, anlam, görev, köken ve aldıkları ekler bakımından analizini yapmaktır. Tespit edilen ikilemeler, Gülseren Budayıcıoğlu'nun üslubunu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Çalışmanın kapsam ve sınırlılığını söz konusu eserin (Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden) Nisan-2021 yılında Remzi Kitabevi tarafından basılan 35. baskısı oluşturmaktadır.

I.b. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, çalışmanın asıl amacı "Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden" isimli eserde geçen ikilemeleri tespit ve analiz etmek olduğu için temel kaynak söz konusu eserdir. Bununla birlikte çalışmaya yön verecek sözlükler, internet uzantıları, ikilemelerle ilgili tez, makale ve kitaplar incelenmiş; Iğdır Üniversitesi Kütüphanesinden faydalanılmıştır.

"Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden Adlı Eserde Geçen İkilemeler" adlı tez konusu belirlendikten sonra ikilemelerle ilgili daha önce yapılmış olan tezler, makaleler, bildiriler ve kitaplar incelenmiştir. Gerekli araştırmalar yapıldıktan sonra eserde geçen ikilemeler fişlenip daha önce de yapılmış olan çalışmalar göz önünde tutularak ikilemeler yapı, oluşum şekli, cümle içerisindeki görevi, ikilemeyi oluşturan sözcüklerin kökeni bakımından sınıflandırılmıştır. Eserde geçen ikilemelerin sayfa ve satır numaraları tek tek gösterilmiş, bir ikileme eserde birden fazla yerde geçiyorsa tasnif esnasında geçtiği yerlerden birisi gösterilmiştir.

Çalışmanın *Giriş* bölümünde ikileme için yapılan tanımlardan, araştırmacıların ikileme için kullandıkları terimlerden, Osmanlıca, Almanca, İngilizce, Fransızca ve Türk lehçelerinde ikilemenin karşılıklarından, ikilemelerin özelliklerinden ve öneminden, ülkemizde ikilemeler üzerine yapılan çalışmalardan, Gülseren Budayıcıoğlu'nun hayatı ve eserlerinden ve son olarak çalışmaya konu olan Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden isimli eserinden bahsedilmiştir.

İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Yapısı bölümünde ikilemeler yapı bakımından incelenmiştir. Bu bölümde ikilemeler *Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler* ve *Türemiş Sözcüklerden Oluşan İkilemeler* olmak üzere iki ana başlıkta değerlendirilmiştir. Daha sonra türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler kendi arasında *Her İki Kelimesi de Yapım Eki Almış İkilemeler* ve *Sadece Bir Kelimesi Yapım Eki Almış İkilemeler* olmak üzere iki gruba ayrılarak İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar ve Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar olarak ayrı ayrı gösterilmiştir. Eserdeki ikilemelerin büyük çoğunluğunu basit sözcüklerden oluşan ikilemeler oluşturmaktadır. Türemiş sözcüklerden oluşan ikilemler de kendi içerisinde değerlendirildiğinde her iki sözcüğü de yapım eki almış ikileme sayısı fazladır.

İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkileri bölümünde ikilemeler Aynı Kelimenin Tekrarından Oluşan İkilemeler, Zıt Anamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler, Eş Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, Yakın Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler, Biri Anamlı Biri Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler, Her İki Sözcüğü de Anlamsız İkilemeler, Birbirini Tamamlayan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler ve Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler olmak üzere dokuz ana başlıkta gruplandırılmıştır. Bu gruplar içerisinde en çok örneğe sahip olan ikileme çeşidi aynı sözcüğün tekrarıyla kurulan ikilemelerdir. Çalışmanın bu bölümünde Hamza Zülfikar'ın "Türkçede Ses Yansımali İkilemeler", Vecihe Hatiboğlu'nun "Türk Dilinde İkileme", Doğan Aksan'ın "Eş Anamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Saptanmasında Eş Anamlılardan Yararlanma", Şinasi Tekin'in "İştikakçının Köşesi" gibi eserlerden faydalanılmıştır.

Farklı Oluşumlu İkilemeler bölümünde ikilemeler Bağlaçlı İkilemeler, Sorulu İkilemeler, İkileme Etkisiyle Üçlemeler ve Sayı Adlarında Aralıklı İkilemeler olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir. Bağlaçlı ikilemeler de kendi içerisinde "ne... ne..." Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler, "ve" Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler, "ya da" Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler, "ya... ya..." Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler, . "kâh... kâh..." Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler, "hem... hem..." Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler ve "ile" Bağlaçlı İle Kurulan İkilemeler olmak üzere yedi gruba daha ayrılarak incelenmiştir. Çalışmanın bu bölümünde -özellikle üçlemeler kısmında- Osman Nedim Tuna'nın "Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz

Dizisi” "isimli makalesiyle Mehmet Hakkı Suçin’in, “Türkçe ve Arapça Eserlerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi” isimli makalesi göz önünde bulundurulmuştur.

Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler bölümünde ikilemeleri oluşturan sözcüklerin kökenleri üzerinde durulmuştur. Bu bölüm kendi içerisinde Arapçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler, İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler, Farsçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler, İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler, İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler, İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler, Moğolcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, Fransızcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler, İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler ve Her İki Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler olmak üzere on üç başlıkta incelenmiştir. Söz konusu başlıklar içerisinde en çok ikileme örneği, her iki sözcüğü de Türkçe olan ikilemelerde görülmüştür. Bu bölümde kelimelerin kökenlerine bakılırken Kubbealtı Lügati ve Türkçe Sözlükten yararlanılmıştır.

Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler bölümünde ikilemelerin cümle içerisinde üstlendiği görevler belirlenmiştir. Söz konusu bölümde ikilemeler İsim Yapan İkilemeler, Sıfat Yapan İkilemeler, Zarf Yapan İkilemeler, Zamir Yapan İkilemeler ve Ünlem Yapan İkilemeler olmak üzere beş başlıkta ele alınmıştır. İsim-fiil eklerinden birisini alarak cümlede isim, sıfat-fiil eklerinden birisini alarak cümlede sıfat ve zarf-fiil eklerinden birisini alarak cümlede zarf görevinde kullanılan ikilemeler de ayrı başlıklar halinde değerlendirilmiştir. Bu bölümde Zeynep Korkmaz’ın “Gramer Terimleri Sözlüğü”, Vecihe Hatiboğlu’nun “Türk Dilinde İkileme”, Muharrem Ergin’in “Dil Bilgisi” gibi eserler bizlere yol göstermiştir.

İşletme Eki Almış İkilemeler bölümünde ikilemeler İsim İşletme Eki Almış İkilemeler ve Fiil İşletme Eki Almış İkilemeler olmak üzere iki gruba ayrılarak incelenmiştir. İsim işletme eki alan ikilemeler İyelik Eki Alan İkilemeler, Yönelme Eki Alan İkilemeler, Bulunma Eki Alan İkilemeler, Belirtme (Yükleme) Eki Alan İkilemeler, Ayrılma (Çıkma) Eki Alan İkilemeler, Vasıta (Birliktelik) Eki Alan İkilemeler, Çokluk Eki Alan İkilemeler ve Tamlayan Durum Eki Alan İkilemeler olmak üzere sekiz ana başlıkta toplanarak örneklerle açıklanmıştır. Hem iyelik hem belirtme

hem iyelik hem ayrılma eki gibi iki hal ekini birden alan ikilemeler de bu bölümde gösterilmiştir. Bu ikilemeler gösterilirken ilk önce hangi durum eki gelmişse o başlığın altında verilmiştir. Örneğin sağımı solumu ikilemesi iyelik ve belirtme eki almış bir ikilemedir. Bu ikileme iyelik eki alan ikilemelerin altında ayrı bir başlıkta toplanmıştır. Fiil işletme eki alan ikilemeler de temelde Her İki Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler ve Çekimli Fiil Şeklinde Olan İkilemeler olmak üzere dört gruba ayrılarak incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümü olan *Sonuç* bölümünde eserden tespit edilen ve yukarıda özetlenen bölümlerde yer alan ikilemelerin sayısal verilerine, Türk diline katkılarına ve yapılan diğer tespitlere ayrılmıştır.

I.c. Literatür Taraması

Çalışmamıza konu “Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden” adlı eser üzerine herhangi bir çalışma mevcut değildir. Ancak Türk edebiyatının bazı diğer eserleri, Türkçenin bazı tarihi devirleri, lehçeleri ve ağızları üzerine yapılmış ikileme çalışmaları YÖK Tez’de yer almaktadır. Asıl konuya geçmeden evvel bu çalışmaların bazılarına değinmekte fayda vardır. Şunu da belirtmek gerekir: Bu bölümde yer alan çalışmalara ikilemelerle ilgili yazılmış olan makale, bildiri, kitap gibi çalışmalar Giriş bölümünde *Ülkemizde İkilemeler Konusunda Yapılan Çalışmalara Kısa Bir Bakış* başlığıyla verildiği için tekrara düşmemek adına buraya alınmamıştır. Bu bölümde yer alan çalışmalar YÖK Tez veri tabanında yer alan yüksek lisans ve doktora tezleriyle sınırlandırılmıştır.

Prof. Dr. Ayşe İlker danışmanlığında Özge Çeşmeci Örek tarafından 2019’da yapılan *Orhan Pamuk’un Romanlarında İkilemeler* isimli yüksek lisans tez çalışmasında Orhan Pamuk’un Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhaflik ve Kırmızı Saçlı Kadın adlı romanlarında geçen ikilemeler incelenmiştir. Giriş, İnceleme ve Sonuç olmak üzere üç bölümden oluşan bu çalışmada tespit edilen ikilemeler yapı, anlam ve alınma sözcük bakımından analiz edilmiştir (Örek, 2019).

Yüksek lisans tezi olarak 2019’da hazırlanan bir diğer çalışma *Fahri Erdinç ve Romanlarında İkilemeler* isimli çalışmadır. Deniz Dolaman tarafından hazırlanan bu çalışmada Fahri Erdinç’in hayatı ve Ali’nin Biri, Acı Lokma, Kardeş Evi, Kore Nire

romanlarıyla Kalkın Nazım'a Gidelim isimli anı kitabındaki ikilemeler ele alınmıştır. Giriş, İnceleme ve Sonuç olmak üzere üç bölümden oluşan çalışmanın Giriş bölümünde Fahri Erdinç'in Türkiye'deki ve Bulgaristan'daki hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, ikilemeler üzerine yapılan çalışmalara değinilmiştir. İnceleme bölümünde, ikilemeler; yapı, anlam, sözcük türü ve köken bakımından ele alınmıştır. Sonuç bölümü, söz konusu eserlerde tespit edilen ikilemelerin yorumuna ayrılmıştır (Dolaman, 2019).

Sabahattin Ali'nin Romanlarında İkilemeler isimli yüksek lisans çalışmasına Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna, Kuyucaklı Yusuf ve İçimizdeki Şeytan adlı romanlarında geçen ikilemeler konu olmuştur. 2021'de Tansu Çekiç tarafından hazırlanan bu çalışma Giriş, İnceleme ve Sonuç olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Sabahattin Ali'nin hayatı ve romancılığı, ikilemeler üzerine görüşler ve yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. İnceleme bölümünde tespit edilen ikilemeler anlam, yapı, görev, aldığı ekler ve kökenleri bakımından tasnif edilmiştir. Çalışmanın Sonuç kısmında tüm bu verilerin yorumları ve çıkarımları yapılmıştır (Çekiç, 2021).

Yasemin Çürük tarafından hazırlanan *Attila İlhan'ın Kurtlar Sofrası Adlı Romanında Geçen İkilemeler* isimli çalışmada ikilemeler çok yönlü olarak incelenmiştir. Çalışmanın Giriş bölümünde ikilemlerin tanımları, söz konusu tanımların ortak ve farklı yönleri, ikileme için kullanılan yöntemler, yazarın hangi ismi tercih ettiği gibi konular üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde tespit edilen ikilemeler köken, yapı, tür, anlam, ses ve söz dizimi açısından incelenmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen verilerden hareketle yorum ve saptamalar yer almaktadır (Çürük, 2009).

Nimet Ceylan, 2009'da hazırlamış olduğu *Gazi Zahüriddin Muhammed Bâbur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler* adlı yüksek lisans tezinde Gâzi Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza'nın dört farklı eserinden ikileme derleyerek söz konusu ikilemeleri ses benzerliği, yapı, anlam, köken, sözcük türü, sözdizimindeki işlevleri açısından ele almıştır. Çalışmanın Sonuç bölümü toplam ikileme sayısı, hangi ikilemelerin hangi bölümde en çok kullanıldığı gibi sayısal verilerle yorum ve çıkarımlara ayrılmıştır (Ceylan, 2009).

Kemal Tahir'in Romanlarındaki İkilemelerin Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi isimli çalışma Kadir Korkutan tarafından yüksek lisans tezi olarak

hazırlanmıştır. Çalışmada Kemal Tahir'in Bozkırdaki Çekirdek, Damağası, Körduman, Rahmet Yolları Kesti ve Sağırdere romanlarında geçen ikilemeler tespit edilerek yapı, tür, anlam ve oluşum yönleri bakımından inceleyerek ikilemeleri Türkçe öğretimi bakımından değerlendirmiştir (Korkutan, 2016).

2004'te Sema Bayraktar tarafından hazırlanan *Türk Dilinde İkilemelerin Yapı-Görev-Anlam Özellikleri* isimli yüksek lisans tezinde Türkçenin tarihi devirlerinden (Köktürk, Uygur, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi) birer eser kaynak kabul edilerek tespit edilen 2153 ikileme yapı, görev ve anlam bakımından incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümde ikilemeler yapı bakımından incelenmiştir. İkinci bölümde ikilemelerin cümle içerisinde ve kelime gruplarında üstlendiği görevler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ikilemeyi oluşturan sözcükler arasındaki anlam ilişkileri dokuz alt başlıkla okuyucuya sunulmuştur (Bayraktar, 2004).

Yüksek lisans tezi olarak 2011'de Hasan Tunca tarafından Yard. Doç. Dr. Serkan Şen danışmanlığında hazırlanan *Eski Anadolu Türkçesinde İkilemeler* isimli çalışmada Eski Anadolu Türkçesine ait yirmi sekiz eserden derlenen ikilemeler çerçevesinde, gündelik yaşamda da sıkça kullanılan ikilemelerle ilgili üslup hatalarını ortaya çıkarmak ve bunlara çözüm bulmak amaçlanmıştır. Giriş, İnceleme ve Sonuç olmak üzere üç bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde ikileme için yapılan tanımlar ve görüşler dile getirilmiştir. İnceleme bölümünde tespit edilen ikilemeler - alfabetik düzenle- köken, anlam, kuruluş, ses benzerliği, hece dizilişi ve Türk dili tarihi açısından değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen sayısal veriler ve yapılan tespitler yorumlanmıştır (Tunca, 2011).

Kuzey-Batı (Kıpçak) grubu lehçelerinden biri olan Kırgız Türkçesinin önemli eserlerinden biri olan Manas Destanı üzerine 2021'de yüksek lisans tezi olarak hazırlanan *Manas Destanında İkilemeler* adlı çalışmada eserde geçen ikilemeler çeşitli açıklardan sınıflandırılmıştır. Çalışmanın Giriş bölümünde Manas Destanı, Manas Destanı üzerine yapılan çalışmalar, ikileme için araştırmacıların kullandığı terimler gibi konular üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde tespit edilen ikilemeler, ses ve yapı özellikleri, sözcük türleri, kökenleri ve anlamları bakımından ele alınmıştır. Çalışmanın

sonunda tüm ikilemeler anlamlarıyla birlikte sözlük şeklinde okuyucuya sunulmuştur (Çiftçi, 2021).

Oğuz grubu Türk lehçelerinden bir olan Türkmen Türkçesi üzerine Hüseyin Bozkurt tarafından 2013'te *Türkmen Türkçesinde İkilemeler* isimli üç bölümden oluşan bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Çalışmanın Giriş bölümünde ikilemenin tanımı, ikileme yerine kullanılan terimler, ikilemeler üzerine yapılan çalışmalar gibi konulara yer verilmiştir. Türkmen Türkçesinin sözcük varlığındaki ikilemeleri tespit etmek amacıyla hazırlanan bu çalışmanın İnceleme bölümünde Türkmen Dilinin Sözlüğü esas alınarak tespit edilen ikilemeler fonetik özellikleri, kökenleri, anlamları, sözcük türleri gibi yönleriyle ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümü olan Sonuç bölümünde tespit edilen ikilemelerden hareketle Türkmen Türkçesindeki ikilemelerin özellikleri ortaya konulmuştur (Bozkurt, 2013).

Türkiye Türkçesi Ağzılarında İkilemeler 2020'de yüksek lisans tezi olarak Öznur Sivri tarafından hazırlanmıştır. Türkiye Türkçesi ağzılarında kullanılan ikilemelerin tespiti, sınıflandırılması ve incelenmesini konu alan çalışma Giriş, İnceleme ve Dizin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Türkiye Türkçesi ağız çalışmalarının tarihçesi, ağız terimi, ikilemenin tanımı, özellikleri ve bugüne kadar yapılmış olan ikileme çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümünde tespit edilen ikilemeler sözcük yapısı, kökeni, anlamı gibi ölçülere göre incelenmiştir. B bölümünde en çok ya da en az kullanılan ikilemelerin özellikleri de açıklanmıştır. Dizin bölümünde tüm ikilemeler alfabetik olarak sıralanmıştır (Sivri, 2020).

I.ç. İkilemeler

Anlamı kuvvetlendirmek, güzelleştirmek ve vurgulamak için aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya eş, yakın ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılması (Çürük, 2009: 418) şeklinde tanımlanabilen ikilemeler, Türkçenin anlatım gücü ve zenginliği olup çok kullanılan dil unsurlarının başında gelen öğelerindendir.

Türkçenin ulaşılabilen ilk metinlerinden günümüz Türkçesine kadar çok sık kullanılan ikilemeler, Göktürk Yazıtları, Uygur Türkçesi, Karahanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserleri başta olmak üzere Türk dilinin her evresinde ve lehçesinde karşımıza çıkmaktadır.

Tarih boyunca hem sözlü hem de yazılı dilde kendisine geniş bir kullanım alanı bulan ikilemeler beraberinde incelenmemiş alanlar ve çözüme kavuşmamış problemleri

de ortaya çıkarmıştır. Çözüme kavuşamayan problemlerin başında ikilemenin hangi terimle ifade edileceği konusu gelmektedir. Çünkü ikileme için birden fazla terim türetilmiştir. Osmanlıcada ikileme sözcüğü yerine "atf-ı tefsiri, terhib-i ihtimali veya mühmelât" terimleri kullanılırken İngilizcede "reduplication", Fransızcada "redoublement ve hendiadyoin", Almancada "zwillingformen, hendiadyoin" terimleri kullanılmaktadır.

Türk lehçelerinde de benzer durum söz konusudur. Söz konusu ikilemeler için Azerbaycan Türkçesinde: "mürekkeb isim veya mürekkeb ad"; Türkmen Türkçesinde: "goşma aat"; Özbek Türkçesinde: "qoşma ót"; Gagauz Türkçesinde: "katlı adlık"; Tatar ve Başkurt Türkçesinde "quşma isem"; Yeni Uygur Türkçesinde "qoşma isim"; Nogay Türkçesinde "kabatlı at"; Kumuk Türkçesinde "koşma at"; Karaçay-Malkar Türkçesinde "kurulgan at veya koş at"; Kazak Türkçesinde "kürdeli isim veya kurdeli ataw"; Kırgız Türkçesinde "tataal zat atooç"; Altay Türkçesinde "kolbolu adalgı"; Hakas Türkçesinde "hadıl atar"; Tuva Türkçesinde "narın at veya narın çüve adı", Şor Türkçesinde "*kadıl at veya *kadıl at sözü" terimleri karşımıza çıkmaktadır (Naskali, 1997: 25).

Türkçede ikileme yerine "ikiz kelime, tekrar, yineleme, ikizleme, ikileme, kelime koşması, koşma, koşaç" gibi terimler kullanılmakta olup bu kullanımlar içerisinde en yaygın olanı "ikileme" terimidir.

Türkiye Türkçesinde ikilemeler üzerine yapılan çalışmalar göz önüne alındığında dilbilimcilerin eserlerinde ikileme yerine farklı terimler kullanıldıkları görülmektedir. İkileme için Ergin, Gülensoy ve Tuna "tekrarlar", Karaağaç "yineleme öbeği", Karahan ve Eker "tekrar grubu" ifadelerini kullanmışlardır. Korkmaz, Hatipoğlu, Vardar gibi dilbilimciler de ikileme sözcüğünü benimsemişlerdir.

I.d. İkileme Nedir?

Kullanılmasındaki temel amaç, anlamı kuvvetlendirmek olan ikilemeler pek çok araştırmacı tarafından genellikle anlamı pekiştirmek, vurgulamak ve güçlendirmek için oluşturulmuş kelime grupları olarak tanımlanmıştır.

Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türkçe Sözlükte ikileme "*Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması: yavaş yavaş, irili ufaklı, aşağı yukarı gibi.*" şeklinde tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, TDK Yay.: 1165).

"İkileme" ve "tekrar" terimleri arasında bir fark olmadığını belirten Zeynep Korkmaz *Gramer Terimleri Sözlüğünde* ikilemeyi "*Aralarında belli bir ses düzeni bulunan, biçim ve anlamca birbiriyle ilişkili olan, aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yan yana gelmesi ile oluşturulan kelime grubu*" (Korkmaz, 2014: 234) şeklinde tanımlamıştır.

Berker Vardar *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü* isimli eserinde ikilemeyi "*Anlama güç katmak amacıyla bir birimi, seslemi yineleme, aralarında benzerlik bulunan birimleri art arda kullanma: ölen ölene, güzel güzel, ev mev, vb.*" olarak açıklamıştır (Vardar, 2007: 302).

Leyla Karahan *Türkçede Söz Dizimi* isimli eserinde ikilemeyi "tekrar grubu" olarak isimlendirmiş ve "*Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubu*" (Karahan, 2010: 60) şeklinde ifade etmiştir.

Leyla Karahan'a göre ikilemeler, "*Anlamı kuvvetlendirir; nesneye ve harekete çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamları katar. Mini mini çocuklar (anlamı kuvvetlendirme), Diyar diyar dolaştım. (çokluk), Yaza yaza usandı. (süreklilik)*" (Karahan, 1999: 27).

"İkileme" terimi yerine "tekrar" terimini kullanan Muharrem Ergin, bu terimi tercih etme sebebini "*Bu kelime gurubunun yapısının temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanması teşkil eder.*" diyerek izah etmiştir (Ergin, 1990: 355).

Vecihe Hatipoğlu, ikilemeyi "*Anlamı güçlendirmek için, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması.*" (Hatipoğlu, 1981: 9) olarak tanımlamıştır.

İkilemeleri "bağlam öbekleri" başlığı altında inceleyen Tahsin Banguoğlu, bağlamlar için: "*Bağlamlar, söz içinde aynı işlevişte iki veya daha çok kelimeyi bağlayarak bağlam öbekleri meydana getirirler.*" (Banguoğlu, 2011: 510) der.

M. Kaya Bilgegil *Türkçe Dilbilgisi* isimli eserinde, ikilemeyi "*Araya hiçbir ek girmeksizin aynı cinsten iki kelimenin tekrarıyla hâsıl olan gruplar, ikizlemeleri teşkil eder.*" (Bilgegil, 2010: 276) şeklinde tanımlamıştır.

Karaağaç *Türkçenin Dil Bilgisi* adlı eserinde "yineleme öbeği" adını verdiği ikilemeleri “*Bir varlığı veya bir eylemi karşılamak üzere eş görevli iki sözün oluşturduğu söz öbeği*” (Karaağaç, 2000: 768) olarak izah etmiştir.

Hamza Zülfikar, ikileme için “*Başlıca amacı anlamı pekiştirme, güçlü kılma, ikizleşmelerle daha da anlamı kuvvetlendirmek olan ikilemeler, herhangi bir liguistik birimin tekrarıdır*” (Zülfikar, 1995: 699) şeklinde bir tanım kullanmıştır.

Hengirmen *Türkçe Dilbilgisi* eserinde ikileme için şu tanımlı yapmıştır: “*Anlatımı daha güzel ve etkili bir duruma getirmek için aralarında ses benzerliği bulunan yakın, aynı ya da zıt anlamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasına ikileme denir.*” (Hengirmen, 2002: 411).

Ahmet Cevat Emre, ikileme terime yerine “ikizleme” terimi tercih etmiş ve görüşünü şu şekilde dile getirmiştir: “*Dilin yüzyıllar süresince kazanıp kullandığı her türlü kelimeleri, yeni yeni duyular ve kavrayışlar anlatmak için, arka arkaya iki kere söylemekten, türleri ve şekilleri bir kelimelerin ikisini yan yana dizmekten daha tabii bir anlatış yolu olamazdı.*” (Emre, 1946: 590).

Mehmet Ali Ağakay *Türkçede Kelime Koşmaları isimli* makalesinde ikilemeyi “koşma” olarak adlandırmış ve şöyle açıklamıştır: “*Türkçedeki olay çoğu yeni kavram anlatmak veya belli bir kavrama değişik bir renk vermek üzere birbirine koşulan iki kelimeden tek bir kuruluş, temelli, anlamca bağımsız bir kuruluş türetmek yolunda bir yapı (teşkil) yöntemidir.*” (Ağakay, 1954: 98).

Ahmet Topaloğlu ikilemeyi, “*Anlama güç katmak amacıyla kelimelerin veya bazı seslerin tekrarlanması; bu şekilde yapılan kelime öbeği.*” olarak ifade etmiştir.

Osman Nedim Tuna, *Türkçede Tekrarlar isimli* makalesinde ikilemeyi “*Sözlerin belli kurallara bağlı olarak yan yana kullanılması*” (Tuna, 1948: 429); Kerime Üstünoğlu Dede Korkut Destanlarında Aralıklı İkilemeler makalesinde ikilemeyi “*Ses, hece, sözcük, sözcük öbeği, cümle tekrarına dayalı dil düzenlemeleri*” (Üstünoğlu, 1998: 464) olarak tanımlamışlardır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere ikilemelerle ilgili en kapsamlı tanımları diğer tanım yapan dilbilimcilerden farklı olarak ikilemenin sahip olduğu ses düzeninden bahseden Vecihe Hatipoğlu ve Zeynep Korkmaz yapmıştır.

Bu ses düzeni ikilemelere ritmik bir söyleyiş özelliği katmıştır. Bu özellikten yola çıkarak ardı ardına sıralanmış her kelime grubunun ikileme (yineleme) olmadığını

ve tekrar grubu ile ikilemeleri aynı kavram olarak değerlendirmenin yanlış olduğunu ifade etmek gerekir.

I.e. İkilemelerin Özellikleri

Türk Dilinde İkilemeler adlı eserin birinci bölümünde ikilemelerin genel özellikleri üzerinde duran Hatipoğlu'nun üzerinde durduğu ilk konu ses benzerliğidir. İkilemelerde ses benzerliğini "*İkilemelerin kurulmasında, ses benzerliğinin ses güzelliğinin önemi ve etkisi büyüktür. İkilemeleri kuran sözcüklerin çoğunda, önseste veya sonseste ses benzerliği vardır. Kısaca Türk düşüncesi, ikilemeleri kurarken kafiye arar. Ünlü uyumları, ünsüz benzeşmeleri gibi, ikilemede de ses benzerliği, ses uygunluğu kuralı vardır. Anlatımı güçlendirmek için, ikileme kurulurken ya aynı sesi veren aynı sözcük tekrar edilir yahut sesleri birbirine yakın olan, birbirini andıran sözcükler yan yana kullanılır.*" (Hatipoğlu, 1981: 13-18) şeklinde ifade eden Hatipoğlu'nun bu düşüncelerinden hareketle ikilemelerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- İkilemeyi kuran sözcükler arasında kesin bir kalıplaşma söz konusu olup sözcüklerin yer değiştirmesi (önce kullanılan sözcüğün sonra, sonra kullanılan sözcüğün önce kullanılması) mümkün değildir: "*Karı koca, eninde sonunda, kış kıyamet, kol kanat, kör kütük, kıt kanaat*"
- 2- Bazı ikilemelerde /b/ ya da /p/ ile başlayan kelimelerin ikilemenin ikinci sözcüğünü oluşturduğu görülür: "*Eğri büğrü, orda hurda, ondan bundan, oram buram, eski püskü*"
- 3- Bazı ikilemelerde ikilemeyi oluşturan sözcüklerden biri ya da ikisi tek başına kullanılamaz: "*Tek tük, eski püskü, çoluk çocuk, eğri büğrü*"
- 4- "*Kış kıyamet, eksik fazla, güçlü kuvvetli, doğru dürüst, eş dost*" örneklerinde görüldüğü gibi ikilemelerde genelinde ilk sözcük Türkçe, ikinci sözcük yabancı kökenlidir.
- 5- "*Din iman, çekip çevirmek, kul köle, kul kurban, kol kanat, kış kıyamet*" örneklerinde olduğu gibi ikilemelerde tek heceli veya az heceli kelime, çok heceli kelimeden önce gelir.

- 6- "*Ara sıra, az buz, açık saçık, e l ayak, el pençe, eksik fazla*" örneklerinden hareketle ikilemede, genellikle ünlüyle başlayan sözcük, ünsüzle başlayan sözcükten önce gelir.
- 7- Farklı sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan ikilemelerin çoğunda, birinci sözcüğün ilk hecesinde /a/ varsa, ikinci sözcüğün ilk hecesinde /u/ bulunur. Bu durum özellikle yansımalarla kurulmuş ikilemelerde görülür: "*Çarpık çurpuk, arlı şurtlu, tak tuk, çat çut, cart curt, zart zurt, katır kutur*"
- 8- Farklı sözcüklerden oluşan ikilemelerin sözcüklerinden birinci sözcüğün ilk hecesinde kalın, düz, dar ünlü varsa bütün ve hecelerde ve ikinci kelimede de kalın, düz, dar ünlü bulunur: "*Sıkı fıkı, kıvır zıvır, ıvır zıvır, mırın kırın, pılı pırtı*"
- 9- Türkçede, genel olarak, hemen hemen her türlü sözcük yan yana gelerek ya da bir iki sözcük aralıkla sıralanarak ikileme yapılabilir: "*Şırıl şırıl, güzel güzel, kol kanat, eğri büğrü, koşa koşa, göz göze*"

İkileme ve tekrar grubu arasında bir fark bulunmadığını ifade eden Leyla Karahan, "*Türkçede Söz Dizimi*" isimli eserinde ikilemelerin özelliklerini (Karahan, 2010: 60-62) aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- 1- *Tekrarlar, anlamı kuvvetlendirir; nesne ve harekete çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamı kazandırır: "mini mini, diyar diyar, iyi kötü, yaza yaza vb."*
- 2- *"Evi barkı, sağa sola, işinde gücünde" örneklerinde görüldüğü üzere ikilemeyi oluşturan kelimeler çekim eki alabilir.*
- 3- Tekrar grubu bağlama ve çekim edatları dışında bütün kelimelerle oluşturulabilir. Ünlemlerle de tekrar grubuna elverişli kelimelerdir: "*ah vah, of of*"
- 4- *"Ele güne, bet beniz, soy sop" örneklerinde olduğu gibi ikilemeyi oluşturan kelimelerden biri, zamanla tek başına kullanımdan düşmüş olabilir.*
- 5- *"Mışıl mışıl, doğru dürüst, okul mokul, bata çıka" örneklerinde görüldüğü üzere ikilemeyi oluşturan kelimeler arasında hem şekil hem de anlam ilişkisi vardır.*

- 6- İkilemeyi oluşturan kelimelerden biri, zamanla isim, sıfat, zarf ve fiil görevi üstlenir: "*Kahve mahve yapmam sana ben.*" TB. (isim)
- 7- İkilemeyi oluşturan kelimeler eş görevli sözcükler olup genellikle aralarında belirli bir ses düzeni bulunur. Belirli bir ses düzenine sahip olan ikilemelerin birçoğunda unsurların yerini değiştirmek mümkün değildir: Örneğin "*eğri büğrü*" tekrar grubu "*büğrü eğri*" olarak değiştirilemez.

I.f. Ülkemizde İkilemeler Konusunda Yapılan Çalışmalara Kısa Bir Bakış

Türkçe ikilemeler konusunda ilk çalışma "*Studien zur osmanischen Syntax*" isimli çalışmadır. Karl Foy 1899 yılında yapmış olduğu bu çalışmada Osmanlı cümlelerde "ana baba" ikilemesi üzerinde durarak ikilemeleri saha, mana, hece sayısı, sözcük sırası ve dilbilgisi olmak üzere beş ana başlıkta incelemiştir. Çalışmada ikiz olarak kullanılan sözcüklerin yan yana geliş kuralları da tespit edilmiştir (Hatipoğlu, 1981: 9-12).

Türkiye'de konuyla ilgili en olgun denemeyi 1942'de Dr. Saadet Çağatay "*Uygurcada Hendiadyoinler*" başlığıyla yazmıştır (Ağakay, 1954: 97).

Ahmet Cevat Emre, ikizleme adıyla andığı ikilemeleri 1945'te yayımladığı "*Türk Dilbilgisi*" adlı eserinde meydana geldiği sözcükler bakımından isim, sıfat, fiil vb. olarak sınıflandırmıştır (Ağakay, 1954: 97).

İkileme konusunda çeşitli makaleler kaleme alan Osman Nedim Tuna, "*Türkçede Tekrarlar*" isimli makalesine şu ifadelerle başlamıştır: "*Tekrarlar, Türk dilinde, bilhassa en uygun şartlar altında 7-8 asırlık bir gelişmeden sonra iyice gürbüzleşen ve güzelleşen Türkiye Türkçesinde önemli bir yer tutar. Sözlerin belli kurallara bağlı olarak böyle yan-yana kullanılmaları, dilimize kelime yaratma zenginliği, faaliyetlerin her türlüşünün, en ince bir şekilde söz ile ifadesini mümkün kılan fiilî şekiller zenginliği, tasvir zenginliği ve güzelliği... gibi çok esaslı özellikler kazandırmıştır*". Makalenin devamında ise, "*Bu derece mühim olan tekrarları, şimdiye kadar bütün hâlinde ele alan inceleme yapılmamıştır*." diyerek söz konusu ikilemeler konusunda yapılan çalışmaların yetersizliğini ifade etmektedir (Tuna, 1948: 429).

Çalışmasında yan yana kullanılan yapılardan bahseden Tuna, söyleyiş kolaylığı sağlamak amacıyla, yan yana kullanılan sözlerin ve seslerin tek söz gibi algılanması için savaşılan güçlüklerden ve hiatustilger (boşluk öldüren), contraction (büzülme, sıkışma), krasse (karışma), metathese (yer değişimi), assimilation (benzeşme), dissimilation

(benzeşmeme), gemination (ikizleme) ve düşme gibi ses olaylarından bahsetmiştir (Çürük, 2009: 5-6).

İkileme üzerine yapılan kapsamlı çalışmalardan biri de Vecihe Hatipoğlu'nun 1981'de kaleme aldığı "*Türk Dilinde İkileme*" isimli eseridir. Hatipoğlu eserinde ikilemeleri her yönüyle incelemiş, sınıflandırmış; zengin örneklerle konuyu vurgulamıştır. Türkçede ikilemelerin çok yaygın olduğunu eserinin "ön söz" bölümünde şu şekilde ifade etmiştir:

"İkileme, Türkçenin bilinenden çok daha önemli bir özelliğidir. İkileme, ünlü uyumları, ünsüz benzeşmeleri gibi Türkçenin kuralları arasında yer almalıdır. Türkçe, ikileme konusu ele alınmadan yapı bakımından aydınlatılamaz. Türkçede, ikileme o kadar yaygın, örnekleri o kadar çoktur ki, başka dillere bakarak, olayın ayrıca ele alınmasından, inceden inceye bütün örnekleriyle saptanmasından vazgeçilemez. Çünkü ikileme olayı, yapı bakımından, Türkçenin temellerine kadar inen bir özelliktir. Türkçenin yapısı, başlı başına ele alınınca, ikileme olayının önemi ortaya çıkar. İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür." (Hatiboğlu, 1981).

Hatipoğlu Türkçe yazı dilinde yabancı kelimelerin kullanımının atmasıyla ikilemelerin kullanım alanının daraldığını paragrafın devamında şöyle açıklamıştır: *"İkileme, Türkçenin yüzyıllar boyunca, evre evre ilgili bulunduğu Sanskritçe, Farsça, Arapça, Fransızca gibi dillerde az kullanılan bir özelliktir. Bu bakımdan dilimizde yabancı dillerin etkisi arttıkça ikilemenin kullanılış alanı daralmış ve ikileme daha çok halk dilinde geçerli sayılmıştır"* (Hatipoğlu, 1981).

Hatipoğlu eserinin son bölümünü oluşturan "İkilemeler Sözlüğü" bölümünü açıkladığı "İkileme Sözlüğü ve Birkaç Açıklama" bölümünde ikilemelerin tamamının bu bölümde yer alan ikilemelerle sınırlı olmadığını ve hemen hemen her tür isimden ve sıfattan ikileme kurulabileceğini de ifade etmektedir (Hatipoğlu, 1981).

Muharrem Ergin "*Türk Dil Bilgisi*" adlı gramerinde ikileme terime yerine "tekrar" terimini kullanmıştır. Ergin'e göre, tekrarlar aynı türden iki kelimenin peş peşe sıralanmasıyla oluşan kelime gruplarıdır. Kelime grubunu oluşturan sözcüklerden her birinin katılımı eşit olup biri diğerinden üstün değildir. Eksiz olarak bir araya gelen tekrarlar Türkçede zamirler hariç her sözcükte tekrar görülür. Ergin'e göre, tekrarlar cümleye kuvvetlendirme, çokluk ve devamlılık olmak üzere anlam katar. Ergin, tekrarları aynen tekrarlar (diye diye, ktır ktır vb.), aynı manaya gelen veya çok yakın anlamlı iki ayrı kelimenin oluşturduğu eş manalı tekrarlar (toz toprak, eğri büğrü vb.), zıt manalı tekrarlar (iyi kötü, içli dışlı vb.) ve ilaveli tekrarlar (deniz meniz, dümdüz vb.) olmak üzere dörde ayırmıştır (Ergin, 2009: 377-379).

İkileme yerine "ikizleme" terimini kullanan Kaya Bilgegil, "*Türk Dilbilgisi*" isimli eserinde ikilemenin tanımını yapmış, ikilemelerde sözcüklerin sıralanışını 1) aynı kelimenin tekrarıyla kurulanlar, 2) zıt anlamlı kelimelerle kurulanlar, 3) eş anlamlı kelimelerle kurulanlar, 4) anlamları ilgili kelimelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulanlar ve 5) bir kelime ve mühmelattan bir lafızla kurulanlar olmak üzere beşe ayırmıştır (Bilgegil, 2014: 162-163).

M. Hengirmen "*Türkçe Dilbilgisi*" eserinde dilimizdeki ikilemelerin büyük bir kısmının Türkçe kökenli kelimelerden oluşturulduğunu belirterek Türkçe kelimelerden oluşturulmuş ikilemelerle yabancı kökenli sözcüklerden oluşturulmuş ikilemeleri mukayese ederek ikilemenin kullanımını "*İkilemeler genellikle iki sözcükten oluşur. Kimi zaman üç sözcükten oluştuğu da görülür. İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça gibi dillerde ikilemelerin sayısı otuz kırkı geçmez. Bu nedenle ikilemeler Türkçenin en büyük ve önemli özelliklerinden biridir. Anlatımda tekrar ve ahenk öğrenmeyi kolaylaştırır. İkilemelerin de en önemli özelliği sözcüklerin tekrarı ve bu tekrardan oluşan ahenktir. Ses benzerliği olan sözcüklerin yan yana kullanılışı hem anlamı pekiştirir hem ahengi arttırır. Böylece dil şiirsel bir güzellik kazanır. Türkçenin mucizevi güzelliğinde ikilemelerin büyük payı vardır.*" (Hengirmen, 2002) şeklinde açıklamıştır.

Hengirmen'in çalışmasında üzerinde konulardan biri de ikilemelerde sözcüklerin sıralanışdır. O, sözcüklerin sıralanışını az heceliden çok hecelilerin önce gelmesi, ünlü ile başlayan kelimenin önce gelmesi ve /a/ ünlüsü ile başlayanların önce gelmesi olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Ses benzerliği konusuna da değinen Hengirmen, çalışmasında m-'li ikilemeler ve ikinci sözcüğü /b-/ veya /p-/ ile başlayan ikilemelere de yer vermiştir. Sözcük türleri bakımında ikilemeleri de içeren çalışmasında atasözleri ve deyimlerde önemli bir yere sahip olan ikilemleri de tespit etmiştir (Hengirmen, 2002).

"*Türkçenin Gücü*" isimli eserde "İkilemeler" alt başlığında ikilemeleri eş anlamlı sayılabilecek olan ad, sıfat, belirteç gibi sözcük türlerinin hemen hepsinden alınma ögelerle kurulmuş, yerli ve yabancı kökenli sözcüklerle oluşturulmuş ikilemeler (*kol kanat, hesap kitap, kılık kıyafet, güzel güzel...*) ve karşıt anlamlı ögelerden kurulan ikilemeler (*dost düşman, irili ufaklı, gide gele, olur olmaz, durdu durmadı...*) şeklinde iki gruba ayıran Doğan Aksan, Türkiye Türkçesinde ikilemelerin çok sık kullanıldığını ifade etmiştir (Aksan, 1998: 58-60).

İkileme konusunda yapılan çalışmalardan biri de "*Türkçede Kelime Koşmaları*" isimli makaledir. İkileme yerine "kelime koşması" terimini kullanan Mehmet Ali Ağakay, çalışmasında hendiadyoin, atf-1 tefsiri, ikizleme gibi terimleri de tanımlamıştır. Yinelemeli yapılar için koşma ve koşuk terimlerinin uygun olduğunu belirtmiş, hatta kelime koşmasını daha uygun olduğunu ifade etmiştir. Yapmış olduğu çalışma Osman Nedim Tuna'nın makalesinde kıyasa tabi tutulmuştur. 400 ikileme örneği üzerinden yaptığı incelemesinde ikilemelerde ses düzeninin yanı sıra anlamın da etkili olduğunu vurgulayarak anlamla ilgili sıralama kurallarını tespit etmiştir. Ona göre sıralama ilkeleri şu şekildedir: 1) azdan çoğa, 2) öncekinden sonrakine, 3) bir işin ilk evresinden son evresine, 4) temel kavramdan yardımcı kavrama, 5) koşuklardan biri yakıştırma olduğu zaman sona alınır, 6) biri olumlu, biri olumsuz iki koşuk karşılaşınca olumlusu başa geçer (Ağakay, 1954).

Hüseyin Durgut, *Türkiye Türkçesi İkilemelerinde Kalan Arkaik Kelimeler* isimli makalesinde ikilemeyi oluşturan sözcüklerden birinin anlamının açık olduğunu, diğer sözcüğün ise yazı dilinde artık yer almadığını ifade etmiştir. Bu tür ifadelerin yazı dilinde olmamasına karşın ikilemede diğer sözcüğün anlamını tamamladığını da belirten Durgut, bu konuya *bet*, *bos*, *çoluk*, *bark* gibi sözcükleri örnek olarak vermiştir (Durgut, 2004: 805-814).

I.g. Gülseren Budayıcıoğlu'nun Hayatı

Üç çocuklu bir ailenin ilk çocuğu olarak 1947'de Ankara'da dünyaya gelen Budayıcıoğlu, ortaokul ve lise öğrenimini TED Ankara Koleji'nde tamamladı. Üniversiteye giriş sınavında yüksek bir puan alarak Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne ön kayıt yaptırsa da annesinin yönlendirmesiyle 1966 yılında Ankara Tıp Fakültesinde öğrenimine başladı. Üniversite öğrenimi esnasında sürekli yeni arayışlar içerisinde olan Budayıcıoğlu, TRT'nin açmış olduğu spikerlik sınavını kazanarak TRT Ankara Radyosunda kadrolu olarak spikerlik yapmaya başladı. Üniversiteden mezun olduktan sonra serbest hekimlik görevinde bulunan ve mesleğinde oldukça başarılı olan Budayıcıoğlu'nun kalemi de oldukça güçlüydü. Bir yandan mesleğini icra ediyor bir yandan da amatörce bir şeyler yazıyordu.

5 yıl boyunca Ankara TRT Radyosunda Türk müziği programı sunan Budayıcıoğlu, hekimlik görevinde uzman olmak için Hacettepe Üniversitesi psikiyatri bölümüne asistan olarak giriş yaptı ve burada öğretim görevlisi olarak 1982 yılına kadar

çalıştı. 1982 yılında hayatının en zor ve en önemli tercihlerinden birini yapmak zorunda kalan Budayıcıoğlu'nun önünde iki yol vardı: Birincisi akademisyen olarak çalışmaya devam etmek, ikincisi doktorluk mesleği. Budayıcıoğlu ikinci yolu tercih ederek doktorluk mesleğine devam etti.

23 yıl serbest hekim olarak çalışan Budayıcıoğlu, 2005'te Ankara ve Türkiye'nin ilk ve tek psikiyatri merkezini açtı. Her kesimden insana yardımcı olmayı kendisine amaç edinen Budayıcıoğlu, kendi psikiyatri merkezinde hastalar ile yaptığı görüşmeleri hastaların izni dâhilinde kitap haline getirmiş ve ortaya ilk kitabı olan "Madalyonun İçi" adlı eser çıkmıştı. Remzi Kitabevi tarafından yayımlanan bu eser yayımlandığı dönemde kısa sürede yankı uyandırmayı başarmıştı.

Edebiyata olan merakı her geçen gün artan Budayıcıoğlu, 2008'de ikinci kitabı olan Günahın Üç Rengi adlı eserini yine Remzi Kitabevi aracılığıyla piyasa sürdü. Hayata Dön, Kral Kaybederse gibi kitapların yanı sıra İhanet, Kendini Sevmek, Hep Aynı Rol gibi blog yazılar da yazan Budayıcıoğlu, asıl şöhretini eserlerinin TRT 1, TV8 ve Kanal D'de dizi haline getirilmesiyle kazanmıştır. Psikiyatr ve yazar olan Budayıcıoğlu, evli ve 2 çocuk annesidir.

İ.ğ. Gülseren Budayıcıoğlu'nun Eserleri

Gülseren Budayıcıoğlu'nun eserlerini kitapları ve blog yazıları olmak üzere 2 başlık altında toplamak mümkündür.

Kitapları

Camdaki Kız

Kral Kaybederse

Hayata Dön

Günahın Üç Rengi: Madalyonun Öteki Yüzü

Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden

Blog Yazıları

Ruhsal Sorunlar Beden Sağlığımızı Bozuyor

Bir Mobbing Trajedisi

İhanet

Kendini Sevmek

Aldatılma ve Terk Edilme

Üniversite Sınavlarında Anne Babanın Tutumu

Ölüp Gitmenin Sırası mıydı Yani?

Koca Bir Ülkenin Kendini Arayan İnsanları

Hep Aynı Rol

Ekonomik Krizin İnsan Ruhuna Yansımaları

Evlilik, Orta Yaş, Yalan

Yaşamdaki Rol Dağılımı: Sevilmeyenler

I.h. Madalyonun İçi: Bir Psikiyatrin Not Defterinden İsimli Eser Hakkında

Gülseren Budayıcıoğlu'nun ilk eseri olan “Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden” adlı eser Ağustos 2004'te Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. İçerisindeki “Çöp Apartman” isimli hikâye TRT 1'de 71 bölümlük bir dizi film olan Masumlar Apartmanı'na uyarlanan bu eser içerisinde 16 farklı hikâyeyi barındırmaktadır. Bir psikiyatrist olan Budayıcıoğlu, bu eserinde değişik nedenlerle kendisine başvuran hastalarının başından geçenleri belirli bir olay örgüsüyle akıcı bir şekilde ele almıştır. Eser, günümüz toplumunda yetişen bireyleri ve onların iç dünyalarını çarpıcı bir şekilde okurla buluşturması yönüyle ilgi çekici ve önemlidir. Yazar eserde bir hikâyeyi bitirmeden diğer hikâyeye geçmiş, birkaç hikâyeye anlattıktan sonra tekrar ilk hikâyeye dönmüştür. Bu yönüyle diğer eserlerden ayrılan kitapta başlıklar çoğunlukla Cinini Çıkardım 1, Çöp Adam 1, Panik 1, Çöp Adam 2 gibi şeklindedir. Eserde yer alan öykülerin özetleri şu şekildedir:

Cinini Çıkardım: Hasta Rezzan adında bir kızdır. Kız etrafa saldırır ve insanlar kızını zapt etmekte zorlanır. Doktor gelir Rezzan'la güzelce konuşup onu odasına çıkarır. Doktor neden bu halde olduğunun nedenlerinin açıklamasını ister. İş yerinden bir arkadaşı bunu saplantılı bir şekilde seviyor zannediyordur. Arkadaşının kendini izlediğini, dinlediğini söyler. Bu durumdan sonra kızın psikolojisi iyiye gitmemiştir. Sürekli paranoyak davranışlar sergiler. Doktor ilaç yazıp ilk görüşmeyi sonlandırır. Sonraki hafta tekrar muayenehaneye gelen Rezzan geçen haftaya göre daha iyidir. Fakat kız paranoyak bir kişiliğe sahiptir. Kendini bir adamın sürekli izlediğini, dinlediğini düşünüp sürekli kendini suçlamaktadır. Günahkâr olduğunu ve kendisini asacaklarını düşünür. Doktor ona yardımcı olmaya çalıştıkça o kendini suçlamaya devam eder. Doktor seanstan sonra içeceği ilacı iki katına çıkarır.

Rezzan son randevudan sonra üç ay boyunca evde yoğun bir ilaç tedavisi görür. İşe gidemez. Tedaviye gidip gelir. Fakat durumu iyiyi gitmez. Bu seferki seansa annesi babası da gelir. Annesi garip bir kadındır. Doktor annesine sorular sorar ve garip, ilginç cevaplar alır. Doktor temizlik hastalığı ile ilgili sorular sorar. Kadın, büyük kızı öldükten sonra iyice arttığını söyler. Doktor büyük kızının ölüm nedenini merak eder. Anne durumu soğukkanlılıkla anlatır. Kızına izin vermediğini, kızının da pencereden atladığını ifade eder. Doktor şok geçirir ve annenin de tedaviye ihtiyacı olduğunu düşünür. Kadına sorular sorar, iş gittikçe tuhaflaşır. Kadın ölen kızı ile konuştuğunu söyler. Bunu duyan eşi kızar. Kadın da kocasına kızar ve odadan hızlıca ayrılırlar.

Sonraki dönemlerde Rezzan bir ay kadar randevularını iptal eder. En sonunda gelmeye karar verir. Doktor ona ilk kardeşini ve annesini anlatmasını istemiştir. Rezzan, kız kardeşinin ölüme giden hayatını ve yaşananları anlatır. Sonrasında konu yine iş yerindeki çocuğa gelir. Rezzan bu duruma kendi saplanmış. Etrafında yaşananları kendine ima edildiğini zannederek yaşıyordur. Doktor sonunda onun anladığı dilden konuşmaya karar verir, onu sakinleştirmeye çalışır. Kendine zarar vermemesi gerektiğini söyler ve bunu Rezzan'a hissettirir. Kendine danışmadan karar vermemesi gerektiğini söyler ve onu evine gönderir.

Sonraki süreçte Rezzan işine geri döner. Randevusuna bakımlı, temiz, şık gelmiştir. İşyerinde kimseye bir şey anlatmayacağına dair doktora söz vermiştir. Çünkü durumundan ötürü düşüncelerini başkalarına açıklamasının ona zarar vereceğini düşünür. Bu sefer Rezzan eskiye göre daha iyidir. Doktora cinsel isteklerinden ötürü kendini ahlaksız olarak gördüğünü söyler. Doktor ise ona bu tarz isteklerin normal olduğunu söyler. Bunun üzerine Rezzan kendini bir nebze iyi hisseder. İlaçlarını kullanmaya devam etmesi koşuluyla oradan ayrılır. Sonraki seansta doktor, Rezzan'ı daha iyi bir biçimde görür. Çünkü Rezzan kendi gerçeklerini kabul etmeye başlamıştır. Ama halüsinasyonlar görmeye devam ettiği için doktor ilaçlara devam etmesini söyler. Çok sonraları Rezzan'ın annesinin ilaç alıp sonra da havagazını da açıp intihar ettiği haberi gelir. Rezzan ve babası kızlarının ölümünden sonra olduğu gibi bu durumdan çok da etkilenmeden hayatlarına devam ederler. Rezzan, teyzesinin kızı ile takılır ama o adamla ilgili takıntıları devam eder. Fakat ilk haline göre ciddi sayılabilecek yol kat etmiştir.

İnternette Aşk Başkadır: Doktorun bir yıl önce tedaviye gelmiş olan Jale adındaki hastası eşiyle sorunları olduğu için tekrar gelmek durumunda kalır. Jale eşinin onu artık sevmediğini düşünerek iyice paranoyak biri haline gelmiştir. Durumunu gören eşi onu psikiyatriye götürür. Tedavi olur, düzelir. Jale bu seferki gelişinde doktora dayak yediğini, her yerinin morardığını söyler ve anlatmaya başlar. Tedavi olumlu sonuçlar verdikten sonra bakımlı bir kadın olarak hayatına devam eder ve birisinden hoşlandığını kocasına söyler bir gün bir mektup alır mektubu kimin gönderdiği mevzusu tartışılır sonra mektubu gönderenin kocası olduğu anlaşılır. Şok geçirir. Eşi onu iyice döver. İlişki bir süre kavgalı gürültülü bir biçimde devam eder. Geceleri ise normal bir ilişki halini alır. Bu durumdan çocuklarının etkilendiklerini düşünürler doktora gitmeye karar verirler. Doktor ona mektuplaşarak, yazarak ilişkinizi sürdürmeyi deneyin, devam ettirin der ve onları evlerine gönderir.

Çöp Apartman: Gülben adında bir hasta geceleri altına işeme sorunuyla doktora gelir. Bundan mustarıptır ve ailesinin onu pis südüklü diye çağırdıklarını söyler. Doktor ailesi ile ilgili sorular sorar, net cevaplar vermez. Doktor ilaç tedavisine başlayarak onu gönderir.

Sonraki günlerde Gülben'in kız kardeşi Neriman ellerinde ve kollarındaki yaralar için geldiğini söyler. Ablalarının temizlik takıntısı olduğunu eve biri girdi mi aylarca temizlik yaptıklarını söyler. Doktor evin durumunu daha detaylı anlatmasını ister. Neriman içinde bulunduğu içler acısı durumu anlatır. Neriman da artık bunlara dayanamadığını ve yorulduğunu ifade eder. Kardeşlerinin sürekli temizlik yaptıkları için babalarını aç bıraktıklarını yani ihmal ettiklerini söyler. Doktor ona da ilaç yazar ve onu gönderir.

Daha sonra Neriman yine gelir. Evdekilerin durumunu anlatmaya başlar. Ayda tonlarca su harcadığını belediye idaresinin kontrole geldiğini ve yaşadıkları diğer sorunları etraflıca anlatır. Anlatınca rahatladığını hissettiğini söyler ve odadan ayrılır.

Neriman bir yıl kliniğe gelmez. Doktor merak eder, endişelenir. İş yerini arar oradan ayrıldığını öğrenir. Durumun ciddi bir hal aldığını düşünür. Bir süre sonra onun ismini randevu defterinde görür. Neriman'a nerede kaldığını sorar. O da anlatmaya başlar. Kendisini istemeye birinin geldiğini ablasının misafirlerin elini yıkamadığını düşündüğü için olay çıkardığını vs. anlatır. Yaşayacak gücüm kalmadı, der doktora. Doktor onu sakinleştirir, ilaçlarını vererek gönderir.

Neriman'ın uzun süre kliniğe uğramaması doktoru endişelenir. Yine bir gün randevu defterinde Neriman'ın ismini görür. Neriman bitkin, yorgun, bakımsızdır. Doktor onun bu halini sorar. Neriman, işlerin iyice sarpa sardığını ablalarının aylardır evden çıkmadığını ve yıkanmadığını söyler. Doktora eve gelip gelemeyeceğini sorar. Doktor evlerine gider Safiye ve Gülben ile konuşur. İlk diyalogları pek iyi gelişmese de sonradan Safiye onun tekrar gelmesini ister. Doktor halinden memnun bir biçimde evden ayrılır.

Sonraları doktor, Nerimanların evine tekrar gider. Onların içler acısı haliyle karşılaşır, mutfığa girerek onlara yemek yapar. Doktor ilerleyen süreçte evlerine iki kere daha gider. Doktor Safiye ile baş başa konuşur. Ona çocukluğunu anlatmasını ister. Safiye, annesinin acımasızlığından bahseder. Sonraki seansta doktor onları iyi görüyor. Evleri tertemizdir, doktor onlara da banyo yaptırır. Banyo süresinin sekiz saatten iki saate düştüğünü fark eder.

Son görüşmeden üç gün sonra Safiye ve Gülben'in babaları ölür, günlerce ağlarlar fakat tedavilerini yani ilaçlarını aksatmazlar. İyileşmeye kararlıdırlar. Safiye kliniğe tek başına gelir. Doktor bundan dolayı memnun olur, evin durumunu anlatmasını ister ondan. Safiye, artık eski Safiye olmadığını her şeyin yavaş yavaş düzene girdiğini söyler ve doktora teşekkür eder, vedalaşırlar. Safiyeler evdeki tüm çöpleri atıp binalarını müteahhitte vererek yeni bir hayata başlarlar. Hepsinin durumu çok iyidir artık. Aradan üç yıl geçer, Neriman evlenir, çocuğu olur. Safiye onun bakıcılığını üstlenir. Gülben de apartman komşularının birinin erkek kardeşi ile evlenir. Titizliği dolayısıyla eşi onu aynı doktora getirir. Gülben geçmişini gizlemek için sekretere ve doktora çaktırmamalarını rica eder. Eşi durumu anlatır. Gülben'le doktor konuşur. Gülben değişmemekte kararlıdır. Doktor da sen istemedikçe ben sana bir şey yapamam der, vedalaşırlar. Son görüşmeden sonra Gülben de doktorun telkinlerine uyduğu için sorunlarını çözer.

Çanlar Kimin İçin Çalışıyor? Gülseren Doktor odasında otururken sekreteri Tuna gergin bir şekilde içeri girerek dışarda iri yarı, korkutucu bir adamın randevu almadan beklediğini söyler. Doktor hastanın içerisi gelmesini söyler. İçeriye Yiğit adında bir hasta gelir. Sıkıntısını anlatmaya başlayınca doktor ona şizofren teşhisi koyar. Yalnızlık içinde büyüdüğünü, kimsenin onu sevmediğini ve bir doktor olmak için eğitim aldığını anlatır. Hastasının bunları anlatırken garip hareketler yaptığını fark eden

doktor daha fazla detay ister. Yiğit, insanlarla iletişim kurmakta zorlanan bir kişiliğe sahiptir. Doktor onu tedavi etmek için çabalar. Ailesini arar. Sonrasında bir süre hastaneye yatırılır. Yiğit bu tedavi sürecinde iyileşir ama yine yalnızdır.

Kelebeğin Ömrü: İki genç kız bir de anne oldukça üzgün bir biçimde doktorun odasına girerler. Kadın elindeki kâğıdı doktora uzatır. Kâğıtta Şule'nin çok az ömrünün kaldığı ve bunu ona söylemeye kimsenin cesaret edemediği yazmaktadır. Kız, 34 yaşında bankada çalışan ve bekâr olan Şule adında biridir. Doktor, Şule dışında herkesi odadan çıkardıktan sonra ölüm konusunu yavaştan açar ve konuşmaya başlarlar. Şule, öleceğini biliyordur, içine doğmuştur, doktora ölümle ilgili sorular sorar. Beraber olgun insanların yaptığı gibi güzel bir sohbet ederler. Şule, doktorun yanından ayrılmadan önce keşke bu hayatı daha deli dolu yaşasaymışım, der. Çünkü hayatı hep ev iş arasında geçmiştir. Daha çok arkadaşı olsaydı, onlar kendisine destek olurlardı bu zor zamanlarında. Doktor ona sen olgun ve güçlü bir kızsın diye tebrik eder. Şule odadan çıkar.

Tanrım ve Ben: Bu bölüme konu olan hasta Müslüman bir ailede büyüyen fakat dinle ilgili bilgisi olmayan Ramazan adında biridir. Ramazan ilk zamanlarda dini konuları önemsemez fakat zamanla sorular aklını meşgul eder ve bu sorulara cevaplar arar. Arkadaşlarının kimisi boş vermiş, kimisi isyan etmiş, kimisi kabul etmişti. Etrafında sorularını cevaplayacak kimse bulamayan Ramazan, annesinin kendisine verdiği meali okuyunca dindar biri olmaya ve hayatını dine göre yaşamaya karar verir.

Estağfurullah: Bu kez hasta, 60 yaşlarında bir yaşlı amcadır. Muayenehaneye eşiyle gelir ama sürekli estağfurullah deyip duruyordur. Doktor durumu eşine sorar. Eşinin emekli olduktan sonra boşluğa düştüğünü camiye gidip geldiğini söyler. Sonraki süreçte içinden birtakım seslerin Allah'a küfrettiğini bundan ötürü de sürekli estağfurullah dediğini iletir. Doktor, eşini dışarı çıkararak Hayri Bey ile konuşur. Onun takıntılı olduğunu anlar. Emekli olunca düzeni değişmiş bu durumu evde huzursuzluk meydana getirmiştir. Tek başına kalmaya başlayınca da bu sesleri duymaya başlamıştır. Doktor da ona durumunu izah ederek duyduklarından ötürü sorumluluk taşımadığını günahkâr olmadığını anlatır. Katı kurallarından vazgeçmesini ister ilaç vererek gönderir.

Suç ve Ceza: Ruh doktoru Gülseren, bir tanıdığı tarafından gönderilen hastası Koray'ı ağırlayıp gönderdikten sonra İstanbul'dan gelen Pembe'yi odaya alır. Koray'dan sonra odaya giren Pembe, çekinerek de olsa nasıl bir çocukluk geçirdiğini,

babasından ölesiye dayak yediğini, okumak doktor olmak istediği halde annesi dâhil herkesin karşı çıktığını, hiç istemediği biriyle evlendirildiğini, evliliği sürecinde gün yüzü görmediğini, çocukları olmuyor diye her gece sarhoş kocasından dayak yediğini, kocasının karıştığı bir kavgada yaralanıp öldüğünü, bundan sonraki hayatında dul yaşamayı kabul etmesine rağmen çevredekilerin baskısıyla evlendiğini, İstanbul'a taşındığını, 2 çocuğu olduğunu, kocası tarafından hor görüldüğünü, ilk kocasında olduğu gibi bu kocasından da dayak yediğini, kocası boşanmak isteyince biletini alıp ailesinin evine döndüğünü vs. anlatır. Doktor Gülseren tüm olanları dikkatle ve sabırla dinledikten sonra Pembe'ye misaller vererek kendine güvenmesi ve cesur olması gerektiğini söyler. Doktorun söylediklerine ikna olan Pembe, hayatına yeni bir pencere açmak üzere odadan çıkar.

Ölümle Dans: Daha 17 yaşında olmasına rağmen hayattan, yaşamdan zevk alamayan Aslı, bir çare bulabilmek umuduyla Doktor Gülseren'e gelir. Her konuşmasında ölümden bahseden ve kendini eleştiren Ayşe, bir türlü kendini tatmin edemediği için ölmek istediğini ifade eder. Bu durum üzerine Doktor Gülseren, Ayşe'ye misaller vererek onun ne kadar doyumsuz ve bencil olduğunu kendisine naif bir dille anlatır. Bu olanlar üzerine Ayşe, hatasını anlar, kendisine çeki düzen vereceğine dair doktora söz verir.

Aç Milyarder: Doktor Gülseren, sırayla hastalarını muayene ederken sekreteri Tuna, acil bir hasta olduğunu söyler. Sekreteri ile hastanın yanına giden Doktor Gülseren, hastayı şok olmuş bir vaziyette görür. Hastayı bu durumdan kurtardıktan sonra odasına götüren doktor, neler olduğunu anlatmasını ister. İsmi Mustafa olan bu hasta, cebinden bir çek çıkarıp doktora gösterir. Meğer hasta piyangodan para kazanmış ve görünce şoka girmiş. Doktor konuştukça kendine gelen Mustafa, ne yapması gerektiğini dinledikten sonra vedalaşarak odadan çıkar.

Panik: Ruh doktoru Gülseren'in izni ile sekreteri Tuna, odaya orta yaşlı 2 bey alır. Diğerinden daha olgun gözükken hem kendini hem de kardeşi Yaşar'ı tanıtır ve Yaşar'ın 2 yıldır yaşadıklarını anladığı kadarıyla anlatır. Bunun üzerine doktor, biraz da Yaşar'ın konuşmasını, başından geçenleri anlatmasını ister. Yaşar, her şeyin bir yangın alarmıyla başladığını ve duyduğu her alarmı yangın alarmı zannederek panik olduğu zorlu atakları anlatır. Yaşar, sözlerine her panik olduğunda nefes alamadığını, ölüyormuş hissine kapıldığını ve artık bu korku ve panikle yaşamak istemediğini dile

getirerek devam eder. Tüm bu yaşananlardan sonra Yaşar'la saatlerce konuşan Doktor Gülseren, elinden geleni yaparak Yaşar'ı hayata tutmaya, ona yaşama sevinci aşılamaaya çalışır.

Tahtını Çaldıran Adam: Gülseren Doktor odasında otururken odaya iri yarı, kaba görünüşlü bir adam girer. Garip adındaki bu adam, selam verdikten sonra biraz çekinerek de olsa pavyonda çalıştığını, 40 yaşında ve evli olmasına rağmen pavyona gelen 19 yaşındaki bir kızı sevdiğini, kızın kendisini terk etmesiyle kızı öldürmek istediğini vs. anlatır. Tüm bunun üzerine doktor, o kızın adama sevmeyi öğrettiğini, onu öldürmek yerine ona minnettar olması gerektiğini anlatarak adamı bu işten vazgeçirir. Adamdan kızı zarar vermeyeceğine dair söz alan doktor, adamı evine gönderir.

Binbir Gece Masalları: Doktor Gülseren'in bu seferki hastası Nihal Hanım. Nihal Hanım, eşiyle birlikte doktora gelmiştir. Nihal Hanım, uzun zamandır hasta olduğunu ve doktorların bu hastalığın ne olduğunu bir türlü bulamadıklarını söyler. Doktor Gülseren, bir de Nihal Hanım'ın eşi Zafer Bey'le konuşmak ister. Zafer Bey Nihal Hanım'a göre daha konuşkan bir yapıya sahiptir. Zafer Bey, doktora annesiyle babasının tanışmasından bu zamana kadar olan süreci anlatmaya başlar. Varlıklı bir aileye sahip olduğunu, en iyi okullarda en iyi şekilde eğitim aldığını, babasının sevdiği kız ile evlenmesine izin vermemesi üzerine Nihal'le evlendiğini, babasının sürekli kendisini suçladığını, bir oğulları olduktan sonra Nihal'in sürekli hasta olduğunu vs. anlatır. Tüm bu anlatılanları göz önünde tutan Doktor Gülseren, Nihal'in ilgisizlikten hasta olduğunu Zafer Bey'e söyleyerek bundan sonra eşine karşı daha ilgili olmasını tembihler. Zaman geçtikçe Nihal Hanım iyileşmeye başlar, bu defa da Zafer Bey'in babası hastalanır. Zafer Bey, babasını da Doktor Gülseren'e getirir. Bir an önce ölmek isteyen bu yaşlı adam doktorun verdiği tavsiyeler sonucu biraz da olsa iyileşmeye başlar. Daha sonra Zafer Bey'in babası vefat eder. Babası vefat eden Zafer Bey, sık sık Doktor Gülseren'i ziyaret ederek ona içini döker.

Sapık mıyım Ben: Rapora ihtiyacı olduğu için hastane tarafından psikiyatri kliniğine sevk edilen Halim adında biri gelir. Doktor hanıma hayat hikâyesini anlatmaya başlar. Ailesi onu kız evlat istemedikleri için evlatlık olarak vermiştir. Evlatlık olarak verildiği ailede anne değil ama baba kötü biridir. Baba sürekli kızcağıza cinsel tacizde bulunur. Yaşı büyüdükçe tacizci babasına büyük tepki verir, karşı koyar; baba bu durumu hazmedemez, onu nüfusundan sildirmek ister. Öz babası da bu durumuma dâhil

olur para karşılığında mahkemede yalancı şahitlik eder. Halim artık tek başınadır kendi çabası ile ayakta kalmaya çalışır. Daha sonraları kendini erkek gibi hissettiğinin farkına varır, eşcinsel olduğunu kabul eder. Bunu toplum kabul etmeyeceğini bildiği için iş yerinde ondan hoşlanan biriyle evlenir. Bu durum kendisini gizlemek için bir şans gibi görünür. Ama hiçbir zaman karı koca gibi bir hayatları olmaz. Ondandırılmaya karar verir. Daha sonra da Safiye adında biri ile tanışır onun da hayatı Halim'le eşdeğerdir. Safiye ile Arkadaş olurlar. Safiye de cinsiyet değiştirmek ister. Halim de ondan etkilenir Safiye'nin de aklında böyle bir şey vardır. Onun da ameliyat olması gerekiyordur. Onu rapor almak için zaten buraya yönlendirmişlerdir. Doktor durum değerlendirmesi yapar, bunun çok önemli bir karar olduğunu iyice düşünüp öyle karar vermesi gerektiğini ifade eder. Hasta doktorun onu bu denli dikkate almasını, önemsemesini hayretler içinde karşılar fakat bu durumdan oldukça memnundur. Kendisinin de kıymetli olduğunun farkına varmıştır. Doktor, Halim'i dikkatli bir biçimde incelemesi gerektiğini düşünür. Cinsiyet değişikliğinin sebebini uzun uzun düşünmeye başlar. Sebebinin kızcağızın yaşadığı korkunç deneyimden ötürü mü yoksa yapısal bir durum mu olduğunu düşünmeye başlar. Hayati bir karardır sonuçta.

Kırık Hayatlar: Bu seferki hasta Reyhan adında güzel, bakımlı bir kadındır. Reyhan, gelir gelmez kendini anlatmaya başlar. Kocasının onunla ilgilenmediğini, sürekli eve geç gelmek için bahaneler uydurduğunu kendisini sürekli dırdır eden, baş ağrıtan bir kadın olarak gördüğünü söyler. Eşinin bu saydığı sebeplerden ötürü uzaklaştığını anlatır. Doktor bu söyleneler karşısında Reyhan'ı daha yakından tanımak amacıyla ona sorular sorar; Reyhan'a kişisel davranışlarını, huylarını anlatmasını ister. Reyhan da anlatmaya başlar. Reyhan ne yaparsa yapsın insanlara yaranamadığını sürekli tekrar eder bu durum doktorun dikkatini çeker bu konuya odaklanır. Doktor ona bu durumun kendini yıpratıldığını, insanların kendisini sevmesi için ekstra bir şeyler yapmanın gereksizliğinden bahseder ve seni sen olduğun için sevsinler; ilgi gösterebilirler, der. Reyhan, doktor hanımın konuşmalardan etkilenir ve değiştirmeye karar verir. Aradan zaman geçer birkaç kez yine gidip gelir kliniğe. Bir gün yine gelir ve bu kez mutludur. Eşinin üzerine fazla titremez, her şeyi dozunda yapıyordur artık. Hayatında kim varsa herkese; olduğu gibi yani içinden geldiği gibi davranıyordur, insanların onu sevmesi için değil olması gerektiği gibi doğal bir biçimde davranmaya başlamıştır ve bu durum onu artık huzurlu biri haline getirmiştir.

Kader Kurbanları: Gülseren Doktor odasında otururken daha önce tedavi etmediği bir hastası gelir. Bu hasta daha önce tedavi ettiği hastalardan birinin tavsiyesi üzerine gelir. İsmi Hayal olan bu hasta biraz solgun ve çekingen bir tavırla odaya girer. Doktora çocukluktan beri çok yaramaz olduğunu, ailesine her zaman karşı çıktığını, evlendiğini, boşandığını, boşandıktan sonra da rahat durmayıp evden kaçarak bir pavyonda çalışmaya başladığını anlatır. Hayal'e göre bundan sonra tüm bu yaptıklarından kurtulmanın tek bir çaresi vardır: o da ölüm. Hastasının anlattıklarını dinleyen Doktor Gülseren, onu ikna etmeye çalışsa da başarısız olur. Hayal artık ölümü beklemekten başka bir şey yapmamakta oldukça kararlı.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKİLEMELERİ OLUŞTURAN SÖZCÜKLERİN YAPISI

1.1. Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Kelimeler yapı bakımından basit, türemiş ve birleşik kelimeler olmak üzere üç grupta incelenir. Herhangi bir yapım eki almayan, kök ve eklerine ayıramayan kelimeler basit kelimelerdir. Yalın halde bulunan bu kelimeler türemiş ve basit sözcüklerin dışında kalan tüm kelimeler olarak da tanımlanabilir.

Güneş, basit kelimelerle ilgili görüşünü şu şekilde açıklamıştır: Bir dilin başlangıcından beri var olan ve kelime kökü olarak da adlandırılan bu ifadeler, bünyesinde bağımlı veya bağımsız morfem bulundurmeyen ve kendi başına anlamlı olan ifadelerdir (Güneş, 1999: 151).

Hatiboğlu, Türk Dilinde İkileme adlı eserinde ikilemeleri yapı bakımından ad kök veya gövdelerinden oluşan ikilemeler ve fiil kök veya gövdelerinden oluşan ikilemeler olmak üzere iki ana başlıkta gruplandırmıştır (Hatiboğlu, 1981: 35).

İncelenen eserde tespit edilen ikilemeler ikilemeleri oluşturan sözcüklerin yapısı bakımından incelendiğinde basit olan sözcüklerle kurulan ikilemelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu bölümde basit yapıli kelimelerle oluşturulmuş ikilemeler ele alınmıştır.

• yavaş yavaş (14-9)

Galiba otuz yıl sonra artık doydum ve **yavaş yavaş** bazı şeyleri de hazmetmemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (15-13), (25-26), (28-6), (61-8), (69-13), (71-4), (73-6), (90-6), (104-4), (114-10), (197-12), (123-25), (129-15), (134-28), (276-10), (259-13), (254-9), (296-2), (298-8), (298-37), (299-5), (304-36), (353-28), (377-10), (377-21)

• koca koca (15-3)

Her taraf nasıl da kalabalık. **Koca koca** otobüsler, arabalar ve insanlar.

Diğer örnekler için bk. (129-18)

• oradan oraya (15-4)

Oradan oraya koşturan bu insanlar nefes aldıklarının, yaşadıklarının, var olduklarının farkındalar mı acaba?

Diğer örnekler için bk. (91-22), (357-29)

• **ellerini kollarını (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında **ellerini kollarını** sallayarak bağırıp duruyor.

• **göz göze (16-4)**

Tam babasına fırlatmak üzereyken beni görüyor. **Göz göze** geliyoruz. Şimdi sağ eliyle vazoyu havaya kaldırmış, bu sefer bana fırlatmaya hazırlanıyor.

Diğer örnekler için bk. (31-4), (40-9), (80-17)

• **sağa sola (17-21)**

Başını sağa sola çevirip gözleriyle odayı taramaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (223-27)

• **allak bullak (18-8)**

Ama bunu benim anladığımı fark etti, yüzü bir anda **allak bullak** oldu. O gün eve gelince iş yerinden bir kız arkadaşımı cep telefonundan aradım ve “Bu adamın cini var mı, bugün ben bunun cinini çıkardım.” dedim.

Diğer örnekler için bk. (177-10), (362-2)

• **kendi kendine (18-25)**

Kendi kendine mırıldanır gibi konuşuyor. Parmağında mavi takılı bir yüzük var, yüzüğü bir çıkarıp bir takıyor.

Diğer örnekler için bk. (22-26), (26-7), (162-16), (162-21), (346-29)

• **öne arkaya (18-29)**

Bazen sıkıntısı iyice artıyor, bazen o tuhaf gülümseme yayılıyor yüzüne ve sanki birisiyle konuşur gibi başını **öne arkaya** hafifçe sallıyor.

Diğer örnekler için bk. (101-1)

• **sağımı solumu (18-34)**

Orası benim yatak odam, çıplak da gezerim, **sağımı solumu** da açarım, donumu da çıkarırım.

Diğer örnekler için bk. (267-16)

• **abuk sabuk (19-19)**

Bana **abuk sabuk** cevaplar verdi. Ne demek istediğimi güya anlamamış.

Diğer örnekler için bk. (22-21), (78-37), (210-15)

• **sabah gider akşam gelir (21-34)**

Okuldan mezun olunca bu işe girdi. **Sabah gider, akşam gelir.** Sonra da odasına çekilir.

• **tuhaf tuhaf (22-24)**

Sonra baktık bizimki çok ciddi. **Tuhaf tuhaf** hareketler yapıyor, sanki birisiyle konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (119-32), (152-17)

• **bön bön (23-2)**

Nasıl olsun, her zamanki gibi. **Bön bön** bakıyor yüzüme.

• **birden bire (23-5)**

Böyle **birdenbire** ne oldu bu kıza? Düzelir mi peki?

Diğer örnekler için bk. (197-19), (220-2)

• **oluk oluk (26-13)**

Gözlerinden hayat fışkırıyor etrafa **oluk oluk** pozitif enerji yayılıyor.

• **sinsi sinsi (27-22)**

Artık her akşam eşini gizli gizli, **sinsi sinsi** izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

• **bir deri bir kemik (27-36)**

Bir deri bir kemik, sararmış solmuş, ayakta zor duran, mutsuz, umutsuz, artık yaşamı anlamlı bulmayan...

Diğer örnekler için bk. (310-20)

• **cıvı cıvı (28-18)**

Gülerek başlıyor konuşmaya. Sesi bile değişmiş bu kadının. **Cıvı cıvı** taptaze bir ses bu.

• **bol bol (28-26)**

İşimizi birlikte yapıyor, vakit buldukça **bol bol** konuşuyor, gülüşüyorduk.

Diğer örnekler için bk. (213-30), (310-21)

• **tek tek (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, **tek tek** kelimesi kelimesine naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

Diğer örnekler için bk. (37-38), (52-34), (54-21), (104-34), (129-7), (131-32), (235-6), (247-25), (253-3), (285-11), (308-37), (311-26), (311-28), (332-3), (334-18), (336-18), (336-19), (357-27), (358-12)

• **kelimesi kelimesine (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, tek tek **kelimesi kelimesine** naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

• **sık sık (30-34)**

Aklıma **sık sık** Kemal ve oğlum geliyordu, hala kararsızdım.

Diğer örnekler için bk. (75-18), (109-19), (145-34), (197-21), (197-29), (218-37), (243-30), (246-34), (255-5), (256-7), (367-3), (278-28), (285-15), (305-31), (307-3), (307-14), (334-21), (337-6), (338-16), (340-8), (342-15), (347-34), (357-14), (358-29)

• **sürdü gitti (32-37)**

Komşular gidince yatağa zor attık kendimizi, yine çılgın gibi sevişmeye başladık. Ve bu hep böyle **sürdü gitti**.

• **suç ve ceza (35-3)**

Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı kitabını okudun mu?

• **ciddi ciddi (38-9)**

Evet, ama bu beni kurtarmıyor, çünkü gidip gitmemeyi **ciddi ciddi** düşündüm.

• **neler neler (39-8)**

Ona **neler neler** yazacağım. Ona anlatmak istediğim o kadar çok şey var ki.

Diğer örnekler için bk. (120-1), (128-2), (144-24)

• **canları kanları (39-20)**

Kadınlar var olmaya devam ettikçe dünyamızdan sevgi hiç eksik olmayacak. **Canları kanları** pahasına bile olsa...

• **iş güç (43-1)**

Hep evdeyim, **iş güç**, derken akşam oluyor

Diğer örnekler için bk. (348-25)

• **doğru dürüst (43-20)**

Kendi bir şey anlatmadığı gibi, benim sorularıma da **doğru dürüst** cevap vermiyor.

Diğer örnekler için bk. (81-15), (105-28), (187-5), (125-15), (126-21), (136-30), (217-21), (268-24), (348-14), (348-26), (353-26)

- **alet edavat (44-7)**

... çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil, pek çok **alet edevat** gerekiyor.

- **ağrı mağrı (44-11)**

Ama gemi bitip de cam fanusun içine yerleşince **ağrı mağrı** kalmıyor.

- **yüzüne gözüne (45-18)**

Rezzan, sarı saçları yine taranmamış, **yüzüne gözüne** dökülüyor.

- **ince ince (46-8)**

Her şeyi **ince ince** düşünmüş.

- **kendi kendini (46-11)**

Kendi kendini nasıl da köşeye sıkıştırıyor.

- **kolay kolay (53-12)**

Bu yüzden kimse **kolay kolay** çamaşır değiştirmez ve kirlilerimizin renkleri siyaha yakındır.

Diğer örnekler için bk. (94,28), (120-23), (143-38), (210-19), (297-20), (334-30)

- **saçı sakalı (56-24)**

Dev gibi bir genç adam, **saçı sakalı** birbirine karışmış. Sol kulağında küçük bir küpe parlıyor.

- **anne babalar (60-33)**

Haklısın, **anne babaların** idealindeki çocuk.

- **gezsın görsün (61-11)**

Bense içimdeki, birbirinden değerli eserlerin bulunduğu bu sergiyi birileri **gezsın görsün** istiyordum.

- **ne yaparsam yapayım (61-28)**

Ama **ne yaparsam yapayım** hiçbirini makbule geçmiyor, kocamın ilgisini çekemiyorum.

- **uzun uzun (64-3)**

Artık iç dünyamda rahatça, **uzun uzun** geziniyor, dış dünyada olup bitenler ise beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

Diğer örnekler için bk. (72-22), (171-2), (194-1), (143-7), (202-5), (275-38), (267-8), (262-13), (262-20), (298-9), (308-2), (333-31), (356-3), (364-17)

- **yedir içir (67-23)**

Yıllarca emek ver, **yedir içir**, büyüt ve sonra bir gün bir telefonla bütün hayallerin, umutların, emeklerin yerle bir olsun.

• **iç içe (69-5)**

Gerçekle, gerçek olmayan **iç içe** geçmiştir ve kişi hangisine inanacağını tam bilmemektedir.

Diğer örnekler için bk. (93-6)

• **karşı karşıya (69-12)**

...kişinin kendi kendisiyle **karşı karşıya** gelmesine ve tam bir iç savaş yaşamasına neden olmaktadır.

Diğer örnekler için bk. (129-36), (199-17)

• **bir bir (70-33)**

Bazen de o kadar önemlidirler ki, dünyadaki bütün istihbarat birimleri her an onları izlemekte, yaptığı her hareketi **bir bir** değerlendirmektedir.

• **gezer dururlar (71-35)**

Bütün bunların sonunda yarattıkları hastalıklı hayal dünyasının içinde yıllarca **gezer dururlar**.

• **yer yer (71-37)**

Geriye **yer yer** kopmuş, silinmiş, solmuş bir eski filmin parçaları kalır. Artık o, her şeyi bilen ama hissedemeyen bir robot bile değildir.

• **apar topar (72-14)**

Ertesi gün Yiğit'in ailesi **apar topar** Ankara'ya geldi. Annesi de babası da perişandı.

Diğer örnekler için bk. (142-1), (232-26), (233-13), (284-29)

• **üst üste (73-28)**

Ellerini namaz kılar gibi göğsünün üzerinde **üst üste** tutuyor.

Diğer örnekler için bk. (344-15), (358-13)

• **sakin sakın (75-35)**

Kızının intiharında kendi payını görmüyor mu bu kadın? Üstelik ne kadar da **sakin sakın** anlatıyor!

• **aklını zekâsını (78-12)**

Ama eminim ki kızımın güzelliğini, **aklını zekâsını** çekemeyen birçok arkadaşı vardır çalıştığı yerde.

• **pırıl pırıl (78-27)**

Her gün **pırıl pırıl** sofrası önüne geliyor. Cam ne isterse onu pişiriyoruz. Evi tozdan kurtarıyoruz.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (245-15), (287-12), (313-2), (356-3)

• **hemen hemen (80-8), (199-16)**

Hastaya konan teşhis çok kötü, **hemen hemen** hastalığın son aşamasına gelinmiş. Tıbbın çaresiz kaldığı bir hastalık bu.

• **tekrar tekrar (84-16)**

Çok üzölmüş, kendimi **tekrar tekrar** sorgulamış ve bunu hocalarımla defalarca konuşmuştum.

Diğer örnekler için bk. (104-29), (159-24), (194-3), (208-13), (308-8), (324-27), (331-24)

• **aşağı yukarı (85-13)**

Dünyamız milyarlarca yıldır var. Üzerinde **aşağı yukarı** on bin kuşak insan yaşamış. İnsan ömrü şimdi giderek uzuyor.

• **çatır çatır (85-23)**

Keşke o paraları **çatır çatır** yeseydim. Daha yapmadığım öyle çok şey var ki... Biraz daha zamanım olabilse!

Diğer örnekler için bk. (308-23)

• **karı kocanın (86-26)**

Size ilginç gelebilecek bazı bilgiler vereyim, bir çiftin yani **karı kocanın**, yaşamı boyunca bir buçuk trilyon farklı çocuk yapabilme kapasitesi varmış.

• **az ya da çok (87-11)**

Doğuyor, **az ya da çok** yaşıyor sonra da ölüyor.

• **canla başla (88-5)**

Yıllardır **canla başla** çalışmışsınız.

Diğer örnekler için bk. (145-21)

• **er geç (88-8)**

Ölüm hepimiz için Şule Hanım, **er geç** onunla buluşacağız.

• **vardan yok (89-25)**

Ünlü fizik kuramını unutma, **vardan yok** olmaz, olamaz.

• **yüz yüze (91-11)**

Şu söylediklerin var ya, ölümle **yüz yüze** gelince en büyük âlimlerin, filozofların bile düşünemeyeceği, söyleyemeyeceği kadar önemli ve derin sözler.

Diğer örnekler için bk. (187-28)

• **muzip muzip (92-18)**

Ne kadar güzel bir kadın ve benim bu çok sevdiğim şarkıyı nasıl da hissederek söylüyor. Şarkı bitince gözlerini açıp **muzip muzip** yüzüme bakıyor.

• **bay bay (93-3)**

Hadi artık, bu sefer gerçekten gidiyorum. **Bay bay!**

• **kol kola (93-6)**

Hep **iç içe**, kol kola geziyorlar.

Diğer örnekler için bk. (200-22)

• **cayır cayır (95-16)**

Ya cezalar... Cehennemde **cayır cayır** yanmalar...

Diğer örnekler için bk. (119-36), (300-19)

• **burun buruna (98-15)**

Kaç kere ölümle **burun buruna** gelmişim, kılım kıpırdamamış benim.

Diğer örnekler için bk. (175-26), (226-7)

• **koyun koyuna (95-18)**

Günlerce aç gezdin mi? Sokaklarda kopeklerle **koyun koyuna** yattın mı? Kıskanırdım o evde yaşayanları.

• **gelir giderim (98-29)**

Yıllardır **gelir giderim** buraya, hiç değişmedin.

• **üstünü başını (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve gelir gelmez **üstünü başını** zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **haddi hesabı (104-1)**

Deterjana verilen paranın **haddi hesabı** yok.

• **parayı pulu (104-2)**

...arada bir bu kadar çarşaf almamıza itiraz eder, yani bizden **parayı pulu** esirgemez.

• **hom hom (106-29)**

“**Hom Hom Kız**” derdi bana. Çocukluğumdan beri biraz kiloluydum ben.

Diğer örnekler için bk. (177-31)

• **saçı başı (108-10)**

Saçı başı dağınık ve kirli. Sanki günlerdir hiç yıkanmamış, taranmamış gibi.

• **arada sırada (114-1)**

Arada sırada dinlerim. Ne diyor radyolar?

• **oranı buranı (115-31)**

Bu adamı öyle kendine zarar vererek, **oranı buranı** keserek durduramazsın.

• **tövbe tövbe (117-21)**

Biz önce ne olduğunu anlayamadık, meğer **tövbe tövbe**, Allah affetsin, Allah'a küfretmek gelirmiş içinden.

Diğer örnekler için bk. (118-11), (118-17), (120-31), (121-9), (121-33)

• **dinden imandan (117-26)**

Gerçekten de emekli olur olmaz beş vakit camiye gitmeye başladı ama sonradan ne oldu anlayamadık, adam **dinden imandan** çıktı.

• **alt üst (119-10)**

Neye uğradığımı şaşırdım, bütün planlarım **alt üst** oldu.

• **eşi dostu (119-22)**

Ev küçük, hanımın **eşi dostu** geliyor, hiçbir yere sığamadım.

Diğer örnekler için bk. (157-36), (302-30)

• **eşin dostun (119-27)**

Bir iki dükkâna **eşin dostun** yanına uğradım, herkesin işi var gücü var, oralara da fazla gidemedim, sonunda iyice daraldım.

Diğer örnekler için bk. (158-1), (342-10)

• **hacı hocalara (120-5)**

Bizim oralar küçük yer, beni hemen **hacı hocalara** götürdüler. Ben bu işlere pek inanmam ama insan denize düşünce yılana sarılıyor.

• **derdime derman (120-11)**

Buradan da **derdime derman** bulamazsam ne yaparım.

Diğer örnekler için bk. (120-12)

• **ya hep ya hiç (122-5)**

Ya hep ya hiç derler, ortayı bulamazlar ve bu yüzden yakın ilişkilerde sıkıntı çıkar.

• **avaz avaz (127-5)**

Bir yandan **avaz avaz** ağlıyorlar, bir yandan herkesin cini tepesinde, gözünün üstünde kaşın var diyeni paylıyorlar.

• **eli ayağı (127-18)**

Bizim evde herkesin **eli ayağı** titriyor, sanki bizi asmaya götürecekler.

• **kaş göz (127-22)**

Çocuğun annesi bir ara tuvalete girdi, bizimkilerde **kaş göz** işaretleri gırla gidiyor.

• **aklım fikrim (128-1)**

...babam hastayken, ablalarım bu kadar sıkıntı çekerken benim **aklım fikrim** erkeklerdeymiş.

Diğer örnekler için bk. (144-7)

• **el âlemi (131-34)**

Tabaklar bardaklar banyoya yığıldı, üzerinizdeki çamaşırların kirden rengi attı, zavallı ihtiyar pislikten kokuyor, bir de **el âlemi** beğenmezler.

• **yan yana (133-33)**

Canım biliyorsunuz işte, bizi yolda Mehmet'le **yan yana** yakaladı.

Diğer örnekler için bk. (242-11)

• **bukle bukle (138-11)**

Kumral saçları **bukle bukle** dökülüyor yüzüne.

• **sular seller (139-22)**

Ağlıyor, gözlerinde **sular seller** gibi akıyor yaşlar.

Diğer örnekler için bk. (316-8)

• **eş dost (141-29)**

Bir iki **eş dost** yardımıyla küçük bir devlet memuru olmayı başardım.

Diğer örnekler için bk. (278-13)

• **yüzüm gözüm (142-36)**

On gün rapor verdi doktorlar, **yüzüm gözüm** mosmor olmuştu.

Diğer örnekler için bk. (143-6), (238-30)

• **iyi kötü (143-3)**

İyi kötü bir düzenimiz vardı. Bizi bırakırsa ne yapardık bilemiyordum.

Diğer örnekler için bk. (147-31), (234-4), (236-13)

• **çoluk çocuk (143-38)**

Bir kadın, hele **çoluk çocuk** sahibi bir kadın, kolay kolay yapmaz bunu.

• **konu komşuya (144-30)**

Artık **konu komşuya** rezil olduk.

• **konu komşu (144-31)**

O kadar çok dövüyor ki, **konu komşu** elinden alamıyor beni.

• **eli elime (147-32)**

Kimsenin **eli elime** değmedi.

• **yeni yeni (149-26)**

Şimdi **yeni yeni**, özellikle sizinle konuştukça anlamaya başladım bazı şeyleri.

Diğer örnekler için bk. (325-6)

• **eli kolu (153-1)**

Yok, o kader da değildi, çünkü bu adamın **eli kolu** çok uzun.

• **aklı sıra (154-18)**

Aklı sıra ben yalnız kalacağım, mecburen ona yaklaşacağım; hâlbuki ben yalnızlığa alışkınım.

Diğer örnekler için bk. (187-3), (291-16)

• **pek çok (155-20)**

Senin gibi, böyle şeyler hissedenden **pek çok** erkek ve kadın var, şimdi hepsi suçlu ve ahlaksız mı?

Diğer örnekler için bk. (215-7), (254-37), (298-4)

• **parasını pulunu (157-3)**

Neyi varmış baktırın, dedi bize; **parasını pulunu** yolladı.

• **böyle böyle (157-13)**

“Senin için **böyle böyle** diyorlar, bir şeyler yap, beni başkasına verecekler.” dedim.

• **vah vah (160-21)**

Vah vah, üzüldüm doğrusu.

• **anneler babalar (162-8)**

Anneler babalar sanır ki her çocuk çalışırsa başarır.

• **kıkır kıkır (164-38)**

Aslı şimdi karşımda **kıkır kıkır** gülüyor. Ben de başlıyorum gülmeye.

• **anne babalara (167-9)**

Biliyor musun, çocuğunu döverek, cezalandırarak terbiye etmeye çalışan **anne babalara** benziyorsun.

• **annenî babanı (167-12)**

Senin asıl korkun **anneni babanı** hayal kırıklığına uğratmak değil.

- **anne babaların (168-1)**

Anne babaların gençlere karşı daha dikkatli ve duyarlı davranmaları gerekir.

- **sağda solda (168-35)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan **sağda solda** çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini kala geçe bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

Diğer örnekler için bk. (194-25), (269-5)

- **kimsenin kimseye (169-33)**

Kimsenin kimseye saygısı yok, kendimi daha fazla geliştirip daha üst düzey işler bulmalıyım.

- **ağır ağır (179-2)**

Safiye **ağır ağır** yerinden kalkıyor mutfığa doğru gidiyor.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (313-3), (313-12), (313-17)

- **bacak bacak üstüne (180-18)**

Hiçbir derdiniz olmayacak, şöyle **bacak bacak üstüne** atıp keyifle içeceksiniz kahvenizi.

Diğer örnekler için bk. (180-20), (181-21), (181-28)

- **ne var ne yok (184-27)**

Merhaba Rezzan, nasılsın; **ne var ne yok** görmeyeli?

- **falan filan (186-39)**

Güya ne dediğimi anlamıyormuş **falan filan**.

Diğer örnekler için bk. (222-26)

- **adım adım (187-17)**

Başka insanlar bu adamın zulmünden hiç kurtulamayacak, çünkü o beni hep **adım adım** izleyecek.

- **annem babam (188-34)**

Bunu keşke **annem babam** da bilseydi.

- **kıt kanaat (194-16)**

Kıt kanaat geçinirim, asgari ücretle çalışıyorum.

- **elim ayağım (197-20)**

Elim ayağım titremeye başladı, yüzüm kızardı, kalbime bir çarpıntı geldi.

Diğer örnekler için bk. (200-38), (228-27), (246-33)

- **gece gündüz (197-29)**

Gece gündüz demiyor sık sık geliyor.

Diğer örnekler için bk. (270-7)

- **işle güçle (197-36)**

İki yıldır **işle güçle** uğraşamıyorum, yalnız bir yerlere gidemiyorum, evde bile yalnız kalamıyorum.

- **ne öldürür ne ondurur (199-1)**

Anadolu'da buna “**ne öldürür ne ondurur**” derler.

- **zırt pırt (199-36)**

En ufak bir şeyde, durup dururken ortada yangın filan yokken alarm **zırt pırt** çalmaya başlamış.

- **yiwin için (203-19)**

İstedığınızı **yiwin için** ancak, alkol yok.

- **iyi iyi (204-24)**

İyi iyi, benim yanımda oturdu, sohbet ettik biraz.

Diğer örnekler için bk. (246-5)

- **şaka maka (210-24)**

Kimse de bana **şaka maka** yapamaz.

- **oldu bitti (211-2)**

Evlenir misin diye bana soran olmadı ki; beni akrabadan biriyle beni evlendirdiler, **oldu bitti**.

- **ufak ufak (211-12)**

Böyle bir adamı **ufak tefek** şikâyetler durdurabilir mi?

Diğer örnekler için bk. (225-38), (249-20), (369-3)

- **el ele (212-16)**

Ama yine de bazen sokaklarda **el ele** gezen sevgilileri görünce için sızlardı.

Diğer örnekler için bk. (212-18), (213-9), (365-35)

- **el âleme (214-28)**

Kızıyorum ya, kendimi **el âleme** oyuncak ettim.

Diğer örnekler için bk. (226-9), (237-18), (349-20)

• **iş işten (215-14)**

Çoğu sonradan pişman olur ama **iş işten** geçer. Yıllardır çeşitli nedenlerle içinde biriken öfkeyi, bu kızıdan çıkaracaksın.

Diğer örnekler için bk. (348-31)

• **tıpış tıpış (216-21)**

Tıpış tıpış düştü arkasına, gitti.

• **zayıf çelimsiz (217-24)**

Geçen yıl depresyon nedeniyle gelmiş, uzun bir tedavinin ardından hastalığı düzelmiş, yeniden hayata kaldığı yerden devam etmişti, ama o zamanlar soluk yüzlü, **zayıf çelimsiz** dikkat çekmeyen herhangi biriydi.

• **baş başa (220-34)**

Ben yine acılarımla **baş başa** kaldım.

• **baştan sona (224-12)**

Yarıyıl karneleri **baştan sona** zayıf gelir, “Siz merak etmeyin ben sınıfı geçerim.” der, gerçekten de sözünü tutar ve yılsonunda sınıfını geçerd.

• **kâh aç kâh tok (224-30)**

...bir göz odada, yanı başlarındaki hayvanları ile yaşamışlar, **kâh aç kâh tok** yatmışlar ama sorunları da küçük olmuş.

Diğer örnekler için bk. (249-20), (344-4), (353-19)

• **garip garip (226-9)**

Bazen beni öyle sıkıştırdı ki, içimden **garip garip** şeyler yapmak geldi fakat ya el âleme rezil olacağım ya da yakınımıdaki insanlara zarar vereceğim.

• **çoluğuna çocuğuna (227-17)**

Yok emekli olduktan sonra aldığı para yetecek mi, yok efendim **çoluğuna çocuğuna** nereden iş bulacak?

• **süklüm püklüm (227-36)**

Sizin yanınıza nasıl **süklüm püklüm** geldiğimi unuttunuz mu?

• **evi barkı (233-9)**

Hazır **evi barkı**, kendine ait bir düzeni var.

• **geldi gitti (239-20)**

Hiç, hastaneye **geldi gitti**, doktorlarla görüştü. İkimize de en iyi şekilde bakılmasını sağladı ama bir gün bile bana o gün ne olduğunu sormadı.

• **günahıyla sevabıyla (241-12)**

İnsan denen mahlûku bu kadar çok mu seviyorsun? Seviyorum ya, **günahıyla sevabıyla** seviyorum insanları.

• **iki arada bir derede (245-28)**

Siz yine **iki arada bir derede** bir şeyler yazmışsınızdır. Yazmaz olur muyum? Hele o manzarayı seyrederken kitaba alacağım bölümleri yazmak ne kadar keyifli oluyor bir bilsen.

• **karı koca (246-10)**

Karı koca ikisi birden randevu aldı; uzaktan geldikleri için zaman kısıtlaması olmasın diye üç seanslık randevuları var.

• **hınzır hınzır (247-33)**

Bana zor bir bilmece sormuş da benim bunu bilemeyeceğimden o kadar emin ki, **hınzır hınzır** gülümsüyor bana.

• **kardeş kardeş (248-1)**

Ama Nihal Hanım'ın amacı, bu hastalığı en iyi doktorların bile nasıl da anlayamadığı, tedavi edemediğini kanıtlayıp bu hastalıkla birlikte yıllarca **kardeş kardeş** yaşamak galiba.

• **eciş bücüş (249-20)**

Ben **eciş bücüş**, ufak tefek aptal görünüşlü berbat birini bekliyordum.

• **eşim dostum (250-28)**

Zaten Türkiye'de pek yakın arkadaşım yok. **Eşim dostum**, arkadaşım hepsi Almanya'da kaldı.

• **bir uçtan bir uca (251-6)**

Ben hatırlarım, çocukluğumda annemlere ait arazinin üzerinde **bir uçtan bir uca** trenle iki saatte gidilirdi.

• **arka arkaya (251-33)**

Arka arkaya üç dört fabrika birden kurulmuş.

• **hayran hayran (252-6)**

Dedem sokaklarda bu ihtişamlı faytonla gezerken memleket halkı **hayran hayran** onu seyredermiş.

Diğer örnekler için bk. (313-4)

• **hayal meyal (252-35)**

Ben o sarayda doğmuşum. 6 yaşına kadar orada yaşadık. Oraları **hayal meyal** hatırlıyorum.

• **zaman zaman (254-10)**

Zaman zaman memleketteki evimize gittiğimizde halk ilk radyoyu, ilk buzdolabını, çamaşır makinesini bizim evimizde görürdü.

Diğer örnekler için bk. (338-25), (364-36)

• **demir çelik (254-36)**

Daha sonra Almanların ünlü **demir çelik** fabrikalarından iş teklifi aldım. O sıralar o iş yerinde pek çok Türk çalışıyordu.

• **el âlem (257-17)**

Biliyorum çok konuştum ama bütün bunları ilk kez birine anlatıyorum. Nasıl anlatayım ki, **el âlem** deli der bize.

• **ne politika ne siyaset (258-16)**

Ne politika ne siyaset ne aktüalite ne de sanattan konuşabiliyorduk onunla, o bunun farkında bil değildi.

• **can çıkar huy çıkmaz (262-24)**

Sanmıyorum, hani derler ya “**can çıkar huy çıkmaz**” diye. Ama iyi bir insan ve sizin hastalığınıza çok üzülüyor.

• **sabah akşam (263-15)**

Her gün **sabah akşam** duş alacaksınız. Önce sıcak sonra soğuk su ile.

• **ne çamaşır ne bulaşık (267-1)**

Ne çamaşır ne bulaşık yıkattı bana.

• **çirkin çirkin (267-8)**

Ben işim biter bitmez hemen okula dönmek isterken, o benim karşısında oturmamı ister, okula geç bile kalsam uzun uzun beni süzer, bana **çirkin çirkin** bakardı.

• **mal mülk (267-28)**

Ben arada olmasam, bütün **mal mülk**, o herif ölünce önce anneme, ondan da çocuğu olmadığı için teyzeme ve evde kalmış kızma kalacaktı.

• **malımız mülkümüz (268-1)**

Bir gün anneme "Bu kızdan bize hayır gelmeyecek, hem bütün **malımız mülkümüz** bu serseme kalacak, hem de bize bakmayacak," deyip onu da kandırdı ve evden kovdu beni.

Diğer örnekler için bk. (305-21)

• **zar zor (268-38)**

Geri döndüğümde **zar zor** o yıl okulu bitirebildim. Tam iş aramaya a başlamıştım ki hastalık yine tekrar etti.

• **kavga dövüş (269-36)**

Biz böyle **kavga dövüş** yaşarken, okuldaki öğretmenlerden biriyle arkadaşlığım giderek geliyordu.

• **gitti geldi (270-17)**

Oraya çok **gitti geldi** ama ameliyatına bir türlü izin çıkmadı.

• **baş başa (270-28)**

Ne kadar yalnız ve sahipsiz, üstelik veremli. Böyle kendi kaderiyle **baş başa** bırakılan kızlar genellikle kötü yola düşüyorlar.

• **çamaşır bulaşık (271-10)**

Benim elime iğne iplik, **çamaşır bulaşık** değil kazma kürek yakışıyor.

• **kazma kürek (271-10)**

Benim böyle sustuğumu gören Halim yine konuşmaya başlıyor: Benim elime iğne iplik, çamaşır bulaşık değil **kazma kürek** yakışıyor.

• **süslerin püslerin (271-17)**

Benim vücudum elbiselerin, **süslerin püslerin** değil pantolonun gömleğin içinde huzur buluyordu.

• **erkek mi kadın mı (271-17)**

Siz söyleyin ben neyim, **erkek mi kadın mı**, sapık mı manyak mı, neyim ben?

• **pek çoğu (272-12)**

Ancak tüm dünyada sanıldığından daha sık rastlanmakta, toplumsal ve kültürel baskılar nedeniyle **pek çoğu** kendilerini gizlemek zorunda kalmaktadır.

• **odun kömür (273-4)**

İlkokulda bile kızlar kendi aralarında oynarken ben oğlanlarla top oynar, evde anneme değil, dışarıda o keçi sakala yardım eder, **odun kömür** kırardım.

• **pek az (275-1)**

İnsanların çocuklukta yaşadığı olayların bu gerçeği **pek az** etkilediği düşünülüyor ancak senin hayatın ve yaşadıkların insanın aklına psikolojik sorunların sende çok daha önemli olabileceği fikrini getiriyor.

- **enine boyuna (275-7)**

Hastayı **enine boyuna** tanımak ister.

- **gezer tozar (280-39)**

Bazen aylarca evden dışarı çıkmaz, çalışmaz, yemez, içmez, konuşmaz, sabahlara kadar uyumaz, evin içinde dolaşır durur; bazen de aylarca eve girmez, **gezer tozar**, ne kadar paramız varsa hepsini harcar, hatta borçlanır...

- **vızır vızır (281-29)**

Uçakla **vızır vızır** gezerdim.

- **pasta börek (284-36)**

Senin **pasta börek** işleri ne âlemde, yine böyle şeyler yapıyor musun?

- **yemedi içmedi (284-26)**

Bu olaydan sonra Mehmet aylarca konuşmadı, **yemedi içmedi** ve günlerce ağladı. Altı ay kadar sonra biraz toparlandı ve hemen askere gitti.

- **param mı yok işim mi yok aklım mı (292-20)**

Param mı yok işim mi yok aklım mı yok? Aslında hepsi fazlasıyla var ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum.

- **bucak bucak (292-21)**

...ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum, insanlar benden **bucak bucak** kaçıyor.

Diğer örnekler için bk. (321-1)

- **havadan sudan (292-25)**

Onlar gibi gülemiyorum, espri yapamıyorum, **havadan sudan** konuşamıyorum.

- **yemez içmez (297-15)**

Bu sefer de otelden hiç dışarı çıkmaz, **yemez içmez**, uyumaz olmuş.

Diğer örnekler için bk. (301-23)

- **maddi manevi (302-6)**

Ancak insan bu dönemde o kadar cesur olur ki **maddi manevi** çok zarara girer.

Diğer örnekler için bk. (320-16)

- **baba oğul (304-34)**

Bir ay sonra **baba oğul** yine geldiler.

• **eve barka (305-8)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca **eve barka** uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, neyimiz var neyimiz yok har vurur harman savururdu.

• **neyimiz var neyimiz yok (305-9)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca eve barka uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, **neyimiz var neyimiz yok** har vurur harman savururdu.

• **ucu ucuna (307-38)**

Ucu ucuna yetişmişiz ona.

• **baştan aşağı (309-39)**

Her gün bütün ev **baştan aşağı** yeniden silinip süpürülüyor ha?

Diğer örnekler için bk. (340-5)

• **hayır hayır (311-26)**

Hayır hayır! Tek tek değil, geniş bir kabın içinde üç su yıkayıp pişiriyorum.

• **kötü kötü (317-29)**

Aklıma **kötü kötü** şeyler gelmeye başladı.

• **evhamlar korkular (318-15)**

Sonunda ruh sağlığım bozuldu, **evhamlar korkular** başladı.

• **annen baban (320-15)**

Ya **annen baban**. Babam öldü. Annemle en çok ben ilgilenirim.

• **lafın sözün (320-21)**

Senin **lafın sözün** hiç bitmez.

• **üstüne üstlük (322-27)**

Bir de **üstüne üstlük** aldattın beni, diyorum.

• **Allah Allah (323-35)**

Şimdi buna kader mi diyelim? **Allah Allah!**..

• **harıl harıl (327-16)**

Harıl harıl bana çeyiz hazırlıyor, her şeyi en ince ayrıntısına kadar o düşünüyor.

• **iyi mi kötü mü (331-5)**

Umarım kötü bir şey yoktur. Eh işte, buna **iyi mi kötü mü** demek gerekir bilemiyorum artık.

• **hâl hatır (332-4)**

...şehri dolaşır, tek tek dükkân sahiplerine kısaca **hâl hatır** sorar, bir ihtiyaçları varsa şoförüne bir bir not ettirir ve kendisinden istenen hiçbir şeyi unutmaz ve onların sorunlarını ne pahasına olursa olsun çözerdi.

• **tası tarağı (332-11)**

Biri, babama göre yanlış yapmışsa, onun **tası tarağı** toplayıp orayı terk etmekten başka çaresi yoktu.

• **çamaşırımı bulaşığımı (341-11)**

Her işimi yapıyorum, **çamaşırımı bulaşığımı** yıkıyorum.

• **çesit çesit (341-12)**

Ona **çesit çesit** yemekler yapıyorum.

• **kargacık burgacık (344-13)**

Kargacık burgacık, eğri büğrü yazmış. Bir şey anlamıyorum.

• **eğri büğrü (344-13)**

Kargacık burgacık, **eğri büğrü** yazmış. Bir şey anlamıyorum.

• **gider gelirdim (347-30)**

Laf olsun diye **gider gelirdim** okula.

• **anamdan babamdan (348-4)**

Ben evden, **anamdan babamdan** kurtuldum ama gittiğim yerde de yapamadım.

• **anamin babamın (348-20)**

Anamin babamın suçu olsa, o da benim gibi olurdu.

• **evini barkını (349-19)**

Sen **evini barkını**, düzenini, aileni, terk et sonra da el âleme kız. Biz ne Tanrı yanında ne de kul tanında makbul insanlarız.

• **hem zor hem kolay (350-37)**

Hem zor hem kolay; gururun, insanlığın yok olduysa kolay.

• **tatil matil (352-32)**

Bizim için **tatil matil** olmaz, her zaman işimizin başındayız.

• **sokak sokak (353-11)**

O gün çok yağmur vardı, o yağmurun altında **sokak sokak** gezdim, bir yandan yürüyor biryandan “Ne olacak halimiz?” diye düşünüyordum.

• **yanı sıra (356-7)**

Bizlere sevginin **yanı sıra**, küçük yaştan itibaren saygı da gösterir, onun yanında kendimizi “önemli” hissetmemizi sağladı.

• **koşturur dururdum (357-29)**

Ben tek tek sanatçılarla tanışır, kim olduklarını, ne söyleyeceklerini bizzat kendilerinden öğrenir, bunları ezberler ve sürekli bozulan kameraların önünde oradan oraya **koşturur dururdum**.

• **dik dik (358-23)**

Yüzüme **dik dik** baktı. Beceremem ne demek? Becerenler senden daha mı akıllı? Sen elinden geleni yap.

• **baba kız (361-13)**

Artık **baba kız** gibi olduk.

• **halini hatırlı (364-11)**

Çünkü ben güya güçlü bir kadındım ve hep güçlü görünen bu kadının halini hatırlı sormak en yakınlarımla bile aklıma gelmemişti.

• **seviyor sayıyor (364-23)**

Şimdi eğer hastalarım beni **seviyor sayıyor** ve güveniyorsa, hiç konuşmayan bile benimle saatlerce en gizli sırlarım paylaşabiliyorsa, bunda onun payı çoktur.

• **yeni yerler yeni insanlar (366-12)**

Fırsat buldukça seyahat ederiz, gezmeyi, **yeni yerler yeni insanlar** görmeyi ikimiz de çok severiz.

• **biri girer biri çıkar (367-18)**

Sabah on birde girdiğim o odadan, akşam geç saatlere kadar çıkamam. İnsanların **biri girer biri çıkar**.

1.2. Türemiş Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Kelimeler bünyesinde taşıdığı ses uyumuna uygun olarak sonlarına bazı ekler alır ve değişik biçimlere bürünür. İsim ya da fiil köklerine yapım ekleri getirilerek yeni anlamlar ve görevler kazanan kelimeler türemiş kelimelerdir. Türetildiği kelimeyle arasında genellikle bir anlam ilişkisi bulunan bu yapılar ikileme kuruluşunda da kullanılmaktadır.

Korkmaz’a göre, “Türemiş kelimeler, kelime türetme yöntemiyle yapılır. Bu yöntem kelime kök ya da gövdelerine ekler getirilerek anlamları değişen yeni kelimeler

oluşturmaktır. Türkçede kelime kök ve gövdeleri isim kök ve gövdeler ile fiil kök ve gövdeleri olmak üzere iki gruba ayrılır. Dolayısıyla isim kök ve gövdelerine getirilen eklerle fiil kök ve gövdelerine getirilen eklerden birbirinden farklıdır.” (Korkmaz, 2014: 118).

Korkmaz Türkçede kelime türetmede kullanılan dört türlü ek olduğunu ifade eder: 1. Addan Ad Türeten Ekler, 2. Fiilden Ad Türeten Ekler, 3. Addan Fiil Türeten Ekler, 4. Fiilden Fiil Türeten Ekler (Korkmaz, 2014: 31).

Çalışmanın bu bölümünde türemiş yapıli kelimelerle oluşturulmuş ikilemeler ele alınmıştır. Bu ikilemeler Her İki Kelimesi de Yapım Eki Almış İkilemeler ve Sadece Bir Kelimesi Yapım Eki Almış İkilemeler olmak üzere iki ana başlıkta incelenmiştir. Bu başlıklar kendi içerisinde de İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar ve Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar olmak üzere gruplandırılmıştır.

1.2.1. Her İki Kelimesi de Yapım Eki Almış İkilemeler

Çalışmada her iki kelimesi de yapım eki almış 104 ikileme tespit edilmiştir.

1.2.1.1. İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar

• gizli gizli (27-21)

Artık her akşam eşini **gizli gizli**, sinsi sinsi izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

• sorgusuz sualsiz (95-30)

Annemle babam, beni, çocukları olduğum için seviyordu da, Tanrı kendi yarattığı çocuklarını neden **sorgusuz sualsiz** sevmiyor, neden sadece kurallara uyanları tercih ediyordu?

Diğer örnekler için bk. (139-17)

• fırıl fırıl (197-13)

Başım **fırıl fırıl** dönmeye başladı, kalbimde bir sıkışma ve daralma hissettim...

• gürültü patırtı (111-6)

Artık **gürültü patırtı** bitti.

• etliye sütlüye (157-30)

Dövmez, sövmez, **etliye sütlüye** karışmaz.

• akıllı uslu (167-5)

Bakıyorum, çok **akıllı uslu** konuşmaya başladı.

• hastalık mastalık (175-19)

Bu, **hastalık mastalık** değil. Beni telkin yoluyla etkileyebileceğinizi sanıyorsanız yanılıyorsunuz.

Diğer örnekler için bk. (301-1)

- **inişli çıkışlı (224-38)**

Bizler zor ama çok renkli, **inişli çıkışlı**, sürprizlerle dolu bir dünyada yaşıyoruz.

- **uçsuz bucaksız (251-4)**

Yüzyıllar sonra yine Anadolu beylerinden biri olan ve o zamanlar padişah adına yararlı işler yapan dedeme zamanın padişahı 4. Murat **uçsuz bucaksız** bir araziyi ödül olarak vermiş.

- **sizli bizli 265-29)**

Ben öyle **sizli bizli** konuşmalardan hoşlanmam.

- **yersiz yurtsuz (268- 34)**

Bir sokak köpeği gibi hissediyordum kendimi. **Yersiz yurtsuz** ve sahipsiz.

- **bilgili görgülü (334-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, **bilgili görgülü**, eğitilmiş kültürlü son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **eğitilmiş kültürlü (335-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, bilgili görgülü, **eğitilmiş kültürlü** son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **çığlık çığlığa (345-33)**

Dışarıda bilileri kavga ediyor, bir **kadın çığlık çığlığa** bağırıyordu.

- **işsiz güçsüz (348-5)**

Kocam **işsiz güçsüz** serserinin biriydi.

- **sessiz sedasız (371-2)**

Bir ay önce Remzi Kitabevi, **sessiz sedasız** bir kitap yayınladı.

Diğer örnekler için bk. (372-25)

1.2.1.2. Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar

- **açık açık (19-19)**

"Sen ne demek istiyorsun bana, beni istemenin başka yolları vardı, neden bunu benimle **açık açık** konuşmadın?" dedim.

Diğer örnekler için bk. (111-22), (174-37), (152-25), (224-2), (284-23), (377-25)

- **gezme-yi tozmayi (21-17)**

Kendi halinde çalışkan, terbiyeli bir çocuktur; öteki genç kızlar gibi **gezmeyi tozmayı** pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (168-25), (168-35) (356-19)

• **gelen giden (21-31)**

Yok, bizim evde de yoktur; eve **gelen giden** olmaz.

Diğer örnekler için bk. (43-8), (43-9), (158-2), (158-11)

• **sararıp solan (27-24)**

Kemal ise giderek **sararıp solan**, içine kapanan, bakımsız, moralsiz ve tüm çekiciliğini kaybeden eşine nasıl davranacağını bilemiyor, ona ev işlerinde ve bebek bakmada yardımcı olmak dışında, elinden başka bir şey gelmiyormuş.

• **canlanmış dirilmiş (29-31)**

Canlanmış dirilmiş, yüzüme renk gelmiş, yeniden giyinmeye kuşanmaya kendime bakmaya başlamıştım.

• **yatar yatmaz (32-20)**

Yatar yatmaz uyudum, yirmi dört saat sonra hastanede açtım gözümü, ölmemiştim. Kemal başucumda bekliyordu.

• **dolu dolu (32-22)**

Kemal başucumda beklerken gözleri **dolu dolu** bana bakıyor, sanki özür diliyordu benden.

Diğer örnekler için bk. (373-22)

• **utanmadan sıkılmadan (32-31)**

...ben de ona vuruyor, evde ne var ne yok her şeyi kırıyor ve hiç **utanmadan sıkılmadan** avazım çıktığı kadar bağıırıyordum.

• **ölen mi öldüren mi (34-7)**

Zira boşuna dememişler **ölen mi öldüren mi** diye...

• **sevme ve sevişme (36-5)**

Böylece galiba o da yeniden seni **sevme ve sevişme** hakkını kazanıyor.

• **dönüp dururken (38-10)**

O gece sabaha kadar yatakta **dönüp dururken** meğer o da korkunç bir ıstırapla yarını bekliyor, onun için de uyumuyormuş.

• **sevgiyi tutkuyu (38-17)**

Bir yüzü seninle ilişki kurmuyor, sana duyduğu **sevgiyi tutkuyu aşkı** belli etmiyor.

• **tıka basa (44-6)**

O küçücük oda **tıka basa** dolu, çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil; pek çok alet edevat gerekiyor.

Diğer örnekler için bk. (53-35), (56-5), (94-14)

• **baka baka (49-28)**

Adam yemekte, gözümün içine **baka baka**, “Bu sene şeftalilerin hepsi çürümüş,” diyor. Göğüslerim demek bu sene içinde çürüyecek.

• **oflayıp puflayarak (55-10)**

Neriman **oflayıp puflayarak** çıkıyor odadan.

Diğer örnekler için bk. (107-7)

• **okumuş yazmış (57-12)**

Korkutucu görüntüsüne rağmen **okumuş yazmış**, kültürlü biri olduğu hissediliyor.

• **öve öve (60-18)**

Öğretmenlerim **öve öve** bitiremezdi beni.

• **girer girmez (62-19)**

İçeri **girer girmez** tamdınız beni. Bunun için teşekkür ederim.

Diğer örnekler için bk. (187-23), (189-30), (322-23), (349-10), (377-4)

• **gezip görmesine (63-14)**

Bu nedenle arada bir, bunu biraz da olsa anlayabilecek kişilerin, daha çok kızların **gezip görmesine** izin veriyor, duydukları hayranlık için için hoşuma gidiyor ama başka türlü bir ilişki kurulamadan kızlar sergiden ayrılıyordu.

• **dönüp giderken (72-9)**

İşte Yiğit arkasını **dönüp giderken** eğer tedavide başarılı olamazsak bir heykeltıraşın elinden çıkmış kadar kusursuz, ayaklı bir kütüphane kadar bilgili bu genç adamın...

• **ölü mü canlı mı (74-2)**

Ancak **ölü mü canlı mı** belli değil. Bu yüz üzgün bir insanın yüzü de değil. Yüzünün bütün kasları sanki donmuş gibi.

• **düşer düşmez (76-3)**

Düşer düşmez ölmüş.

• **şaşkın şaşkın (80-5)**

Kapı vuruluyor ve içeri üç hanım giriyor: İkisinin ağlamaktan gözleri kızarmış, biri ise **şaşkın şaşkın** etrafına bakınıyor.

Diğer örnekler için bk. (80-27), (83-24), (346-14), (358-17), (362-24)

- **kızıp kızmayacağı (82-6)**

Bankadaki işlerini, müdürün **kızıp kızmayacağım** düşünüyor.

- **yorgun argın (82-22)**

Akşam bankadan **yorgun argın** gelirim, sıcak yemeğim önümde. Evli olsam o saatten sonra bir de evde koşturacağım.

Diğer örnekler için bk. (235-29), (340-3)

- **güle güle (91-15)**

Güle güle git, yaşadığım sürece seni hiç unutmayacağım.

Diğer örnekler için bk. (93-4), (100-36), (107-6), (125-24), (134-26), (231-3), (231-7), (276-16), (295-14), (307-33), (312-20), (333-14), (335-26), (337-27)

- **okuyanı yazanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, düşüneni anlatanı, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor.

- **düşüneni anlatanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, **düşüneni anlatanı**, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor.

- **eğiten öğreten (97-14)**

Çocuklarını seven, onları **eğiten öğreten**, yediren içiren, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

- **yediren içiren (97-15)**

Çocuklarını seven, onları eğiten öğreten, **yediren içiren**, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

- **bula bula (98-12)**

Bula bula beni mi buldu? Böyle sıçan gibi korkmak bizim gibi delikanlı adama yakışır mı?

- **gelir gelmez (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve **gelir gelmez** üstünü başını zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirdirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

- **döve döve (106-22)**

Annem kirletti onların ruhlarını, **döve döve** kirletti onları. Kendilerine ne güvenleri ne de saygıları kaldı.

• **durup dururken (107-9)**

Neler anlattı bu kız bana? Bu ne acımasızlık, bu ne vahşet... Kimse **durup dururken** bu hale gelmiyor.

Diğer örnekler için bk. (125-22), (199-36), (201-6), (201-10), (201-11), (202-12), (244-21), (247-21)

• **bağırıp çağırmaya (113-15)**

Müdür her vesileyle başkalarına **bağırıp çağırmaya** başladı.

Diğer örnek için bk. (162-17)

• **hızlı hızlı (118-3)**

Eşi dışarı çıkınca Hayri Bey başını biraz daha önüne eğip sesini daha da yükselterek **hızlı hızlı** estağfurullah çekmeye devam ediyor.

Diğer örnekler için bk. (197-31), (206-6), (268-20)

• **hıçkıra hıçkıra (118-14)**

Hayri Bey yüksek sesle **hıçkıra hıçkıra** ağlıyor. Susup bekliyorum, çok acı çektiği belli. Bir an önce bu düşünceden kurtulması gerek.

Diğer örnekler için bk. (121-17), (129-8), (143-10), (248-28)

• **gürül gürül (121-35)**

Siz zamanında o öfkeye birazcık yol verseydiniz, bugün barajları yıkıp böyle **gürül gürül** akmazdı...

Diğer örnekler için bk. (227-8)

• **bile bile (129-33)**

Aslında bundan onlar da korkuyor, çöpleri biriktirmenin yanlış olduğunu biliyorlar ama bu nasıl hastalıksa, **bile bile** bu işe devam ediyorlar.

Diğer örnekler için bk. (148-12)

• **oturur oturmaz (138-14)**

Oturur oturmaz kocaman siyah çantasını açıp karıştırmaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (316-28)

• **inleye inleye (141-25)**

Bir süre annemle baktık ona, sonra karnı şişti, **inleye inleye** öldü. Dünya bir pislikten daha kurtulmuştu.

• **alışveriş (148-18)**

Galiba, ama bütün dışarı işlerini babam yapar. **Alışveriş**, bankalar, para işleri falan.

• **vurup kırmaya (158-23)**

Baştan önem vermemiş ama Emine **vurup kırmaya** başlayınca bize gönderdi. Vurup kırana kadar aldırmamış ha.

• **vurup kırana (158-25)**

Vurup kırana kadar aldırmamış ha.

• **gidip gidip (160-6)**

Haftalardır ipin üzerinde **gidip gidip** geliyor.

• **bağıra çağıra (164-37)**

Biraz önce ölmek istediğini **bağıra çağıra** yüzüme haykıran Aslı şimdi karşımda kıkır kıkır gülüyor.

• **kala geçe (168-37)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan sağda solda çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini **kala geçe** bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

• **göre göre (175-29)**

Ben de Hipokrat yemini etmiş bir doktorum ve göz **göre göre** ölmenize izin veremem. Ayrıca Neriman'ı çok seviyorum.

• **gezip tozmama (185-20)**

Pek yakın arkadaşım yoktu hem dersler çok ağırdı hem de annem onlarla **gezip tozmama** izin vermezdi.

• **giyinmekten kuşanmaktan (187-6)**

Köylü gibi konuşuyor, **giyinmekten kuşanmaktan** haberi yok. Ben ona iki numara büyük geldim.

• **düşe kalka (188-22)**

Hayatın içinde **düşe kalka** insan güçleniyor.

• **doğup büyüdüğümüz (189-20)**

Türkçeyi burada **doğup büyüdüğümüz** için böyle su gibi konuşabiliyoruz.

• **yapıp edip (191-2)**

Çoğunun Ankara'da kalacak yeri yok; ne **yapıp edip** bugün işlerini bitirip yeniden memleketlerine yollamalıyım onları.

Diğer örnekler için bk. (226-33), (299-1)

• **sıkı sıkı (194-26)**

Sıkı sıkı tembih ettim onlara. Bugün iş bitti, çeki verdiler bana. O zaman kadar idare ettim ama çeki alır almaz bir tuhaf oldum, midem bulandı.

• **alır almaz (194-28)**

Bugün iş bitti, çeki verdiler bana. O zamana kadar idare ettim ama çeki **alır almaz** bir tuhaf oldum, midem bulandı, soğuk soğuk terlemeye başladım.

• **soğuk soğuk (194-28)**

O zamana kadar idare ettim ama çeki alır almaz bir tuhaf oldum, midem bulandı, **soğuk soğuk** terlemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (200-37)

• **çıkır çıkmaz (197-35)**

Hastanede yatarken iyiydim, hiç kriz gelmedi, ama **çıkır çıkmaz** yine başladı.

Diğer örnekler için bk. (125-21), (283-37), (362-38)

• **gezip tozamıyorum (198-5)**

Şu ara zaten üzülecek, sıkılacak bir durumum yok ama **gezip tozamıyorum**.

• **ölüp ölüp (200-24)**

Aslında ölümden herkesten daha fazla korktuğum söylenemez ama herkes bir kere ölür ben her gün **ölüp ölüp** diriliyorum.

• **durup durup (216-18)**

Durup durup ağlardı. Kime güvendiye fos çıkmış.

• **sevmiş sevilmişsin (221-1)**

Bak kısa da sürse **sevmiş sevilmişsin**.

• **çalışıp çabalayıp (225-17)**

Okuyan, üniversiteden diploma alan benim **çalışıp çabalayıp** aileyi refaha kavuşturan da.

• **sere serpe (235-30)**

Yorgun argın işten gelir, rahatça evine girip **sere serpe** oturamazdı.

• **gidip geldiğimizi (236-36)**

Bir süre sonra annem, bizim okula beraber **gidip geldiğimizi** duymuş.

• **ayrı ayrı (238-36)**

Ayrı ayrı servislere yatırdılar ikimizi de sonra hastane polisi beni sorguya çekti: “Neler oldu sizin evde?” diye.

Diğer örnekler için bk. (307-4), (369-26)

- **bitmez tükenmez (240-28)**

Yıllardır süren **bitmez tükenmez** yıkanmaların nedenini anlıyor musun şimdi?

Diğer örnekler için bk. (298-2)

- **büyük büyük (250-38)**

Büyük büyük dedemin dedesi savaşta çok yararlı işler yapınca, o zamanın padişahı Fatih Sultan Mehmet, kız kardeşini dedemle evlendirmiş.

- **gelip gitmek (255-13)**

O zamanlar uçakla **gelip gitmek** gibi bir lüksümüz yoktu.

- **biter bitmez (256-11)**

Askerliğim **biter bitmez** Almanya'ya geri dönebilir ve ömrümün sonuna kadar orada yaşayabilirdim

Diğer örnekler için bk. (267-6), (335-22)

- **evlenir evlenmez (257-16)**

Neriman **evlenir evlenmez** hamile kaldı ve nur topu gibi bir oğlan doğurdu.

- **ağlamalarımaya yalvarmalarımaya (267-34)**

Düşünebiliyor musunuz? Bütün **ağlamalarımaya yalvarmalarımaya** rağmen, annem yine de bizi yalnız bırakıp giderdi.

- **korka korka (269-24)**

Sonunda istemeye istemeye, **korka korka** evlendim onunla.

- **istemeye istemeye (269-24)**

Sonunda **istemeye istemeye**, korka korka evlendim onunla.

- **tiksinmeye iğrenmeye (269-30)**

Ondan **tiksinmeye iğrenmeye** başladım.

- **girip çıkan (310-11)**

Çok **girip çıkan** var haklısınız.

- **yatıp kalkmak (310-23)**

Öyle her istedikleri saatte **yatıp kalkmak** yok. Belli bir saatte yatıyor ve aynı saatte kalkıyoruz.

- **açık saçık (317-8)**

Bir sürü **açık saçık** birbirinden güzel geceliğim vardır.

- **yedirir içirir (320-5)**

Neden olacak, böyle gelini kim sevmez ki. **Yedirir içirir** ve çok hürmet ederim onlara. Bu konuda da aşırıya kaçır mısın?

- **çeki düzen (338-17)**

Onu, çocuğuna yeterince özen göstermemekle, kocasına **çekidüzen** vermemekle suçluyor.

Diğer örnekler için bk. (360-29)

- **oturup kalkmaktan (342-19)**

Ben de gitmiyorum, hem onlarla **oturup kalkmaktan** zevk almıyorum hem de ben gidersem, onlar da gelir.

- **gezip tozmaya (347-34)**

Onunla **gezip tozmaya** başladık, okulu iyice astım.

- **ayılıp bayılan (349-2)**

Sürekli **ayılıp bayılan**, ağlayan, sıkılan bir orospu kimsenin işine yaramaz.

- **ne arayan ne soran (349-26)**

Yok, **ne arayan ne soran** oldu.

- **utana sıkıla (362-14)**

Utana sıkıla cevap verdim: “Evet efendim.”

- **bakar bakmaz (376-26)**

Şoför de daha yüzüme **bakar bakmaz**, “Geçmiş olsun abla.” demez mi?

- **ballandıra ballandıra (376-9)**

İsterseniz bunları, tıpkı sizin yaptığınız gibi, **ballandıra ballandıra** anlatayım.

- **iner inmez (376-32)**

Taksiden **iner inmez** benim eve doğru koştuğumu görünce şoför içinden muhakkak “Bu kızın çok çışı gelmiş.” demiştir.

1.2.2. Sadece Bir Kelimesi Yapım Eki Almış İkilemeler

Çalışmada sadece bir kelimesi yapım eki almış 31 ikileme örneğine rastlanılmıştır. Bu örneklerden 6 tanesi isimden isim yapan eklerle, 25 tanesinde fiilden isim yapan eklerle kurulmuştur.

1.2.2.1. İsimden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar

- **kavga gürültü (22-4)**

İyidir, **kavga gürültü** olmaz. Bizim hanım konuşmayı pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (61-10) (61-27), (353-35)

- **başı başına (51-12)**

Bence herkesin hayatı **başı başına** bir roman zaten.

- **aç susuz (61-29)**

Kaç zamandır **aç susuz** ve yalnızsın.

Diğer örnekler için bk. (65-22), (204-7)

- **korur kollar (87-28)**

Tanrı yarattığını sever, onu **korur kollar** ve hoş görür. Siz Tanrı'yı seviyor musunuz?

Sevmez olur muyum, hep şükrederdim ona.

- **dört dörtlük (120-19)**

İsterdim ki her şey **dört dörtlük** olsun, yerinde ve zamanında olsun. Hiçbir şeye boş veremem, titizimdir.

Diğer örnekler için bk. (317-1), (321-23)

- **boyu boyunca (192-2)**

Somon rengi döşenmiş bu odadaki uzun kanepede **boyu boyunca** sarışın, genç bir delikanlı yatıyor.

1.2.2.2. Fiilden İsim Yapan Eklerle Kurulanlar

- **bağırıp duruyor (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında ellerini kollarını sallayarak **bağırıp duruyor**.

- **gelip gitmez (21-27)**

Yok galiba, bizim eve kimse **gelip gitmez**. Annesi izin vermez eve arkadaş getirmesine.

- **doğruyu yanlış (48-19)**

Henüz böyle bir şey yok ki, hem bu ara senin moralin çok bozuk ve kafan karma karışık; insan kafası böyle karışıkken **doğruyu yanlış** birbirine karıştırabilir.

- **biri girip biri çıkmış (56-4)**

Bütün gün odama insanların **biri girip biri çıkmış**.

- **sevgiye şefkate (59-34)**

Bir bakıma, **sevgiye şefkate** ihtiyacın var. Yalnız olmaz.

- **dönüp gidiyor (68-11)**

Başını hafifçe sallayarak **dönüp gidiyor**.

- **aç açık (87-32)**

Beni **aç açık** bırakmadı.

- **gidip gelir (89-28)**

Hatice buraya yıllardır **gidip gelir**.

- **git gide (145-24)**

Artık **git gide** benim de hoşuma gitmeye başladı.

- **arayıp sormamış (161-30)**

“Alın bunu ne yaparsanız yapın” demiş ve bir daha asla **arayıp sormamış**.

- **düşüp kalktılar (164-14)**

Hâlbuki onlar kim bilir kaç kez **düşüp kalktılar**.

- **gidip geliyor (168-29)**

Çocukları çok çalışkan ve okulda çok başarılı ise, öğretmenlerin hiçbir şikâyetleri yoksa çocuk hiç sorun çıkarmadan sadece okuluna **gidip geliyor**, TV bile seyretmeden...

Diğer örnekler için bk. (184-1)

- **sürüp gidecek (187-16)**

Yani bu ilişki hiç bitmeden ölene kadar **sürüp gidecek**.

- **sevgiyi aşkı (220-16)**

İki ay da olsa **sevgiyi aşkı** tattırmış size.

- **yara bere (238-38)**

Çünkü sol kolum iki yerinden kırılmış ve bütün vücudum **yara bere** içindeymiş.

- **bildi bileli (269-38)**

Annesinden kız doğmuş ama kendini **bildi bileli** erkek gibi hissediyordu, hatta çok sevdiği bir de kız arkadaşı vardı, ona âşıktı.

- **bildim bileli (273-1)**

Benim hayatımın rezil olduğu bir gerçek ama ben kendimi **bildim bileli** hiç kız gibi hissetmedim ki.

- **bildik bileli (283-36)**

Babam biz **bildik bileli** hastaydı, ruh hastası.

- **silip süpürüyor (309-35)**

Her sabah erkenden kalkıp bütün evi **silip süpürüyor**.

Diğer örnekler için bk. (309-38)

- **doğup büyümiş (335-11)**

İstanbul'da **doğup büyümiş**, bilgili görgülü, eğitilmiş kültürlü son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **uflayıp puflasalar da(338-25)**

Zaman zaman çok yorulmalar da **uflayıp puflasalar** da genel olarak herkes hayatından memnun.

- **sürüp gitti (348-30)**

Bir zaman bu böylece **sürüp gitti**.

- **uçup gitti (352-1)**

Ömrümüzden bir yıl daha **uçup gitti**.

- **yatak yorgan (353-17)**

Yatak yorgan çamur içinde kaldı.

- **uyur uyanık (362-7)**

Ben de **uyur uyanık** onları dinliyordum. Sonunda sıra bana geldi ve beş kişi içeri girdik.

İKİNCİ BÖLÜM

İKİLEMELERİ OLUŞTURAN KELİMELERİN ANLAM İLİŞKİLERİ

Anlatımı kuvvetlendirmek, zenginleştirmek, canlı tutmak amacıyla kullanılan ikilemeler; aynı sözcüğün art arda tekrar etmesi, anlamları birbiriyle eş, zıt ya da yakın olan kelimelerin tekrarlanması, her ikisi de anlamsız, biri anlamlı biri anlamsız yahut biri olumlu biri olumsuz kelimelerin art arda dizilmesi, yansıma sözcüklerin bir araya gelerek kullanılması gibi yöntemler kullanılarak oluşturulan dil ögeleridir.

İncelenen eserde en yaygın kullanılan ikileme çeşidi aynı sözcüğün art arda tekrarlanmasıyla oluşmuş ikilemelerdir.

2.1. Aynı Kelimenin Tekrarından Oluşan İkilemeler

Anlamı aynı olan kelimelerin art arda tekrarlanmasıyla oluşan bu ikileme türü Türkçede oldukça sık kullanılan dil unsurlarından birisidir. Aşağıda metinde tespit edilen örnekleri sıralanmıştır.

• yavaş yavaş (14-9)

Galiba otuz yıl sonra artık doydum ve **yavaş yavaş** bazı şeyleri de hazmetmemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (15-13), (25-26), (28-6), (61-8), (69-13), (71-4), (73-6), (90-6), (104-4), (114-10), (197-12), (123-25), (129-15), (134-28), (276-10), (259-13), (254-9), (296-2), (298-8), (298-37), (299-5), (304-36), (353-28), (377-10), (377-21)

• koca koca (15-3)

Her taraf nasıl da kalabalık. **Koca koca** otobüsler, arabalar ve insanlar. Herkesin acelesi var.

Diğer örnekler için bk. (129-18)

• oradan oraya (15-4)

Oradan oraya koşturan bu insanlar nefes aldıklarının, yaşadıklarının, var olduklarının farkındalar mı acaba?

Diğer örnekler için bk. (91-22), (357-29)

• göz göze (16-4)

Tam babasına fırlatmak üzereyken beni görüyor. **Göz göze** geliyoruz. Şimdi sağ eliyle vazoyu havaya kaldırmış, bu sefer bana fırlatmaya hazırlanıyor.

Diğer örnekler için bk. (31-4), (40-9), (80-17)

- **kendi kendine (18-25)**

Kendi kendine mırıldanır gibi konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (22-26), (26-7), (162-16), (162-21), (346-29)

- **açık açık (19-19)**

"Sen ne demek istiyorsun bana, beni istemenin başka yolları vardı, neden bunu benimle **açık açık** konuşmadın?" dedim.

- **tuhaf tuhaf (22-24)**

Tuhaf tuhaf hareketler yapıyor, sanki birisiyle konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (119-32), (152-17)

- **bön bön (23-2)**

Nasıl olsun, her zamanki gibi. **Bön bön** bakıyor yüzüme.

- **birden bire (23-5)**

Böyle **birdenbire** ne oldu bu kıza? Düzeler mi peki?

Diğer örnekler için bk. (197-19), (220-2)

- **oluk oluk (26-13)**

Gözlerinden hayat fışkırıyor etrafa **oluk oluk** pozitif enerji yayılıyor.

- **gizli gizli (27-21)**

Artık her akşam eşini **gizli gizli**, sinsi sinsi izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

- **sinsi sinsi (27-22)**

Artık her akşam eşini gizli gizli, **sinsi sinsi** izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

- **cıvıl cıvıl (28-18)**

Gülerek başlıyor konuşmaya. Sesi bile değişmiş bu kadının. **Cıvıl cıvıl** taptaze bir ses bu.

- **bol bol (28-26)**

İşimizi birlikte yapıyor, vakit buldukça **bol bol** konuşuyor, gülüşüyorduk.

Diğer örnekler için bk. (213-30), (310-21)

- **tek tek (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, **tek tek** kelimesi kelimesine naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

Diğer örnekler için bk. (37-38), (52-34), (54-21), (104-34), (129-7), (131-32), (235-6), (247-25), (253-3), (285-11), (308-37), (311-26), (311-28), (332-3), (334-18), (336-18), (336-19), (357-27), (358-12)

• **kelimesi kelimesine (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, tek tek **kelimesi kelimesine** naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

• **sık sık (30-34)**

Aklıma **sık sık** Kemal ve oğlum geliyordu, hala kararsızdım.

Diğer örnekler için bk. (75-18), (109-19), (145-34), (197-21), (197-29), (218-37), (243-30), (246-34), (255-5), (256-7), (367-3), (278-28), (285-15), (305-31), (307-3), (307-14), (334-21), (337-6), (338-16), (340-8), (342-15), (347-34), (357-14), (358-29)

• **dolu dolu (32-22)**

Kemal başucumda beklerken gözleri **dolu dolu** bana bakıyor, sanki özür diliyordu benden.

Diğer örnekler için bk. (373-22)

• **sevme ve sevişme (36-5)**

Böylece galiba o da yeniden seni **sevme ve sevişme** hakkını kazanıyor.

• **ciddi ciddi (38-9)**

Evet, ama bu beni kurtarmıyor, çünkü gidip gitmemeyi **ciddi ciddi** düşündüm.

• **neler neler (39-8)**

Ona **neler neler** yazacağım. Ona anlatmak istediğim o kadar çok şey var ki.

Diğer örnekler için bk. (120-1), (128-2), (144-24)

• **ince ince (46-8)**

Her şeyi **ince ince** düşünmüş.

• **kendi kendini (46-11)**

Kendi kendini nasıl da köşeye sıkıştırıyor.

• **baka baka (49-28)**

Adam yemekte, gözümün içine **baka baka**, “Bu sene şeftalilerin hepsi çürümüş,” diyor. Göğüslerim demek bu sene içinde çürüyecek.

• **başlı başına (51-12)**

Bence herkesin hayatı **başlı başına** bir roman zaten.

• **kolay kolay (53-12)**

Bu yüzden kimse **kolay kolay** çamaşır değiştirmez ve kirlilerimizin renkleri siyaha yakındır.

Diğer örnekler için bk. (94,28), (120-23), (143-38), (210-19), (297-20), (334-30)

• **öve öve (60-18)**

Öğretmenlerim **öve öve** bitiremezdi beni.

• **uzun uzun (64-3)**

Artık iç dünyamda rahatça, **uzun uzun** geziniyor, dış dünyada olup bitenler ise beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

Diğer örnekler için bk. (72-22), (171-2), (194-1), (143-7), (202-5), (275-38), (267-8), (262-13), (262-20), (298-9), (308-2), (333-31), (356-3), (364-17)

• **iç içe (69-5)**

Gerçekle, gerçek olmayan **iç içe** geçmiştir ve kişi hangisine inanacağını tam bilmemektedir.

Diğer örnekler için bk. (93-6)

• **karşı karşıya (69-12)**

...kişinin kendi kendisiyle **karşı karşıya** gelmesine ve tam bir iç savaş yaşamasına neden olmaktadır.

Diğer örnekler için bk. (129-36), (199-17)

• **bir bir (70-33)**

Bazen de o kadar önemlidirler ki, dünyadaki bütün istihbarat birimleri her an onları izlemekte, yaptığı her hareketi **bir bir** değerlendirmektedir.

• **yer yer (71-37)**

Geriye **yer yer** kopmuş, silinmiş, solmuş bir eski filmin parçaları kalır. Artık o, her şeyi bilen ama hissedemeyen bir robot bile değildir.

• **üst üste (73-28)**

Ellerini namaz kılar gibi göğsünün üzerinde **üst üste** tutuyor. Belli ki elimi sıkmak istemiyor.

Diğer örnekler için bk. (344-15), (358-13)

• **sakin sakın (75-35)**

Kızının intiharında kendi payını görmüyor mu bu kadın? Üstelik ne kadar da **sakin sakın** anlatıyor!

• **pırıl pırıl (78-27)**

Her gün **pırıl pırıl** sofrası önüne geliyor. Cam ne isterse onu pişiriyoruz. Evi tozdan kurtarıyoruz.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (245-15), (287-12), (313-2), (356-3)

• **şaşkın şaşkın (80-5)**

Biri ise **şaşkın şaşkın** etrafına bakınıyor.

Diğer örnekler için bk. (80-27), (83-24), (346-14), (358-17), (362-24)

• **hemen hemen (80-8), (199-16)**

Hastaya konan teşhis çok kötü, **hemen hemen** hastalığın son aşamasına gelinmiş. Tıbbın çaresiz kaldığı bir hastalık bu.

• **tekrar tekrar (84-16)**

Çok üzülmüş, kendimi **tekrar tekrar** sorgulamış ve bunu hocalarımla defalarca konuşmuştum.

Diğer örnekler için bk. (104-29), (159-24), (194-3), (208-13), (308-8), (324-27), (331-24)

• **çatır çatır (85-23)**

Keşke o paraları **çatır çatır** yeseydim. Daha yapmadığım öyle çok şey var ki... Biraz daha zamanım olabilse!

Diğer örnekler için bk. (308-23)

• **yüz yüze (91-11)**

Şu söylediklerin var ya, ölümle **yüz yüze** gelince en büyük âlimlerin, filozofların bile düşünemeyeceği, söyleyemeyeceği kadar önemli ve derin sözler.

Diğer örnekler için bk. (187-28)

• **güle güle (91-15)**

Güle güle git, yaşadığım sürece seni hiç unutmayacağım.

Diğer örnekler için bk. (93-4), (100-36), (107-6), (125-24), (134-26), (231-3), (231-7), (276-16), (295-14), (307-33), (312-20), (333-14), (335-26), (337-27)

• **muzip muzip (92-18)**

Ne kadar güzel bir kadın ve benim bu çok sevdiğim şarkıyı nasıl da hissederek söylüyor. Şarkı bitince gözlerini açıp **muzip muzip** yüzüme bakıyor.

• **bay bay (93-3)**

Şimdi işler kesat ama ne yapalım, kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş. Hadi artık, bu sefer gerçekten gidiyorum. **Bay bay!**

• **kol kola (93-6)**

Hep **ıç ıçe**, kol kola geziyorlar.

Diğer örnekler için bk. (200-22)

• **cayır cayır (95-16)**

Ya cezalar... Cehennemde **cayır cayır** yanmalar...

Diğer örnekler için bk. (119-36), (300-19)

• **bula bula (98-12)**

Bula bula beni mi buldu? Böyle sıçan gibi korkmak bizim gibi delikanlı adama yakışır mı?

• **burun buruna (98-15)**

Kaç kere ölümle **burun buruna** gelmişim, kılım kıpırdamamış benim. Orduyla geldiler üzerime, dayaksa alasını yedik.

Diğer örnekler için bk. (175-26), (226-7)

• **koyun koyuna (95-18)**

Günlerce aç gezdin mi? Sokaklarda kopeklerle **koyun koyuna** yattın mı? Kıskanırdım o evde yaşayanları.

• **döve döve (106-22)**

Annem kirletti onların ruhlarını, **döve döve** kirletti onları. Kendilerine ne güvenleri ne de saygıları kaldı.

• **hom hom (106-29)**

“**Hom Hom Kız**” derdi bana. Çocukluğumdan beri biraz kiloluydum ben. Gördüğünüz gibi hâlâ da öyleyim.

Diğer örnekler için bk. (177-31)

• **durup dururken (107-9)**

Neler anlattı bu kız bana? Bu ne acımasızlık, bu ne vahşet... Kimse **durup dururken** bu hale gelmiyor.

• **tövbe tövbe (117-21)**

Biz önce ne olduğunu anlayamadık, meğer **tövbe tövbe**, Allah affetsin, Allah'a küfretmek gelirmiş içinden.

Diğer örnekler için bk. (118-11), (118-17), (120-31), (121-9), (121-33)

• **hızlı hızlı (118-3)**

Eşi dışarı çıkınca Hayri Bey başını biraz daha önüne eğip sesini daha da yükselterek **hızlı hızlı** estağfurullah çekmeye devam ediyor.

Diğer örnekler için bk. (197-31), (206-6), (268-20)

• **hıçkıra hıçkıra (118-14)**

Hayri Bey yüksek sesle **hıçkıra hıçkıra** ağlıyor.

Diğer örnekler için bk. (121-17), (129-8), (143-10), (248-28)

• **dört dörtlük (120-19)**

İsterdim ki her şey **dört dörtlük** olsun, yerinde ve zamanında olsun.

Diğer örnekler için bk. (317-1), (321-23)

• **gürül gürül (121-35)**

Siz zamanında o öfkeye birazcık yol verseydiniz, bugün barajları yıkıp böyle **gürül gürül** akmazdı...

Diğer örnekler için bk. (227-8)

• **avaz avaz (127-5)**

Bir yandan **avaz avaz** ağlıyorlar, bir yandan herkesin cini tepesinde, gözünün üstünde kaşın var diyeni paylıyorlar.

• **bile bile (129-33)**

Aslında bundan onlar da korkuyor, çöpleri biriktirmenin yanlış olduğunu biliyorlar ama bu nasıl hastalıksa, **bile bile** bu işe devam ediyorlar.

Diğer örnekler için bk. (148-12)

• **yan yana (133-33)**

Canım biliyorsunuz işte, bizi yolda Mehmet'le **yan yana** yakaladı.

Diğer örnekler için bk. (242-11)

• **bukle bukle (138-11)**

Kumral saçları **bukle bukle** dökülüyor yüzüne.

• **inleye inleye (141-25)**

Bir süre annemle baktık ona, sonra karnı şişti, **inleye inleye** öldü. Dünya bir pislikten daha kurtulmuştu.

• **git gide (145-24)**

Artık **git gide** benim de hoşuma gitmeye başladı.

• **eli elime (147-32)**

Kimsenin **eli elime** değmedi.

• **yeni yeni (149-26)**

Şimdi **yeni yeni**, özellikle sizinle konuştuğça anlamaya başladım bazı şeyleri.

Diğer örnekler için bk. (325-6)

• **böyle böyle (157-13)**

“Senin için **böyle böyle** diyorlar, bir şeyler yap, beni başkasına verecekler.” dedim.

• **gidip gidip (160-6)**

Haftalardır ipin üzerinde **gidip gidip** geliyor.

• **vah vah (160-21)**

Vah vah, üzüldüm doğrusu.

• **kıkır kıkır (164-38)**

Aslı şimdi karşımda **kıkır kıkır** gülüyor. Ben de başlıyorum gülmeye.

• **kimsenin kimseye (169-33)**

Kimsenin kimseye saygısı yok, kendimi daha fazla geliştirip daha üst düzey işler bulmalıyım.

• **göre göre (175-29)**

Ben de Hipokrat yemini etmiş bir doktorum ve göz **göre göre** ölmenize izin veremem. Ayrıca Neriman’ı çok seviyorum.

• **ağır ağır (179-2)**

Safiye **ağır ağır** yerinden kalkıyor mutfığa doğru gidiyor.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (313-3), (313-12), (313-17)

• **adım adım (187-17)**

Başka insanlar bu adamın zulmünden hiç kurtulamayacak, çünkü o beni hep **adım adım** izleyecek.

- **boyu boyunca (192-2)**

Somon rengi döşenmiş bu odadaki uzun kanepede **boyu boyunca** sarışın, genç bir delikanlı yatıyor.

- **sıkı sıkı (194-26)**

Sıkı sıkı tembih ettim onlara.

- **soğuk soğuk (194-28)**

O zamana kadar idare ettim ama çeki alır almaz bir tuhaf oldum, midem bulandı, **soğuk soğuk** terlemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (200-37)

- **fırıl fırıl (197-13)**

Başım **fırıl fırıl** dönmeye başladı, kalbimde bir sıkışma ve daralma hissettim...

- **ölüp ölüp (200-24)**

Aslında ölümden herkesten daha fazla korktuğum söylenemez ama herkes bir kere ölür ben her gün **ölüp ölüp** diriliyorum.

- **iyi iyi (204-24)**

İyi iyi, benim yanımda oturdu, sohbet ettik biraz.

Diğer örnekler için bk. (246-5)

- **ufak ufak (211-12)**

Böyle bir adamı **ufak tefek** şikâyetler durdurabilir mi?

Diğer örnekler için bk. (225-38), (249-20), (369-3)

- **el ele (212-16)**

Ama yine de bazen sokaklarda **el ele** gezen sevgilileri görünce için sızlardı.

Diğer örnekler için bk. (212-18), (213-9), (365-35)

- **iş işten (215-14)**

Çoğu sonradan pişman olur ama **iş işten** geçer. Diğer örnekler için bk. (348-31)

- **durup durup (216-18)**

Durup durup ağlardı. Kime güvendiye fos çıkmış.

- **tıpış tıpış (216-21)**

Tıpış tıpış düştü arkasına ve gitti.

- **baş başa (220-34)**

Ben yine acılarımla **baş başa** kaldım.

• **sevmiş sevilmişsin (221-1)**

Bak kısa da sürse **sevmiş sevilmişsin**.

• **garip garip (226-9)**

Bazen beni öyle sıkıştırdı ki, içimden **garip garip** şeyler yapmak geldi fakat ya el âleme rezil olacağım ya da yakınımıdaki insanlara zarar vereceğim.

• **ayrı ayrı (238-36)**

Ayrı ayrı servislere yatırdılar ikimizi de sonra hastane polisi beni sorguya çekti: “Neler oldu sizin evde?” diye.

Diğer örnekler için bk. (307-4), (369-26)

• **hınzır hınzır (247-33)**

Bana zor bir bilmece sormuş da, benim bunu bilemeyeceğimden o kadar emin ki, **hınzır hınzır** gülümsüyor bana.

• **kardeş kardeş (248-1)**

Ama Nihal Hanım’ın amacı, bu hastalığı en iyi doktorların bile nasıl da anlayamadığı, tedavi edemediğini kanıtlayıp bu hastalıkla birlikte yıllarca **kardeş kardeş** yaşamak galiba.

• **büyük büyük (250-38)**

Büyük büyük dedemin dedesi savaşta çok yararlı işler yapınca, o zamanın padişahı Fatih Sultan Mehmet, kız kardeşini dedemle evlendirmiş.

• **arka arkaya (251-33)**

Arka arkaya üç dört fabrika birden kurulmuş.

• **hayran hayran (252-6)**

Dedem sokaklarda bu ihtişamlı faytonla gezerken memleket halkı **hayran hayran** onu seyredermiş.

Diğer örnekler için bk. (313-4)

• **zaman zaman (254-10)**

Zaman zaman memleketteki evimize gittiğimizde halk ilk radyoyu, ilk buzdolabını, çamaşır makinesini bizim evimizde görürdü.

Diğer örnekler için bk. (338-25), (364-36)

• **çirkin çirkin (267-8)**

Ben işim biter bitmez hemen okula dönmek isterken, o benim karşısında oturmamı ister, okula geç bile kalsam uzun uzun beni süzer, bana **çirkin çirkin** bakardı.

• **zar zor (268-38)**

Geri döndüğümde **zar zor** o yıl okulu bitirebildim.

• **istemeye istemeye (269-24)**

Sonunda **istemeye istemeye**, korka korka evlendim onunla.

• **korka korka (269-24)**

Sonunda istemeye istemeye, **korka korka** evlendim onunla.

• **baş başa (270-28)**

Ne kadar yalnız ve sahipsiz, üstelik veremli. Böyle kendi kaderiyle **baş başa** bırakılan kızlar genellikle kötü yola düşüyorlar.

• **vızır vızır (281-29)**

Uçakla **vızır vızır** gezerdim.

• **bucak bucak (292-21)**

...ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum, insanlar benden **bucak bucak** kaçıyor.

Diğer örnekler için bk. (321-1)

• **ucu ucuna (307-38)**

Ucu ucuna yetişmişiz ona.

• **hayır hayır (311-26)**

Hayır hayır! Tek tek değil, geniş bir kabın içinde üç su yıkayıp pişiriyorum.

• **kötü kötü (317-29)**

Aklıma **kötü kötü** şeyler gelmeye başladı.

• **üstüne üstlük (322-27)**

Bir de **üstüne üstlük** aldattın beni, diyorum.

• **Allah Allah (323-35)**

Şimdi buna kader mi diyelim? **Allah Allah!..**

• **harıl harıl (327-16)**

Harıl harıl bana çeyiz hazırlıyor, her şeyi en ince ayrıntısına kadar o düşünüyor. Her gün birlikte alışverişe çıkıyoruz.

• **çeşit çeşit (341-12)**

Ona **çeşit çeşit** yemekler yapıyorum.

• **çığlık çığlığa (345-33)**

Dışarıda bilileri kavga ediyor, bir **kadın çığlık çığlığa** bağıırıyordu.

- **sokak sokak (353-11)**

O gün çok yağmur vardı, o yağmurun altında **sokak sokak** gezdim, bir yandan yürüyor biryandan “Ne olacak halimiz?” diye düşünüyordum.

- **dik dik (358-23)**

Yüzüme **dik dik** baktı. “Beceremem ne demek? Becerenler senden daha mı akıllı?” Sen elinden geleni yap.

- **ballandıra ballandıra (376-9)**

İsterseniz bunları, tıpkı sizin yaptığınız gibi, **ballandıra ballandıra** anlatayım.

2.2. Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

İki zıt sözcüğün yan yan gelmesiyle oluşan ikilemeler, zıt anlamlı ikilemeler olarak tanımlanır. Hatiboğlu *Türk Dilinde İkileme* adlı eserinde karşıt anlamlı iki sözcüğün yan yana gelerek ikileme olarak kullanılmasını açıklanmak istenilen kavram ya da durumun iki uç sınırını belirttiğini ifade ederek görüşünü *irili ufaklı elmalar, er geç olacak bir iş, büyüklü küçüklü çocuklar* gibi örneklerle desteklemiştir (Hatiboğlu, 1981: 59)

- **sağa sola (17-21)**

Başını sağa sola çevirip gözleriyle odayı taramaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (223-27)

- **öne arkaya (18-29)**

Bazen sıkıntısı iyice artıyor, bazen o tuhaf gülümseme yayılıyor yüzüne ve sanki birisiyle konuşur gibi başını **öne arkaya** hafifçe sallıyor.

Diğer örnekler için bk. (101-1)

- **sağımı solumu (18-34)**

Orası benim yatak odam, çıplak da gezerim, **sağımı solumu** da acarım, donumu da çıkarırım...

Diğer örnekler için bk. (267-16)

- **gelip gitmez (21-27)**

Yok galiba, bizim eve kimse **gelip gitmez**. Annesi izin vermez eve arkadaş getirmesine.

- **gelen giden (21-31)**

Yok, bizim evde de yoktur; eve **gelen giden** olmaz.

Diğer örnekler için bk. (43-8), (43-9), (158-2), (158-11)

• **sabah gider akşam gelir (21-34)**

Okuldan mezun olunca bu işe girdi. **Sabah gider, akşam gelir.** Sonra da odasına çekilir.

• **doğruyu yanlış (48-19)**

Henüz böyle bir şey yok ki, hem bu ara senin moralin çok bozuk ve kafan karma karışık; insan kafası böyle karışıkken **doğruyu yanlış** birbirine karıştırabilir.

• **biri girip biri çıkmış (56-4)**

Bütün gün odama insanların **biri girip biri çıkmış.**

• **uzun lafın kısası (71-19)**

Uzun lafın kısası küseriz.

Diğer örnekler için bk. (357-39)

• **ölü mü canlı mı (74-2)**

Ancak **ölü mu canlı mı** belli değil.

• **aşağı yukarı (85-13)**

Dünyamız milyarlarca yıldır var. Üzerinde aşağı yukarı on bin kuşak insan yaşamış. İnsan ömrü şimdi giderek uzuyor.

• **az ya da çok (87-11)**

Doğuyor, **az ya da çok** yaşıyor sonra da ölüyor.

• **er geç (88-8)**

Ölüm hepimiz için Şule Hanım, **er geç** onunla buluşacağız.

• **vardan yok (89-25)**

Ünlü fizik kuramını unutma, **vardan yok** olmaz, olamaz.

• **gidip gelir (89-28)**

Hatice buraya yıllardır **gidip gelir.**

• **gelir giderim (98-29)**

Yahu sen giderek gençleşiyorsun. Yıllardır **gelir giderim** buraya, hiç değişmedin. Nedir bunu sırrı abla?

• **alt üst (119-10)**

Neye uğradığımı şaşırdım, bütün planlarım **alt üst** oldu.

• **derdime derman (120-11)**

Buradan da **derdime derman** bulamazsam ne yaparım, bilmem.

Diğer örnekler için bk. (120-12)

• **ya hep ya hiç (122-5)**

Ya hep ya hiç derler, ortayı bulamazlar ve bu yüzden yakın ilişkilerde sıkıntı çıkar.

• **iyi kötü (143-3)**

İyi kötü bir düzenimiz vardı. Bizi bırakırsa ne yapardık bilemiyordum.

Diğer örnekler için bk. (147-31), (234-4), (236-13)

• **alışveriş (148-18)**

Galiba, ama bütün dışarı işlerini babam yapar. **Alışveriş**, bankalar, para işleri falan.

• **düşüp kalktılar (164-14)**

Hâlbuki onlar kim bilir kaç kez **düşüp kalktılar**.

• **gidip geliyor (168-29)**

Çocukları çok çalışkan ve okulda çok başarılı ise, öğretmenlerin hiçbir şikâyetleri yoksa çocuk hiç sorun çıkarmadan sadece okuluna **gidip geliyor**, TV bile seyretmeden...

Diğer örnekler için bk. (184-1)

• **sağda solda (168-35)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan **sağda solda** çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini kala geçce bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

Diğer örnekler için bk. (194-25), (269-5)

• **kala geçce (168-37)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan sağda solda çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini **kala geçce** bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

• **ne var ne yok (184-27)**

Merhaba Rezzan, nasılsın; **ne var ne yok** görmeyeli?

• **düşce kalka (188-22)**

Hayatın içinde **düşce kalka** insan güçleniyor. Ben de öyle düşündüm.

• **gece gündüz (197-29)**

Gece gündüz demiyor sık sık geliyor.

Diğer örnekler için bk. (270-7)

• **ne öldürür ne ondurur (199-1)**

Anadolu'da buna "**ne öldürür ne ondurur**" derler.

• **baştan sona (224-12)**

Yarıyıl karneleri **baştan sona** zayıf gelir, “Siz merak etmeyin ben sınıfı geçerim.” der, gerçekten de sözünü tutar ve yılsonunda sınıfını geçerdi.

• **kâh aç kâh tok (224-30)**

...bir göz odada, yanı başlarındaki hayvanları ile yaşamışlar, **kâh aç kâh tok** yatmışlar ama sorunları da küçük olmuş.

Diğer örnekler için bk. (249-20), (344-4), (353-19)

• **inişli çıkışlı (224-38)**

Bizler zor ama çok renkli, **inişli çıkışlı**, sürprizlerle dolu bir dünyada yaşıyoruz.

• **geldi gitti (239-20)**

Hiç, hastaneye **geldi gitti**, doktorlarla görüştü. İkimize de en iyi şekilde bakılmasını sağladı ama bir gün bile bana o gün ne olduğunu sormadı.

• **günahıyla sevabıyla (241-12)**

İnsan denen mahlûku bu kadar çok mu seviyorsun? Seviyorum ya, **günahıyla sevabıyla** seviyorum insanları.

• **sabah akşam (263-15)**

Her gün **sabah akşam** duş alacaksınız. Önce sıcak sonra soğuk su ile.

• **gitti geldi (270-17)**

Oraya çok **gitti geldi** ama ameliyatına bir türlü izin çıkmadı. Sürekli biraz daha zaman istiyorlardı.

• **erkek mi kadın mı (271-17)**

Siz söyleyin ben neyim, **erkek mi kadın mı**, sapık mı manyak mı, neyim ben?

• **gidip geldiğimizi (236-36)**

Bir süre sonra annem, bizim okula beraber **gidip geldiğimizi** duymuş.

• **gelip gitmek (255-13)**

O zamanlar uçakla **gelip gitmek** gibi bir lüksümüz yoktu.

• **maddi manevi (302-6)**

Ancak insan bu dönemde o kadar cesur olur ki **maddi manevi** çok zarara girer.

Diğer örnekler için bk. (320-16)

• **neyimiz var neyimiz yok (305-9)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca eve barka uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, **neyimiz var neyimiz yok** har vurur harman savururdu.

• **baştan aşağı (309-39)**

Her gün mü? Evet, her gün. Her gün bütün ev **baştan aşağı** yeniden silinip süpürülüyor ha?

Diğer örnekler için bk. (340-5)

• **girip çıkan (310-11)**

Çok **girip çıkan** var haklısınız.

• **yatıp kalkmak (310-23)**

Öyle her istedikleri saatte **yatıp kalkmak** yok. Belli bir saatte yatıyor ve aynı saatte kalkıyoruz.

• **iyi mi kötü mü (331-5)**

Umarım kötü bir şey yoktur. Eh işte, buna **iyi mi kötü mü** demek gerekir bilemiyorum artık.

• **oturup kalkmaktan (342-19)**

Ben de gitmiyorum, hem onlarla **oturup kalkmaktan** zevk almıyorum hem de ben gidersem, onlar da gelir.

• **gider gelirdim (347-30)**

Laf olsun diye **gider gelirdim** okula.

• **hem zor hem kolay (350-37)**

Hem zor hem kolay; gururun, insanlığın yok olduysa kolay.

• **biri girer biri çıkar (367-18)**

Sabah on birde girdiğim o odadan, akşam geç saatlere kadar çıkamam. İnsanların **biri girer biri çıkar**.

2.3. Eş Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eş anlamlılık konusu Türkçede tartışma konusu olan bir meseledir. Doğan Aksan *Eş Anlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Saptanmasında Eş Anlamlılardan Yararlanma* isimli çalışmasında “Her dilde görülen eş anlamlılar arasında kimi zaman oldukça büyük, kimi zaman pek küçük anlam farklılıkları vardır. Bu bakımdan bu gibi öğeleri yakın anlamlı kelimeler olarak tanımlamak daha doğru olur.” görüşüyle eş

anlamli olarak kullandigimiz ogelerin aslinda es anlamli olmadigini dile getirmiştir (Aksan, 1974: 1). Bu görüŖünü Türkiye Türkçesinde tam es anlamli olarak kabul edilen *baş-kafa* sözcükleriyle örneklendirmiştir (Aksan, 1974: 2).

Hatiboğlu *Türk Dilinde İkileme* adlı eserinde “Bu tür ikilemelerde, sözcükler görünürde aynı anlamli sayılırlarsa da, her yerde birbirlerinin yerine kullanılamadıkları için, gerçekte aynı anlamli değildirler.” diyerek bu tür ikilemelerin aslinda es anlamli olmadıklarını vurgulamıştır (Hatiboğlu, 1981: 58).

Şinasi Tekin *İstikakçının Köşesi* adlı eserinde Türkçede es anlamli kelimelerin yan yana kullanılması durumunu Ŗu sözlerle ifade etmiştir:

Türkler yerleşik hayata geçmeye başladıklarında karşılaştıkları şehir medeniyetlerini dillerinde ifade edebilmeleri için uzun süre sözlü eğitimden geçmişlerdir. İki dilli vaizlerin halkın şimdiye kadar duymadığı bilmediği kavramları onların anlayabileceği Ŗekle sokmakta ne kadar büyük sıkıntılar çekmiş olduklarını tasavvur etmek güç değildir. İlk ağızda karşılığı hemen bulunamayacak yüzlerce isim, unvan ve kavramlar için belki ilkin yabancı asıllı kelimeler kullanılmıştır ve bu da tabiidir. Fakat bunun yanı sıra neolojizm dediğimiz usülle dilin kendi malzemesini yani ekini kökünü kullanarak yeni terimler türetilmiştir (Tekin, 2001: 106-107).

Muharrem Ergin *Dilbilgisi* kitabında es anlamli kelimelerle oluşturulmuş ikilemeleri “Eş Manalı Tekrarlar” başlığı altında ele almış bu tür ikilemelere *çoluk çocuk, falan filan, ezik büyük* gibi ikilemeleri örnek olarak vermiştir (Ergin, 2009: 378).

• **canlanmış dirilmiş (29-31)**

Canlanmış dirilmiş, yüzüme renk gelmiş, yeniden giyinmeye kuşanmaya kendime bakmaya başlamıştım.

• **yorgun argın (82-22)**

Akşam bankadan **yorgun argın** gelirim, sıcak yemeğim önümde. Evli olsam o saatten sonra bir de evde koşturacağım.

Diğer örnekler için bk. (235-29), (340-3)

• **korur kollar (87-28)**

Tanrı yarattığını sever, onu **korur kollar** ve hoş görür.

• **sorgusuz sualsiz (95-30)**

Annemle babam, beni, çocukları olduğum için seviyordu da, Tanrı kendi yarattığı çocuklarını neden **sorgusuz sualsiz** sevmiyor, neden sadece kurallara uyanları tercih ediyordu?

Diğer örnekler için bk. (139-17)

• **gürültü patırtı (111-6)**

Artık **gürültü patırtı** bitti.

• **el âlemi (131-34)**

Tabaklar bardaklar banyoya yığıldı, üzerinizdeki çamaşırların kirden rengi attı, zavallı ihtiyar pislikten kokuyor, bir de **el âlemi** beğenmezler.

• **akıllı uslu (167-5)**

Bakıyorum, çok **akıllı uslu** konuşmaya başladın.

• **el âleme (214-28)**

Kızıyorum ya, kendimi **el âleme** oyuncak ettim.

Diğer örnekler için bk. (226-9), (237-18), (349-20)

• **yara bere (238-38)**

Çünkü sol kolum iki yerinden kırılmış ve bütün vücudum **yara bere** içindeymiş.

• **el âlem (257-17)**

Biliyorum çok konuştum ama bütün bunları ilk kez birine anlatıyorum. Nasıl anlatayım ki, **el âlem** deli der bize.

• **ne politika ne siyaset (258-16)**

Ne politika ne siyaset, ne aktüalite ne de sanattan konuşabiliyorduk onunla, o bunun farkında bil değildi.

• **mal mülk (267-28)**

Ben arada olmasam, bütün **mal mülk**, o herif ölünce önce anneme, ondan da çocuğu olmadığı için teyzeme ve evde kalmış kızma kalacaktı.

• **malımız mülkümüz (268-1)**

Bir gün anneme "Bu kızdaki bize hayır gelmeyecek, hem bütün **malımız mülkümüz** bu serseme kalacak, hem de bize bakmayacak," deyip onu da kandırdı ve evden kovdu beni.

Diğer örnekler için bk. (305-21)

- **tiksinmeye iğrenmeye (269-30)**

Ondan **tiksinmeye iğrenmeye** başladım.

- **kavga dövüş (269-36)**

Biz böyle **kavga dövüş** yaşarken, okuldaki öğretmenlerden biriyle arkadaşlığım giderek geliyordu.

- **evhamlar korkular (318-15)**

Sonunda ruh sağlığım bozuldu, **evhamlar korkular** başladı.

- **lafın sözün (320-21)**

Senin **lafın sözün** hiç bitmez.

- **sessiz sedasız (371-2)**

Bir ay önce Remzi Kitabevi, **sessiz sedasız** bir kitap yayınladı.

Diğer örnekler için bk. (372-25)

2.4. Yakın Anlamli Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Delice, *Türkçede Söz Dizimi* adlı eserinde “Yakın Anlamli Tekrar Öbeği” aşlığı altında yakın anlamli kelimelerle kurulan tekrarlar da bugün kullanılmayan kelimelerin de olduğuna dikkat çekerek görüşünü *eğri büğrü*, *ev bark*, *açık saçık* gibi örneklerle desteklemiştir (Delice, 2007: 33).

Alkaya, *Orta ve Doğu Karadeniz Ağzlarında Görülen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme* isimli makalesinde yakın anlamli kelimelerle kurulan ikilemelerde ikilemeyi oluşturan kelimeler arasında ses, şekil ve anlam bakımından bir yakınlık olduğunu belirtmiştir (Alkaya, 2008: 48).

- **gezmeyi tozmayı (21-17)**

Kendi halinde çalışan, terbiyeli bir çocuktur; öteki genç kızlar gibi **gezmeyi tozmayı** pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (168-25), (168-35) (356-19)

- **kavga gürültü (22-4)**

İyidir, **kavga gürültü** olmaz. Bizim hanım konuşmayı pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (61-10) (61-27), (353-35)

- **sararıp solan (27-24)**

Kemal ise giderek **sararıp solan**, içine kapanan, bakımsız, moralsiz ve tüm çekiciliğini kaybeden eşine nasıl davranacağını bilemiyor, ona ev işlerinde ve bebek bakmada yardımcı olmak dışında, elinden başka bir şey gelmiyormuş.

• **utanmadan sıkılmadan (32-31)**

...ben de ona vuruyor, evde ne var ne yok her şeyi kırıyor ve hiç **utanmadan sıkılmadan** avazım çıktığı kadar bağıırıyordum.

• **suç ve ceza (35-3)**

Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı kitabını okudun mu?

• **sevgiyi tutkuyu aşkı (38-17)**

Bir yüzü seninle ilişki kurmuyor, sana duyduğu **sevgiyi tutkuyu aşkı** belli etmiyor.

• **iş güç (43-1)**

Hep evdeyim, **iş güç**, derken akşam oluyor

Diğer örnekler için bk. (348-25)

• **doğru dürüst (43-20)**

Kendi bir şey anlatmadığı gibi, benim sorularıma da **doğru dürüst** cevap vermiyor.

Diğer örnekler için bk. (81-15), (105-28), (187-5), (125-15), (126-21), (136-30), (217-21), (268-24), (348-14), (348-26), (353-26)

• **alet edavat (44-7)**

...çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil, pek çok **alet edevat** gerekiyor.

• **tıka basa (44-6)**

O küçük oda **tıka basa** dolu, çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil; pek çok alet edevat gerekiyor.

Diğer örnekler için bk. (53-35), (56-5), (94-14)

• **oflayıp puflayarak (55-10)**

Neriman **oflayıp puflayarak** çıkıyor odadan.

Diğer örnekler için bk. (107-7)

• **okumuş yazmış (57-12)**

Korkutucu görüntüsüne rağmen **okumuş yazmış**, kültürlü biri olduğu hissediliyor.

• **sevgiye şefkate (59-34)**

Bir bakıma, **sevgiye şefkate** ihtiyacın var. Yalnız olmaz.

• **gezsın görsün (61-11)**

Bense içimdeki, birbirinden değerli eserlerin bulunduğu bu sergiyi birileri **gezsın görsün** istiyordum.

• **aç susuz (61-29)**

Kaç zamandır **aç susuz** ve yalnızsın. Kafan karma karışık olmuş. Öncelikle senin sağlığını ilgilendirmeliyiz.

Diğer örnekler için bk. (65-22), (204-7)

• **gezip görmesine (63-14)**

Bu nedenle arada bir, bunu biraz da olsa anlayabilecek kişilerin, daha çok kızların **gezip görmesine** izin veriyor, duydukları hayranlık için için hoşuma gidiyor ama başka türlü bir ilişki kurulamadan kızlar sergiden ayrılıyordu.

• **gezer dururlar (71-35)**

Bütün bunların sonunda yarattıkları hastalıklı hayal dünyasının içinde yıllarca **gezer dururlar**.

• **aklını zekâsını (78-12)**

Ama eminim ki kızımın güzelliğini, **aklını zekâsını** çekemeyen birçok arkadaşı vardır çalıştığı yerde.

• **aç açık (87-32)**

Beni **aç açık** bırakmadı.

• **okuyanı yazanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, düşüneni anlatanı, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor. İlimi, bilimi, icat edeni, keşfedeni seviyor.

• **düşüneni anlatanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, **düşüneni anlatanı**, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor. İlimi, bilimi, icat edeni, keşfedeni seviyor.

• **eğiten öğretene (97-14)**

Çocuklarını seven, onları **eğiten öğretene**, yediren içiren, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

• **üstünü başını (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve gelir gelmez **üstünü başını** zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirdirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **haddi hesabı (104-1)**

Deterjana verilen paranın **haddi hesabı** yok.

• **parayı pulu (104-2)**

...arada bir bu kadar çarşaf almamıza itiraz eder, yani bizden **parayı pulu** esirgemez.

• **bağırıp çağırmaya (113-15)**

Müdür her vesileyle başkalarına **bağırıp çağırmaya** başladı.

Diğer örnek için bk. (162-17)

• **oranı buranı (115-31)**

Bu adamı öyle kendine zarar vererek, **oranı buranı** keserek durduramazsın.

• **dinden imandan (117-26)**

Gerçekten de emekli olur olmaz beş vakit camiye gitmeye başladı ama sonradan ne oldu anlayamadık, adam **dinden imandan** çıktı.

• **eşi dostu (119-22)**

Ev küçük, hanımın **eşi dostu** geliyor, hiçbir yere sığamadım.

Diğer örnekler için bk. (157-36), (302-30)

• **eşin dostun (119-27)**

Bir iki dükkâna **eşin dostun** yanına uğradım, herkesin işi var gücü var.

Diğer örnekler için bk. (158-1), (342-10)

• **hacı hocalara (120-5)**

Bizim oralar küçük yer, beni hemen **hacı hocalara** götürdüler. Ben bu işlere pek inanmam ama insan denize düşünce yılanı sarılıyor.

• **aklım fikrim (128-1)**

...babam hastayken, ablalarım bu kadar sıkıntı çekerken benim **aklım fikrim** erkeklerdeymiş.

Diğer örnekler için bk. (144-7)

• **sular seller (139-22)**

Ağlıyor, gözlerinde **sular seller** gibi akıyor yaşlar.

Diğer örnekler için bk. (316-8)

• **eş dost (141-29)**

Bir iki **eş dost** yardımıyla küçük bir devlet memuru olmayı başardım.

Diğer örnekler için bk. (278-13)

• **konu komşuya (144-30)**

Artık **konu komşuya** rezil olduk.

• **konu komşu (144-31)**

O kadar çok dövüyor ki, **konu komşu** elinden alamıyor beni.

• **aklı sıra (154-18)**

Aklı sıra ben yalnız kalacağım, mecburen ona yaklaşacağım; hâlbuki ben yalnızlığa alışkınım.

Diğer örnekler için bk. (187-3), (291-16)

• **pek çok (155-20)**

Senin gibi, böyle şeyler hisseden **pek çok** erkek ve kadın var, şimdi hepsi suçlu ve ahlaksız mı?

Diğer örnekler için bk. (215-7), (254-37), (298-4)

• **parasını pulunu (157-3)**

Neyi varmış baktırın, dedi bize; **parasını pulunu** yolladı.

• **vurup kırmaya (158-23)**

Baştan önem vermemiş ama Emine **vurup kırmaya** başlayınca bize gönderdi; vurup kırana kadar aldırmamış ha.

• **vurup kırana (158-25)**

Vurup kırana kadar aldırmamış ha.

• **arayıp sormamış (161-30)**

“Alın bunu ne yaparsanız yapın” demiş ve bir daha asla **arayıp sormamış**.

• **bağıra çağıra (164-37)**

Biraz önce ölmek istediğini **bağıra çağıra** yüzüme haykıran Aslı şimdi karşımda kıkır kıkır gülüyor.

• **gezip tozmama (185-20)**

Pek yakın arkadaşım yoktu hem dersler çok ağırdı hem de annem onlarla **gezip tozmama** izin vermezdi.

• **giyinmekten kuşanmaktan (187-6)**

Köylü gibi konuşuyor, **giyinmekten kuşanmaktan** haberi yok. Ben ona iki numara büyük geldim.

• **doğup büyüdüğümüz (189-20)**

Türkçeyi burada **doğup büyüdüğümüz** için böyle su gibi konuşabiliyoruz.

• **yapıp edip (191-2)**

Çoğunun Ankara’da kalacak yeri yok; ne **yapıp edip** bugün işlerini bitirip yeniden memleketlerine yollamalıyım onları.

Diğer örnekler için bk. (226-33), (299-1)

- **kıt kanaat (194-16)**

Kıt kanaat geçinirim, asgari ücretle çalışıyorum.

- **işle güçle (197-36)**

İki yıldır **işle güçle** uğraşamıyorum, yalnız bir yerlere gidemiyorum, evde bile yalnız kalamıyorum.

- **gezip tozamıyorum (198-5)**

Şu ara zaten üzülecek, sıkılacak bir durumum yok ama **gezip tozamıyorum**.

- **sevgiyi aşkı (220-16)**

İki ay da olsa **sevgiyi aşkı** tattırmış size.

- **zayıf çelimsiz (217-24)**

Geçen yıl depresyon nedeniyle gelmiş, uzun bir tedavinin ardından hastalığı düzelmiş, yeniden hayata kaldığı yerden devam etmişti, ama o zamanlar soluk yüzlü, **zayıf çelimsiz** dikkat çekmeyen herhangi biriydi.

- **çalışıp çabalayıp (225-17)**

Okuyan, üniversiteden diploma alan da benim, **çalışıp çabalayıp** aileyi refaha kavuşturan da.

- **sere serpe (235-30)**

Yorgun argın işten gelir, rahatça evine girip **sere serpe** oturamazdı.

- **bitmez tükenmez (240-28)**

Yıllardır süren **bitmez tükenmez** yıkanmaların nedenini anlıyor musun şimdi?

Diğer örnekler için bk. (298-2)

- **eşim dostum (250-28)**

Zaten Türkiye’de pek yakın arkadaşım yok. **Eşim dostum**, arkadaşım hepsi Almanya’da kaldı.

- **uçsuz bucaksız (251-4)**

Yüzyıllar sonra yine Anadolu beylerinden biri olan ve o zamanlar padişah adına yararlı işler yapan dedeme zamanın padişahı 4. Murat **uçsuz bucaksız** bir araziye ödül olarak vermiş.

- **bir uçtan bir uca (251-6)**

Ben hatırlarım, çocukluğumda annemlere ait arazinin üzerinde **bir uçtan bir uca** trenle iki saatte gidilirdi.

- **ağlamalarıma yalvarmalarına (267-34)**

Düşünebiliyor musunuz? Bütün **ağlamalarıma yalvarmalarına** rağmen, annem yine de bizi yalnız bırakıp giderdi.

- **yersiz yurtsuz (268- 34)**

Bir sokak köpeği gibi hissediyordum kendimi. **Yersiz yurtsuz** ve sahipsiz.

- **pek çoğu (272-12)**

Ancak tüm dünyada sanıldığından daha sık rastlanmakta, toplumsal ve kültürel baskılar nedeniyle **pek çoğu** kendilerini gizlemek zorunda kalmaktadır.

- **pek az (275-1)**

İnsanların çocuklukta yaşadığı olayların bu gerçeği **pek az** etkilediği düşünülüyor ancak senin hayatın ve yaşadıkların insanın aklına psikolojik sorunların sende çok daha önemli olabileceği fikrini getiriyor.

- **gezer tozar (280-39)**

Bazen aylarca evden dışarı çıkmaz, çalışmaz, yemez, içmez, konuşmaz, sabahlara kadar uyumaz, evin içinde dolaşır durur; bazen de aylarca eve girmez, **gezer tozar**, ne kadar paramız varsa hepsini harcar, hatta borçlanır...

- **silip süpürüyor (309-35)**

Her sabah erkenden kalkıp bütün evi **silip süpürüyor**.

Diğer örnekler için bk. (309-38)

- **açık saçık (317-8)**

Bir sürü **açık saçık** birbirinden güzel geceliğim vardır.

- **hal hatır (332-4)**

...şehri dolaşır, tek tek dükkân sahiplerine kısaca **hal hatır** sorar, bir ihtiyaçları varsa şoförüne bir bir not ettirir ve kendisinden istenen hiçbir şeyi unutmaz ve onların sorunlarını ne pahasına olursa olsun çözerdi.

- **bilgili görgülü (334-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, **bilgili görgülü**, eğitilmiş kültürlü son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **eğitilmiş kültürlü (335-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, bilgili görgülü, **eğitilmiş kültürlü** son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **çeki düzen (338-17)**

Onu, çocuğuna yeterince özen göstermemekle, kocasına **çekidüzen** vermemekle suçluyor.

Diğer örnekler için bk. (360-29)

- **uflayıp puflasalar da (338-25)**

Zaman zaman çok yorulmalar da **uflayıp puflasalar** da genel olarak herkes hayatından memnun.

- **gezip tozmaya (347-34)**

O ara birine âşık oldum, zaten sık sık âşık olurum. Onunla **gezip tozmaya** başladık, okulu iyice astım.

- **işsiz güçsüz (348-5)**

Kocam **işsiz güçsüz** serserinin biriydi.

- **ayılp bayılan (349-2)**

Sürekli **ayılp bayılan**, ağlayan, sıkılan bir orospu kimsenin işine yaramaz.

- **ne arayan ne soran (349-26)**

Yok **ne arayan ne soran** oldu.

- **yanı sıra (356-7)**

Bizlere sevginin **yanı sıra**, küçük yaştan itibaren saygı da gösterir, onun yanında kendimizi “önemli” hissetmemizi sağlardı.

- **uyur uyanık (362-7)**

Ben de **uyur uyanık** onları dinliyordum. Sonunda sıra bana geldi ve beş kişi içeri girdik.

- **utana sıkıla (362-14)**

Utana sıkıla cevap verdim: “Evet efendim.”

- **halini hatırmı (364-11)**

Çünkü ben güya güçlü bir kadındım ve hep güçlü görünen bu kadının halini hatırmı sormak en yakınlarımla bile aklına gelmemişti.

- **seviyor sayıyor (364-23)**

Şimdi eğer hastalarım beni **seviyor sayıyor** ve güveniyorsa, hiç konuşmayan bile benimle saatlerce en gizli sırlarımı paylaşabiliyorsa, bunda onun payı çoktur.

2.5. Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler

Bu tür ikilemelerde ikilemeyi oluşturan sözcüklerinden biri olumlu, diğeri olumsuz sözcüktür. İkilemeyi oluşturan sözcüklerden ilki, genelde olumludur. İkinci sözcük olumsuzdur. Aşağıda, biri olumlu biri olumsuz sözcükten oluşan ikileme örnekleri verilmiştir.

• yatar yatmaz (32-20)

Yatar yatmaz uyudum, yirmi dört saat sonra hastanede açtım gözümü, ölmemiştim. Kemal başucumda bekliyordu.

• girer girmez (62-19)

İçeri **girer girmez** tamdınız beni. Bunun için teşekkür ederim.

Diğer örnekler için bk. (187-23), (189-30), (322-23), (349-10), (377-4)

• düşer düşmez (76-3)

Düşer düşmez ölmüş.

• kızıp kızmayacağı (82-6)

Bankadaki işlerini, müdürün **kızıp kızmayacağım** düşünüyor.

• gelir gelmez (102-28)

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve **gelir gelmez** üstünü başını zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

Diğer örnekler için bk. (125-22), (199-36), (201-6), (201-10), (201-11), (202-12), (244-21), (247-21)

• oturur oturmaz (138-14)

Oturur oturmaz kocaman siyah çantasını açıp karıştırmaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (316-28)

• alır almaz (194-28)

O zamana kadar idare ettim ama çeki **alır almaz** bir tuhaf oldum, midem bulandı, soğuk soğuk terlemeye başladım.

• çıkar çıkmaz (197-35)

Hastanede yatarken iyiydim, hiç kriz gelmedi, ama **çıkır çıkmaz** yine başladı.

Diğer örnekler için bk. (125-21), (283-37), (362-38)

• biter bitmez (256-11)

Askerliğim **biter bitmez** Almanya'ya geri dönebilir ve ömrümün sonuna kadar orada yaşayabilirdim

Diğer örnekler için bk. (267-6), (335-22)

- **evlenir evlenmez (257-16)**

Neriman **evlenir evlenmez** hamile kaldı ve nur topu gibi bir oğlan doğurdu.

- **bakar bakmaz (376-26)**

Şoför de daha yüzüme **bakar bakmaz**, “Geçmiş olsun abla.” demez mi?

- **iner inmez (376-32)**

Taksiden **iner inmez** benim eve doğru koştuğumu görünce şoför içinden muhakkak “Bu kızın çok çışı gelmiş.” demiştir.

2.6. Biri Anlamli Biri Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler

Bu tür ikilemelerde ikilemeyi oluşturan sözcüklerden biri anlamlı, diğeri anlamsız sözcüktür. Telli, *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme* adlı makalesinde bu tür ikilemelerde anlamlı sözcüğün mü anlamsız sözcüğün mü önce kullanılacağını bir kurala bağlı olmadığını, anlamlı kelimenin asıl unsur, anlamsız kelimenin yardımcı unsur olduğunu belirtir. Anlamsız olan kelimenin tek başına anlamsız olduğunu anlatım içerisinde anlamlı olan kelimenin anlamına katkı sağladığını ifade etmiştir (Telli, 2017: 142). Bu tarzla oluşturulan ikilemelerde anlamsız sözcük önceki dönemlerde kullanımda olup daha sonra kullanımdan düşmüş olabilmektedir. Bu ikileme örnekleri aşağıda verilmiştir:

- **ağrı mağrı (44-11)**

Ama gemi bitip de cam fanusun içine yerleşince **ağrı mağrı** kalmıyor.

- **çoluk çocuk (143-38)**

Bir kadın, hele **çoluk çocuk** sahibi bir kadın, kolay kolay yapmaz bunu.

- **hastalık mastalık (175-19)**

Bu, **hastalık mastalık** değil. Beni telkin yoluyla etkileyebileceğinizi sanıyorsanız yanılıyorsunuz.

Diğer örnekler için bk. (301-1)

- **falan filan (186-39)**

Güya ne dediğimi anlamıyormuş **falan filan**.

Diğer örnekler için bk. (222-26)

- **şaka maka (210-24)**

Kimse de bana **şaka maka** yapamaz. Mesafeli, ciddi insanları severim. Ama çok gayri ciddi bir iş yapıyorum.

• **çoluğuna çocuğuna (227-17)**

Yok emekli olduktan sonra aldığı para yetecek mi, yok efendim **çoluğuna çocuğuna** nereden iş bulacak?

• **evi barkı (233-9)**

Hazır **evi barkı**, kendine ait bir düzeni var.

• **hayal meyal (252-35)**

6 yaşına kadar orada yaşadık. Oraları **hayal meyal** hatırlıyorum.

• **süslerin püslerin (271-17)**

Benim vücudum elbiselerin, **süslerin püslerin** değil pantolonun gömleğin içinde huzur buluyordu.

• **eve barka (305-8)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca **eve barka** uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, neyimiz var neyimiz yok har vurur harman savururdu.

• **eğri büğrü (344-13)**

Kargacık burgacık, **eğri büğrü** yazmış. Bir şey anlamıyorum.

• **evini barkını (349-19)**

Sen **evini barkını**, düzenini, aileni, terk et sonra da el âleme kız. Biz ne Tanrı yanında ne de kul tanında makbul insanlarız.

• **tatil matil (352-32)**

Bizim için **tatil matil** olmaz, her zaman işimizin başındayız.

2.7. Her İki Sözcüğü de Anlamsız İkilemeler

Bu tür ikilemelerde ikilemeyi oluşturan sözcüklerden her ikisi de anlamsız sözcüktür. Hatiboğlu *eciş bücüş, abur cubur, ıcığını cıcığını* vb. örnekler vererek bu türdeki ikilemeyi oluşturan sözcüklerin zorlama olmazsa tek başına kullanılamayacağını *Türk Dilinde İkileme* isimli eserinde zikretmiştir (Hatiboğlu, 1981: 59).

Suçin, *Türkçe ve Arapça İkilemelerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi* isimli makalesinde bu tür ikilemelerde hem öncül hem de ardıl sözcüğün anlamsız olduğuna dikkat çekerek *hık mık, mırın kırın, zırt pırt* gibi ikilemeleri örnek göstermiştir (Suçin, 2006: 286)

• **allak bullak (18-8)**

Ama bunu benim anladığımı fark etti, yüzü bir anda **allak bullak** oldu.

Diğer örnekler için bk. (177-10), (362-2)

• **abuk sabuk (19-19)**

Bana **abuk sabuk** cevaplar verdi. Ne demek istediğimi güya anlamamış.

Diğer örnekler için bk. (22-21), (78-37), (210-15)

• **apar topar (72-14)**

Ertesi gün Yiğit'in ailesi **apar topar** Ankara'ya geldi. Annesi de babası da perişandı.

Diğer örnekler için bk. (142-1), (232-26), (233-13), (284-29)

• **zırt pırt (199-36)**

En ufak bir şeyde, durup dururken ortada yangın filan yokken alarm **zırt pırt** çalmaya başlamış.

• **süklüm püklüm (227-36)**

Sizin yanınıza nasıl **süklüm püklüm** geldiğimi unuttunuz mu?

• **eciş bücüş (249-20)**

Ben **eciş bücüş**, ufak tefek aptal görünüşlü berbat birini bekliyordum.

• **kargacık burgacık (344-13)**

Kargacık burgacık, eğri büğrü yazmış. Bir şey anlamıyorum.

2.8. Birbirini Tamamlayan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Birbirini tamamlayan kelimelerden oluşan ikilemelerde ikilemeyi oluşturan kelimeler arasında eş, yakın veya zıt anlam söz konusu değildir. Çağatay, *Uygurcada Hendiadyoinler* isimli çalışmasında eş ve yakın anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemelerin yanına bir de birbirini tamamlayan sözcüklerden oluşan ikilemeleri eklemiştir: *düğün dernek, oğul kız, saç baş* vb. (Çağatay, 1978: 41). Dilek, *Altay Türkçesinde İkilemeler* isimli makalesinde eş anlamlı ikilemelerden sonra “İlişkili Kelimelerden Kurulanlar” başlığı altında altan-çeten “altmış yetmiş”, ayıl-çurt “ev bark”, arakı-aş “yiyecek içecek” gibi örnekler vermiştir (Dilek, 2004: 87).

• **ellerini kollarını (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında **ellerini kollarını** sallayarak bağırıp duruyor.

• **bir deri bir kemik (27-36)**

Bir deri bir kemik, sararmış solmuş, ayakta zor duran, mutsuz, umutsuz, artık yaşamı anlamlı bulmayan...

Diğer örnekler için bk. (310-20)

• **canları kanları (39-20)**

Kadınlar var olmaya devam ettikçe dünyamızdan sevgi hiç eksik olmayacak. **Canları kanları** pahasına bile olsa...

• **yüzüne gözüne (45-18)**

Rezzan, sarı saçları yine taranmamış, **yüzüne gözüne** dökülüyor.

• **saçı sakalı (56-24)**

Dev gibi bir genç adam, **saçı sakalı** birbirine karışmış.

• **anne babalar (60-33)**

Haklısın, **anne babaların** idealindeki çocuk.

• **yedir içir (67-23)**

Yıllarca emek ver, **yedir içir**, büyüt ve sonra bir gün bir telefonla bütün hayallerin, umutların, emeklerin yerle bir olsun.

• **karı kocanın (86-26)**

Size ilginç gelebilecek bazı bilgiler vereyim, bir çiftin yani **karı kocanın**, yaşamı boyunca bir buçuk trilyon farklı çocuk yapabilme kapasitesi varmış.

• **canla başla (88-5)**

Yıllardır **canla başla** çalışmışsınız.

Diğer örnekler için bk. (145-21)

• **yediren içiren (97-15)**

Çocuklarını seven, onları eğiten öğreten, **yediren içiren**, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

• **saçı başı (108-10)**

Saçı başı dağınık ve kirli. Sanki günlerdir hiç yıkanmamış, taranmamış gibi.

• **arada sırada (114-1)**

Arada sırada dinlerim. Ne diyor radyolar?

• **eli ayağı (127-18)**

Bizim evde herkesin **eli ayağı** titriyor, sanki bizi asmaya götürecekler.

- **kaş göz (127-22)**

Çocuğun annesi bir ara tuvalete girdi, bizimkilerde **kaş göz** işaretleri girila gidiyor.

- **yüzüm gözüm (142-36)**

On gün rapor verdi doktorlar, **yüzüm gözüm** mosmor olmuştu.

Diğer örnekler için bk. (143-6), (238-30)

- **eli kolu (153-1)**

Yok, o kader da değildi, çünkü bu adamın **eli kolu** çok uzun.

- **etliye sütlüye (157-30)**

Dövmez, sövmez, **etliye sütlüye** karışmaz.

- **anneler babalar (162-8)**

Anneler babalar sanır ki her çocuk çalışırsa başarır.

- **anne babalara (167-9)**

Biliyor musun, çocuğunu döverek, cezalandırarak terbiye etmeye çalışan **anne babalara** benziyorsun.

- **anneni babanı (167-12)**

Senin asıl korkun **anneni babanı** hayal kırıklığına uğratmak değil.

- **anne babaların (168-1)**

Anne babaların gençlere karşı daha dikkatli ve duyarlı davranmaları gerekir.

- **annem babam (188-34)**

Bunu keşke **annem babam** da bilseydi.

- **elim ayağım (197-20)**

Elim ayağım titremeye başladı, yüzüm kızardı, kalbime bir çarpıntı geldi.

Diğer örnekler için bk. (200-38), (228-27), (246-33)

- **yiğin için (203-19)**

İstediginizi **yiğin için** ancak, alkol yok.

- **karı koca (246-10)**

Karı koca ikisi birden randevu aldı; Uzaktan geldikleri için zaman kısıtlaması olmasın diye üç seanslık randevuları var.

- **demir çelik (254-36)**

Daha sonra Almanların ünlü **demir çelik** fabrikalarından iş teklifi aldım. O sıralar o iş yerinde pek çok Türk çalışıyordu.

- **sizli bizli (265-29)**

Ben öyle **sizli bizli** konuşmalardan hoşlanmam.

- **ne çamaşır ne bulaşık (267-1)**

Ne **çamaşır ne bulaşık** yıkattı bana.

- **çamaşır bulaşık (271-10)**

Benim elime iğne iplik, **çamaşır bulaşık** değil kazma kürek yakışıyor.

- **kazma kürek (271-10)**

Benim böyle sustuğumu gören Halim yine konuşmaya başlıyor: Benim elime iğne iplik, çamaşır bulaşık değil **kazma kürek** yakışıyor.

- **odun kömür (273-4)**

İlkokulda bile kızlar kendi aralarında oynarken ben oğlanlarla top oynar, evde anneme değil, dışarıda o keçi sakala yardım eder, **odun kömür** kırardım.

- **enine boyuna (275-7)**

Hastayı **enine boyuna** tanımak ister.

- **pasta börek (284-36)**

Senin **pasta börek** işleri ne âlemde, yine böyle şeyler yapıyor musun? Her hafta yeni bir şeyin tarifini alıp evde yapıyorum.

- **yemedi içmedi (284-26)**

Bu olaydan sonra Mehmet aylarca konuşmadı, **yemedi içmedi** ve günlerce ağladı. Altı ay kadar sonra biraz toparlandı ve hemen askere gitti.

- **havadan sudan (292-25)**

Onlar gibi gülemiyorum, espri yapamıyorum, **havadan sudan** konuşamıyorum.

- **yemez içmez (297-15)**

Bu sefer de otelden hiç dışarı çıkmaz, **yemez içmez**, uyumaz olmuş.

Diğer örnekler için bk. (301-23)

- **baba oğul (304-34)**

Bir ay sonra **baba oğul** yine geldiler.

- **yedirir içirir (320-5)**

Neden olacak, böyle gelini kim sevmez ki. **Yedirir içirir** ve çok hürmet ederim onlara. Bu konuda da aşırıya kaçır mısın?

- **annen baban (320-15)**

Ya **annen baban**. Babam öldü. Annemle en çok ben ilgilenirim.

- **tası tarağı (332-11)**

Biri, babama göre yanlış yapmışsa, onun **tası tarağı** toplayıp orayı terk etmekten başka çaresi yoktu.

- **çamaşırımı bulaşığımı (341-11)**

Her işimi yapıyorum, **çamaşırımı bulaşığımı** yıkıyorum.

- **anamdan babamdan (348-4)**

Ben evden, **anamdan babamdan** kurtuldum ama gittiğim yerde de yapamadım.

- **anamın babamın (348-20)**

Anamın babamın suçu olsa, o da benim gibi olurdu.

- **yatak yorgan (353-17)**

Yatak yorgan çamur içinde kaldı.

- **baba kız (361-13)**

Musa Paşayla dostluğumuz hâlâ sürüyor. Artık **baba kız** gibi olduk. Sağlığı izin verirse mutlaka muayenehaneme uğrar ve...

2.9. Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Türkçede ikileme oluşturma bir diğer yolu yansıma sözcükler kullanmaktır. Zülfikar, *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler* adlı eserinde yansıma sözcükle ilgili şu bilgiyi vermiştir: “Birtakım seslerin, gürültülerin insanda yarattığı duyuların adlandırılmasında, bunların söz biçimine getirilmesinde ana dili, kılavuz olmuş, dilin yapısına yaklaşılarak ses yansımalarına has bir sistem içinde tabiattan elde edilen bu gürültüler, kelimelere dönüştürülerek bu yolla canlı ve renkli anlatımlar sağlanmıştır.” demiştir (Zülfikar, 1995: 1).

Hatiboğlu’na göre yansımalar aynı sözcükten veya birbirini andıran kelimelerden kurularak genellikle yalın halde kullanılan, sözcük türetimi bakımından ad gibi kullanılması yönüyle ad kategorisine dâhil edilen dil öğeleridir: *fokur fokur, fıkır fıkır, şakır şakır* vb. (Hatiboğlu, 1981: 35-36).

Yansımaları tasvir (çatır çatır, pırıl pırıl, çat pat vb.) ve taklit sesleri (cır cır, hav hav vb.) olarak iki grupta inceleyen Banguoğlu, *Türkçenin Grameri* adlı eserinde kelime yapısı bakımından ünlemlere en çok yakışan sözcük türünün yansımalar olduğunu belirtmiştir (Banguoğlu, 2011: 403- 405).

• **civil civil (28-18)**

Gülerek başlıyor konuşmaya. Sesi bile değişmiş bu kadının. **Civil civil** taptaze bir ses bu.

• **oflayıp puflayarak (55-10)**

Neriman **oflayıp puflayarak** çıkıyor odadan.

Diğer örnekler için bk. (107-7)

• **pırıl pırıl (78-27)**

Her gün **pırıl pırıl** sofrası önüne geliyor. Cam ne isterse onu pişiriyoruz. Evi tozdan kurtarıyoruz.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (245-15), (287-12), (313-2), (356-3)

• **çatır çatır (85-23)**

Keşke o paraları **çatır çatır** yeseydim. Daha yapmadığım öyle çok şey var ki... Biraz daha zamanım olabilse!

Diğer örnekler için bk. (308-23)

• **cayır cayır (95-16)**

Ya cezalar... Cehennemde **cayır cayır** yanmalar...

Diğer örnekler için bk. (119-36), (300-19)

• **hom hom (106-29)**

“**Hom Hom** Kız” derdi bana. Çocukluğumdan beri biraz kiloluydum ben.

Diğer örnekler için bk. (177-31)

• **gürültü patırtı (111-6)**

Artık **gürültü patırtı** bitti.

• **hıçkıra hıçkıra (118-14)**

Hayri Bey yüksek sesle **hıçkıra hıçkıra** ağlıyor

Diğer örnekler için bk. (121-17), (129-8), (143-10), (248-28)

• **gürül gürül (121-35)**

Siz zamanında o öfkeye birazcık yol verseydiniz, bugün barajları yıkıp böyle **gürül gürül** akmazdı...

Diğer örnekler için bk. (227-8)

• **inleye inleye (141-25)**

Bir süre annemle baktık ona, sonra karnı şişti, **inleye inleye** öldü. Dünya bir pislikten daha kurtulmuştu.

- **vah vah (160-21)**

Vah vah, üzüldüm doğrusu.

- **kıkır kıkır (164-38)**

Aslı şimdi karşımda **kıkır kıkır** gülüyor. Ben de başlıyorum gülmeye.

- **fırıl fırıl (197-13)**

Başım **fırıl fırıl** dönmeye başladı, kalbimde bir sıkışma ve daralma hissettim...

- **zırt pırt (199-36)**

En ufak bir şeyde, durup dururken ortada yangın filan yokken alarm **zırt pırt** çalmaya başlamış.

- **tıpış tıpış (216-21)**

Tıpış tıpış düştü arkasına, gitti.

- **vızır vızır (281-29)**

Uçakla **vızır vızır** gezerdim.

- **harıl harıl (327-16)**

Harıl harıl bana çeyiz hazırlıyor, her şeyi en ince ayrıntısına kadar o düşünüyor.

- **uflayıp puflasalar da(338-25)**

Zaman zaman çok yorulmalar da **uflayıp puflasalar** da genel olarak herkes hayatından memnun.

- **çığlık çığlığa (345-33)**

Dışarıda bilileri kavga ediyor, bir **kadın çığlık çığlığa** bağırıyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FARKLI OLUŞUMLU İKİLEMELER

3.1. Bağlaçlı İkilemeler

Anlamı pekiştirmek ve güçlendirmek için ikilemelerin arasına “ne... ne...”, “ve”, “ya da”, “ya... ya...”, hem... hem...” gibi bağlaçların girmesiyle oluşan ikilemeler bağlaçlı ikileme bir diğer deyişle aralıklı ikileme olarak kabul edilir (Hatiboğlu, 1981: 21).

İncelenen eserde tespit edilen örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

3.1.1. “ne... ne...” Bağlaçlı ile Kurulan İkilemeler

“ne... ne...” bağlaçlı ile kurulmuş ikileme toplam 5 örnekte tespit edilmiştir.

- **ne var ne yok (184-27)**

Merhaba Rezzan, nasılsın; **ne var ne yok** görmeyeli?

- **ne öldürür ne ondurur (199-1)**

Anadolu’da buna “**ne öldürür ne ondurur**” derler.

- **ne politika ne siyaset (258-16)**

Ne politika ne siyaset ne aktüalite ne de sanattan konuşabiliyorduk onunla, o bunun farkında bil değildi.

- **ne çamaşır ne bulaşık (267-1)**

Ne çamaşır ne bulaşık yıkattı bana.

- **ne arayan ne soran (349-26)**

Yok **ne arayan ne soran** oldu. Babam istese beni eli ile koymuş gibi bulurdu. Ama istemedi.

3.1.2. “ve” Bağlaçlı ile Kurulan İkilemeler

“ve” bağlaçlı ile kurulmuş ikileme toplam 2 örnekte tespit edilmiştir.

- **suç ve ceza (35-3)**

Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı kitabını okudun mu?

- **sevme ve sevişme (36-5)**

Böylece galiba o da yeniden seni **sevme ve sevişme** hakkını kazanıyor.

3.1.3. “ya da” Bağlaçlı ile Kurulan İkilemeler

“ile” bağlaçlı ile kurulmuş ikileme toplam 1 örnekte tespit edilmiştir.

- **az ya da çok (87-11)**

Doğuyor, **az ya da çok** yaşıyor sonra da ölüyor.

3.1.4. “ya... ya...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler

“ya... ya...” bağlacı ile kurulmuş ikileme toplam 1 örnekte tespit edilmiştir.

- **ya hep ya hiç (122-5)**

Ya hep ya hiç derler, ortayı bulamazlar ve bu yüzden yakın ilişkilerde sıkıntı çıkar.

3.1.5. “kâh... kâh...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler

“kâh... kâh...” bağlacı ile kurulmuş ikileme toplam 1 örnekte tespit edilmiştir.

- **kâh aç kâh tok (224-30)**

...bir göz odada, yanı başlarındaki hayvanları ile yaşamışlar, **kâh aç kâh tok** yatmışlar ama sorunları da küçük olmuş.

Diğer örnekler için bk. (249-20), (344-4), (353-19)

3.1.6. “hem... hem...” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler

“hem... hem...” bağlacı ile kurulmuş ikileme toplam 1 örnekte tespit edilmiştir.

- **hem zor hem kolay (350-37)**

Hem zor hem kolay; gururun, insanlığın yok olduysa kolay.

3.1.7. “ile” Bağlacı ile Kurulan İkilemeler

“ile” bağlacı ile kurulmuş ikileme toplam 1 örnekte tespit edilmiştir.

- **günahıyla sevabıyla (241-12)**

Seviyorum ya, **günahıyla sevabıyla** seviyorum insanları.

3.2. Sorulu İkilemeler

Anlamı kuvvetlendirmek, pekiştirmek, canlı tutmak amacıyla ikilemelerin arasına “mI” soru ekinin getirilmesiyle oluşan ikilemeler sorulu ikilemelerdir. Bu tür ikilemelerde amaç soru sorup ona cevap beklemekten ziyade anlamı belirginleştirmektir (Hatiboğlu, 1981: 21-22).

Çalışmaya konu olan eserde tespit edilen sorulu ikilemeler aşağıda sıralanmıştır. 6 örneği tespit edilen sorulu ikilemelerden 1 tanesi ikileme etkisiyle üçleme fonksiyonunda olan söz öbeği olarak karşımıza çıkmaktadır.

• **ölen mi öldüren mi (34-7)**

Zira boşuna dememişler **ölen mi öldüren mi** diye...

• **erkek mi kadın mı (271-17)**

Siz söyleyin ben neyim, **erkek mi kadın mı**, sapık mı manyak mı, neyim ben?

• **param mı yok işim mi yok aklım mı (292-20)**

Param mı yok işim mi yok aklım mı yok? Aslında hepsi fazlasıyla var ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum.

• **iyi mi kötü mü (331-5)**

Umarım kötü bir şey yoktur. Eh işte, buna **iyi mi kötü mü** demek gerekir bilemiyorum artık.

• **ölen mi öldüren mi (34-7)**

Zira boşuna dememişler **ölen mi öldüren mi** diye...

• **ölü mü canlı mı (74-2)**

Ancak **ölü mü canlı mı** belli değil.

3.3. İkileme Etkisiyle Üçlemeler

İkilemeyi oluşturan sözcüklerden ilkinin “öncül sözcük”, ikincisini “ardıl sözcük” olarak nitelendiren Mehmet Hakkı Suçin, *Türkçe ve Arapça Eserlerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi* isimli makalesinde ses yansımaları ikilemelerin ikiden fazla sözcükten oluştuğunu belirterek Arapça eserlerde “üçleme” veya “dörtleme” şeklinde ikileme örneklerinin de olduğuna dikkat çekmiştir (Suçin, 2006: 281-294).

Hatiboğlu, ikilemelerin bir kısmını üçlemelerin oluştuğunu ifade etmiş *zonk zonk zonklamak, didik didik didiklemek* gibi örnekleri üçleme olarak kabul etmiştir (Hatiboğlu, 1981: 23).

Gencan, *Dilbilgisi* adlı eserinin “Pekiştirilmiş Eylemler” başlığında eylemlerin de pekiştirildiğini *inim inim inlemek, süzüm süzüm süzölmek* gibi örneklerle açıklamıştır (Gencan, 1979: 82).

Üçlemelere değinen bir diğer isim Tuna’dır. Tuna, *Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi* isimli makalesinde Türkçede sadece ikilemelerin değil üçlemelerin hatta dörtlemelerin de varlığından bahsederek üçlemeye *boy pos endam, çay kahve gazoz* vb., dörtlemeye *eş dost hısım akraba, karyola dolap masa sandalye* vb. örnekleri vermiştir (Tuna, 1986: 187-188).

İncelenen eserde ikileme etkisiyle üçleme örneğine uygun 2 örnek tespit edilmiştir.

- **sevgiyi tutkuyu aşkı (38-17)**

Bir yüzü seninle ilişki kurmuyor, sana duyduğu **sevgiyi tutkuyu aşkı** belli etmiyor.

- **param mı yok işim mi yok aklım mı (292-20)**

Param mı yok işim mi yok aklım mı yok? Aslında hepsi fazlasıyla var ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum.

3.4. Sayı Adlarında Aralıklı İkilemeler

Eserde az da olsa sayı adlarıyla kurulan ikilemeler de kullanılmıştır. Sayı adlarından oluşturulan aralıklı ikileme örnekleri aşağıda verilmiştir.

- **bir deri bir kemik (27-36)**

Bir deri bir kemik, sararmış solmuş, ayakta zor duran, mutsuz, umutsuz, artık yaşamı anlamlı bulmayan...

Diğer örnekler için bk. (310-20)

- **bir bir (70-33)**

Bazen de o kadar önemlidirler ki, dünyadaki bütün istihbarat birimleri her an onları izlemekte, yaptığı her hareketi **bir bir** değerlendirmektedir.

- **dört dörtlük (120-19)**

İsterdim ki her şey **dört dörtlük** olsun, yerinde ve zamanında olsun.

Diğer örnekler için bk. (317-1), (321-23)

- **iki arada bir derede (245-28)**

Siz yine **iki arada bir derede** bir şeyler yazmışsınızdır.

- **bir uçtan bir uca (251-6)**

Ben hatırlarım, çocukluğumda annemlere ait arazinin üzerinde **bir uçtan bir uca** trenle iki saatte gidilirdi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÖKENLERİ BAKIMINDAN İKİLEMELERİ OLUŞTURAN SÖZCÜKLER

Göçebe yaşam tarzının etkisiyle geniş coğrafyalara yayılan Türkler, pek çok kavimle sosyal, kültürel, ekonomik, dini vb. ilişkiler kurmuştur. Toplumların birbirleriyle olan ilişkisi nasıl kaçınılmaz bir durum ise bir dilin de diğer dil veya dillerle ilişkisinin/bağlantısının olmaması o derece imkânsızdır.

Sarı, *Dil Etkileşimi Bağlamında Ses-Anlam Eşleşmesi ve Türkçedeki Örnekleri* isimli makalesinde bazı sebeplerden dolayı yoğun temas içerisinde bulunan toplumların dilleri arasındaki etkileşimler azaldığının, hatta bazen tamamıyla ortadan kalktığının altını çizmektedir (Sarı, 2013: 2).

Tekin, *İştikakçının Köşesi* adlı eserinde dünya üzerinde hiçbir dilin kendine özgü saf kelime ve şekil varlığıyla yetinemediğini ve her dilde farklı dillerden alınmış sözcüklerin doğal bir durum olduğunu belirtmiştir (Tekin, 2001: 254).

Banguoğlu, “Zamanın ve teknolojinin getirdiği buluşlar, fikir akımları, dinler yeni kavram ve söz öbeklerini de beraberinde getirmiştir.” der (Banguoğlu, 2011: 154).

Çalışmanın bu bölümünde Arapça, Farsça, İtalyanca, Fransızca ve Moğolcadan alınan kelimelerle oluşturulmuş ikilemelere yer verilmiştir.

4.1. Arapçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Kartal, *Şiraz’dan İstanbul’a* adlı eserinde Türklerin tarihi süreç içerisinde temas içerisinde bulunduğu diğer topluluklar kelime alıp verme konusunda hiçbir zaman çekici ve tutucu bir tavır sergilemediğine değinir (Kartal, 2010: 1). X. yüzyılda İslamiyet’in kabulüyle başlayan Türk-Arap etkileşimi doğal olarak Türk dilini de etkilemiş ve Arapçadan Türkçeye pek çok sözcük geçmiştir.

• tuhaf tuhaf (22-24)

Sonra baktık bizimki çok ciddi. **Tuhaf tuhaf** hareketler yapıyor, sanki birisiyle konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (119-32), (152-17)

• kelimesi kelimesine (28-32)

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, tek tek **kelimesi kelimesine** naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

• **ciddi ciddi (38-9)**

Evet, ama bu beni kurtarmıyor, çünkü gidip gitmemeyi **ciddi ciddi** düşündüm.

• **alet edavat (44-7)**

...çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil, pek çok **alet edevat** gerekiyor.

• **sakin sakin (75-35)**

Kızının intiharında kendi payını görmüyor mu bu kadın? Üstelik ne kadar da **sakin sakin** anlatıyor!

• **aklımı zekâsını (78-12)**

Ama eminim ki kızımın güzelliğini, **aklımı zekâsını** çekemeyen birçok arkadaşı vardır çalıştığı yerde.

• **tekrar tekrar (84-16)**

Çok üzülmiş, kendimi **tekrar tekrar** sorgulamış ve bunu hocalarımla defalarca konuşmuştum.

Diğer örnekler için bk. (104-29), (159-24), (194-3), (208-13), (308-8), (324-27), (331-24)

• **muzip muzip (92-18)**

Ne kadar güzel bir kadın ve benim bu çok sevdiğim şarkıyı nasıl da hissederek söylüyor. Şarkı bitince gözlerini açıp **muzip muzip** yüzüme bakıyor.

• **haddi hesabı (104-1)**

Deterjana verilen paranın **haddi hesabı** yok.

• **tövbe tövbe (117-21)**

Biz önce ne olduğunu anlayamadık, meğer **tövbe tövbe**, Allah affetsin, Allah'a küfretmek gelirmiş içinden.

Diğer örnekler için bk. (118-11), (118-17), (120-31), (121-9), (121-33)

• **dinden imandan (117-26)**

Gerçekten de emekli olur olmaz beş vakit camiye gitmeye başladı ama sonradan ne oldu anlayamadık, adam **dinden imandan** çıktı.

• **aklım fikrim (128-1)**

...babam hastayken, ablalarım bu kadar sıkıntı çekerken benim **aklım fikrim** erkeklerdeymiş.

Diğer örnekler için bk. (144-7)

- **kıt kanaat (194-16)**

Kıt kanaat geçinirim, asgari ücretle çalışıyorum.

- **falan filan (186-39)**

Güya ne dediğimi anlamıyormuş **falan filan**.

Diğer örnekler için bk. (222-26)

- **şaka maka (210-24)**

Kimse de bana **şaka maka** yapamaz. Mesafeli, ciddi insanları severim. Ama çok gayri ciddi bir iş yapıyorum.

- **garip garip (226-9)**

Bazen beni öyle sıkıştırdı ki, içimden **garip garip** şeyler yapmak geldi fakat ya el âleme rezil olacağım ya da yakınımıdaki insanlara zarar vereceğim.

- **hınzır hınzır (247-33)**

Bana zor bir bilmece sormuş da benim bunu bilemeyeceğimden o kadar emin ki, **hınzır hınzır** gülümsüyor bana.

- **hayran hayran (252-6)**

Dedem sokaklarda bu ihtişamlı faytonla gezerken memleket halkı **hayran hayran** onu seyredermiş.

Diğer örnekler için bk. (313-4)

- **hayal meyal (252-35)**

Ben o sarayda doğmuşum. 6 yaşına kadar orada yaşadık. Oraları **hayal meyal** hatırlıyorum.

- **zaman zaman (254-10)**

Zaman zaman memleketteki evimize gittiğimizde halk ilk radyoyu, ilk buzdolabını, çamaşır makinesini bizim evimizde görürdü.

Diğer örnekler için bk. (338-25), (364-36)

- **mal mülk (267-28)**

Ben arada olmasam, bütün **mal mülk**, o herif ölünce önce anneme, ondan da çocuğu olmadığı için teyzeme ve evde kalmış kızma kalacaktı.

- **malımız mülkümüz (268-1)**

Bir gün anneme "Bu kızdan bize hayır gelmeyecek, hem bütün **malımız mülkümüz** bu serseme kalacak, hem de bize bakmayacak," deyip onu da kandırdı ve evden kovdu beni.

Diğer örnekler için bk. (305-21)

- **maddi manevi (302-6)**

Ancak insan bu dönemde o kadar cesur olur ki **maddi manevi** çok zarara girer, babam gibi.

Diğer örnekler için bk. (320-16)

- **Allah Allah (323-35)**

Şimdi buna kader mi diyelim? **Allah Allah!**..

- **hâl hatır (332-4)**

...şehri dolaşır, tek tek dükkân sahiplerine kısaca **hâl hatır** sorar, bir ihtiyaçları varsa şoförüne bir bir not ettirir ve kendisinden istenen hiçbir şeyi unutmaz ve onların sorunlarını ne pahasına olursa olsun çözerdi.

- **tatıl matil (352-32)**

Bizim için **tatıl matil** olmaz, her zaman işimizin başındayız.

- **sokak sokak (353-11)**

O gün çok yağmur vardı, o yağmurun altında **sokak sokak** gezdim, bir yandan yürüyor biryandan “Ne olacak halimiz?” diye düşünüyordum.

- **halini hatırmı (364-11)**

Çünkü ben güya güçlü bir kadındım ve hep güçlü görünen bu kadının halini hatırmı sormak en yakınlarımla bile aklına gelmemişti.

4.2. İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler

- **sabah gider akşam gelir (21-34)**

Okuldan mezun olunca bu işe girdi. **Sabah gider, akşam gelir.** Sonra da odasına çekilir.

- **aklı sıra (154-18)**

Aklı sıra ben yalnız kalacağım, mecburen ona yaklaşıcağım; hâlbuki ben yalnızlığa alışkınım.

Diğer örnekler için bk. (187-3), (291-16)

- **akıllı uslu (167-5)**

Bakıyorum, çok **akıllı uslu** konuşmaya başladın.

- **zayıf çelimsiz (217-24)**

Geçen yıl depresyon nedeniyle gelmiş, uzun bir tedavinin ardından hastalığı düzelmiş, yeniden hayata kaldığı yerden devam etmişti, ama o zamanlar soluk yüzlü, **zayıf çelimsiz** dikkat çekmeyen herhangi biriydi.

- **sabah akşam (263-15)**

Her gün **sabah akşam** duş alacaksınız. Önce sıcak sonra soğuk su ile.

- **evhamlar korkular (318-15)**

Sonunda ruh sağlığım bozuldu, **evhamlar korkular** başladı.

- **tası tarağı (332-11)**

Biri, babama göre yanlış yapmışsa, onun **tası tarağı** toplayıp orayı terk etmekten başka çaresi yoktu.

4.3. İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler

- **suç ve ceza (35-3)**

Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı kitabını okudun mu?

- **sevgiyi aşkı (38-17)**

Bir yüzü seninle ilişki kurmuyor, sana duyduğu **sevgiyi tutkuyu aşkı** belli etmiyor.

- **sevgiye şefkate (59-34)**

Bir bakıma, **sevgiye şefkate** ihtiyacın var. Yalnız olmaz.

- **sorgusuz sualsiz (95-30)**

Annemle babam, beni, çocukları olduğum için seviyordu da, Tanrı kendi yarattığı çocuklarını neden **sorgusuz sualsiz** sevmiyor, neden sadece kurallara uyanları tercih ediyordu?

Diğer örnekler için bk. (139-17)

- **el âlemi (131-34)**

Tabaklar bardaklar banyoya yığıldı, üzerinizdeki çamaşırların kirden rengi attı, zavallı ihtiyar pislikten kokuyor, bir de **el âlemi** beğenmezler.

- **el âleme (214-28)**

Kızıyorum ya, kendimi **el âleme** oyuncak ettim.

Diğer örnekler için bk. (226-9), (237-18), (349-20)

- **el âlem (257-17)**

Biliyorum çok konuştum ama bütün bunları ilk kez birine anlatıyorum. Nasıl anlatayım ki, **el âlem** deli der bize.

- **sevgiyi aşkı (220-16)**

İki ay da olsa **sevgiyi aşkı** tattırmış size.

- **yeni yerler yeni insanlar (366-12)**

Fırsat buldukça seyahat ederiz, gezmeyi, **yeni yerler yeni insanlar** görmeyi ikimiz de çok severiz.

4.4. Farsçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Aksan, *Türkçenin Söz Varlığı* adlı eserinde Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle bu dinin kavramlarının bir bölümünün Farsça aracılığıyla dilimize yerleştiğini ifade ederek Türkçede hemen hemen her alanda Farsça sözcüklerin olduğuna dikkat çeker (Aksan, 2004: 27). Köprülü *Yeni Fariside Türkçe Unsurlar* adlı eserinde Türk ve Fars unsurların İran ve Afgan sahasında yan yana bulunması ve aynı siyasi çatı altında ortak bir yaşam alanında yaşamaları, bu iki dilin birbiri üzerinde karşılıklı etkiler yarattığını söyler (Köprülü, 1942: 1).

- **derdime derman (120-11)**

Buradan da **derdime derman** bulamazsam ne yaparım.

Diğer örnekler için bk. (120-12)

- **avaz avaz (127-5)**

Bir yandan **avaz avaz** ağlıyorlar, bir yandan herkesin cini tepesinde, gözünün üstünde kaşın var diyeni paylıyorlar.

- **hastalık mastalık (175-19)**

Bu, **hastalık mastalık** değil. Beni telkin yoluyla etkileyebileceğinizi sanıyorsanız yanıyorsunuz.

Diğer örnekler için bk. (301-1)

- **çirkin çirkin (267-8)**

Ben işim biter bitmez hemen okula dönmek isterken, o benim karşısında oturmamı ister, okula geç bile kalsam uzun uzun beni süzer, bana **çirkin çirkin** bakardı.

4.5. İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler

- **kavga gürültü (22-4)**

İyidir, **kavga gürültü** olmaz. Bizim hanım konuşmayı pek sevmez. Akşamları o örgü örür, ben televizyon seyredirim.

Diğer örnekler için bk. (61-10) (61-27), (353-35)

• **canlanmış dirilmiş (29-31)**

Canlanmış dirilmiş, yüzüme renk gelmiş, yeniden giyinmeye kuşanmaya kendime bakmaya başlamıştım.

• **canları kanları (39-20)**

Kadınlar var olmaya devam ettikçe dünyamızdan sevgi hiç eksik olmayacak. **Canları kanları** pahasına bile olsa...

• **canla başla (88-5)**

Yıllardır **canla başla** çalışmışsınız.

Diğer örnekler için bk. (145-21)

• **parayı pulu (104-2)**

...arada bir bu kadar çarşaf almamıza itiraz eder, yani bizden **parayı pulu** esirgemez.

• **parasını pulunu (157-3)**

Neyi varmış baktırın, dedi bize; **parasını pulunu** yolladı.

• **ne çamaşır ne bulaşık (267-1)**

Ne **çamaşır ne bulaşık** yıkattı bana.

• **kavga dövüş (269-36)**

Biz böyle **kavga dövüş** yaşarken, okuldaki öğretmenlerden biriyle arkadaşlığım giderek geliyordu.

• **çamaşır bulaşık (271-10)**

Benim elime iğne iplik, **çamaşır bulaşık** değil kazma kürek yakışıyor. Benim vücudum elbiselerin, süslerin püslerin değil...

• **lafın sözün (320-21)**

Senin **lafın sözün** hiç bitmez.

• **çamaşırımı bulaşığımı (341-11)**

Her işimi yapıyorum, **çamaşırımı bulaşığımı** yıkıyorum.

• **hem zor hem kolay (350-37)**

Hem zor hem kolay; gururun, insanlığın yok olduysa kolay.

4.6. İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler

• **doğru dürüst (43-20)**

Kendi bir şey anlatmadığı gibi, benim sorularıma da **doğru dürüst** cevap vermiyor.

Diğer örnekler için bk. (81-15), (105-28), (187-5), (125-15), (126-21), (136-30), (217-21), (268-24), (348-14), (348-26), (353-26)

• **eşi dostu (119-22)**

Ev küçük, hanımın **eşi dostu** geliyor, hiçbir yere sığamadım.

Diğer örnekler için bk. (157-36), (302-30)

• **eşin dostun (119-27)**

Bir iki dükkâna **eşin dostun** yanına uğradım, herkesin işi var gücü var.

Diğer örnekler için bk. (158-1), (342-10)

• **ya hep ya hiç (122-5)**

Ya hep ya hiç derler, ortayı bulamazlar ve bu yüzden yakın ilişkilerde sıkıntı çıkar.

• **sular seller (139-22)**

Ağlıyor, gözlerinde **sular seller** gibi akıyor yaşlar.

Diğer örnekler için bk. (316-8)

• **eş dost (141-29)**

Bir iki **eş dost** yardımıyla küçük bir devlet memuru olmayı başardım.

Diğer örnekler için bk. (278-13)

• **eşim dostum (250-28)**

Zaten Türkiye’de pek yakın arkadaşım yok. **Eşim dostum**, arkadaşım hepsi Almanya’da kaldı.

• **zar zor (268-38)**

Geri döndüğümde **zar zor** o yıl okulu bitirebildim. Tam iş aramaya başlamıştım ki hastalık yine tekrar etti.

• **sessiz sedasız (371-2)**

Bundan bir ay önce Remzi Kitabevi, *Madalyonun İçi* adlı **sessiz sedasız** bir kitap yayınladı.

Diğer örnekler için bk. (372-25)

4.7. İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler

• **hacı hocalara (120-5)**

Bizim oralar küçük yer, beni hemen **hacı hocalara** götürdüler. Ben bu işlere pek inanmam ama insan denize düşünce yılana sarılıyor.

4.8. İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler

• **günahıyla sevabıyla (241-12)**

İnsan denen mahlûku bu kadar çok mu seviyorsun? Seviyorum ya, **günahıyla sevabıyla** seviyorum insanları.

4.9. Moğolcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

- **allak bullak (18-8)**

Ama bunu benim anladığımı fark etti, yüzü bir anda **allak bullak** oldu.

Diğer örnekler için bk. (177-10), (362-2)

4.10. Fransızcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Tanzimat ile başlayan Batılılaşma sürecinde Türkçe sadece Arapça ve Farsça kelimeler değil bunun yanında İngilizce ve Fransızca kelimeler de almıştır. Aksan, *Türkçenin Söz Varlığı* adlı eserinde günlük hayatta ve dilde sıkça kullanılan kelimelerden olan *tren*, *bagaj*, *büfe* gibi kelimelerin kökenleri Latince ve Yunanca olmasına rağmen Türkçeye Fransızca yoluyla geldiğini ifade etmiştir (Aksan, 2004: 132).

- **bukle bukle (138-11)**

Kumral saçları **bukle bukle** dökülüyor yüzüne.

4.11. İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler

Sarı, *Dil Etkileşimi Bağlamında Ses-Anlam Eşleşmesi ve Türkçedeki Örnekleri* isimli makalesinde İtalyanca ile Türkçe arasındaki kelime alışverişinin temelinde ticaretin yer aldığını, başta Venedikliler olmak üzere çeşitli halklarla siyasi ve kültürel yaklaşımların da bu iki dilin etkileşimini arttırdığını izah etmiştir (Sarı, 2013: 2).

- **pasta börek (284-36)**

Senin **pasta börek** işleri ne âlemde, yine böyle şeyler yapıyor musun?

4.12. İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler

Eserde ilk sözcüğü İtalyanca ikinci sözcüğü Arapça olan 1 ikileme mevcuttur.

- **ne politika ne siyaset (258-16)**

Ne politika ne siyaset ne aktüalite ne de sanattan konuşabiliyorduk onunla, o bunun farkında bil değildi.

4.13. Her İki Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler

Eserde yer alan ikilemeler ikilemeyi oluşturan kelimelerin kökenleri açısından ele alındığında Türkçe kökenli sözcüklerle kurulan ikilemelerin sayısının Arapça, Farsça, Fransızca gibi alıntı sözcüklerle oluşturulan ikilemelere göre oldukça fazla olduğu göze çarpmaktadır.

İncelenen eserde yer alan Türkçe kökenli sözcüklerle kurulan ikilemeler aşağıda sıralanmıştır:

• **yavaş yavaş (14-9)**

Galiba otuz yıl sonra artık doydum ve **yavaş yavaş** bazı şeyleri de hazmetmemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (15-13), (25-26), (28-6), (61-8), (69-13), (71-4), (73-6), (90-6), (104-4), (114-10), (197-12), (123-25), (129-15), (134-28), (276-10), (259-13), (254-9), (296-2), (298-8), (298-37), (299-5), (304-36), (353-28), (377-10), (377-21)

• **koca koca (15-3)**

Her taraf nasıl da kalabalık. **Koca koca** otobüsler, arabalar ve insanlar. Herkesin acelesi var.

Diğer örnekler için bk. (129-18)

• **oradan oraya (15-4)**

Oradan oraya koşturan bu insanlar nefes aldıklarının, yaşadıklarının, var olduklarının farkındalar mı acaba?

Diğer örnekler için bk. (91-22), (357-29)

• **ellerini kollarını (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında **ellerini kollarını** sallayarak bağırıp duruyor.

• **bağırıp duruyor (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında ellerini kollarını sallayarak **bağırıp duruyor**.

• **göz göze (16-4)**

Tam babasına fırlatmak üzereyken beni görüyor. **Göz göze** geliyoruz. Şimdi sağ eliyle vazoyu havaya kaldırmış, bu sefer bana fırlatmaya hazırlanıyor.

Diğer örnekler için bk. (31-4), (40-9), (80-17)

• **sağa sola (17-21)**

Başını sağa sola çevirip gözleriyle odayı taramaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (223-27)

• **kendi kendine (18-25)**

Kendi kendine mırıldanır gibi konuşuyor. Parmağında mavi taşlı bir yüzük var, yüzüğü bir çıkarıp bir takıyor.

Diğer örnekler için bk. (22-26), (26-7), (162-16), (162-21), (346-29)

• **öne arkaya (18-29)**

Bazen sıkıntısı iyice artıyor, bazen o tuhaf gülümseme yayılıyor yüzüne ve sanki birisiyle konuşur gibi başını **öne arkaya** hafifçe sallıyor.

Diğer örnekler için bk. (101-1)

• **sağımlı solumu (18-34)**

Orası benim yatak odam, çıplak da gezerim, **sağımlı solumu** da acarım, donumu da çıkarırım...

Diğer örnekler için bk. (267-16)

• **abuk sabuk (19-19)**

Bana **abuk sabuk** cevaplar verdi. Ne demek istediğimi güya anlamamış.

Diğer örnekler için bk. (22-21), (78-37), (210-15)

• **açık açık (19-19)**

"Sen ne demek istiyorsun bana, beni istemenin başka yolları vardı, neden bunu benimle **açık açık** konuşmadın?" dedim.

Diğer örnekler için bk. (111-22), (174-37), (152-25), (224-2), (284-23), (377-25)

• **gezmeyi tozmayı (21-17)**

Kendi halinde çalışkan, terbiyeli bir çocuktur; öteki genç kızlar gibi **gezmeyi tozmayı** pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (168-25), (168-35) (356-19)

• **gelip gitmez (21-27)**

Yok galiba, bizim eve kimse **gelip gitmez**. Annesi izin vermez eve arkadaş getirmesine.

• **gelen giden (21-31)**

Yok, bizim evde de yoktur; eve **gelen giden** olmaz.

Diğer örnekler için bk. (43-8), (43-9), (158-2), (158-11)

• **bön bön (23-2)**

Nasıl olsun, her zamanki gibi. **Bön bön** bakıyor yüzüme.

• **birden bire (23-5)**

Böyle **birdenbire** ne oldu bu kıza? Düzelir mi peki?

Diğer örnekler için bk. (197-19), (220-2)

• **oluk oluk (26-13)**

Gözlerinden hayat fışkırıyor etrafa **oluk oluk** pozitif enerji yayılıyor.

• **gizli gizli (27-21)**

Artık her akşam eşini **gizli gizli**, sinsi sinsi izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

• **sinsi sinsi (27-22)**

Artık her akşam eşini gizli gizli, **sinsi sinsi** izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

• **sararıp solan (27-24)**

Kemal ise giderek **sararıp solan**, içine kapanan, bakımsız, moralsiz ve tüm çekiciliğini kaybeden eşine nasıl davranacağını bilemiyor, ona ev işlerinde ve bebek bakmada yardımcı olmak dışında, elinden başka bir şey gelmiyormuş.

• **bir deri bir kemik (27-36)**

Bir deri bir kemik, sararmış solmuş, ayakta zor duran, mutsuz, umutsuz, artık yaşamı anlamlı bulmayan...

Diğer örnekler için bk. (310-20)

• **cıvıl cıvıl (28-18)**

Gülerek başlıyor konuşmaya. Sesi bile değişmiş bu kadının. **Cıvıl cıvıl** taptaze bir ses bu.

• **bol bol (28-26)**

İşimizi birlikte yapıyor, vakit buldukça **bol bol** konuşuyor, gülüşüyorduk.

Diğer örnekler için bk. (213-30), (310-21)

• **tek tek (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, **tek tek** kelimesi kelimesine naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

Diğer örnekler için bk. (37-38), (52-34), (54-21), (104-34), (129-7), (131-32), (235-6), (247-25), (253-3), (285-11), (308-37), (311-26), (311-28), (332-3), (334-18), (336-18), (336-19), (357-27), (358-12)

• **sık sık (30-34)**

Aklıma **sık sık** Kemal ve oğlum geliyordu, hala kararsızdım.

Diğer örnekler için bk. (75-18), (109-19), (145-34), (197-21), (197-29), (218-37), (243-30), (246-34), (255-5), (256-7), (367-3), (278-28), (285-15), (305-31), (307-3), (307-14), (334-21), (337-6), (338-16), (340-8), (342-15), (347-34), (357-14), (358-29)

• **yatar yatmaz (32-20)**

Yatar yatmaz uyudum, yirmi dört saat sonra hastanede açtım gözümü, ölmemiştim. Kemal başucumda bekliyordu.

• **dolu dolu (32-22)**

Kemal başucumda beklerken gözleri **dolu dolu** bana bakıyor, sanki özür diliyordu benden.

Diğer örnekler için bk. (373-22)

• **utanmadan sıkılmadan (32-31)**

...ben de ona vuruyor, evde ne var ne yok her şeyi kırıyor ve hiç **utanmadan sıkılmadan** avazım çıktığı kadar bağıırıyordum.

• **sürdü gitti (32-37)**

Komşular gidince yatağa zor attık kendimizi, yine çılgın gibi sevişmeye başladık. Ve bu hep böyle **sürdü gitti**.

• **ölen mi öldüren mi (34-7)**

Zira boşuna dememişler **ölen mi öldüren mi** diye...

• **sevme ve sevişme (36-5)**

Böylece galiba o da yeniden seni **sevme ve sevişme** hakkını kazanıyor. Öyle mi oluyor? Bunlar aklıma gelmemişti benim.

• **dönüp dururken (38-10)**

O gece sabaha kadar yatakta **dönüp dururken**, meğer o da korkunç bir ıstırapla yarını bekliyor, onun için de uyumuyormuş.

• **neler neler (39-8)**

Ona **neler neler** yazacağım. Ona anlatmak istediğim o kadar çok şey var ki.

Diğer örnekler için bk. (120-1), (128-2), (144-24)

• **iş güç (43-1)**

Hep evdeyim, **iş güç**, derken akşam oluyor

Diğer örnekler için bk. (348-25)

• **tıka basa (44-6)**

O küçücük oda **tıka basa** dolu, çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil; pek çok alet edevat gerekiyor.

Diğer örnekler için bk. (53-35), (56-5), (94-14)

• **ağrı mağrı (44-11)**

Ama gemi bitip de cam fanusun içine yerleşince **ağrı mağrı** kalmıyor.

- **yüzüne gözüne (45-18)**

Rezzan, sarı saçları yine taranmamış, **yüzüne gözüne** dökülüyor.

- **ince ince (46-8)**

Her şeyi **ince ince** düşünmüş.

- **kendi kendini (46-11)**

Kendi kendini nasıl da köşeye sıkıştırıyor.

- **doğruyu yanlış (48-19)**

Henüz böyle bir şey yok ki, hem bu ara senin moralin çok bozuk ve kafan karma karışık; insan kafası böyle karışıkken **doğruyu yanlış** birbirine karıştırabilir.

- **baka baka (49-28)**

Adam yemekte, gözümün içine **baka baka**, “Bu sene şeftalilerin hepsi çürümüş,” diyor. Göğüslerim demek bu sene içinde çürüyecek.

- **başlı başına (51-12)**

Bence herkesin hayatı **başlı başına** bir roman zaten.

- **kolay kolay (53-12)**

Bu yüzden kimse **kolay kolay** çamaşır değiştirmez ve kirlilerimizin renkleri siyaha yakındır.

Diğer örnekler için bk. (94,28), (120-23), (143-38), (210-19), (297-20), (334-30)

- **oflayıp puflayarak (55-10)**

Neriman **oflayıp puflayarak** çıkıyor odadan.

Diğer örnekler için bk. (107-7)

- **biri girip biri çıkmış (56-4)**

Bütün gün odama insanların **biri girip biri çıkmış**.

- **saçı sakalı (56-24)**

Dev gibi bir genç adam, **saçı sakalı** birbirine karışmış.

- **okumuş yazmış (57-12)**

Korkutucu görüntüsüne rağmen **okumuş yazmış**, kültürlü biri olduğu hissediliyor.

- **öve öve (60-18)**

Öğretmenlerim **öve öve** bitiremezdi beni.

- **anne babalar (60-33)**

Haklısın, **anne babaların** idealindeki çocuk.

• **gezsın görsün (61-11)**

Bense içimdeki, birbirinden değerli eserlerin bulunduğu bu sergiyi birileri **gezsın görsün** istiyordum.

• **ne yaparsam yapayım (61-28)**

Ama **ne yaparsam yapayım** hiçbiri makbule geçmiyor, kocamın ilgisini ekemiyorum. Beni artık sevmiyor galiba.

• **a susuz (61-29)**

Kaç zamandır **a susuz** ve yalnızsın.

Diğer rnekler için bk. (65-22), (204-7)

• **girer girmez (62-19)**

İçeri **girer girmez** tamdınız beni. Bunun için teğekkr ederim.

Diğer rnekler için bk. (187-23), (189-30), (322-23), (349-10), (377-4)

• **gezip görmesine (63-14)**

Bu nedenle arada bir, bunu biraz da olsa anlayabilecek kiğilerin, daha çok kızların **gezip görmesine** izin veriyor, duydukları hayranlık için için hoşuma gidiyor ama başka türlü bir ilişki kurulamadan kızlar sergiden ayrılıyordu.

• **uzun uzun (64-3)**

Artık i dünyamda rahatça, **uzun uzun** geziniyor, dış dünyada olup bitenler ise beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

Diğer rnekler için bk. (72-22), (171-2), (194-1), (143-7), (202-5), (275-38), (267-8), (262-13), (262-20), (298-9), (308-2), (333-31), (356-3), (364-17)

• **yedir içir (67-23)**

Yıllarca emek ver, **yedir içir**, büyüt ve sonra bir gün bir telefonla bütün hayallerin, umutların, emeklerin yerle bir olsun.

• **dönüp gidiyor (68-11)**

Başını hafifçe sallayarak **dönüp gidiyor**.

• **i içe (69-5)**

Gerçekle, gerçek olmayan **i ie** geçmiştir ve kişi hangisine inanacağını tam bilmemektedir.

Diğer rnekler için bk. (93-6)

- **karşı karşıya (69-12)**

...kişinin kendi kendisiyle **karşı karşıya** gelmesine ve tam bir iç savaş yaşamasına neden olmaktadır.

Diğer örnekler için bk. (129-36), (199-17)

- **bir bir (70-33)**

Bazen de o kadar önemlidirler ki, dünyadaki bütün istihbarat birimleri her an onları izlemekte, yaptığı her hareketi **bir bir** değerlendirmektedir.

- **uzun lafın kisası (71-19)**

Uzun lafın kisası küseriz.

Diğer örnekler için bk. (357-39)

- **gezer dururlar (71-35)**

Bütün bunların sonunda yarattıkları hastalıklı hayal dünyasının içinde yıllarca **gezer dururlar**.

- **yer yer (71-37)**

Geriye **yer yer** kopmuş, silinmiş, solmuş bir eski filmin parçaları kalır. Artık o, her şeyi bilen ama hissedemeyen bir robot bile değildir.

- **dönüp giderken (72-9)**

İşte Yiğit arkasını **dönüp giderken**, eğer tedavide başarılı olamazsak, bir heykeltıraşın elinden çıkmış kadar kusursuz, ayaklı bir kütüphane kadar bilgili bu genç adamın...

- **üst üste (73-28)**

Ellerini namaz kılar gibi göğsünün üzerinde **üst üste** tutuyor. Belli ki elimi sıkmak istemiyor.

Diğer örnekler için bk. (344-15), (358-13)

- **ölü mü canlı mı (74-2)**

Ancak **ölü mu canlı mı** belli değil.

- **düşer düşmez (76-3)**

Düşer düşmez ölmüş.

- **pırıl pırıl (78-27)**

Her gün **pırıl pırıl** sofrası önüne geliyor. Cam ne isterse onu pişiriyoruz.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (245-15), (287-12), (313-2), (356-3)

• **şaşkın şaşkın (80-5)**

Kapı vuruluyor ve içeri üç hanım giriyor: İkisinin ağlamaktan gözleri kızarmış, biri ise **şaşkın şaşkın** etrafına bakınıyor.

Diğer örnekler için bk. (80-27), (83-24), (346-14), (358-17), (362-24)

• **hemen hemen (80-8), (199-16)**

Hastaya konan teşhis çok kötü, **hemen hemen** hastalığın son aşamasına gelinmiş. Tıbbın çaresiz kaldığı bir hastalık bu.

• **kızıp kızmayacağı (82-6)**

Bankadaki işlerini, müdürün **kızıp kızmayacağım** düşünüyor. Sanki

• **yorgun argın (82-22)**

Akşam bankadan **yorgun argın** gelirim, sıcak yemeğim önümde.

Diğer örnekler için bk. (235-29), (340-3)

• **aşağı yukarı (85-13)**

Dünyamız milyarlarca yıldır var. Üzerinde aşağı yukarı on bin kuşak insan yaşamış. İnsan ömrü şimdi giderek uzuyor.

• **çatır çatır (85-23)**

Keşke o paraları **çatır çatır** yeseydim. Daha yapmadığım öyle çok şey var ki... Biraz daha zamanım olabilse!

Diğer örnekler için bk. (308-23)

• **karı kocanın (86-26)**

Size ilginç gelebilecek bazı bilgiler vereyim, bir çiftin yani **karı kocanın**, yaşamı boyunca bir buçuk trilyon farklı çocuk yapabilme kapasitesi varmış.

• **az ya da çok (87-11)**

Doğuyor, **az ya da çok** yaşıyor sonra da ölüyor.

• **korur kollar (87-28)**

Tanrı yarattığını sever, onu **korur kollar** ve hoş görür.

• **aç açık (87-32)**

Beni **aç açık** bırakmadı.

• **er geç (88-8)**

Ölüm hepimiz için Şule Hanım, **er geç** onunla buluşacağız.

• **vardan yok (89-25)**

Ünlü fizik kuramını unutma, **vardan yok** olmaz, olamaz.

• **gidip gelir (89-28)**

Hatice buraya yıllardır **gidip gelir**.

• **yüz yüze (91-11)**

Şu söylediklerin var ya, ölümle **yüz yüze** gelince en büyük âlimlerin, filozofların bile düşünemeyeceği, söyleyemeyeceği kadar önemli ve derin sözler.

Diğer örnekler için bk. (187-28)

• **güle güle (91-15)**

Güle güle git, yaşadığım sürece seni hiç unutmayacağım.

Diğer örnekler için bk. (93-4), (100-36), (107-6), (125-24), (134-26), (231-3), (231-7), (276-16), (295-14), (307-33), (312-20), (333-14), (335-26), (337-27)

• **bay bay (93-3)**

Hadi artık, bu sefer gerçekten gidiyorum. **Bay bay!**

• **kol kola (93-6)**

Hep **ic ic**, kol kola geziyorlar.

Diğer örnekler için bk. (200-22)

• **cayır cayır (95-16)**

Ya cezalar... Cehennemde **cayır cayır** yanmalar...

Diğer örnekler için bk. (119-36), (300-19)

• **okuyanı yazanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, düşüneni anlatanı, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor.

• **düşüneni anlatanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, **düşüneni anlatanı**, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor.

• **eğiten öğretene (97-14)**

Çocuklarını seven, onları **eğiten öğretene**, yediren içiren, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

• **yediren içiren (97-15)**

Çocuklarını seven, onları eğiten öğretene, **yediren içiren**, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

• **bula bula (98-12)**

Bula bula beni mi buldu? Böyle sıçan gibi korkmak bizim gibi delikanlı adama yakışır mı?

• **burun buruna (98-15)**

Kaç kere ölümle **burun buruna** gelmişim, kılım kıpırdamamış benim.

Diğer örnekler için bk. (175-26), (226-7)

• **koyun koyuna (95-18)**

Günlerce aç gezdin mi? Sokaklarda kopeklerle **koyun koyuna** yattın mı? Kıskanırdım o evde yaşayanları.

• **gelir giderim (98-29)**

Yıllardır **gelir giderim** buraya, hiç değişmedin.

• **gelir gelmez (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve **gelir gelmez** üstünü başını zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **üstünü başını (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve gelir gelmez **üstünü başını** zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **döve döve (106-22)**

Annem kirletti onların ruhlarını, **döve döve** kirletti onları. Kendilerine ne güvenleri ne de saygıları kaldı.

• **hom hom (106-29)**

“**Hom Hom Kız**” derdi bana. Çocukluğumdan beri biraz kiloluydum ben.

Diğer örnekler için bk. (177-31)

• **durup dururken (107-9)**

Neler anlattı bu kız bana? Bu ne acımasızlık, bu ne vahşet... Kimse **durup dururken** bu hale gelmiyor.

Diğer örnekler için bk. (125-22), (199-36), (201-6), (201-10), (201-11), (202-12), (244-21), (247-21).

• **saçı başı (108-10)**

Saçı başı dağınık ve kirli. Sanki günlerdir hiç yıkanmamış, taranmamış gibi.

• **gürültü patırtı (111-6)**

Artık **gürültü patırtı** bitti.

• **bağırıp çağırmaya (113-15)**

Müdür her vesileyle başkalarına **bağırıp çağırmaya** başladı.

Diğer örnek için bk. (162-17)

• **arada sırada (114-1)**

Arada sırada dinlerim. Ne diyor radyolar?

• **oranı buranı (115-31)**

Bu adamı öyle kendine zarar vererek, **oranı buranı** keserek durduramazsın.

• **hızlı hızlı (118-3)**

Eşi dışarı çıkınca Hayri Bey başını biraz daha önüne eğip sesini daha da yükselterek **hızlı hızlı** estağfurullah çekmeye devam ediyor.

Diğer örnekler için bk. (197-31), (206-6), (268-20)

• **hıçkıra hıçkıra (118-14)**

Hayri Bey yüksek sesle **hıçkıra hıçkıra** ağlıyor.

Diğer örnekler için bk. (121-17), (129-8), (143-10), (248-28)

• **alt üst (119-10)**

Neye uğradığımı şaşırdım, bütün planlarım **alt üst** oldu.

• **dört dörtlük (120-19)**

İsterdim ki her şey **dört dörtlük** olsun, yerinde ve zamanında olsun.

Diğer örnekler için bk. (317-1), (321-23)

• **gürül gürül (121-35)**

Siz zamanında o öfkeye birazcık yol verseydiniz, bugün barajları yıkıp böyle **gürül gürül** akmazdı...

Diğer örnekler için bk. (227-8)

• **eli ayağı (127-18)**

Bizim evde herkesin **eli ayağı** titriyor, sanki bizi asmaya götürecekler.

• **kaş göz (127-22)**

Çocuğun annesi bir ara tuvalete girdi, bizimkilerde **kaş göz** işaretleri gırla gidiyor.

• **bile bile (129-33)**

Aslında bundan onlar da korkuyor, çöpleri biriktirmenin yanlış olduğunu biliyorlar ama bu nasıl hastalıksa, **bile bile** bu işe devam ediyorlar.

Diğer örnekler için bk. (148-12)

• **yan yana (133-33)**

Canım biliyorsunuz işte, bizi yolda Mehmet'le **yan yana** yakaladı.

Diğer örnekler için bk. (242-11)

• **oturur oturmaz (138-14)**

Oturur oturmaz kocaman siyah çantasını açıp karıştırmaya başlıyor. Çıkan seslerden çantanın oldukça kalabalık anlaşıyor.

Diğer örnekler için bk. (316-28)

• **inleye inleye (141-25)**

Bir süre annemle baktık ona, sonra karnı şişti, **inleye inleye** öldü. Dünya bir pislikten daha kurtulmuştu.

• **yüzüm gözüm (142-36)**

On gün rapor verdi doktorlar, **yüzüm gözüm** mosmor olmuştu.

Diğer örnekler için bk. (143-6), (238-30)

• **iyi kötü (143-3)**

İyi kötü bir düzenimiz vardı. Bizi bırakırsa ne yapardık bilemiyordum.

Diğer örnekler için bk. (147-31), (234-4), (236-13)

• **çoluk çocuk (143-38)**

Bir kadın, hele **çoluk çocuk** sahibi bir kadın, kolay kolay yapmaz bunu.

• **konu komşuya (144-30)**

Artık **konu komşuya** rezil olduk.

• **konu komşu (144-31)**

O kadar çok dövüyor ki, **konu komşu** elinden alamıyor beni.

• **git gide (145-24)**

Artık **git gide** benim de hoşuma gitmeye başladı.

• **eli elime (147-32)**

Kimsenin **eli elime** değmedi.

• **alışveriş (148-18)**

Galiba, ama bütün dışarı işlerini babam yapar. **Alışveriş**, bankalar, para işleri falan.

• **yeni yeni (149-26)**

Şimdi **yeni yeni**, özellikle sizinle konuştuğça anlamaya başladım bazı şeyleri.

Diğer örnekler için bk. (325-6)

• **eli kolu (153-1)**

Bu adamdan eskisi kadar korkmana gerek kalkmadı. Yok, o kadar da değildi, çünkü bu adamın **eli kolu** çok uzun.

- **pek çok (155-20)**

Senin gibi, böyle şeyler hisseden **pek çok** erkek ve kadın var, şimdi hepsi suçlu ve ahlaksız mı?

Diğer örnekler için bk. (215-7), (254-37), (298-4)

- **böyle böyle (157-13)**

“Senin için **böyle böyle** diyorlar, bir şeyler yap, beni başkasına verecekler.” dedim.

- **etliye sütlüye (157-30)**

Dövmez, sövmez, **etliye sütlüye** karışmaz.

- **vurup kırmaya (158-23)**

Baştan önem vermemiş ama Emine **vurup kırmaya** başlayınca bize gönderdi.

- **vurup kırana (158-25)**

Vurup kırana kadar aldırmamış ha.

- **gidip gidip (160-6)**

Haftalardır ipin üzerinde **gidip gidip** geliyor.

- **vah vah (160-21)**

Vah vah, üzüldüm doğrusu.

- **arayıp sormamış (161-30)**

“Alın bunu ne yaparsanız yapın” demiş ve bir daha asla **arayıp sormamış**.

- **anneler babalar (162-8)**

Anneler babalar sanır ki her çocuk çalışırsa başarır.

- **düşüp kalktılar (164-14)**

Hâlbuki onlar kim bilir kaç kez **düşüp kalktılar**.

- **bağıra çağıra (164-37)**

Biraz önce ölmek istediğini **bağıra çağıra** yüzüme haykıran Aslı şimdi karşımda kıkır kıkır gülüyor.

- **gidip geliyor (168-29)**

Çocukları çok çalışkan ve okulda çok başarılı ise, öğretmenlerin hiçbir şikâyetleri yoksa çocuk hiç sorun çıkarmadan sadece okuluna **gidip geliyor**, TV bile seyretmeden...

Diğer örnekler için bk. (184-1)

• **kala geçe (168-37)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan sağda solda çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini **kala geçe** bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

• **kıkır kıkır (164-38)**

Aslı şimdi karşımda **kıkır kıkır** gülüyor. Ben de başlıyorum gülmeye.

• **anne babalara (167-9)**

Biliyor musun, çocuğunu döverek, cezalandırarak terbiye etmeye çalışan **anne babalara** benziyorsun.

• **anneni babanı (167-12)**

Senin asıl korkun **anneni babanı** hayal kırıklığına uğratmak değil. Kendi öfkenden korkuyorsun.

• **anne babaların (168-1)**

Anne babaların gençlere karşı daha dikkatli ve duyarlı davranmaları gerekir.

• **sağda solda (168-35)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan **sağda solda** çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini kala geçe bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

Diğer örnekler için bk. (194-25), (269-5)

• **kimsenin kimseye (169-33)**

Kimsenin kimseye saygısı yok, kendimi daha fazla geliştirip daha üst düzey işler bulmalıyım.

• **göre göre (175-29)**

Ben de Hipokrat yemini etmiş bir doktorem ve göz **göre göre** ölmenize izin veremem. Ayrıca Neriman'ı çok seviyorum.

• **ağır ağır (179-2)**

Safiye **ağır ağır** yerinden kalkıyor mutfığa doğru gidiyor.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (313-3), (313-12), (313-17)

• **bacak bacak üstüne (180-18)**

Hiçbir derdiniz olmayacak, şöyle **bacak bacak üstüne** atıp keyifle içeceksiniz kahvenizi.

Diğer örnekler için bk. (180-20), (181-21), (181-28)

- **ne var ne yok (184-27)**

Merhaba Rezzan, nasılsın, **ne var ne yok** görmeyeli?

- **gezip tozmama (185-20)**

Pek yakın arkadaşım yoktu hem dersler çok ağırdı hem de annem onlarla **gezip tozmama** izin vermezdi.

- **giyinmekten kuşanmaktan (187-6)**

Köylü gibi konuşuyor, **giyinmekten kuşanmaktan** haberi yok. Ben ona iki numara büyük geldim.

- **sürüp gidecek (187-16)**

Yani bu ilişki hiç bitmeden ölene kadar **sürüp gidecek**.

- **adım adım (187-17)**

Başka insanlar bu adamın zulmünden hiç kurtulamayacak, çünkü o beni hep **adım adım** izleyecek.

- **düşse kalka (188-22)**

Hayatın içinde **düşse kalka** insan güçleniyor.

- **annem babam (188-34)**

Bunu keşke **annem babam** da bilseydi.

- **doğup büyüdüğümüz (189-20)**

Türkçeyi burada **doğup büyüdüğümüz** için böyle su gibi konuşabiliyoruz.

- **yapıp edip (191-2)**

Çoğunun Ankara'da kalacak yeri yok; ne **yapıp edip** bugün işlerini bitirip yeniden memleketlerine yollamalıyım onları.

Diğer örnekler için bk. (226-33), (299-1)

- **boyu boyunca (192-2)**

Somon rengi döşenmiş bu odadaki uzun kanepede **boyu boyunca** sarışın, genç bir delikanlı yatıyor.

- **sıkı sıkı (194-26)**

Sıkı sıkı tembih ettim onlara.

- **alır almaz (194-28)**

O zamana kadar idare ettim ama çeki **alır almaz** bir tuhaf oldum, midem bulandı, soğuk soğuk terlemeye başladım.

• **soğuk soğuk (194-28)**

O zamana kadar idare ettim ama çeki alır almaz bir tuhaf oldum, midem bulandı, **soğuk soğuk** terlemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (200-37)

• **fırıl fırıl (197-13)**

Başım **fırıl fırıl** dönmeye başladı, kalbimde bir sıkışma ve daralma hissettim...

• **elim ayağım (197-20)**

Elim ayağım titremeye başladı, yüzüm kızardı, kalbime bir çarpıntı geldi.

Diğer örnekler için bk. (200-38), (228-27), (246-33)

• **gece gündüz (197-29)**

Gece gündüz demiyor sık sık geliyor.

Diğer örnekler için bk. (270-7)

• **çıkarcık (197-35)**

Hastanede yatarken iyiydim, hiç kriz gelmedi, ama **çıkarcık** yine başladı. İki yıldır işle güçle uğraşamıyorum.

Diğer örnekler için bk. (125-21), (283-37), (362-38)

• **işle güçle (197-36)**

İki yıldır **işle güçle** uğraşamıyorum, yalnız bir yerlere gidemiyorum, evde bile yalnız kalamıyorum.

• **gezip tozamıyorum (198-5)**

Şu ara zaten üzülecek, sıkılacak bir durumum yok ama **gezip tozamıyorum**. Bu hastalık hiçbir şeyi içime sindirmiyor...

• **ne öldürür ne ondurur (199-1)**

Anadolu'da buna “**ne öldürür ne ondurur**” derler.

• **zırt pırt (199-36)**

En ufak bir şeyde, durup dururken ortada yangın filan yokken alarm **zırt pırt** çalmaya başlamış.

• **ölüp ölüp (200-24)**

Aslında ölümden herkesten daha fazla korktuğum söylenemez ama herkes bir kere ölür ben her gün **ölüp ölüp** diriliyorum.

• **yiğil için (203-19)**

İstediginizi **yiğil için** ancak, alkol yok.

• **iyi iyi (204-24)**

İyi iyi, benim yanımda oturdu, sohbet ettik biraz.

Diğer örnekler için bk. (246-5)

• **oldu bitti (211-2)**

Evlenir misin diye bana soran olmadı ki; beni akrabadan biriyle beni evlendirdiler, **oldubitti**.

• **ufak ufak (211-12)**

Böyle bir adamı **ufak tefek** şikâyetler durdurabilir mi?

Diğer örnekler için bk. (225-38), (249-20), (369-3)

• **el ele (212-16)**

Ama yine de bazen sokaklarda **el ele** gezen sevgilileri görünce için sızlardı.

Diğer örnekler için bk. (212-18), (213-9), (365-35)

• **iş işten (215-14)**

Çoğu sonradan pişman olur ama **iş işten** geçer. Yıllardır çeşitli nedenlerle içinde biriken öfkeyi, bu kızıdan çıkaracaksın.

Diğer örnekler için bk. (348-31)

• **durup durup (216-18)**

Durup durup ağlardı. Kime güvendiye fos çıkmış.

• **tıpış tıpış (216-21)**

Tıpış tıpış düştü arkasına, gitti.

• **baş başa (220-34)**

Ben yine acılarımla **baş başa** kaldım.

• **sevmiş sevilmişsin (221-1)**

Bak kısa da sürse **sevmiş sevilmişsin**.

• **baştan sona (224-12)**

Yarıyıl karneleri **baştan sona** zayıf gelir, “Siz merak etmeyin ben sınıfı geçerim.” der, gerçekten de sözünü tutar ve yılsonunda sınıfını geçirdi.

• **kâh aç kâh tok (224-30)**

...bir göz odada, yanı başlarındaki hayvanları ile yaşamışlar, **kâh aç kâh tok** yatmışlar ama sorunları da küçük olmuş.

Diğer örnekler için bk. (249-20), (344-4), (353-19)

- **inişli çıkışlı (224-38)**

Bizler zor ama çok renkli, **inişli çıkışlı**, sürprizlerle dolu bir dünyada yaşıyoruz.

- **çalışıp çabalayıp (225-17)**

Okuyan, üniversiteden diploma alan da benim, **çalışıp çabalayıp** aileyi refaha kavuşturan da.

- **çoluğuna çocuğuna (227-17)**

Yok emekli olduktan sonra aldığı para yetecek mi, yok efendim **çoluğuna çocuğuna** nereden iş bulacak?

- **süklüm püklüm (227-36)**

Sizin yanınıza nasıl **süklüm püklüm** geldiğimi unuttunuz mu?

- **evi barkı (233-9)**

Hazır **evi barkı**, kendine ait bir düzeni var. Annemin ailesinin maddi durumu zaten iyi değildi.

- **sere serpe (235-30)**

Yorgun argın işten gelir, rahatça evine girip **sere serpe** oturamazdı.

- **gidip geldiğimizi (236-36)**

Bir süre sonra annem, bizim okula beraber **gidip geldiğimizi** duymuş.

- **ayrı ayrı (238-36)**

Ayrı ayrı servislere yatırdılar ikimizi de, sonra hastane polisi beni sorguya çekti: “Neler oldu sizin evde?” diye.

Diğer örnekler için bk. (307-4), (369-26)

- **yara bere (238-38)**

“Neler oldu sizin evde?” diye. Çünkü sol kolum iki yerinden kırılmış ve bütün vücudum **yara bere** içindeymiş.

- **geldi gitti (239-20)**

Hiç, hastaneye **geldi gitti**, doktorlarla görüştü. İkimize de en iyi şekilde bakılmasını sağladı ama bir gün bile bana o gün ne olduğunu sormadı.

- **bitmez tükenmez (240-28)**

Yıllardır süren **bitmez tükenmez** yıkanmaların nedenini anlıyor musun şimdi?

Diğer örnekler için bk. (298-2)

- **iki arada bir derede (245-28)**

Siz yine **iki arada bir derede** bir şeyler yazmışsınızdır.

- **karı koca (246-10)**

Karı koca ikisi birden randevu aldı; Uzaktan geldikleri için zaman kısıtlaması olmasın diye üç seanslık randevuları var.

- **kardeş kardeş (248-1)**

Ama Nihal Hanım'ın amacı, bu hastalığı en iyi doktorların bile nasıl da anlayamadığı, tedavi edemediğini kanıtlayıp bu hastalıkla birlikte yıllarca **kardeş kardeş** yaşamak galiba.

- **eciş bücüş (249-20)**

Ben **eciş bücüş**, ufak tefek aptal görünüşlü berbat birini bekliyordum.

- **büyük büyük (250-38)**

Büyük büyük dedemin dedesi savaşta çok yararlı işler yapınca, o zamanın padişahı Fatih Sultan Mehmet, kız kardeşini dedemle evlendirmiş.

- **uçsuz bucaksız (251-4)**

Yüzyıllar sonra yine Anadolu beylerinden biri olan ve o zamanlar padişah adına yararlı işler yapan dedeme zamanın padişahı 4. Murat **uçsuz bucaksız** bir araziyi ödül olarak vermiş.

- **bir uçtan bir uca (251-6)**

Ben hatırlarım, çocukluğumda annemlere ait arazinin üzerinde **bir uçtan bir uca** trenle iki saatte gidilirdi.

- **arka arkaya (251-33)**

Arka arkaya üç dört fabrika bir de kurulmuş.

- **demir çelik (254-36)**

Daha sonra Almanların ünlü **demir çelik** fabrikalarından iş teklifi aldım. O sıralar o iş yerinde pek çok Türk çalışıyordu.

- **gelip gitmek (255-13)**

O zamanlar uçakla **gelip gitmek** gibi bir lüksümüz yoktu.

- **biter bitmez (256-11)**

Askerliğim **biter bitmez** Almanya'ya geri dönebilir ve ömrümün sonuna kadar orada yaşayabilirdim

Diğer örnekler için bk. (267-6), (335-22)

• **evlenir evlenmez (257-16)**

Neriman **evlenir evlenmez** hamile kaldı ve nur topu gibi bir oğlan doğurdu.

• **can çıkar huy çıkmaz (262-24)**

Sanmıyorum, hani derler ya “**can çıkar huy çıkmaz**” diye. Ama iyi bir insan ve sizin hastalığınıza çok üzülüyor.

• **sizli bizli 265-29)**

Keşke size yardım edebilsem. Ben öyle **sizli bizli** konuşmalardan hoşlanmam. Bana Halim diyebilirsiniz.

• **ağlamalarıma yalvarmalarına (267-34)**

Düşünebiliyor musunuz? Bütün **ağlamalarıma yalvarmalarına** rağmen, annem yine de bizi yalnız bırakıp giderdi.

• **yersiz yurtsuz (268- 34)**

Bir sokak köpeği gibi hissediyordum kendimi. **Yersiz yurtsuz** ve sahipsiz.

• **istemeye istemeye (269-24)**

Sonunda **istemeye istemeye**, korka korka evlendim onunla.

• **korka korka (269-24)**

Sonunda istemeye istemeye, **korka korka** evlendim onunla.

• **tiksinmeye iğrenmeye (269-30)**

Ondan **tiksinmeye iğrenmeye** başladım.

• **bildi bileli (269-38)**

Annesinden kız doğmuş ama kendini **bildi bileli** erkek gibi hissediyordu, hatta çok sevdiği bir de kız arkadaşı vardı, ona âşıktı.

• **gitti geldi (270-17)**

Oraya çok **gitti geldi** ama ameliyatına bir türlü izin çıkmadı. Sürekli biraz daha zaman istiyorlardı.

• **baş başa (270-28)**

Ne kadar yalnız ve sahipsiz, üstelik veremli. Böyle kendi kaderiyle **baş başa** bırakılan kızlar genellikle kötü yola düşüyorlar.

• **kazma kürek (271-10)**

Benim böyle sustuğumu gören Halim yine konuşmaya başlıyor: Benim elime iğne iplik, çamaşır bulaşık değil **kazma kürek** yakışıyor.

• **süslerin püslerin (271-17)**

Benim vücudum elbiselerin, **süslerin püslerin** değil pantolonun gömleğin içinde huzur buluyordu.

• **erkek mi kadın mı (271-17)**

Siz söyleyin ben neyim, **erkek mi kadın mı**, sapık mı manyak mı, neyim ben?

• **pek çoğu (272-12)**

Ancak tüm dünyada sanıldığından daha sık rastlanmakta, toplumsal ve kültürel baskılar nedeniyle **pek çoğu** kendilerini gizlemek zorunda kalmaktadır.

• **bildim bileli (273-1)**

Benim hayatımın rezil olduğu bir gerçek ama ben kendimi **bildim bileli** hiç kız gibi hissetmedim ki.

• **odun kömür (273-4)**

İlkokulda bile kızlar kendi aralarında oynarken ben oğlanlarla top oynar, evde anneme değil, dışarıda o keçi sakala yardım eder, **odun kömür** kırardım.

• **pek az (275-1)**

İnsanların çocuklukta yaşadığı olayların bu gerçeği **pek az** etkilediği düşünülüyor ancak senin hayatın ve yaşadıkların insanın aklına psikolojik sorunların sende çok daha önemli olabileceği fikrini getiriyor.

• **enine boyuna (275-7)**

Hastayı **enine boyuna** tanımak ister.

• **gezer tozar (280-39)**

Bazen aylarca evden dışarı çıkmaz, çalışmaz, yemez, içmez, konuşmaz, sabahlara kadar uyumaz, evin içinde dolaşır durur; bazen de aylarca eve girmez, **gezer tozar**, ne kadar paramız varsa hepsini harcar, hatta borçlanır...

• **vızır vızır (281-29)**

Uçakla **vızır vızır** gezerdim.

• **bildik bileli (283-36)**

Babam biz **bildik bileli** hastaydı, ruh hastası.

• **yemedi içmedi (284-26)**

Bu olaydan sonra Mehmet aylarca konuşmadı, **yemedi içmedi** ve günlerce ağladı. Altı ay kadar sonra biraz toparlandı ve hemen askere gitti.

• **param mı yok işim mi yok aklım mı (292-20)**

Param mı yok işim mi yok aklım mı yok? Aslında hepsi fazlasıyla var ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum.

• **bucak bucak (292-21)**

...ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum, insanlar benden **bucak bucak** kaçıyor.

Diğer örnekler için bk. (321-1)

• **havadan sudan (292-25)**

Onlar gibi gülemiyorum, espri yapamıyorum, **havadan sudan** konuşamıyorum.

• **yemez içmez (297-15)**

Bu sefer de otelden hiç dışarı çıkmaz, **yemez içmez**, uyumaz olmuş.

Diğer örnekler için bk. (301-23)

• **baba oğul (304-34)**

Bir ay sonra **baba oğul** yine geldiler. Bu sefer içeri önce Vahit Bey girdi. Eskiye göre çok daha iyi görünüyord.

• **eve barka (305-8)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca **eve barka** uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, neyimiz var neyimiz yok har vurur harman savururdu.

• **neyimiz var neyimiz yok (305-9)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca eve barka uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, **neyimiz var neyimiz yok** har vurur harman savururdu.

• **ucu ucuna(307-38)**

Ucu ucuna yetişmişiz ona.

• **silip süpürüyor (309-35)**

Her sabah erkenden kalkıp bütün evi **silip süpürüyor**.

Diğer örnekler için bk. (309-38)

• **baştan aşağı (309-39)**

Her gün bütün ev **baştan aşağı** yeniden silinip süpürülüyor ha?

Diğer örnekler için bk. (340-5)

• **girip çıkan (310-11)**

Çok **girip çıkan** var haklısınız. Peki, sizin eve kimler geliyor? Artık gelen yok, başsağlığı ziyaretleri bitti.

• **yatıp kalkmak (310-23)**

Öyle her istedikleri saatte **yatıp kalkmak** yok. Belli bir saatte yatıyor ve aynı saatte kalkıyoruz.

• **hayır hayır (311-26)**

Hayır hayır! Tek tek değil, geniş bir kabın içinde üç su yıkayıp pişiriyorum.

• **açık saçık (317-8)**

Bir sürü **açık saçık** birbirinden güzel geceliğim vardır.

• **kötü kötü (317-29)**

Aklıma **kötü kötü** şeyler gelmeye başladı.

• **yedirir içirir (320-5)**

Neden olacak, böyle gelini kim sevmez ki. **Yedirir içirir** ve çok hürmet ederim onlara. Bu konuda da aşırıya kaçarmısın?

• **annen baban (320-15)**

Ya **annen baban**. Babam öldü. Annemle en çok ben ilgilenirim.

• **üstüne üstlük (322-27)**

Bir de **üstüne üstlük** aldattın beni, diyorum.

• **harıl harıl (327-16)**

Harıl harıl bana çeyiz hazırlıyor, her şeyi en ince ayrıntısına kadar o düşünüyor.

• **iyi mi kötü mü (331-5)**

Umarım kötü bir şey yoktur. Eh işte, buna **iyi mi kötü mü** demek gerekir bilemiyorum artık.

• **doğup büyümüş (335-11)**

İstanbul'da **doğup büyümüş**, bilgili görgülü, eğitilmiş kültürlü son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

• **bilgili görgülü (334-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, **bilgili görgülü**, eğitilmiş kültürlü son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

• **eğitimli kültürlü (335-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, bilgili görgülü, **eğitimli kültürlü** son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

• **çeki düzen (338-17)**

Onu, çocuğuna yeterince özen göstermemekle, kocasına **çekidüzen** vermemekle suçluyor.

Diğer örnekler için bk. (360-29)

• **uflayıp puflasalar da (338-25)**

Zaman zaman çok yorulsalar da **uflayıp puflasalar** da genel olarak herkes hayatından memnun.

• **çeşit çeşit (341-12)**

Ona **çeşit çeşit** yemekler yapıyorum.

• **oturup kalkmaktan (342-19)**

Ben de gitmiyorum, hem onlarla **oturup kalkmaktan** zevk almıyorum hem de ben gidersem, onlar da gelir.

• **çığlık çığlığa (345-33)**

Dışarıda bilileri kavga ediyor, bir **kadın çığlık çığlığa** bağırıyordu.

• **eğri büğrü (344-13)**

Kargacık burgacık, **eğri büğrü** yazmış. Bir şey anlamıyorum.

• **gider gelirdim (347-30)**

Laf olsun diye **gider gelirdim** okula.

• **gezip tozmaya (347-34)**

Onunla **gezip tozmaya** başladık, okulu iyice astım.

• **anamdan babamdan (348-4)**

Ben evden, **anamdan babamdan** kurtuldum ama gittiğim yerde de yapamadım.

• **işsiz güçsüz (348-5)**

Kocam **işsiz güçsüz** serserinin biriydi.

• **anamın babamın (348-20)**

Anamın babamın suçu olsa, o da benim gibi olurdu.

• **sürüp gitti (348-30)**

Bir zaman bu böylece **sürüp gitti**.

• **ayılıp bayılan (349-2)**

Sürekli **ayılıp bayılan**, ağlayan, sıkılan bir orospu kimsenin işine yaramaz.

• **evini barkını (349-19)**

Sen **evini barkını**, düzenini, aileni, terk et sonra da el âleme kız. Biz ne Tanrı yanında ne de kul tanında makbul insanlarız.

• **ne arayan ne soran (349-26)**

Yok, **ne arayan ne soran** oldu.

• **uçup gitti (352-1)**

Ömrümüzden bir yıl daha **uçup gitti**.

• **yatak yorgan (353-17)**

Yatak yorgan çamur içinde kaldı. “Hadi bakalım, şimdi kalk bu yataktan da göreyim.” dedim.

• **yanı sıra (356-7)**

Bizlere sevginin **yanı sıra**, küçük yaştan itibaren saygı da gösterir, onun yanında kendimizi “önemli” hissetmemizi sağlardı.

• **koşturur dururdum (357-29)**

Ben tek tek sanatçılarla tanışır, kim olduklarını, ne söyleyeceklerini bizzat kendilerinden öğrenir ve sürekli bozulan kameraların önünde oradan oraya **koşturur dururdum**.

• **dik dik (358-23)**

Yüzüme **dik dik** baktı. “Beceremem ne demek? Becerenler senden daha mı akıllı?” Sen elinden geleni yap.

• **baba kız (361-13)**

Artık **baba kız** gibi olduk.

• **uyur uyanık (362-7)**

Ben de **uyur uyanık** onları dinliyordum. Sonunda sıra bana geldi ve beş kişi içeri girdik.

• **utana sıkıla (362-14)**

Utana sıkıla cevap verdim: “Evet efendim.”

• **seviyor sayıyor (364-23)**

Şimdi eğer hastalarım beni **seviyor sayıyor** ve güveniyorsa, hiç konuşmayan bile benimle saatlerce en gizli sırlarım paylaşabiliyorsa, bunda onun payı çoktur.

- **ballandıra ballandıra (376-9)**

İsterseniz bunları, tıpkı sizin yaptığınız gibi, **ballandıra ballandıra** anlatayım. O hafta sonu öğlene doğru evden çıkmış...

- **biri girer biri çıkar (367-18)**

Sabah on birde girdiğim o odadan, akşam geç saatlere kadar çıkamam. İnsanların **biri girer biri çıkar**.

- **bakar bakmaz (376-26)**

Şoför de daha yüzüme **bakar bakmaz**, “Geçmiş olsun abla.” demez mi? Düşünün artık sizin yüzünüzden ne hale geldiğimi.

- **iner inmez (376-32)**

Taksiden **iner inmez** benim eve doğru koştuğumu görünce şoför içinden muhakkak “Bu kızın çok çışı gelmiş.” demiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

CÜMLE İÇERİSİNDEKİ GÖREVLERİNE GÖRE İKİLEMELER

Bir kelimenin türü cümle içerisinde üstlendiği göreve göre şekillenir ve belirlenir. Bir kelimenin türünü anlayabilmemiz için onun cümle içerisindeki kullanımına bakmamız gerekmektedir.

Anlatımı güçlendirmek, pekiştirmek, canlı tutmak gibi amaçlarla cümle içerisinde sık sık kullanılan ikilemeler cümlede isim, sıfat, zarf, zamir gibi görevlerde kullanılabilir.

Çalışmanın bu bölümünde isim yapan ikilemeler, sıfat yapan ikilemeler, zarf yapan ikilemeler, zamir yapan ikilemeler, ünlem yapan ikilemeler ele alınmıştır.

5.1. İsim Yapan İkilemeler

Canlı, cansız tüm varlıkları ve nesneleri karşılayan, onları diğer varlık ve nesnelerden ayıran, onları ifade etmemizi sağlayan yapılar isim bir diğer deyişle ad olarak tanımlanır.

Ergin, *Dil Bilgisi* eserinde isimler için: “İsimler: canlı, cansız bütün varlıkları ve kavramları tek tek veya cins cins karşılayan; varlıkların ve kavramların adları olan kelimelerdir.” şeklinde bir tanım yapmıştır (Ergin, 2009: 260). Hatiboğlu da, *Türk Dilinde İkilemler* adlı eserinde isimlerin hemen hemen her türünden (tekil, çoğul, topluluk, somut, soyut, özel ve cins) ikileme oluşturulabileceğini söylemiştir (Hatiboğlu, 1981: 28).

Çalışmanın bu kısmı “Doğrudan İsim Göreviyle Kullanılan İkilemeler” ve “İsim-fiil Eki Alarak Cümlede İsim Görevinde Kullanılan İkilemeler” olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. İnceleme sonucunda cümle içerisinde isim görevi üstlenen 118 ikileme tespit edilmiştir.

5.1.1. Doğrudan İsim Göreviyle Kullanılan İkilemeler

• ellerini kollarını (15-23)

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında **ellerini kollarını** sallayarak bağırıp duruyor.

• **göz göze (16-4)**

Tam babasına fırlatmak üzereyken beni görüyor. **Göz göze** geliyoruz. Şimdi sağ eliyle vazoyu havaya kaldırmış, bu sefer bana fırlatmaya hazırlanıyor.

Diğer örnekler için bk. (31-4), (40-9), (80-17)

• **sağa sola (17-21)**

Başını sağa sola çevirip gözleriyle odayı taramaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (223-27)

• **öne arkaya (18-29)**

Bazen sıkıntısı iyice artıyor, bazen o tuhaf gülümseme yayılıyor yüzüne ve sanki birisiyle konuşur gibi başını **öne arkaya** hafifçe sallıyor.

Diğer örnekler için bk. (101-1)

• **sağımlı solumu (18-34)**

Orası benim yatak odam, çıplak da gezerim, **sağımlı solumu** da acarım, donumu da çıkarırım...

Diğer örnekler için bk. (267-16)

• **gezme-yi tozmay (21-17)**

Kendi halinde çalışkan, terbiyeli bir çocuktur; öteki genç kızlar gibi **gezme-yi tozmay** pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (168-25), (168-35) (356-19)

• **kavga gürültü (22-4)**

İyidir, **kavga gürültü** olmaz. Bizim hanım konuşmayı pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (61-10) (61-27), (353-35)

• **suç ve ceza (35-3)**

Dostoyevski'nin **Suç ve Ceza** adlı kitabını okudun mu?

• **sevgiyi tutkuyu aşkı (38-17)**

Bir yüzü seninle ilişki kurmuyor, sana duyduğu **sevgiyi tutkuyu aşkı** belli etmiyor.

• **canları kanları (39-20)**

Kadınlar var olmaya devam ettikçe dünyamızdan sevgi hiç eksik olmayacak. **Canları kanları** pahasına bile olsa...

• **iş güç (43-1)**

Hep evdeyim, **iş güç**, derken akşam oluyor

Diğer örnekler için bk. (348-25)

- **alet edavat (44-7)**

... çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil, pek çok **alet edevat** gerekiyor.

- **ağrı mağrı (44-11)**

Ama gemi bitip de cam fanusun içine yerleşince **ağrı mağrı** kalmıyor.

- **yüzüne gözüne (45-18)**

Rezzan, sarı saçları yine taranmamış, **yüzüne gözüne** dökülüyor.

- **doğruyu yanlış (48-19)**

Henüz böyle bir şey yok ki, hem bu ara senin moralin çok bozuk ve kafan karma karışık; insan kafası böyle karışıkken **doğruyu yanlış** birbirine karıştırabilir.

- **saçı sakalı (56-24)**

Dev gibi bir genç adam, **saçı sakalı** birbirine karışmış

- **sevgiye şefkate (59-34)**

Bir bakıma, **sevgiye şefkate** ihtiyacın var. Yalnız olmaz.

- **anne babalar (60-33)**

Haklısın, **anne babaların** idealindeki çocuk.

- **aç susuz (61-29)**

Kaç zamandır **aç susuz** ve yalnızsın.

Diğer örnekler için bk. (65-22), (204-7)

- **iç içe (69-5)**

Gerçekle, gerçek olmayan **iç içe** geçmiştir ve kişi hangisine inanacağını tam bilmemektedir.

Diğer örnekler için bk. (93-6)

- **karşı karşıya (69-12)**

...kişinin kendi kendisiyle **karşı karşıya** gelmesine ve tam bir iç savaş yaşamasına neden olmaktadır.

Diğer örnekler için bk. (129-36), (199-17)

- **uzun lafın kısası (71-19)**

Uzun lafın kısası küseriz.

Diğer örnekler için bk. (357-39)

- **ölü mü canlı mı (74-2)**

Ancak **ölü mu canlı mı** belli değil.

• **aklını zekâsını (78-12)**

Ama eminim ki kızımın güzelliğini, **aklını zekâsını** çekemeyen birçok arkadaşı vardır çalıştığı yerde.

• **karı kocanın (86-26)**

Size ilginç gelebilecek bazı bilgiler vereyim, bir çiftin yani **karı kocanın**, yaşamı boyunca bir buçuk trilyon farklı çocuk yapabilme kapasitesi varmış.

• **aç açık (87-32)**

Beni **aç açık** bırakmadı.

• **vardan yok (89-25)**

Ünlü fizik kuramını unutma, **vardan yok** olmaz, olamaz.

• **yüz yüze (91-11)**

Şu söylediklerin var ya, ölümle **yüz yüze** gelince en büyük âlimlerin, filozofların bile düşünemeyeceği, söyleyemeyeceği kadar önemli ve derin sözler.

Diğer örnekler için bk. (187-28)

• **burun buruna (98-15)**

Kaç kere ölümle **burun buruna** gelmişim, kılım kıpırdamamış benim.

Diğer örnekler için bk. (175-26), (226-7)

• **koyun koyuna (95-18)**

Günlerce aç gezdin mi? Sokaklarda kopeklerle **koyun koyuna** yattın mı? Kıskanırdım o evde yaşayanları.

• **üstünü başını (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve gelir gelmez **üstünü başını** zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirdirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **haddi hesabı (104-1)**

Deterjana verilen paranın **haddi hesabı** yok, babam bunlara hiç itiraz etmez, sadece arada bir bu kadar çarşaf almamıza itiraz eder.

• **parayı pulu (104-2)**

...arada bir bu kadar çarşaf almamıza itiraz eder, yani bizden **parayı pulu** esirgemez.

• **saçı başı (108-10)**

Saçı başı dağınık ve kirli. Sanki günlerdir hiç yıkanmamış, taranmamış gibi.

• **gürültü patırtı (111-6)**

Artık **gürültü patırtı** bitti.

• **dinden imandan (117-26)**

Gerçekten de emekli olur olmaz beş vakit camiye gitmeye başladı ama sonradan ne oldu anlayamadık, adam **dinden imandan** çıktı.

• **eşi dostu (119-22)**

Ev küçük, hanımın **eşi dostu** geliyor, hiçbir yere sığamadım.

Diğer örnekler için bk. (157-36), (302-30)

• **eşin dostun (119-27)**

Bir iki dükkâna **eşin dostun** yanına uğradım, herkesin işi var gücü var.

Diğer örnekler için bk. (158-1), (342-10)

• **hacı hocalara (120-5)**

Bizim oralar küçük yer, beni hemen **hacı hocalara** götürdüler. Ben bu işlere pek inanmam ama insan denize düşünce yılana sarılıyor.

• **derdime derman (120-11)**

Buradan da **derdime derman** bulamazsam ne yaparım.

Diğer örnekler için bk. (120-12)

• **eli ayağı (127-18)**

Bizim evde herkesin **eli ayağı** titriyor, sanki bizi asmaya götürecekler.

• **kaş göz (127-22)**

Çocuğun annesi bir ara tuvalete girdi, bizimkilerde **kaş göz** işaretleri gırla gidiyor.

• **aklım fikrim (128-1)**

...babam hastayken, ablalarım bu kadar sıkıntı çekerken benim **aklım fikrim** erkeklerdeymiş.

Diğer örnekler için bk. (144-7)

• **el âlemi (131-34)**

Tabaklar bardaklar banyoya yığıldı, üzerinizdeki çamaşırların kirden rengi attı, zavallı ihtiyar pislikten kokuyor, bir de **el âlemi** beğenmezler.

• **sular seller (139-22)**

Ağlıyor, gözlerinde **sular seller** gibi akıyor yaşlar.

Diğer örnekler için bk. (316-8)

• **eş dost (141-29)**

Bir iki **eş dost** yardımıyla küçük bir devlet memuru olmayı başardım.

Diğer örnekler için bk. (278-13)

• **yüzüm gözüm (142-36)**

On gün rapor verdi doktorlar, **yüzüm gözüm** mosmor olmuştu.

Diğer örnekler için bk. (143-6), (238-30)

• **çoluk çocuk (143-38)**

Bir kadın, hele **çoluk çocuk** sahibi bir kadın, kolay kolay yapmaz bunu.

• **konu komşuya (144-30)**

Artık **konu komşuya** rezil olduk.

• **konu komşu (144-31)**

O kadar çok dövüyor ki, **konu komşu** elinden alamıyor beni.

• **eli elime (147-32)**

Kimsenin **eli elime** değmedi.

• **eli kolu (153-1)**

Yok, o kadar da değildi, çünkü bu adamın **eli kolu** çok uzun.

• **parasını pulunu (157-3)**

Neyi varmış baktırın, dedi bize; **parasını pulunu** yolladı.

• **etliye sütlüye (157-30)**

Dövmez, sövmez, **etliye sütlüye** karışmaz.

• **anneler babalar (162-8)**

Anneler babalar sanır ki her çocuk çalışırsa başarır.

• **anne babalara (167-9)**

Biliyor musun, çocuğunu döverek, cezalandırarak terbiye etmeye çalışan **anne babalara** benziyorsun.

• **anneni babanı (167-12)**

Senin asıl korkun **anneni babanı** hayal kırıklığına uğratmak değil.

• **anne babaların (168-1)**

Anne babaların gençlere karşı daha dikkatli ve duyarlı davranmaları gerekir.

• **sağda solda (168-35)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan **sağda solda** çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini kala geçte bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

Diğer örnekler için bk. (194-25), (269-5)

• **hastalık mastalık (175-19)**

Bu, **hastalık mastalık** değil. Beni telkin yoluyla etkileyebileceğinizi sanıyorsanız yanılıyorsunuz.

Diğer örnekler için bk. (301-1)

• **bacak bacak üstüne (180-18)**

Hiçbir derdiniz olmayacak, şöyle **bacak bacak üstüne** atıp keyifle içeceksiniz kahvenizi.

Diğer örnekler için bk. (180-20), (181-21), (181-28)

• **ne var ne yok (184-27)**

Merhaba Rezzan, nasılsın; **ne var ne yok** görmeyeli?

• **annem babam (188-34)**

Bunu keşke **annem babam** da bilseydi.

• **elim ayağım (197-20)**

Elim ayağım titremeye başladı, yüzüm kızardı, kalbime bir çarpıntı geldi.

Diğer örnekler için bk. (200-38), (228-27), (246-33)

• **işle güçle (197-36)**

İki yıldır **işle güçle** uğraşamıyorum, yalnız bir yerlere gidemiyorum, evde bile yalnız kalamıyorum.

• **iyi iyi (204-24)**

İyi iyi, benim yanımda oturdu, sohbet ettik biraz.

Diğer örnekler için bk. (246-5)

• **şaka maka (210-24)**

Kimse de bana **şaka maka** yapamaz. Mesafeli, ciddi insanları severim. Ama çok gayri ciddi bir iş yapıyorum.

• **el ele (212-16)**

Ama yine de bazen sokaklarda **el ele** gezen sevgilileri görünce için sızlardı.

Diğer örnekler için bk. (212-18), (213-9), (365-35)

• **el âleme (214-28)**

Kızıyorum ya, kendimi **el âleme** oyuncak ettim.

Diğer örnekler için bk. (226-9), (237-18), (349-20).

- **iş işten (215-14)**

Çoğu sonradan pişman olur ama **iş işten** geçer. Diğer örnekler için bk. (348-31)

- **sevgiyi aşkı (220-16)**

İki ay da olsa **sevgiyi aşkı** tattırmış size.

- **baş başa (220-34)**

Ben yine acılarımla **baş başa** kaldım.

- **baştan sona (224-12)**

Yarıyıl karneleri **baştan sona** zayıf gelir, “Siz merak etmeyin ben sınıfı geçerim.” der, gerçekten de sözünü tutar ve yılsonunda sınıfını geçerdı.

- **çoluğuna çocuğuna (227-17)**

Yok emekli olduktan sonra aldığı para yetecek mi, yok efendim **çoluğuna çocuğuna** nereden iş bulacak?

- **evi barkı (233-9)**

Hazır **evi barkı**, kendine ait bir düzeni var.

- **yara bere (238-38)**

Çünkü sol kolum iki yerinden kırılmış ve bütün vücudum **yara bere** içindeymiş.

- **karı koca (246-10)**

Karı koca ikisi birden randevu aldı; Uzaktan geldikleri için zaman kısıtlaması olmasın diye üç seanslık randevuları var.

- **eşim dostum (250-28)**

Zaten Türkiye’de pek yakın arkadaşım yok. **Eşim dostum**, arkadaşım hepsi Almanya’da kaldı.

- **demir çelik (254-36)**

Daha sonra Almanların ünlü **demir çelik** fabrikalarından iş teklifi aldım. O sıralar o iş yerinde pek çok Türk çalışıyordu.

- **el âlem (257-17)**

Biliyorum çok konuştum ama bütün bunları ilk kez birine anlatıyorum. Nasıl anlatayım ki, **el âlem** deli der bize.

- **ne politika ne siyaset (258-16)**

Ne politika ne siyaset ne aktüalite ne de sanattan konuşabiliyorduk onunla, o bunun farkında bil değildi.

- **ne çamaşır ne bulaşık (267-1)**

Ne amaşır ne bulaşık yıkattı bana.

- **mal mülk (267-28)**

Ben arada olmasam, bütün **mal mülk**, o herif ölünce önce anneme, ondan da çocuğu olmadığı için teyzeme ve evde kalmış kızma kalacaktı.

- **malımız mülkümüz (268-1)**

Bir gün anneme "Bu kızdak bize hayır gelmeyecek, hem bütün **malımız mülkümüz** bu serseme kalacak, hem de bize bakmayacak," deyip onu da kandırdı ve evden kovdu beni.

Diğer örnekler için bk. (305-21)

- **yersiz yurtsuz (268- 34)**

Bir sokak köpeği gibi hissediyordum kendimi. **Yersiz yurtsuz** ve sahipsiz.

- **Çamaşır bulaşık (271-10)**

Benim elime iğne iplik, **amaşır bulaşık** değil kazma kürek yakışıyor.

- **kazma kürek (271-10)**

Benim böyle sustuğumu gören Halim yine konuşmaya başlıyor: Benim elime iğne iplik, çamaşır bulaşık değil **kazma kürek** yakışıyor.

- **süslerin püslerin (271-17)**

Benim vücudum elbiselerin, **süslerin püslerin** değil pantolonun gömleğin içinde huzur buluyordu.

- **erkek mi kadın mı (271-17)**

Siz söyleyin ben neyim, **erkek mi kadın mı**, sapık mı manyak mı, neyim ben?

- **odun kömür (273-4)**

İlkokulda bile kızlar kendi aralarında oynarken ben oğlanlarla top oynar, evde anneme değil, dışarıda o keçi sakala yardım eder, **odun kömür** kırardım.

- **pasta börek (284-36)**

Senin **pasta börek** işleri ne âlemde, yine böyle şeyler yapıyor musun?

- **param mı yok işim mi yok aklım mı (292-20)**

Param mı yok işim mi yok aklım mı yok? Aslında hepsi fazlasıyla var ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum.

- **havadan sudan (292-25)**

Onlar gibi gülemiyorum, espri yapamıyorum, **havadan sudan** konuşamıyorum.

• **baba oğul (304-34)**

Bir ay sonra **baba oğul** yine geldiler.

• **eve barka (305-8)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca **eve barka** uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, neyimiz var neyimiz yok har vurur harman savururdu.

• **evhamlar korkular (318-15)**

Sonunda ruh sağlığım bozuldu, **evhamlar korkular** başladı.

• **annen baban (320-15)**

Ya **annen baban**. Babam öldü. Annemle en çok ben ilgilenirim.

• **lafın sözün (320-21)**

Senin **lafın sözün** hiç bitmez.

• **Allah Allah (323-35)**

Şimdi buna kader mi diyelim? **Allah Allah!**..

• **iyi mi kötü mü (331-5)**

Eh işte, buna **iyi mi kötü mü** demek gerekir bilemiyorum artık.

• **hâl hatır (332-4)**

...şehri dolaşır, tek tek dükkân sahiplerine kısaca **hâl hatır** sorar, bir ihtiyaçları varsa şoförüne bir bir not ettirir ve kendisinden istenen hiçbir şeyi unutmaz ve onların sorunlarını ne pahasına olursa olsun çözerdi.

• **tası tarağı (332-11)**

Biri, babama göre yanlış yapmışsa, onun **tası tarağı** toplayıp orayı terk etmekten başka çaresi yoktu.

• **çeki düzen (338-17)**

Onu, çocuğuna yeterince özen göstermemekle, kocasına **çekidüzen** vermemekle suçluyor.

Diğer örnekler için bk. (360-29)

• **çamaşırımı bulaşığımı (341-11)**

Her işimi yapıyorum, **çamaşırımı bulaşığımı** yıkıyorum.

• **anamdan babamdan (348-4)**

Ben evden, **anamdan babamdan** kurtuldum ama gittiğim yerde de yapamadım.

- **anamın babamın (348-20)**

Anamın babamın suçu olsa, o da benim gibi olurdu.

- **evini barkını (349-19)**

Sen **evini barkını**, düzenini, aileni, terk et sonra da el âleme kız. Biz ne Tanrı yanında ne de kul tanında makbul insanlarız.

- **hem zor hem kolay (350-37)**

Hem zor hem kolay; gururun, insanlığın yok olduysa kolay.

- **tatil matil (352-32)**

Bizim için **tatil matil** olmaz, her zaman işimizin başındayız.

- **yatak yorgan (353-17)**

O çamurlu ayakkabılarımla girdim yatağa, onu da kolundan çektim, attım yatağa ve **yatak yorgan** çamur içinde kaldı.

- **yanı sıra (356-7)**

Bizlere sevginin **yanı sıra**, küçük yaştan itibaren saygı da gösterir, onun yanında kendimizi “önemli” hissetmemizi sağlardı.

- **baba kız (361-13)**

Artık **baba kız** gibi olduk.

- **halini hatırlamam (364-11)**

Çünkü ben güya güçlü bir kadındım ve hep güçlü görünen bu kadının halini hatırlamam sormak en yakınlarımla bile aklıma gelmemişti.

5.1.2. İsim-fiil Eki Alarak Cümlede İsim Görevinde Kullanılan İkilemeler

- **sevme ve sevişme (36-5)**

Böylece galiba o da yeniden seni **sevme ve sevişme** hakkını kazanıyor.

- **alışveriş (148-18)**

Galiba, ama bütün dışarı işlerini babam yapar. **Alışveriş**, bankalar, para işleri falan.

- **giyinmekten kuşanmaktan (187-6)**

Köylü gibi konuşuyor, **giyinmekten kuşanmaktan** haberi yok. Ben ona iki numara büyük geldim.

- **ağlamalarıma yalvarmalarıma (267-34)**

Düşünebiliyor musunuz? Bütün **ağlamalarıma yalvarmalarıma** rağmen, annem yine de bizi yalnız bırakıp giderdi.

- **tiksinmeye iğrenmeye (269-30)**

Ondan **tiksinmeye iğrenmeye** başladım.

5.2. Sıfat Yapan İkilemeler

İlk olarak Dıōnysios Thrax'ın Yunancasından çevrilen sıfat terimi (nomen adiectivum) ismi nitelediği için dilbilgisi kitaplarında “Ön Ad” diye de adlandırılmıştır. Korkmaz, sıfatları isimlerden önce gelerek onları çeşitli yönlerden belirten ve niteleyen, nasıl olduklarını gösteren sözcükler olarak açıklar (Korkmaz, 2014: 335). Hatiboğlu, sıfatlarla kurulan ikilemelerin bazılarının aynı sözcüğün tekrarıyla, bazılarının da farklı farklı kelimelerin tekrarıyla oluştuğunu belirterek bunların sık kullanıldığını söyler (Hatiboğlu, 1981: 30).

Çalışmanın bu kısmı “Doğrudan Sıfat Göreviyle Kullanılan İkilemeler” ve “Sıfat-fiil Eki Alarak Cümlede Sıfat Görevinde Kullanılan İkilemeler” olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. İnceleme sonucunda cümle içerisinde isim görevi üstlenen 29 ikileme tespit edilmiştir.

5.2.1. Doğrudan Sıfat Göreviyle Kullanılan İkilemeler

• **koca koca** (15-3)

Her taraf nasıl da kalabalık. **Koca koca** otobüsler, arabalar ve insanlar. Herkesin acelesi var.

Diğer örnekler için bk. (129-18)

• **abuk sabuk** (19-19)

Bana **abuk sabuk** cevaplar verdi. Ne demek istediğimi güya anlamamış.

Diğer örnekler için bk. (22-21), (78-37), (210-15)

• **tuhaf tuhaf** (22-24)

Sonra baktık bizimki çok ciddi. **Tuhaf tuhaf** hareketler yapıyor, sanki birisiyle konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (119-32), (152-17)

• **civil civil** (28-18)

Gülerek başlıyor konuşmaya. Sesi bile değişmiş bu kadının. **Civil civil** taptaze bir ses bu.

• **pırıl pırıl** (78-27)

Her gün **pırıl pırıl** sofrası önüne geliyor. Cam ne isterse onu pişiriyoruz. Evi tozdan kurtarıyoruz.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (245-15), (287-12), (313-2), (356-3)

• **hom hom (106-29)**

“**Hom Hom Kız**” derdi bana. Çocukluğumdan beri biraz kiloluydum ben.

Diğer örnekler için bk. (177-31)

• **iyi kötü (143-3)**

İyi kötü bir düzenimiz vardı. Bizi bırakırsa ne yapardık bilemiyordum.

Diğer örnekler için bk. (147-31), (234-4), (236-13)

• **pek çok (155-20)**

Senin gibi, böyle şeyler hisseden **pek çok** erkek ve kadın var, şimdi hepsi suçlu ve ahlaksız mı?

Diğer örnekler için bk. (215-7), (254-37), (298-4)

• **ufak ufak (211-12)**

Böyle bir adamı **ufak tefek** şikâyetler durdurabilir mi?

Diğer örnekler için bk. (225-38), (249-20), (369-3)

• **zayıf çelimsiz (217-24)**

Geçen yıl depresyon nedeniyle gelmiş, uzun bir tedavinin ardından hastalığı düzelmiş, yeniden hayata kaldığı yerden devam etmişti, ama o zamanlar soluk yüzlü, **zayıf çelimsiz** dikkat çekmeyen herhangi biriydi.

• **inişli çıkışlı (224-38)**

Bizler zor ama çok renkli, **inişli çıkışlı**, sürprizlerle dolu bir dünyada yaşıyoruz.

• **garip garip (226-9)**

Bazen beni öyle sıkıştırdı ki, içimden **garip garip** şeyler yapmak geldi fakat ya el âleme rezil olacağım ya da yakınımıdaki insanlara zarar vereceğim.

• **ayrı ayrı (238-36)**

Ayrı ayrı servislere yatırdılar ikimizi de, sonra hastane polisi beni sorguya çekti: “Neler oldu sizin evde?” diye.

Diğer örnekler için bk. (307-4), (369-26)

• **eciş bücüş (249-20)**

Ben **eciş bücüş**, ufak tefek aptal görünüşlü berbat birini bekliyordum.

• **büyük büyük (250-38)**

Büyük büyük dedemin dedesi savaşta çok yararlı işler yapınca, o zamanın padişahı Fatih Sultan Mehmet, kız kardeşini dedemle evlendirmiş.

- **uçsuz bucaksız (251-4)**

Yüzyıllar sonra yine Anadolu beylerinden biri olan ve o zamanlar padişah adına yararlı işler yapan dedeme zamanın padişahı 4. Murat **uçsuz bucaksız** bir araziyi ödül olarak vermiş.

- **maddi manevi (302-6)**

Ancak insan bu dönemde o kadar cesur olur ki **maddi manevi** ok zarara girer.

Diğerk rnekler için bk. (320-16)

- **açık saçık (317-8)**

Bir sürü **açık saçık** birbirinden güzel geceliğim vardır. Ama ne yaparsam yapayım hiçbiri makbule geçmiyor.

- **kötü kötü (317-29)**

Aklıma **kötü kötü** şeyler gelmeye başladı.

- **bilgili görgülü (334-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, **bilgili görgülü**, eğitimli kültürlü son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **eğitimli kültürlü (335-11)**

İstanbul'da doğup büyümüş, bilgili görgülü, **eğitimli kültürlü** son derece zarif, tam bir İstanbul hanımefendisiydi.

- **eşit eşit (341-12)**

Ona **eşit çeşit** yemekler yapıyorum.

- **işsiz güçsüz (348-5)**

Kocam **işsiz güçsüz** serserinin biriydi.

5.2.2. Sıfat-fiil Eki Alarak Cümlede Sıfat Görevinde Kullanılan İkilemeler

- **sararıp solan (27-24)**

Kemal ise giderek **sararıp solan**, içine kapanan, bakımsız, moralsız ve tüm çekiciliğini kaybeden eşine nasıl davranacağını bilemiyor, ona ev işlerinde ve bebek bakmada yardımcı olmak dışında, elinden başka bir şey gelmiyormş.

- **okumuş yazmış (57-12)**

Korkutucu görüntüsüne rağmen **okumuş yazmış**, kültürlü biri olduğu hissediliyor.

- **eğiten öğreten (97-14)**

Çocuklarını seven, onları **eğiten öğreten**, yediren içiren, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

• **yediren içiren (97-15)**

Çocuklarını seven, onları eğiten öğreten, **yediren içiren**, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

• **bitmez tükenmez (240-28)**

Yıllardır süren **bitmez tükenmez** yıkanmaların nedenini anlıyor musun şimdi? Yıkanmaların mı?

Diğer örnekler için bk. (298-2)

• **ayılp bayılan (349-2)**

Sürekli **ayılp bayılan**, ağlayan, sıkılan bir orospu kimsenin işine yaramaz.

5.3. Zarf Yapan İkilemeler

Yer-yön, azlık-çokluk, miktar, durum gibi fonksiyonlara sahip olan zarflar; fiilleri, fiilimsileri, sıfatları ve kendi gibi olan zarfları belirten, onların anlamlarını daraltan veya genişleten kelime ve kelime gruplarıdır.

Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğünde* zarflar için: “Zarflar fillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek, onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir.” açıklamasını yapmıştır (Korkmaz, 2014: 427).

Hatiboğlu, zarf biçimindeki fiilimsilerin yan yana kullanılmasıyla ikili belirteçlerin kurulduğunu dile getirmiş, bu durumu *ağlaya ağlaya anlatmak, alıştıra alıştıra öğretmek* gibi örneklerle örneklendirmiştir (Hatiboğlu, 1981: 32).

Çalışmanın bu kısmı “Doğrudan Zarf Göreviyle Kullanılan İkilemeler” ve “Zarf-fiil Eki Alarak Cümlede Zarf Görevinde Kullanılan İkilemeler” olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir.

İnceleme sonucunda cümle içerisinde isim görevi üstlenen 138 ikileme tespit edilmiştir.

5.3.1. Doğrudan Zarf Göreviyle Kullanılan İkilemeler

• **yavaş yavaş (14-9)**

Galiba otuz yıl sonra artık doydum **yavaş yavaş** bazı şeyleri de hazmetmemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (15-13), (25-26), (28-6), (61-8), (69-13), (71-4), (73-6), (90-6), (104-4), (114-10), (197-12), (123-25), (129-15), (134-28), (276-10), (259-13), (254-9), (296-2), (298-8), (298-37), (299-5), (304-36), (353-28), (377-10), (377-21)

- **allak bullak (18-8)**

Ama bunu benim anladığımı fark etti, yüzü bir anda **allak bullak** oldu.

Diğer örnekler için bk. (177-10), (362-2)

- **kendi kendine (18-25)**

Kendi kendine mırıldanır gibi konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (22-26), (26-7), (162-16), (162-21), (346-29)

- **açık açık (19-19)**

"Sen ne demek istiyorsun bana, beni istemenin başka yolları vardı, neden bunu benimle **açık açık** konuşmadın?" dedim.

Diğer örnekler için bk. (111-22), (174-37), (152-25), (224-2), (284-23), (377-25)

- **sabah gider akşam gelir (21-34)**

Okuldan mezun olunca bu işe girdi. **Sabah gider, akşam gelir.** Sonra da odasına çekilir. Hafta sonları işe gitmediği günler ne yapar?

- **bön bön (23-2)**

Nasıl olsun, her zamanki gibi. **Bön bön** bakıyor yüzüme.

- **birden bire (23-5)**

Böyle **birdenbire** ne oldu bu kıza? Düzeli mi peki?

Diğer örnekler için bk. (197-19), (220-2)

- **oluk oluk (26-13)**

Gözlerinden hayat fışkırıyor etrafa **oluk oluk** pozitif enerji yayılıyor. İnsanların ruhsal durumları, fiziksel görüntülerini ne kadar çok etkiliyor.

- **gizli gizli (27-21)**

Artık her akşam eşini **gizli gizli**, sinsi sinsi izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

- **sinsi sinsi (27-22)**

Artık her akşam eşini gizli gizli, **sinsi sinsi** izliyor, her yaptığı, her söylediği şeyden bir anlam çıkarmaya çalışıyormuş.

• **bir deri bir kemik (27-36)**

Bir deri bir kemik, sararmış solmuş, ayakta zor duran, mutsuz, umutsuz, artık yaşamı anlamlı bulmayan...

Diğer örnekler için bk. (310-20)

• **bol bol (28-26)**

İşimizi birlikte yapıyor, vakit buldukça **bol bol** konuşuyor, gülüşüyorduk.

Diğer örnekler için bk. (213-30), (310-21)

• **tek tek (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, **tek tek** kelimesi kelimesine naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

Diğer örnekler için bk. (37-38), (52-34), (54-21), (104-34), (129-7), (131-32), (235-6), (247-25), (253-3), (285-11), (308-37), (311-26), (311-28), (332-3), (334-18), (336-18), (336-19), (357-27), (358-12)

• **kelimesi kelimesine (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, tek tek **kelimesi kelimesine** naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

• **sık sık (30-34)**

Aklıma **sık sık** Kemal ve oğlum geliyordu, hala kararsızdım.

Diğer örnekler için bk. (75-18), (109-19), (145-34), (197-21), (197-29), (218-37), (243-30), (246-34), (255-5), (256-7), (367-3), (278-28), (285-15), (305-31), (307-3), (307-14), (334-21), (337-6), (338-16), (340-8), (342-15), (347-34), (357-14), (358-29)

• **yatar yatmaz (32-20)**

Yatar yatmaz uyudum, yirmi dört saat sonra hastanede açtım gözümü, ölmemiştim. Kemal başucumda bekliyordu.

• **dolu dolu (32-22)**

Kemal başucumda beklerken gözleri **dolu dolu** bana bakıyor, sanki özür diliyordu benden.

Diğer örnekler için bk. (373-22)

• **utanmadan sıkılmadan (32-31)**

...ben de ona vuruyor, evde ne var ne yok her şeyi kırıyor ve hiç **utanmadan sıkılmadan** avazım çıktığı kadar bağıırıyordum.

• **ciddi ciddi (38-9)**

Evet, ama bu beni kurtarmıyor, çünkü gidip gitmemeyi **ciddi ciddi** düşündüm. O gece sabaha kadar yatakta dönüp dururken...

• **dönüp dururken (38-10)**

O gece sabaha kadar yatakta **dönüp dururken**, meğer o da korkunç bir ıstırapla yarını bekliyor, onun için de uyumuyormuş.

• **doğru dürüst (43-20)**

Kendi bir şey anlatmadığı gibi, benim sorularıma da **doğru dürüst** cevap vermiyor.

Diğer örnekler için bk. (81-15), (105-28), (187-5), (125-15), (126-21), (136-30), (217-21), (268-24), (348-14), (348-26), (353-26)

• **tıka basa (44-6)**

O küçük oda **tıka basa** dolu, çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil; pek çok alet edevat gerekiyor.

Diğer örnekler için bk. (53-35), (56-5), (94-14)

• **ince ince (46-8)**

Her şeyi **ince ince** düşünmüş.

• **baka baka (49-28)**

Adam yemekte, gözümün içine **baka baka**, “Bu sene şeftalilerin hepsi çürümüş,” diyor. Göğüslerim demek bu sene içinde çürüyecek.

• **başlı başına (51-12)**

Bence herkesin hayatı **başlı başına** bir roman zaten.

• **kolay kolay (53-12)**

Bu yüzden kimse **kolay kolay** çamaşır değiştirmez ve kirlilerimizin renkleri siyaha yakındır.

Diğer örnekler için bk. (94,28), (120-23), (143-38), (210-19), (297-20), (334-30)

• **oflayıp puflayarak (55-10)**

Neriman **oflayıp puflayarak** çıkıyor odadan.

Diğer örnekler için bk. (107-7)

• **öve öve (60-18)**

Öğretmenlerim **öve öve** bitiremezdi beni.

• **girer girmez (62-19)**

İçeri **girer girmez** tanıdınız beni. Bunun için teşekkür ederim.

Diğer örnekler için bk. (187-23), (189-30), (322-23), (349-10), (377-4)

• **uzun uzun (64-3)**

Artık iç dünyamda rahatça, **uzun uzun** geziniyor, dış dünyada olup bitenler ise beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

Diğer örnekler için bk. (72-22), (171-2), (194-1), (143-7), (202-5), (275-38), (267-8), (262-13), (262-20), (298-9), (308-2), (333-31), (356-3), (364-17)

• **bir bir (70-33)**

Bazen de o kadar önemlidirler ki, dünyadaki bütün istihbarat birimleri her an onları izlemekte, yaptığı her hareketi **bir bir** değerlendirmektedir.

• **yer yer (71-37)**

Geriye **yer yer** kopmuş, silinmiş, solmuş bir eski filmin parçaları kalır. Artık o, her şeyi bilen ama hissedemeyen bir robot bile değildir.

• **apar topar (72-14)**

Ertesi gün Yiğit'in ailesi **apar topar** Ankara'ya geldi. Annesi de babası da perişandı.

Diğer örnekler için bk. (142-1), (232-26), (233-13), (284-29)

• **üst üste (73-28)**

Ellerini namaz kılar gibi göğsünün üzerinde **üst üste** tutuyor. Belli ki elimi sıkmak istemiyor.

Diğer örnekler için bk. (344-15), (358-13)

• **sakin sakin (75-35)**

Kızının intiharında kendi payını görmüyor mu bu kadın? Üstelik ne kadar da **sakin sakin** anlatıyor!

• **düşer düşmez (76-3)**

Düşer düşmez ölmüş.

• **şaşkın şaşkın (80-5)**

Kapı vuruluyor ve içeri üç hanım giriyor: İkisinin ağlamaktan gözleri kızarmış, biri ise **şaşkın şaşkın** etrafına bakınıyor.

Diğer örnekler için bk. (80-27), (83-24), (346-14), (358-17), (362-24)

• **hemen hemen (80-8), (199-16)**

Hastaya konan teşhis çok kötü, **hemen hemen** hastalığın son aşamasına gelinmiş. Tıbbın çaresiz kaldığı bir hastalık bu.

• **yorgun argın (82-22)**

Akşam bankadan **yorgun argın** gelirim, sıcak yemeğim önümde.

Diğer örnekler için bk. (235-29), (340-3)

• **tekrar tekrar (84-16)**

Çok üzölmüş, kendimi **tekrar tekrar** sorgulamış ve bunu hocalarımla defalarca konuşmuştum.

Diğer örnekler için bk. (104-29), (159-24), (194-3), (208-13), (308-8), (324-27), (331-24)

• **aşağı yukarı (85-13)**

Dünyamız milyarlarca yıldır var. Üzerinde aşağı yukarı on bin kuşak insan yaşamış. İnsan ömrü şimdi giderek uzuyor.

• **çatır çatır (85-23)**

Keşke o paraları **çatır çatır** yeseydim. Daha yapmadığım öyle çok şey var ki... Biraz daha zamanım olabilse!

Diğer örnekler için bk. (308-23)

• **az ya da çok (87-11)**

Doğuyor, **az ya da çok** yaşıyor sonra da ölüyor.

• **canla başla (88-5)**

Yıllardır **canla başla** çalışmışsınız.

Diğer örnekler için bk. (145-21)

• **er geç (88-8)**

Ölüm hepimiz için Şule Hanım, **er geç** onunla buluşacağız. Keşke bütün insanlar onu sizin gibi tevekkülle karşılayabilse.

• **muzip muzip (92-18)**

Ne kadar güzel bir kadın ve benim bu çok sevdiğim şarkıyı nasıl da hissederek söylüyor. Şarkı bitince gözlerini açıp **muzip muzip** yüzüme bakıyor.

• **kol kola (93-6)**

Hep iç içe, **kol kola** geziyorlar.

Diğer örnekler için bk. (200-22)

• **cayır cayır (95-16)**

Ya cezalar... Cehennemde **cayır cayır** yanmalar...

Diğer örnekler için bk. (119-36), (300-19)

• **sorgusuz sualsiz (95-30)**

Annemle babam, beni, çocukları olduğum için seviyordu da Tanrı kendi yarattığı çocuklarını neden **sorgusuz sualsiz** sevmiyor, neden sadece kurallara uyanları tercih ediyordu?

Diğer örnekler için bk. (139-17)

• **arada sırada (114-1)**

Arada sırada dinlerim. Ne diyor radyolar?

• **hızlı hızlı (118-3)**

Eşi dışarı çıkınca Hayri Bey başını biraz daha önüne eğip sesini daha da yükselterek **hızlı hızlı** estağfurullah çekmeye devam ediyor.

Diğer örnekler için bk. (197-31), (206-6), (268-20)

• **hıçkır hıçkır (118-14)**

Hayri Bey yüksek sesle **hıçkır hıçkır** ağlıyor.

Diğer örnekler için bk. (121-17), (129-8), (143-10), (248-28)

• **alt üst (119-10)**

Neye uğradığımı şaşırdım, bütün planlarım **alt üst** oldu.

• **dört dörtlük (120-19)**

İsterdim ki her şey **dört dörtlük** olsun, yerinde ve zamanında olsun.

Diğer örnekler için bk. (317-1), (321-23)

• **gürül gürül (121-35)**

Siz zamanında o öfkeye birazcık yol verseydiniz, bugün barajları yıkıp böyle **gürül gürül** akmazdı...

Diğer örnekler için bk. (227-8)

• **ya hep ya hiç (122-5)**

Ya hep ya hiç derler, ortayı bulamazlar ve bu yüzden yakın ilişkilerde sıkıntı çıkar.

• **avaz avaz (127-5)**

Bir yandan **avaz avaz** ağlıyorlar, bir yandan herkesin cini tepesinde, gözünün üstünde kaşın var diyeni paylıyorlar.

• **yan yana (133-33)**

Canım biliyorsunuz işte, bizi yolda Mehmet'le **yan yana** yakaladı.

Diğer örnekler için bk. (242-11).

• **bukle bukle (138-11)**

Kumral saçları **bukle bukle** dökülüyor yüzüne.

• **yeni yeni (149-26)**

Şimdi **yeni yeni**, özellikle sizinle konuştuğça anlamaya başladım bazı şeyleri.

Diğer örnekler için bk. (325-6)

• **aklı sıra (154-18)**

Aklı sıra ben yalnız kalacağım, mecburen ona yaklaşacağım; hâlbuki ben yalnızlığa alışkınım.

Diğer örnekler için bk. (187-3), (291-16)

• **böyle böyle (157-13)**

“Senin için **böyle böyle** diyorlar, bir şeyler yap, beni başkasına verecekler.” dedim.

• **kıkır kıkır (164-38)**

Aslı şimdi karşımda **kıkır kıkır** gülüyor. Ben de başlıyorum gülmeye.

• **akıllı uslu (167-5)**

Bakıyorum, çok **akıllı uslu** konuşmaya başladın.

• **ağır ağır (179-2)**

Safiye **ağır ağır** yerinden kalkıyor mutfığa doğru gidiyor.

Diğer örnekler için bk. (245-8), (313-3), (313-12), (313-17)

• **adım adım (187-17)**

Başka insanlar bu adamın zulmünden hiç kurtulamayacak, çünkü o beni hep **adım adım** izleyecek.

• **kıt kanaat (194-16)**

Kıt kanaat geçinirim, asgari ücretle çalışıyorum.

• **sıkı sıkı (194-26)**

Sıkı sıkı tembih ettim onlara. Bugün iş bitti, çeki verdiler bana. O zaman kadar idare ettim ama çeki alır almaz bir tuhaf oldum, midem bulandı.

• **soğuk soğuk (194-28)**

O zamana kadar idare ettim ama çeki alır almaz bir tuhaf oldum, midem bulandı, **soğuk soğuk** terlemeye başladım.

Diğer örnekler için bk. (200-37).

• **fırıl fırıl (197-13)**

Başım **fırıl fırıl** dönmeye başladı, kalbimde bir sıkışma ve daralma hissettim...

• **gece gündüz (197-29)**

Gece gündüz demiyor sık sık geliyor.

Diğer örnekler için bk. (270-7)

• **zırt pırt (199-36)**

En ufak bir şeyde, durup dururken ortada yangın filan yokken alarm **zırt pırt** çalmaya başlamış.

• **tıpış tıpış (216-21)**

Tıpış tıpış düştü arkasına, gitti.

• **kâh aç kâh tok (224-30)**

...bir göz odada, yanı başlarındaki hayvanları ile yaşamışlar, **kâh aç kâh tok** yatmışlar ama sorunları da küçük olmuş.

Diğer örnekler için bk. (249-20), (344-4), (353-19)

• **süklüm püklüm (227-36)**

Sizin yanınıza nasıl **süklüm püklüm** geldiğimi unuttunuz mu? Aciz ve korkak bir kedi gibi.

• **sere serpe (235-30)**

Yorgun argın işten gelir, rahatça evine girip **sere serpe** oturamazdı.

• **günahıyla sevabıyla (241-12)**

İnsan denen mahlûku bu kadar çok mu seviyorsun? Seviyorum ya, **günahıyla sevabıyla** seviyorum insanları.

• **iki arada bir derede (245-28)**

Siz yine **iki arada bir derede** bir şeyler yazmışsınızdır.

• **hınzır hınzır (247-33)**

Bana zor bir bilmece sormuş da benim bunu bilemeyeceğimden o kadar emin ki, **hınzır hınzır** gülümsüyor bana.

• **kardeş kardeş (248-1)**

Ama Nihal Hanım'ın amacı, bu hastalığı en iyi doktorların bile nasıl da anlayamadığı, tedavi edemediğini kanıtlayıp bu hastalıkla birlikte yıllarca **kardeş kardeş** yaşamak galiba.

• **bir uçtan bir uca (251-6)**

Ben hatırlarım, çocukluğumda annemlere ait arazinin üzerinde **bir uçtan bir uca** trenle iki saatte gidilirdi.

• **arka arkaya (251-33)**

Arka arkaya üç dört fabrika birde kurulmuş.

• **hayran hayran (252-6)**

Dedem sokaklarda bu ihtişamlı faytonla gezerken memleket halkı **hayran hayran** onu seyredermiş.

Diğer örnekler için bk. (313-4)

• **hayal meyal (252-35)**

Ben o sarayda doğmuşum. 6 yaşına kadar orada yaşadık. Oraları **hayal meyal** hatırlıyorum.

• **zaman zaman (254-10)**

Zaman zaman memleketteki evimize gittiğimizde halk ilk radyoyu, ilk buzdolabını, çamaşır makinesini bizim evimizde görürdü.

Diğer örnekler için bk. (338-25), (364-36)

• **sabah akşam (263-15)**

Her gün **sabah akşam** duş alacaksınız. Önce sıcak sonra soğuk su ile. Ayrıca size iki kutu iğne veriyorum

• **sizli bizli (265-29)**

Ben öyle **sizli bizli** konuşmalardan hoşlanmam.

• **çirkin çirkin (267-8)**

Ben işim biter bitmez hemen okula dönmek isterken, o benim karşısında oturmamı ister, okula geç bile kalsam uzun uzun beni süzer, bana **çirkin çirkin** bakardı.

• **zar zor (268-38)**

Geri döndüğümde **zar zor** o yıl okulu bitirebildim.

• **kavga dövüş (269-36)**

Biz böyle **kavga dövüş** yaşarken, okuldaki öğretmenlerden biriyle arkadaşlığım giderek geliyordu.

• **baş başa (270-28)**

Ne kadar yalnız ve sahipsiz, üstelik veremli. Böyle kendi kaderiyle **baş başa** bırakılan kızlar genellikle kötü yola düşüyorlar.

- **pek az (275-1)**

İnsanların çocuklukta yaşadığı olayların bu gerçeği **pek az** etkilediği düşünülüyor ancak senin hayatın ve yaşadıkların insanın aklına psikolojik sorunların sende çok daha önemli olabileceği fikrini getiriyor.

- **enine boyuna (275-7)**

Hastayı **enine boyuna** tanımak ister.

- **vızır vızır (281-29)**

Gitmez olur muyum, uçakla **vızır vızır** gezerdim. Peki, öyleyse şimdi neden gitmiyorsunuz?

- **bucak bucak (292-21)**

...ama ben ilişki kurmayı beceremiyorum, insanlar benden **bucak bucak** kaçıyor. Diğer örnekler için bk. (321-1)

- **ucu ucuna(307-38)**

Ucu ucuna yetişmişiz ona.

- **baştan aşağı (309-39)**

Her gün bütün ev **baştan aşağı** yeniden silinip süpürülüyor ha? Diğer örnekler için bk. (340-5)

- **üstüne üstlük (322-27)**

Bir de **üstüne üstlük** aldattın beni, diyorum.

- **harıl harıl (327-16)**

Harıl harıl bana çeyiz hazırlıyor, her şeyi en ince ayrıntısına kadar o düşünüyor.

- **kargacık burgacık (344-13)**

Kargacık burgacık, eğri büğrü yazmış. Bir şey anlamıyorum.

- **eğri büğrü (344-13)**

Kargacık burgacık, **eğri büğrü** yazmış. Bir şey anlamıyorum.

- **çığlık çığlığa (345-33)**

Dışarıda bilileri kavga ediyor, bir **kadın çığlık çığlığa** bağırıyordu.

- **sokak sokak (353-11)**

O gün çok yağmur vardı, o yağmurun altında **sokak sokak** gezdim, bir yandan yürüyor biryandan “Ne olacak halimiz?” diye düşünüyordum.

- **dik dik (358-23)**

Yüzüme **dik dik** baktı. Beceremem ne demek? Becerenler senden daha mı akıllı? Sen elinden geleni yap.

- **uyur uyanık (362-7)**

Ben de **uyur uyanık** onları dinliyordum. Sonunda sıra bana geldi ve beş kişi içeri girdik. Ben sıranın en sonundaydım.

- **utana sıkıla (362-14)**

Utana sıkıla cevap verdim: “Evet efendim.”

- **sessiz sedasız (371-2)**

Bir ay önce Remzi Kitabevi, **sessiz sedasız** bir kitap yayınladı.

Diğer örnekler için bk. (372-25)

5.3.2. Zarf-fiil Eki Alarak Cümlede Zarf Görevinde Kullanılan İkilemeler

- **dönüp giderken (72-9)**

İşte Yiğit arkasını **dönüp giderken** eğer tedavide başarılı olamazsak bir heykeltıraşın elinden çıkmış kadar kusursuz, ayaklı bir kütüphane kadar bilgili bu genç adamın...

- **güle güle (91-15)**

Güle güle git, yaşadığım sürece seni hiç unutmayacağım.

Diğer örnekler için bk. (93-4), (100-36), (107-6), (125-24), (134-26), (231-3), (231-7), (276-16), (295-14), (307-33), (312-20), (333-14), (335-26), (337-27)

- **bula bula (98-12)**

Bula bula beni mi buldu? Böyle sıçan gibi korkmak bizim gibi delikanlı adama yakışır mı?

- **gelir gelmez (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve **gelir gelmez** üstünü başını zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

- **döve döve (106-22)**

Annem kirletti onların ruhlarını, **döve döve** kirletti onları. Kendilerine ne güvenleri ne de saygıları kaldı.

- **durup dururken (107-9)**

Neler anlattı bu kız bana? Bu ne acımasızlık, bu ne vahşet... Kimse **durup dururken** bu hale gelmiyor.

Diğer örnekler için bk. (125-22), (199-36), (201-6), (201-10), (201-11), (202-12), (244-21), (247-21)

- **bile bile (129-33)**

Aslında bundan onlar da korkuyor, çöpleri biriktirmenin yanlış olduğunu biliyorlar ama bu nasıl hastalıksa, **bile bile** bu işe devam ediyorlar.

Diğer örnekler için bk. (148-12)

- **oturur oturmaz (138-14)**

Oturur oturmaz kocaman siyah çantasını açıp karıştırmaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (316-28)

- **inleye inleye (141-25)**

Bir süre annemle baktık ona, sonra karnı şişti, **inleye inleye** öldü. Dünya bir pislikten daha kurtulmuştu.

- **git gide (145-24)**

Artık **git gide** benim de hoşuma gitmeye başladı. Ama değişen ben değilim, kocam değişti.

- **gidip gidip (160-6)**

Haftalardır ipin üzerinde **gidip gidip** geliyor.

- **bağıra çağıra (164-37)**

Biraz önce ölmek istediğini **bağıra çağıra** yüzüme haykıran Aslı şimdi karşımda kıkır kıkır gülüyor.

- **kala geçe (168-37)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan sağda solda çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini **kala geçe** bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

- **düşse kalka (188-22)**

Hayatın içinde **düşse kalka** insan güçleniyor.

- **yapıp edip (191-2)**

Çoğunun Ankara'da kalacak yeri yok; ne **yapıp edip** bugün işlerini bitirip yeniden memleketlerine yollamalıyım onları.

Diğer örnekler için bk. (226-33), (299-1).

• **alır almaz (194-28)**

O zamana kadar idare ettim ama çeki **alır almaz** bir tuhaf oldum, midem bulandı, soğuk soğuk terlemeye başladım.

• **çıkır çıkmaz (197-35)**

Hastanede yatarken iyiydim, hiç kriz gelmedi, ama **çıkır çıkmaz** yine başladı.

Diğer örnekler için bk. (125-21), (283-37), (362-38)

• **ölüp ölüp (200-24)**

Aslında ölümünden herkesten daha fazla korktuğum söylenemez ama herkes bir kere ölür ben her gün **ölüp ölüp** diriliyorum.

• **durup durup (216-18)**

Durup durup ağlardı. Kime güvendiye fos çıkmış.

• **çalışıp çabalayıp (225-17)**

Okuyan, üniversiteden diploma alan da benim, **çalışıp çabalayıp** aileyi refaha kavuşturan da.

• **bitir bitmez (256-11)**

Askerliğim **bitir bitmez** Almanya'ya geri dönebilir ve ömrümün sonuna kadar orada yaşayabilirdim

Diğer örnekler için bk. (267-6), (335-22)

• **evlenir evlenmez (257-16)**

Neriman **evlenir evlenmez** hamile kaldı ve nur topu gibi bir oğlan doğurdu.

• **istemeye istemeye (269-24)**

Sonunda **istemeye istemeye**, korka korka evlendim onunla.

• **korka korka (269-24)**

Sonunda istemeye istemeye, **korka korka** evlendim onunla.

• **bildi bileli (269-38)**

Annesinden kız doğmuş ama kendini **bildi bileli** erkek gibi hissediyordu, hatta çok sevdiği bir de kız arkadaşı vardı, ona âşıktı.

• **bildim bileli (273-1)**

Benim hayatımın rezil olduğu bir gerçek ama ben kendimi **bildim bileli** hiç kız gibi hissetmedim ki.

• **bildik bileli (283-36)**

Babam biz **bildik bileli** hastaydı, ruh hastası.

- **silip süpürüyor (309-35)**

Her sabah erkenden kalkıp bütün evi **silip süpürüyor**.

Diğer örnekler için bk. (309-38)

- **ballandıra ballandıra (376-9)**

İsterseniz bunları, tıpkı sizin yaptığınız gibi, **ballandıra ballandıra** anlatayım.

- **bakar bakmaz (376-26)**

Şoför de daha yüzüme **bakar bakmaz**, “Geçmiş olsun abla.” demez mi?

- **iner inmez (376-32)**

Taksiden **iner inmez** benim eve doğru koştuğumu görünce şoför içinden muhakkak “Bu kızın çok çışı gelmiş.” demiştir.

5.4. Zamir Yapan İkilemeler

Zamirler; isimlerin yerlerini tutan, kişileri veya nesneleri temsil veya işaret ederek belirten dil unsurlarıdır (Korkmaz, 2014: 388). Ergin zamirler için: “İsim cinsi kategorisinde yer alan en değişik tür zamirlerdir. Bunlar, isim, sıfat ve zarflardan çok farklı hususiyetler taşır.” demiştir (Ergin, 2009: 283). Yapılan çalışmada zamirle kurulan 7 ikileme örneği tespit edilmiştir.

- **oradan oraya (15-4)**

Oradan oraya koşturan bu insanlar nefes aldıklarının, yaşadıklarının, var olduklarının farkındalar mı acaba?

Diğer örnekler için bk. (91-22), (357-29)

- **neler neler (39-8)**

Ona **neler neler** yazacağım. Ona anlatmak istediğim o kadar çok şey var ki.

Diğer örnekler için bk. (120-1), (128-2), (144-24)

- **kendi kendini (46-11)**

Kendi kendini nasıl da köşeye sıkıştırıyor.

- **oranı buranı (115-31)**

Bu adamı öyle kendine zarar vererek, **oranı buranı** keserek durduramazsın.

- **kimsenin kimseye (169-33)**

Kimsenin kimseye saygısı yok, kendimi daha fazla geliştirip daha üst düzey işler bulmalıyım.

- **falan filan (186-39)**

Güya ne dediğimi anlamıyormuş **falan filan**.

Diğer örnekler için bk. (222-26)

- **pek çoğu (272-12)**

Ancak tüm dünyada sanıldığından daha sık rastlanmakta, toplumsal ve kültürel baskılar nedeniyle **pek çoğu** kendilerini gizlemek zorunda kalmaktadır.

5.5. Ünlem Yapan İkilemeler

Hatiboğlu, *Türk Dilinde İkileme* eserinde ünlemlerden oluşan ikilemeler için “vah vah! eyvah eyvah!” vb. örnekleri vererek “Hemen hemen her dilde ünlemler taşıdıkları duyguları, coşkuları pekiştirmek, güçlendirmek için tekrarlanır, ikilenir, hatta üçlenir.” demiştir (Hatiboğlu, 1981: 32-33). Eserde ünlemlerden oluşan 4 ikileme tespit edilmiştir.

- **bay bay (93-3)**

Hadi artık, bu sefer gerçekten gidiyorum. **Bay bay!**

- **tövbe tövbe (117-21)**

Biz önce ne olduğunu anlayamadık, meğer **tövbe tövbe**, Allah affetsin, Allah'a küfretmek gelirmiş içinden.

Diğer örnekler için bk. (118-11), (118-17), (120-31), (121-9), (121-33)

- **vah vah (160-21)**

Vah vah, üzülüm doğrusu.

- **hayır hayır (311-26)**

Hayır hayır! Tek tek değil, geniş bir kabın içinde üç su yıkayıp pişiriyorum.

ALTINCI BÖLÜM

İŞLETME EKİ ALMIŞ İKİLEMELER

İkilemeler tek başlarına kullanıldığı gibi çeşitli isim ve fiil çekim ekleri olarak da kullanılabilen dil unsurlarıdır. Muharrem Ergin, çekim ekleri hakkında şu bilgileri vermiştir:

a)Kelimedен büyük dil birlikleri olan kelime grupları ve cümlelerin yapısı esas itibariyle çekim ekleri üzerine kurulur.

b)Kelime grubunu veya cümleyi ayakta tutan şey çekim ekleridir.

c)Çekim ekleri kök ve gövdelerin başka kök ve gövdelerle temas için dışarıya uzanan dalları durumundadır (Ergin, 2009: 124-125).

Korkmaz, işletme eklerini “Adlar ile adlar veya adlar ile fiiller arasında geçici ilişkiler kuran eklerdir.” şeklinde tanımlamıştır (Korkmaz, 2014: 22).

Çalışmada işletme eki almış ikilemeler İsim İşletme Eki Almış İkilemeler ve Fiil İşletme Eki Almış İkilemeler olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

6.1. İsim İşletme Eki Almış İkilemeler

Yapı bakımından sondan eklemeli bir dil Türkçede köklere gelen yapım ve çekim ekleri kelimelere farklı anlamlar yükleyerek sözcüğümüzün genişlemesini sağlar. Cümlede isimler ile fiiller ve edatlar arasında geçici anlam ilişkisi kuran ekler isim çekim ekleridir. Yapım eklerinden daha geniş bir boyutta kullanım alanına sahip olan isim çekim ekleri, adların girdiği durumları karşılar. Korkmaz; iyelik, çokluk, vasıta (birliktelik), eşitlik, ilgi, bulunma, ayrılma (çıkma), belirtme (yükleme) ve yönelme eklerini isim işletme ekleri olarak adlandırmıştır (Korkmaz, 2014: 270-324).

Ergin isim hâl eklerini; çokluk, iyelik, soru ve hâl ekleri olarak değerlendirmiştir (Ergin, 2009: 143).

Çalışmanın bu bölümünde isim işletme eki alan ikilemeler; İyelik Eki Alan İkilemeler, Yönelme Eki Alan İkilemeler, Bulunma Eki Alan İkilemeler, Belirtme (Yükleme) Eki Alan İkilemeler, Ayrılma (Çıkma) Eki Alan İkilemeler, Vasıta (Birliktelik) Eki Alan İkilemeler, Çokluk Eki Alan İkilemeler ve Tamlayan Durum Eki Alan İkilemeler olmak üzere sekiz ana başlıkta incelenmiştir.

Bu gruplar içerisinde en çok ikileme örneği metinde 18 örneği bulunan iyelik eki almış ikilemelerde görmekteyiz. İkinci sırada 5’er örnekle yönelme, belirtme ve çoğul durum eki almış ikilemeler, üçüncü sırada 4 örnekle vasıta (birliktelik) eki almış ikilemeler yer almaktadır.

6.1.1. İyelik Eki Alan İkilemeler

Eklendiği sözcüğün kime neye ati olduğunu bildirmek amacıyla kullanılan iyelik ekleri bağılılık ve mülkiyet gösterir. İyelik eki alan ikilemeleri, *Türk Dilinde İkileme* adlı eserinde “İyelikli İkileme” başlığıyla inceleyen Hatiboğlu, pek çok ikilemenin iyelik ekiyle kurulduğunu ve bu eklerin ikileme kuruluşunda ad durum ekleri kadar etkili olduğunu ifade etmiştir (Hatiboğlu, 1981). Korkmaz iyelik eki için: “adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir.” (Korkmaz, 2014: 259).

Çalışmada isim işletme eki almış ikilemeler arasında en çok örneği görülen ikileme türü iyelik eki alan ikilemelerdir.

- **canları kanları (39-20)**

Kadınlar var olmaya devam ettikçe dünyamızdan sevgi hiç eksik olmayacak. **Canları kanları** pahasına bile olsa...

- **saçı sakalı (56-24)**

Dev gibi bir genç adam, **saçı sakalı** birbirine karışmış.

- **haddi hesabı (104-1)**

Deterjana verilen paranın **haddi hesabı** yok.

- **saçı başı (108-10)**

Saçı başı dağınık ve kirli. Sanki günlerdir hiç yıkanmamış, taranmamış gibi.

- **eşi dostu (119-22)**

Ev küçük, hanımın **eşi dostu** geliyor, hiçbir yere sığamadım.

Diğer örnekler için bk. (157-36), (302-30)

- **eşin dostun (119-27)**

Bir iki dükkâna **eşin dostun** yanına uğradım, herkesin işi var gücü var.

Diğer örnekler için bk. (158-1), (342-10)

- **eli ayağı (127-18)**

Bizim evde herkesin **eli ayağı** titiyor, sanki bizi asmaya götürecekler.

- **aklım fikrim (128-1)**

...babam hastayken, ablalarım bu kadar sıkıntı çekerken benim **aklım fikrim** erkeklerdeymiş.

Diğer örnekler için bk. (144-7)

- **yüzüm gözüm (142-36)**

On gün rapor verdi doktorlar, **yüzüm gözüm** mosmor olmuştu.

Diğer örnekler için bk. (143-6), (238-30)

- **eli kolu (153-1)**

Yok, o kader da değildi, çünkü bu adamın **eli kolu** çok uzun.

- **annem babam (188-34)**

Bunu keşke **annem babam** da bilseydi.

- **elim ayağım (197-20)**

Elim ayağım titremeye başladı, yüzüm kızardı, kalbime bir çarpıntı geldi.

Diğer örnekler için bk. (200-38), (228-27), (246-33)

- **evi barkı (233-9)**

Hazır **evi barkı**, kendine ait bir düzeni var. Annemin ailesinin maddi durumu zaten iyi değildi.

- **eşim dostum (250-28)**

Zaten Türkiye’de pek yakın arkadaşım yok. **Eşim dostum**, arkadaşım hepsi Almanya’da kaldı.

- **malımız mülkümüz (268-1)**

Bir gün anneme "Bu kızdan bize hayır gelmeyecek, hem bütün **malımız mülkümüz** bu serseme kalacak, hem de bize bakmayacak," deyip onu da kandırdı ve evden kovdu beni.

Diğer örnekler için bk. (305-21)

- **neyimiz var neyimiz yok (305-9)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca eve barka uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, **neyimiz var neyimiz yok** har vurur harman savururdu.

- **annen baban (320-15)**

Ya **annen baban**. Babam öldü. Annemle en çok ben ilgilenirim.

- **lafın sözün (320-21)**

Senin **lafın sözün** hiç bitmez.

6.1.1.1. Hem İyelik Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler

• **sağımı solumu (18-34)**

Orası benim yatak odam, çıplak da gezerim, **sağımı solumu** da acarım, donumu da çıkarırım...

Diğer örnekler için bk. (267-16)

• **aklını zekâsını (78-12)**

Ama eminim ki kızımın güzelliğini, **aklını zekâsını** çekemeyen birçok arkadaşı vardır çalıştığı yerde.

• **üstünü başını (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve gelir gelmez **üstünü başını** zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **oranı buranı (115-31)**

Bu adamı öyle kendine zarar vererek, **oranı buranı** keserek durduramazsın.

• **parasını pulunu (157-3)**

Neyi varmış baktırın, dedi bize; **parasını pulunu** yolladı.

• **anneni babanı (167-12)**

Senin asıl korkun **anneni babanı** hayal kırıklığına uğratmak değil.

• **çamaşırımı bulaşığımı (341-11)**

Her işimi yapıyorum, **çamaşırımı bulaşığımı** yıkıyorum.

• **evini barkını (349-19)**

Sen **evini barkını**, düzenini, aileni, terk et sonra da el âleme kız. Biz ne Tanrı yanında ne de kul tanında makbul insanlarız.

• **halini hatırını (364-11)**

Çünkü ben güya güçlü bir kadındım ve hep güçlü görünen bu kadının halini hatırım sormak en yakınlarımdan bile aklına gelmemişti.

6.1.1.2. Hem İyelik Hem Yönelme Eki Alan İkilemeler

• **yüzüne gözüne (45-18)**

Rezzan, sarı saçları yine taranmamış, **yüzüne gözüne** dökülüyor.

• **çoluğuna çocuğuna (227-17)**

Yok emekli olduktan sonra aldığı para yetecek mi, yok efendim **çoluğuna çocuğuna** nereden iş bulacak?

- **enine boyuna (275-7)**

Hastayı **enine boyuna** tanımak ister. Çünkü bazen insanlar çeşitli nedenlerle bu tür kararları çok ani alabiliyorlar.

6.1.1.3. Hem İyelik Hem Ayrılma Eki Alan İkilemeler

- **anamdan babamdan (348-4)**

Ben evden, **anamdan babamdan** kurtuldum ama gittiğim yerde de yapamadım.

6.1.1.4. İlk Sözcüğü İyelik İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler

- **kelimesi kelimesine (28-32)**

Onu ve bütün yaşadıklarımızı, tek tek **kelimesi kelimesine** naklettim ona. Kemal ilişkimizi ona coşku ve heyecanla anlattıkça beni dikkatle dinliyor.

- **eli elime (147-32)**

Kimsenin **eli elime** değmedi.

6.1.2. Yönelme Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde +(y)A ekiyle karşılanan bu ek fiildeki hareketin yöneldiği durumu ifade etmektedir (Korkmaz, 2014: 280).

Yapılan çalışmada yönelme eki; *İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler* ve *İlk Sözcüğü Yönelme Eki İkinci Sözcüğü Eksiz Olan İkilemeler* olmak üzere iki alt başlık altında incelenmiştir.

Eserde her iki sözcüğü de yönelme eki alan 5, ilk sözcüğü yönelme eki alan 1, ikinci sözcüğü yönelme eki alan 15 örnek tespit edilmiştir.

- **sağa sola (17-21)**

Başını **sağa sola çevirip** gözleriyle odayı taramaya başlıyor.

Diğer örnekler için bk. (223-27)

- **öne arkaya (18-29)**

Bazen sıkıntısı iyice artıyor, bazen o tuhaf gülümseme yayılıyor yüzüne ve sanki birisiyle konuşur gibi başını **öne arkaya** hafifçe sallıyor.

Diğer örnekler için bk. (101-1)

- **sevgiye şefkate (59-34)**

Bir bakıma, **sevgiye şefkate** ihtiyacın var. Yalnız olmaz.

- **etliye sütlüye (157-30)**

Dövmez, sövmez, **etliye sütlüye** karışmaz.

- **eve barka (305-8)**

Sonra bir sabah sanki hiçbir şey olmamış gibi kaldığı yerden hayata başlar, bazen de aylarca **eve barka** uğramaz, barlardan, pavyonlardan çıkmaz, neyimiz var neyimiz yok har vurur harman savururdu.

6.1.2.1. İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler

- **göz göze (16-4)**

Tam babasına fırlatmak üzereyken beni görüyor. **Göz göze** geliyoruz. Şimdi sağ eliyle vazoyu havaya kaldırmış, bu sefer bana fırlatmaya hazırlanıyor.

Diğer örnekler için bk. (31-4), (40-9), (80-17)

- **kendi kendine (18-25)**

Kendi kendine mırıldanır gibi konuşuyor.

Diğer örnekler için bk. (22-26), (26-7), (162-16), (162-21), (346-29)

- **başlı başına (51-12)**

Bence herkesin hayatı **başlı başına** bir roman zaten.

- **iç içe (69-5)**

Gerçekle, gerçek olmayan **iç içe** geçmiştir ve kişi hangisine inanacağını tam bilmemektedir.

Diğer örnekler için bk. (93-6)

- **karşı karşıya (69-12)**

...kişinin kendi kendisiyle **karşı karşıya** gelmesine ve tam bir iç savaş yaşamasına neden olmaktadır.

Diğer örnekler için bk. (129-36), (199-17)

- **üst üste (73-28)**

Ellerini namaz kılar gibi göğsünün üzerinde **üst üste** tutuyor. Belli ki elimi sıkamak istemiyor.

Diğer örnekler için bk. (344-15), (358-13)

- **kol kola (93-6)**

Hep **iç içe**, kol kola geziyorlar.

Diğer örnekler için bk. (200-22)

- **koyun koyuna (95-18)**

Günlerce aç gezdin mi? Sokaklarda kopeklerle **koyun koyuna** yattın mı? Kıskanırdım o evde yaşayanları.

- **burun buruna (98-15)**

Kaç kere ölümle **burun buruna** gelmişim, kılım kıpırdamamış benim.

Diğer örnekler için bk. (175-26), (226-7)

- **hacı hocalara (120-5)**

Bizim oralar küçük yer, beni hemen **hacı hocalara** götürdüler. Ben bu işlere pek inanmam ama insan denize düşünce yılana sarılıyor.

- **yan yana (133-33)**

Canım biliyorsunuz işte, bizi yolda Mehmet’le **yan yana** yakaladı.

Diğer örnekler için bk. (242-11)

- **konu komşuya (144-30)**

Artık **konu komşuya** rezil olduk.

- **el âleme (214-28)**

Kızıyorum ya, kendimi **el âleme** oyuncak ettim.

Diğer örnekler için bk. (226-9), (237-18), (349-20)

- **baş başa (220-34)**

Ben yine acılarımla **baş başa** kaldım.

- **arka arkaya (251-33)**

Arka arkaya üç dört fabrika birden kurulmuş.

6.1.2.2. İlk Sözcüğü Yönelme Eki İkinci Sözcüğü Eksiz Olan İkilemeler

- **derdime derman (120-11)**

Buradan da **derdime derman** bulamazsam ne yaparım.

Diğer örnekler için bk. (120-12)

6.1.3. Bulunma Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde +DA ekiyle karşılanan bu ek fiildeki oluş ve kılışın yerini bildirir (Korkmaz, 2014: 289). Hatiboğlu, Türk Dilinde İkileme adlı eserinde bulunma eki almış ikilemeleri “Kalmalı İkilemeler” başlığında ele almıştır (Hatiboğlu, 1981: 39). Eserde bulunma hal eki almış 2 örnek yer almaktadır.

- **arada sırada (114-1)**

Arada sırada dinlerim. Ne diyor radyolar?

- **sağda solda (168-35)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan **sağda solda** çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini kala geçce bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.
Diğer örnekler için bk. (194-25), (269-5)

6.1.4. Belirtme (Yükleme) Eki Alan İkilemeler

Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğünde* belirtme hal eki için: “Cümlede geçişli fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur. Bu durum ya eksiz yahut da +(y)I+(y)U ekiyle karşılanır.” diyerek “anlam+ı, ateş+i” gibi sözcükleri örnek vermiştir (Korkmaz, 2014: 112).

Güneş, *Türk Dili Bilgisi* eserinde belirtme ekini: “Bir ismin, geçişli bir fiile bağlanarak, hareketten etkilenen varlık konumunu kazanması halidir.” şeklinde açıklamıştır (Güneş, 1999: 73).

Çalışmada hem iyelik hem belirtme eki alan ikilemeler “İyelik Eki Alan İkilemeler” başlığında verilmiştir. Kendi kendini ve el âlemi ikilemelerinde de sadece ikinci sözcük belirtme eki almıştır.

Çalışma her iki sözcüğü de belirtme durum eki alan ikileme sayısı 5’tir.

- **sevgiyi tutkuyu aşkı (38-17)**

Bir yüzü seninle ilişki kurmuyor, sana duyduğu **sevgiyi tutkuyu aşkı** belli etmiyor.

- **doğruyu yanlış (48-19)**

Henüz böyle bir şey yok ki, hem bu ara senin moralin çok bozuk ve kafan karma karışık; insan kafası böyle karışıkken **doğruyu yanlış** birbirine karıştırabilir.

- **parayı pulu (104-2)**

...arada bir bu kadar çarşaf almamıza itiraz eder, yani bizden **parayı pulu** esirgemez. Hasta zaten, günleri sayılı.

- **sevgiyi aşkı (220-16)**

İki ay da olsa **sevgiyi aşkı** tattırmış size. Hiç yaşamamaktan daha iyi değil mi? İyi ki yaşamışım ha.

- **tası tarağı (332-11)**

Biri, babama göre yanlış yapmışsa, onun **tası tarağı** toplayıp orayı terk etmekten başka çaresi yoktu.

6.1.4.1. İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Belirtme Eki Alan İkilemeler

- **kendi kendini (46-11)**

Kendi kendini nasıl da köşeye sıkıştırıyor.

- **el âlemi (131-34)**

Tabaklar bardaklar banyoya yığıldı, üzerinizdeki çamaşırların kirden rengi attı, zavallı ihtiyar pislikten kokuyor, bir de **el âlemi** beğenmezler.

6.1.5. Ayrılma (Çıkma) Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde +DAn ekiyle karşılanan bu ek fiildeki oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını bildirir (Korkmaz, 2014: 301). Çalışmada her iki sözcüğü de ayrılma eki almış 2, sadece ikinci sözcüğü ayrılma eki almış 1, ilk sözcüğü ayrılma ikinci sözcüğü yönelme eki alan 4 örnek tespit edilmiştir.

- **dinden imandan (117-26)**

Gerçekten de emekli olur olmaz beş vakit camiye gitmeye başladı ama sonradan ne oldu anlayamadık, adam **dinden imandan** çıktı.

- **havadan sudan (292-25)**

Onlar gibi gülemiyorum, espri yapamıyorum, **havadan sudan** konuşamıyorum.

6.1.5.1. İlk Sözcüğü Ayrılma İkinci Sözcüğü Yönelme Eki Alan İkilemeler

- **oradan oraya (15-4)**

Oradan oraya koşturan bu insanlar nefes aldıklarının, yaşadıklarının, var olduklarının farkındalar mı acaba?

Diğer örnekler için bk. (91-22), (357-29)

- **birden bire (23-5)**

Böyle **birdenbire** ne oldu bu kıza? Düzeliir mi peki?

Diğer örnekler için bk. (197-19), (220-2)

- **baştan sona (224-12)**

Yarıyıl karneleri **baştan sona** zayıf gelir, “Siz merak etmeyin ben sınıfı geçerim.” der, gerçekten de sözünü tutar ve yılsonunda sınıfını geçirdi.

- **bir uçtan bir uca (251-6)**

Ben hatırlarım, çocukluğumda annemlere ait arazinin üzerinde **bir uçtan bir uca** trenle iki saatte gidilirdi.

6.1.5.2. İlk Sözcüğü Eksiz İkinci Sözcüğü Ayrılma Eki Alan İkilemeler

• iş işten (215-14)

Çoğu sonradan pişman olur ama **iş işten** geçer. Yıllardır çeşitli nedenlerle içinde biriken öfkeyi, bu kızıdan çıkaracaksın.

Diğer örnekler için bk. (348-31)

6.1.6. Vasıta (Birliktelik) Eki Alan İkilemeler

Vasıta ekinin $-n$ olduğunu ve bu ekin işlekliliğini zamanla kaybederek sınırlı sayıda örnekte var olduğunu belirten Ergin, bu görüşünü için, yazın, kışın, değin gibi örneklerle desteklemiştir (Ergin, 2009: 237). Korkmaz da vasıta ekiyle ilgili şunları ifade etmiştir: “Adın belirttiği varlık veya nesnenin fiildeki harekette “aracı” olarak kullanıldığını yahut “birliktelik” bildirdiğini gösterdiği durumudur.” (Korkmaz, 2014: 25). Çalışmada vasıta eki alarak ikileme oluşturmuş 4 örnek irdelenmiştir.

• için için (63-14)

Bu nedenle arada bir, bunu biraz da olsa anlayabilecek kişilerin, daha çok kızların gezip görmesine izin veriyor, duydukları hayranlık **için için** hoşuma gidiyor ama başka türlü bir ilişki kurulamadan kızlar sergiden ayrılıyordu.

• canla başla (88-5)

Yıllardır **canla başla** çalışmışsınız.

Diğer örnekler için bk. (145-21)

• işle güçle (197-36)

İki yıldır **işle güçle** uğraşamıyorum, yalnız bir yerlere gidemiyorum, evde bile yalnız kalamıyorum.

• günahıyla sevabıyla (241-12)

İnsan denen mahlûku bu kadar çok mu seviyorsun? Seviyorum ya, **günahıyla sevabıyla** seviyorum insanları.

6.1.7. Çokluk Eki Alan İkilemeler

İsimlere ve fiillere eklenerek onları çoğul yapan bu ek Korkmaz’a göre isim işletme ekleri arasında kapsamı en dar olan ektir (Korkmaz, 2014: 257).

Ergin ise çokluk ekinin aynı kelimenin teklikleri arasında bir iç münasebet kurduğunu, bu ekin kelimeler arasında bir münasebet kurmadığını ifade eder (Ergin, 2009: 262).

Eserde çokluk eki almış 6 örnek tespit edilmiştir.

- **neler neler (39-8)**

Ona **neler neler** yazacağım. Ona anlatmak istediğim o kadar çok şey var ki.

Diğer örnekler için bk. (120-1), (128-2), (144-24).

- **sular seller (139-22)**

Ağlıyor, gözlerinde **sular seller** gibi akıyor yaşlar. Acı, hüznün, ıstırap ve ölümün sessizliği yayılıyor odada.

Diğer örnekler için bk. (316-8)

- **anneler babalar (162-8)**

Anneler babalar sanır ki her çocuk çalışırsa başarır.

- **ağlamalarıma yalvarmalarına (267-34)**

Düşünebiliyor musunuz? Bütün **ağlamalarıma yalvarmalarına** rağmen, annem yine de bizi yalnız bırakıp giderdi.

- **evhamlar korkular (318-15)**

Sonunda ruh sağlığım bozuldu, **evhamlar korkular** başladı.

- **yeni yerler yeni insanlar (366-12)**

Fırsat buldukça seyahat ederiz, gezmeyi, **yeni yerler yeni insanlar** görmeyi ikimiz de çok severiz.

6.1.7.1. Hem Çokluk Hem İyelik Eki Alan İkilemeler

- **süslerin püslerin (271-17)**

Benim vücudum elbiselerin, **süslerin püslerin** değil pantolonun gömleğin içinde huzur buluyordu.

6.1.7.2. Hem Çokluk Hem İyelik Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler

- **ellerini kollarını (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında **ellerini kollarını** sallayarak bağırıp duruyor.

6.1.8. Tamlayan Durum Eki Alan İkilemeler

Tamlayan durum eki veya ilgi eki Türkçede ünsüzle biten isim, kök ya da gövdelerden sonra +In, +Un, ünlüyle biten isim, kök ya da gövdelerden sonra +nIn, +nUn şeklinde olup isimler isim arasında bağ kurar. İki ismin yan yana gelmesiyle eksiz biçimde de karşımıza çıkabilen bu yapıda ikinci sözcük genelde iyelik eki alır (Korkmaz, 2014: 23-24). Çalışmada ilgi eki alan 2 ikileme örneğine rastlanılmıştır.

- **karı kocanın (86-26)**

Size ilginç gelebilecek bazı bilgiler vereyim, bir çiftin yani **karı kocanın**, yaşamı boyunca bir buçuk trilyon farklı çocuk yapabilme kapasitesi varmış.

- **anamın babamın (348-20)**

Anamın babamın suçu olsa, o da benim gibi olurdu.

6.2. Fiil İşletme Almış İkilemeler

Ergin fiil işletme eki olarak şekil zaman ekleri ile sıfat fiil (partisip), zarf-fiil (gerundium) ve soru ekleridir (Ergin, 2009: 143). Ergin, şekil ve zaman eklerinin görevini fiil kök ya da gövdelerinde bildirilen hareketlerin zamanını ve şeklini göstermek olarak açıklamıştır (Ergin, 2009: 288).

Korkmaz'a göre fiil çekim ekleri adlarla fiiller arasında geçici anlam ilişkisi kuran, fiil kök ya da gövdelerindeki oluş ve kılışı kişi ve nesnelere bağlayan eklerdir (Korkmaz, 2014: 113).

Güneş, *Türk Dili Bilgisi* eserinde fiil çekim ekleri konusundaki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: “Bir fiilin oluş veya yapılış şeklini, zamanını ve yapan ya da eden varlıkla ilgisini belirtmeye fiil çekimi, bu görevi bu görevi yerine getirmek için kullanılan eklerle de fiil çekim ekleri denir.” (Güneş, 1999: 76).

Çalışmanın bu bölümünde fiil işletme eki almış ikilemeler; Her İki Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Şimdiki Zaman Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler, Her İki Sözcüğü Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler ve Her İki Sözcüğü Emir Kipi Almış İkilemeler olmak üzere 8 ana başlıkta incelenmiştir.

Bu gruplar içerisinde en çok ikileme örneği metinde 34 örneği bulunan Her İki Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemelerde görmekteyiz.

6.2.1. Her İki Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler

Kişi ve zaman anlamı taşımayan isim-fiiller Türkçede fiil kök ya da gövdelerine –mAk, -Ma, -Iş/-Uş ekleri getirilerek yapılar (Banguoğlu, 2011: 421).

Eylemler gibi olumsuz yapılabilen ve türlü çatılara giren isim-fiiller hem eylem hem de ad görevinde kullanılan sözcüklerdir (Gencan, 1979: 380-381).

Korkmaz, isim-fiilleri için: “İsim-fiiller fiillerdeki oluş, kılış ve hareketin adlarını bildirir.” demiştir (Korkmaz, 2014: 864).

Çalışmada her iki sözcüğü de isim-fiil alan 3, hem isim-fiil hem ayrılma eki alan 1, hem isim fiil hem belirtme eki alan 1 ve hem isim hem yönelme eki alan 2 ikileme tespit edilmiştir.

- **sevme ve sevişme (36-5)**

Böylece galiba o da yeniden seni **sevme ve sevişme** hakkını kazanıyor.

- **alışveriş (148-18)**

Galiba, ama bütün dışarı işlerini babam yapar. **Alışveriş**, bankalar, para işleri falan.

- **inişli çıkışlı (224-38)**

Bizler zor ama çok renkli, **inişli çıkışlı**, sürprizlerle dolu bir dünyada yaşıyoruz.

6.2.1.1. Hem İsim-Fiil Hem Ayrılma Eki Alan İkilemeler

- **giyinmekten kuşanmaktan (187-6)**

Köylü gibi konuşuyor, **giyinmekten kuşanmaktan** haberi yok. Ben ona iki numara büyük geldim.

6.2.1.2. Hem İsim-Fiil Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler

- **gezmeyi tozmayı (21-17)**

Kendi halinde çalışkan, terbiyeli bir çocuktur; öteki genç kızlar gibi **gezmeyi tozmayı** pek sevmez.

Diğer örnekler için bk. (168-25), (168-35) (356-19)

6.2.1.3. Hem İsim-Fiil Hem Yönelme Eki Alan İkilemeler

- **istemeye istemeye (269-24)**

Sonunda **istemeye istemeye**, korka korka evlendim onunla.

- **tiksinmeye iğrenmeye (269-30)**

Ondan **tiksinmeye iğrenmeye** başladım.

6.2.2. Her İki Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler

Türkçede –An, AsI, -mAz, -Ar, -dİk, -AcAk, -mİş ekleriyle oluşturulan sıfat-fiiller zaman anlamı taşımaları yönüyle isim-fiillerden ayrılırlar. Fiilin ifade ettiği kavramı zamana bağlı olarak sıfatlaştıran bu ekler olumsuz halinin de yapılması yönüyle isim-fiillere benzemektedir (Banguoğlu, 2011: 422).

Güneş'e göre sıfat-fiiller sadece sıfat göreviyle değil isim göreviyle de kullanılabilmektedir (Güneş, 1999: 212).

Çalışmada her iki sözcüğü de sıfat-fiil eki alan 8, hem sıfat-fiil hem belirtme eki alan 2 olmak üzere toplamda 10 ikileme tespit edilmiştir.

- **gelen giden (21-31)**

Yok, bizim evde de yoktur; eve **gelen giden** olmaz.

Diğer örnekler için bk. (43-8), (43-9), (158-2), (158-11)

- **ölen mi öldüren mi (34-7)**

Zira boşuna dememişler **ölen mi öldüren mi** diye...

- **okumuş yazmış (57-12)**

Korkutucu görüntüsüne rağmen **okumuş yazmış**, kültürlü biri olduğu hissediliyor.

- **eğiten öğreten (97-14)**

Çocuklarını seven, onları **eğiten öğreten**, yediren içiren, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

- **yediren içiren (97-15)**

Çocuklarını seven, onları eğiten öğreten, **yediren içiren**, koruyan, hoş gören anne babaları seviyor.

- **bitmez tükenmez (240-28)**

Yıllardır süren **bitmez tükenmez** yıkanmaların nedenini anlıyor musun şimdi? Yıkanmaların mı?

Diğer örnekler için bk. (298-2)

- **yemez içmez (297-15)**

Bu sefer de otelden hiç dışarı çıkmaz, **yemez içmez**, uyumaz olmuş.

- **ne arayan ne soran (349-26)**

Yok, **ne arayan ne soran** oldu.

6.2.2.1. Hem Sıfat-Fiil Hem Belirtme Eki Alan İkilemeler

- **okuyanı yazanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, düşüneni anlatanı, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor.

- **düşüneni anlatanı (97-11)**

Okuyanı yazanı, **düşüneni anlatanı**, insanlar için bir şeyler yapan herkesi seviyor.

6.2.3. Her İki Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde –ken, -Ip, -Up, -mAdAn, -IncA, -dlkçA gibi eklerle karşılanan zarf fiiller için Ergin, “İsim gibi kullanılmaz, isim çekim ve işletme eklerini almazlar. Zaten fiillerin zarf şekilleri olarak daima çekimsiz kullanılan eklerdir.” demiştir. (Ergin, 2009: 338).

Zarf-fiilleri yapı bakımından 1. Gerçek Zarf-fiiller, 2. Sıfat-fiillere Bazı Çekim Ekleri Getirilerek Yapılan Zarf-fiiller, 3. Yapıca Bunların Dışında Kalan Veya Zarf-fiil Olarak Kullanılan Şekiller olmak üzere gruba Zeynep Korkmaz, bir yanıyla zarf bir yanıyla fiil olma özelliği taşıyan bu yapıların cümlede şahsa ve zaman bağlı bir yargı bildirmediğini ifade etmiştir (Korkmaz, 2014: 983-984).

Banguoğlu da zarf-fiilleri anlam bakımından 1. Ulama Zarf Fiilleri 2. Hâl Zarf Fiilleri 3. Karşıtlama Zarf Fiilleri 4. Zaman Zarf Fiilleri 5. Sebep Zarf Fiilleri 6. Karşılaştırma Zarf Fiilleri olmak üzere altı bölüme ayırmıştır (Banguoğlu, 2011: 428).

Çalışmada zarf-fiil eki alan ikilemeler Her İki Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler, İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler, İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler, İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler, İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Gelecek Zaman Eki Alan İkilemeler, İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Şimdiki Zaman Eki Alan İkilemeler, İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler ve İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler olmak üzere yedi alt grupta incelenmiştir. Bu gruplar içerisinde en fazla örnek her iki sözcüğü de zarf-fiil eki alan ikilemelerde görülmektedir.

• yatar yatmaz (32-20)

Yatar yatmaz uyudum, yirmi dört saat sonra hastanede açtım gözümü, ölmemiştim. Kemal başucumda bekliyordu.

• utanmadan sıkılmadan (32-31)

...ben de ona vuruyor, evde ne var ne yok her şeyi kırıyor ve hiç **utanmadan sıkılmadan** avazım çıktığı kadar bağırıyordum.

• dönüp dururken (38-10)

O gece sabaha kadar yatakta **dönüp dururken**, meğer o da korkunç bir ıstırapla yarını bekliyor, onun için de uyumuyormuş.

• **tıka basa (44-6)**

O küçücük oda **tıka basa** dolu, çünkü gemi yapmak öyle kolay bir şey değil; pek çok alet edevat gerekiyor.

Diğer örnekler için bk. (53-35), (56-5), (94-14)

• **baka baka (49-28)**

Adam yemekte, gözümün içine **baka baka**, “Bu sene şeftalilerin hepsi çürümüş,” diyor. Göğüslerim demek bu sene içinde çürüyecek.

• **oflayıp puflayarak (55-10)**

Neriman **oflayıp puflayarak** çıkıyor odadan.

Diğer örnekler için bk. (107-7)

• **öve öve (60-18)**

Öğretmenlerim **öve öve** bitiremezdi beni.

• **girer girmez (62-19)**

İçeri **girer girmez** tamdınız beni. Bunun için teşekkür ederim.

Diğer örnekler için bk. (187-23), (189-30), (322-23), (349-10), (377-4)

• **dönüp giderken (72-9)**

İşte Yiğit arkasını **dönüp giderken**, eğer tedavide başarılı olamazsak, bir heykeltıraşın elinden çıkmış kadar kusursuz, ayaklı bir kütüphane kadar bilgili bu genç adamın...

• **düşer düşmez (76-3)**

Düşer düşmez ölmüş. Kötü günlerdi onlar, kendi evladını toprağa vermek zor. Bu dünyada asiydi ama öbür dünyada rahat etti kızım.

• **güle güle (91-15)**

Güle güle git, yaşadığım sürece seni hiç unutmayacağım.

Diğer örnekler için bk. (93-4), (100-36), (107-6), (125-24), (134-26), (231-3), (231-7), (276-16), (295-14), (307-33), (312-20), (333-14), (335-26), (337-27)

• **bula bula (98-12)**

Bula bula beni mi buldu? Böyle sıçan gibi korkmak bizim gibi delikanlı adama yakışır mı?

• **gelir gelmez (102-28)**

Gerçi ona da eziyet ederdi, eve **gelir gelmez** üstünü başını zorla çıkarttırır, ev elbiselerini giydirdirdi ama yine de babama pek sözü geçmezdi.

• **döve döve (106-22)**

Annem kirletti onların ruhlarını, **döve döve** kirletti onları.

• **durup dururken (107-9)**

Neler anlattı bu kız bana? Bu ne acımasızlık, bu ne vahşet... Kimse **durup dururken** bu hale gelmiyor.

Diğer örnekler için bk. (125-22), (199-36), (201-6), (201-10), (201-11), (202-12), (244-21), (247-21)

• **hıçkır hıçkır (118-14)**

Hayri Bey yüksek sesle **hıçkır hıçkır** ağlıyor.

Diğer örnekler için bk. (121-17), (129-8), (143-10), (248-28)

• **oturur oturmaz (138-14)**

Oturur oturmaz kocaman siyah çantasını açıp karıştırmaya başlıyor.

• **inleye inleye (141-25)**

Bir süre annemle baktık ona, sonra karnı şişti, **inleye inleye** öldü. Dünya bir pislikten daha kurtulmuştu.

Diğer örnekler için bk. (316-28)

• **gidip gidip (160-6)**

Haftalardır ipin üzerinde **gidip gidip** geliyor.

• **bağıra çağıra (164-37)**

Biraz önce ölmek istediğini **bağıra çağıra** yüzüme haykıran Aslı şimdi karşımda kıkır kıkır gülüyor.

• **kala geçe (168-37)**

Biri, iyi bir ailenin ODTÜ'de okuyan, çok çalışkan oğlu, diğeri ise bir yandan sağda solda çalışarak bir yandan da açık öğretim fakültesini **kala geçe** bitirmeye çalışan, konuşkan, gezmeyi tozmayı seven biraz gariban bir genç.

• **göre göre (175-29)**

Ben de Hipokrat yemini etmiş bir doktorum ve göz **göre göre** ölmenize izin veremem. Ayrıca Neriman'ı çok seviyorum.

• **düşe kalka (188-22)**

Hayatın içinde **düşe kalka** insan güçleniyor.

• **yapıp edip (191-2)**

Çoğunun Ankara’da kalacak yeri yok; ne **yapıp edip** bugün işlerini bitirip yeniden memleketlerine yollamalıyım onları.

Diğer örnekler için bk. (226-33), (299-1).

• **çıkarak çıkmaz (197-35)**

Hastanede yatarken iyiydim, hiç kriz gelmedi, ama **çıkarak çıkmaz** yine başladı.

Diğer örnekler için bk. (125-21), (283-37), (362-38)

• **ölüp ölüp (200-24)**

Herkes bir kere ölür ben her gün **ölüp ölüp** diriliyorum.

• **durup durup (216-18)**

Durup durup ağlardı. Kime güvendiye fos çıkmış.

• **çalışıp çabalayıp (225-17)**

Okuyan, üniversiteden diploma alan da benim, **çalışıp çabalayıp** aileyi refaha kavuşturan da.

• **bitir bitmez (256-11)**

Askerliğim **bitir bitmez** Almanya’ya geri dönebilir ve ömrümün sonuna kadar orada yaşayabilirdim

Diğer örnekler için bk. (267-6), (335-22)

• **evlenir evlenmez (257-16)**

Neriman **evlenir evlenmez** hamile kaldı ve nur topu gibi bir oğlan doğurdu.

• **korka korka (269-24)**

Sonunda istemeye istemeye, **korka korka** evlendim onunla.

• **utana sıkıla (362-14)**

Utana sıkıla cevap verdim: “Evet efendim.”

• **ballandıra ballandıra (376-9)**

İsterseniz bunları, tıpkı sizin yaptığınız gibi, **ballandıra ballandıra** anlatayım.

• **bakar bakmaz (376-26)**

Şoför de daha yüzüme **bakar bakmaz**, “Geçmiş olsun abla.” demez mi?

• **iner inmez (376-32)**

Taksiden **iner inmez** benim eve doğru koştuğumu görünce şoför içinden muhakkak “Bu kızın çok çışı gelmiş.” demiştir.

6.2.3.1. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü İsim-Fiil Eki Alan İkilemeler

• gezip görmesine (63-14)

Bu nedenle arada bir, bunu biraz da olsa anlayabilecek kişilerin, daha çok kızların **gezip görmesine** izin veriyor, duydukları hayranlık için için hoşuma gidiyor ama başka türlü bir ilişki kurulamadan kızlar sergiden ayrılıyordu.

• bağırıp çağırmaya (113-15)

Müdür her vesileyle başkalarına **bağırıp çağırmaya** başladı.

Diğer örnek için bk. (162-17)

• vurup kırmaya (158-23)

Baştan önem vermemiş ama Emine **vurup kırmaya** başlayınca bize gönderdi.

• gezip tozmama (185-20)

Pek yakın arkadaşım yoktu, hem dersler çok ağırdı hem de annem onlarla **gezip tozmama** izin vermezdi.

• gelip gitmek (255-13)

O zamanlar uçakla **gelip gitmek** gibi bir lüksümüz yoktu.

• yatıp kalkmak (310-23)

Öyle her istedikleri saatte **yatıp kalkmak** yok. Belli bir saatte yatıyor ve aynı saatte kalkıyoruz.

• oturup kalkmaktan (342-19)

Ben de gitmiyorum, hem onlarla **oturup kalkmaktan** zevk almıyorum hem de ben gidersem, onlar da gelir.

• gezip tozmaya (347-34)

Onunla **gezip tozmaya** başladık, okulu iyice astım.

6.2.3.2. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Sıfat-Fiil Eki Alan İkilemeler

• gelip gitmez (21-27)

Yok galiba, bizim eve kimse **gelip gitmez**. Annesi izin vermez eve arkadaş getirmesine.

• sararıp solan (27-24)

Kemal ise giderek **sararıp solan**, içine kapanan, bakımsız, moralsiz ve tüm çekiciliğini kaybeden eşine nasıl davranacağını bilemiyor, ona ev işlerinde ve bebek bakmada yardımcı olmak dışında, elinden başka bir şey gelmiyormuş.

• biri girip biri çıkmış (56-4)

Bütün gün odama insanların **biri girip biri çıkmış**.

- **kızıp kızmayacağı (82-6)**

Bankadaki işlerini, müdürün **kızıp kızmayacağım** düşünüyor.

- **vurup kırana (158-25)**

Vurup kırana kadar aldırmamış ha.

- **girip çıkan (310-11)**

Çok **girip çıkan** var haklısınız.

- **ayılp bayılan (349-2)**

Sürekli **ayılp bayılan**, ağlayan, sıkılan bir orospu kimsenin işine yaramaz.

6.2.3.3. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler

- **gidip gelir (89-28)**

Hatice buraya yıllardır **gidip gelir**.

6.2.3.4. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Gelecek Zaman Eki Alan İkilemeler

- **sürüp gidecek (187-16)**

Yani bu ilişki hiç bitmeden ölene kadar **sürüp gidecek**.

6.2.3.5. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Şimdiki Zaman Eki Alan İkilemeler

- **bağırıp duruyor (15-23)**

Sarışın, soluk yüzlü, ince, zarif bir kız salonun tam ortasında ellerini kollarını sallayarak **bağırıp duruyor**.

- **gidip geliyor (168-29)**

Çocukları çok çalışkan ve okulda çok başarılı ise, öğretmenlerin hiçbir şikâyetleri yoksa çocuk hiç sorun çıkarmadan sadece okuluna **gidip geliyor**, TV bile seyretmeden...

Diğer örnekler için bk. (184-1)

- **silip süpürüyor (309-35)**

Her sabah erkenden kalkıp bütün evi **silip süpürüyor**.

Diğer örnekler için bk. (309-38)

6.2.3.6. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler

- **sürüp gitti (348-30)**

Bir zaman bu böylece **sürüp gitti**.

- **uçup gitti (352-1)**

Ömrümüzden bir yıl daha **uçup gitti**.

- **düşüp kalktılar (164-14)**

Hâlbuki onlar kim bilir kaç kez **düşüp kalktılar**.

6.2.3.7. İlk Sözcüğü Zarf-Fiil İkinci Sözcüğü Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler

- **arayıp sormamış (161-30)**

“Alın bunu ne yaparsanız yapın” demiş ve bir daha asla **arayıp sormamış**.

6.2.4. Çekimli Fiil Şeklinde Olan İkilemeler

6.2.4.1. Her İki Sözcüğü Geniş Zaman Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde –r, -Ar, -Ir ekleriyle sağlanan bu zaman, adında da anlaşılacağı üzere geçmişten geleceğe uzanan geniş zaman dilimindeki oluş ve kılışları belirtmektedir (Korkmaz, 2014: 569). Çalışmada 7 ikileme geniş zaman ekleri üzerine kurulmuştur.

- **sabah gider akşam gelir (21-34)**

Okuldan mezun olunca bu işe girdi. **Sabah gider, akşam gelir**, Sonra da odasına çekilirdi.

- **gezer dururlar (71-35)**

Bütün bunların sonunda yarattıkları hastalıklı hayal dünyasının içinde yıllarca **gezer dururlar**.

- **korur kollar (87-28)**

Tanrı yarattığını sever, onu **korur kollar** ve hoş görür.

- **gelir giderim (98-29)**

Yıllardır **gelir giderim** buraya, hiç değişmedin.

- **gezer tozar (280-39)**

Bazen aylarca evden dışarı çıkmaz, çalışmaz, yemez, içmez, konuşmaz, sabahlara kadar uyumaz, evin içinde dolaşır durur; bazen de aylarca eve girmez, **gezer tozar**, ne kadar paramız varsa hepsini harcar, hatta borçlanır...

- **yedirir içirir (320-5)**

Neden olacak, böyle gelini kim sevmez ki. **Yedirir içirir** ve çok hürmet ederim onlara. Bu konuda da aşırıya kaçır mısın?

- **biri girer biri çıkar (367-18)**

Sabah on birde girdiğim o odadan, akşam geç saatlere kadar çıkamam. İnsanların **biri girer biri çıkar**.

6.2.4.2. Her İki Sözcüğü Şimdiki Zaman Eki Alan İkilemeler

Türkiye Türkçesinde –yor ekiyle karşılanan bu ek incelenen eserde 1 örnekte karşımıza çıkmaktadır.

- **seviyor sayıyor (364-23)**

Şimdi eğer hastalarım beni **seviyor sayıyor** ve güveniyorsa, hiç konuşmayan bile benimle saatlerce en gizli sırlarım paylaşabiliyorsa, bunda onun payı çoktur.

6.2.4.3. Her İki Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler

Belirli geçmiş zaman olarak da bilinen ve Türkiye Türkçesinde -DI / -DU ekleriyle karşılanan bu ek, fiillerdeki oluş ve kılışların söylendiği andan daha önce tamamlandığını, bittiğini ifade eder (Korkmaz, 2014: 527). Çalışmada her iki sözcüğü de bilinen geçmiş zaman eki alan 5, ilk sözcüğü bilinen geçmiş zaman eki ikinci sözcüğü zarf-fiil eki alan 3 olmak üzere toplamda 8 örneğine rastlanılmıştır.

- **sürdü gitti (32-37)**

Komşular gidince yatağa zor attık kendimizi, yine çılgın gibi sevişmeye başladık. Ve bu hep böyle **sürdü gitti**.

- **oldu bitti (211-2)**

Evlenir misin diye bana soran olmadı ki; beni akrabadan biriyle beni evlendirdiler, **oldubitti**.

- **geldi gitti (239-20)**

Hiç, hastaneye **geldi gitti**, doktorlarla görüştü. İkimize de en iyi şekilde bakılmasını sağladı ama bir gün bile bana o gün ne olduğunu sormadı.

- **gitti geldi (270-17)**

Oraya çok **gitti geldi** ama ameliyatına bir türlü izin çıkmadı. Sürekli biraz daha zaman istiyorlardı.

- **yemedi içmedi (284-26)**

Bu olaydan sonra Mehmet aylarca konuşmadı, **yemedi içmedi** ve günlerce ağladı. Altı ay kadar sonra biraz toparlandı ve hemen askere gitti.

6.2.4.4. İlk Sözcüğü Bilinen Geçmiş Zaman İkinci Sözcüğü Zarf-Fiil Eki Alan İkilemeler

- **bildi bileli (269-38)**

Annesinden kız doğmuş ama kendini **bildi bileli** erkek gibi hissediyordu, hatta çok sevdiği bir de kız arkadaşı vardı, ona âşıktı.

- **bildim bileli (273-1)**

Benim hayatımın rezil olduğu bir gerçek ama ben kendimi **bildim bileli** hiç kız gibi hissetmedim ki.

- **bildik bileli (283-36)**

Babam biz **bildik bileli** hastaydı, ruh hastası.

6.2.4.5. Her İki Sözcüğü Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki Alan İkilemeler

Belirsiz geçmiş zaman olarak da bilinen ve Türkiye Türkçesinde -mİş / -mUş ekleriyle karşılanan bu ek, fiillerdeki oluş ve kılışların söylendiği andan daha önce tamamlandığını ancak söylenin bunu bilmediğini, başkasından duyduğunu, öğrendiğini bildirir (Korkmaz, 2014: 540). Çalışmada 2 örneği mevcuttur.

- **canlanmış dirilmiş (29-31)**

Canlanmış dirilmiş, yüzüme renk gelmiş, yeniden giyinmeye kuşanmaya kendime bakmaya başlamıştım.

- **sevmiş sevilmişsin (221-1)**

Bak kısa da sürse **sevmiş sevilmişsin**.

6.2.4.6. Her İki Sözcüğü Emir Kipi Almış İkilemeler

Türkiye Türkçesinde özel bir ek karşılığı bulunmayan emir kipi sadece şekil eki olarak karşımıza çıkar ve zaman ifade etmezler (Ergin, 2009: 301).

Çalışmada, emir kipinde 2 ikileme tespit edilmiştir.

- **gezsın görsün (61-11)**

Bense içimdeki, birbirinden değeri eserlerin bulunduğu bu sergiyi birileri **gezsın görsün** istiyordum.

- **yişin için (203-19)**

İstediğinizi **yişin için** ancak, alkol yok.

SONUÇ

Bu çalışmada, ilk baskısı Ağustos 2004'te yapılan ve içerisindeki “Çöp Apartman” isimli hikâyesi TRT 1’de 71 bölümlük bir dizi film olan Masumlar Apartmanı’na uyarlanan “Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden” adlı eserinde geçen ikilemeler ele alınmıştır. Yazar ve psikiyatrist olan Gülseren Budayıcıoğlu’nun ilk eseri olan bu yapıtta 16 farklı hikâye yer almaktadır. Değişik nedenlerle kendisine başvuran hastalarının başından geçenleri belirli bir olay örgüsüyle akıcı bir şekilde ele alan Budayıcıoğlu, günümüz toplumunda yetişen bireyleri ve onların iç dünyalarını çarpıcı bir şekilde okurlarla buluşturmuştur. Söz konusu çalışmada eserde geçen ikilemeler yapı, anlam, göre, köken ve aldıkları ekler bakımından tasnif edilmiştir.

Çalışma, “Giriş”, “İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Yapısı”, “İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkileri”, “Farklı Oluşumlu İkilemeler”, “Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler”, “Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler”, “İşletme Eki Almış İkilemeler” ve “Sonuç” olmak üzere sekiz bölümden oluşmaktadır.

İkilemeler; ses, yapı, anlamla ilgili birtakım kurallara bağlı kalınarak kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşmuş dil birlikleridir. Biz de bu çalışmada bu kuralları göz önünde tutarak ikileme konusunu olabildiğince değişik yönleriyle ele alarak incelemeye çalıştık.

İkilemeler cümle içerisinde her ne kadar abartma, yaklaşma, birliktelik, belirsizlik, acıma, kesinlik, devamlılık gibi anlamlar a gelecek şekilde kullanılsa da onların temel görevi, anlamı güçlendirmek, pekiştirmek ve canlı tutmaktır. Bu açıdan bakıldığında Türkçenin ikilemeler konusunda dünyanın zengin dillerinden birisi olduğu görülecektir.

Çalışmada ilk olarak *Giriş* bölümünde; ikileme için yapılan tanımlardan, araştırmacıların ikileme için kullandıkları terimlerden, ikilemelerin özelliklerinden ve öneminden, ülkemizde ikilemeler üzerine yapılan çalışmalardan, Gülseren Budayıcıoğlu’nun hayatı ve eserlerinden ve son olarak çalışmaya konu olan “Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden” isimli eserinden bahsedilmiştir.

Metinde tarama sonucu toplam 354 ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemeler her bölümde bölümün kriterine göre incelenip değerlendirilmiştir.

İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Yapısı bölümünde ikilemeleri oluşturan sözcüklerin yapısı incelenmiştir. Bu bölüm, basit sözcüklerden oluşan ikilemeler ve türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki ana başlıkta ele alınmıştır. Yapı bakımından en çok örneğe sahip ikilemeler, basit sözcüklerden oluşan ikilemelerdir. Basit sözcüklerle oluşturulan ikilemelerin türemiş sözcüklerle oluşturulan ikilemelere göre fazla olması, ikilemelerin oluşumunda basit sözcüklerin önemini göstermektedir. Eserde basit sözcüklerle kurulmuş 219 ikileme, türemiş sözcüklerle kurulmuş 135 ikileme örneği mevcuttur. Türemiş sözcüklerle oluşan ikilemeler de kendi içerisinde her iki sözcüğü de yapım eki almış ikilemeler ve sadece bir kelimesi yapım eki almış ikilemeler olmak üzere sınıflandırılarak incelenmiştir. Türemiş sözcüklerden oluşan ikilemelerden hareketle hangi yapım eklerinin kullanıldığını tespit etmeye çalıştık. +II, +IU, +sIz, +sUz, +IIk gibi isimden isim yapan yapım ekleriyle -Ik, -kIn, -gI gibi fiilden isim yapım eklerinin ikileme oluşturma konusunda elverişli olduğu görülmektedir. –Ar ...–mAz... ve -A...-A...zarf-fiil ekleri de eserde ikileme türetmede sıkça kullanılan eklerdendir.

Temel amacı anlamı kuvvetlendirmek, pekiştirmek olan ikilemeleri oluşturan sözcükler anlamsal olarak birbirine bağlıdır. Bu durum çalışmada *İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkileri* bölümünde incelenmiştir. İkilemeler, bazen aynı sözcüğün tekrarı, bazen eş, zıt ya da yakın anlamlı sözcüklerin bir araya gelmesiyle, bazen biri anlamlı biri anlamsız, her ikisi de anlamsız veya biri olumlu biri olumsuz sözcüklerin bir araya gelmesiyle, bazen birbirini tamamlayan sözcüklerin bir araya gelmesiyle, bazen de yansıma sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşur. Anlam ilişkileri yönünden tespit edilen 354 ikilemeden 112 tanesi aynı sözcüğün tekrarıyla, 18 tanesi eş anlamlı sözcüklerin bir araya gelmesiyle, 49 tanesi zıt anlamlı sözcüklerin bir araya gelmesiyle, 79 tanesi yakın anlamlı sözcüklerin bir araya gelmesiyle, 7 tanesi her ikisi de anlamsız sözcüklerin bir araya gelmesiyle, 13 tanesi biri anlamlı biri anlamsız sözcüklerin bir araya gelmesiyle, 12 tanesi biri olumlu biri olumsuz sözcüklerin bir araya gelmesiyle, 45 tanesi birbirini tamamlayan sözcüklerin bir araya gelmesiyle ve 19 tanesi de yansıma sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Görüldüğü üzere anlam açısından eserde

en yaygın kullanılan ikileme çeşidi aynı sözcüğün art arda tekrarlanmasıyla oluşmuş ikilemelerdir.

Farklı oluşumlu ikilemeler; bağlaçlı ikilemeler, sorulu ikilemeler, ikileme etkisiyle üçlemeler ve sayı adlarıyla kurulmuş olan ikilemelerdir. Bağlaçlı ikilemeler, ikilemeyi oluşturan sözcüklerin arasına “ne... ne...”, “ve”, “ile”, “ya... ya...”, “hem... hem...” gibi bağlaçların girmesiyle oluşturulur. Eserde bu ikilemeler için 12 örnek saptanmıştır. Sorulu ikilemelerde ikilemeyi oluşturan sözcükle arasına “mı” soru eki ve ünlü uyumuna değişimleri girer. Bu tür ikilemelerde amaç soru sorup cevap beklemekten ziyade anlamın belirginleşmesidir. Eserde 6 ikileme bu şekildedir. İkileme etkisiyle üçlemeler konusunda Hatiboğlu, ikilemelerin bir kısmını üçlemelerin oluşturduğunu ifade etmiştir. Tuna, Türkçede sadece ikilemelerin değil üçlemelerin hatta dörtlemelerin varlığından bahsetmiştir. İkileme etkisiyle üçlemeler aynı sözcüğün üç kez yinelenmesiyle veya aynı kök veya gövdeden kurulu bir ikilemeyle aynı kök veya gövdenin eylem biçiminin bir arada kullanılması yoluyla oluşur. Eserde de ikileme etkisiyle üçleme örneğine uygun 2 ikileme tespit edilmiştir. Farklı oluşumlu ikilemelerden bir diğeri sayı adlarıyla kurulan ikilemelerdir. Metinde 5 örneğine tespit edilen bu ikilemelerde, araya bazen bir sözcük girebildiği gibi (bir deri bir kemik vb.) bazen de sadece sayı adlarıyla (bir bir gibi) kurulabilir.

Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler bölümünde ikilemeleri oluşturan sözcüklerin kökenleri üzerinde durulmuştur. Türkçe Sözlük esasa alınarak yabancı kökenli sözcükler tespit edilmiştir. Yabancı sözcüklerle kurulan ikilemelerde en çok Arapça ve daha sonra da Farsçadan alınan sözcüklerle ikileme oluşturulduğu görülmektedir. Çalışmada Arapçadan alıntı sözcüklerle oluşmuş 28, İlk sözcüğü Arapça ikinci sözcüğü Türkçe olan 7, ilk sözcüğü Türkçe ikinci sözcüğü Arapça olan 9, Farsçadan alıntı sözcüklerle oluşmuş 4, İlk sözcüğü Farsça ikinci sözcüğü Türkçe olan 12, ilk sözcüğü Türkçe ikinci sözcüğü Farsça olan 9, İlk sözcüğü Arapça ikinci sözcüğü Farsça olan 1, ilk sözcüğü Farsça ikinci sözcüğü Arapça olan 1, Moğolcadan alıntı sözcüklerle oluşmuş 1, Fransızcadan alıntı sözcüklerle oluşmuş 1, İlk sözcüğü İtalyanca ikinci sözcüğü Türkçe olan 1 ve ilk sözcüğü İtalyanca ikinci sözcüğü Arapça olan 1 olmak üzere toplam 75 ikilemenin yabancı sözcüklerle oluştuğu tespit edilmiştir. Tespit edilen 300 küsur ikileme içerisinde 75 ikilemede yabancı sözcük kullanılması yazarın

Türkçeye verdiği önemi, dilinin saf olduğunu ve Türkçenin ikileme oluşturma konusunda zengin bir dil olduğunu göstermektedir.

Bir kelimenin türü cümle içerisindeki görevine göre şekillenir ve belirlenir. Yani bir kelimenin türünü anlayabilmemiz için cümle içerisindeki kullanımına bakmamız gerekir. İkilemeler cümlede isim, sıfat, zarf, zamir, ünlem gibi görevler üstlenebilir. Bu bakımdan cümle içerisindeki görevlerine göre ikilemeleri; isim yapan ikilemeler, sıfat yapan ikilemeler, zarf yapan ikilemeler, zamir yapan ikilemeler ve ünlem yapan ikilemeler olmak üzere beş ana başlıkta inceledik. İnceleme sonucu 118 ikilemenin cümlede isim, 29 ikilemenin sıfat, 138 ikilemenin zarf, 7 ikilemenin zamir ve 4 ikilemenin de ünlem görevinde kullanıldığını tespit ettik. Eserde yer alan ikilemeler cümle içerisinde en çok zarf görevinde kullanılmıştır. İsim-fiil eklerinden birini alarak cümlede isim, sıfat-fiil eklerinden birini alarak cümlede sıfat ve zarf-fiil eklerinden birini alarak cümlede zarf görevinde kullanılan ikileme örnekleri de eserde mevcuttur. 118 isim görevinde kullanılan ikilemeden 5'i isim-fiil eki alarak isim, 29 sıfat görevinde kullanılan ikilemeden 6'sı sıfat-fiil eki alarak sıfat ve 138 zarf görevinde kullanılan ikilemeden 31'i zarf-fiil eki alarak zarf görevi üstlenmiştir.

İkilemeler tek başlarına kullanılabildikleri gibi çeşitli işletme ekleri alarak da kullanılabilen dil yapılarıdır. Çalışmanın *İşletme Eki Almış İkilemeler* bölümünde ikilemeler isim işletme eki almış ikilemeler ve fiil işletme eki almış ikilemeler olarak iki ana başlıkta incelenmiştir. Eserde isim işletme eki almış 83, fiil işletme eki almış 94 ikileme örneği tespit edilmiştir. İsim işletme eki almış ikilemeler; iyelik eki, yönelme hâl eki, bulunma hâl eki, belirtme hâl eki, ayrılma hâl eki, vasıta eki, çoklu eki ve tamlayan eki almış ikilemeler olmak üzere sekiz gruba ayrılmıştır. Bu gruplar içerisinde en çok ikileme örneği, metinde 32 örneği bulunan iyilik eki almış ikilemelerde görülmektedir. Yönelme hâl eki almış ikileme sayısı 21, bulunma hâl eki almış ikileme sayısı 2, belirtme hâl eki almış ikileme sayısı 7, ayrılma hâl eki almış ikileme sayısı 7, vasıta eki almış ikileme sayısı 4, çokluk eki almış ikileme sayısı 8 ve tamlayan eki almış ikileme sayısı 2'dir. Bu verilere hem iyelik hem belirtme, hem ayrılma hem yönelme, hem iyelik hem ayrılma gibi aynı anda birden fazla hâl eki almış ikilemelerle ilk sözcüğü eksiz ikinci sözcüğü yönelme (ayrılma, belirtme gibi) hâl eki almış ikilemeler de dâhildir. Burada ikileme ilk hangi hâl ekini almışsa ona göre sınıflandırılmıştır. Örneğin *sağıcı solumu* ikilemesi ilk önce iyelik eki aldığı için

iyelik eki alan ikilemeler grubuna dâhil edilmiştir.

Fiil işletme eki almış ikilemeler de kendi içerisinde her iki sözcüğü de isim-fiil eki alan ikilemeler, her iki sözcüğü de sıfat-fiil eki alan ikilemeler, her iki sözcüğü de zarf-fiil eki alan ikilemeler ve çekimli fiil şeklinde olan ikilemeler olmak üzere sınıflandırılmıştır. Bu yapılar içerisinde en çok ikileme örneği, zarf-fiil eki almış ikilemelerdir. Zarf-fiil eki olarak en çok “a... a...” zarf-fiil eki kullanılmıştır. Çalışmada isim-fiil eki almış 7, sıfat-fiil eki almış 10, zarf-fiil eki almış 57 ve çekimli fiil eki almış 20 ikileme yer almaktadır.

Yukarıda açıklanan veriler, çalışmada elde edilen saptamalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu veriler, ikileme konusundaki farklı görüşlere bir yenisini daha ekleyecektir. Çalışmanın Türk diline katkı sağlaması, eksik ve kusurların mazur görülmesi dileğiyle...

KAYNAKÇA

- Ağakay, M. A., (1954). *Türkçede Kelime Koşmaları*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 97-104.
- Aksan, D., (1974). *Eş Anlamlılık Sorunu ve Türk Yazı Dilinin Saptanmasında Eş Anlamlılardan Yararlanma*. Türkoloji Dergisi, Ankara Üniversitesi. 6(1): 1-14.
- Aksan, D., (1998). *Türkçenin Gücü*. Bilgi Yayınları, Ankara.
- Aksan, D., (2004). *Türkçenin Söz Varlığı*. Engin Yayınevi, Ankara.
- Alkaya, E., (2008). *Orta ve Doğu Karadeniz Ağzlarında Görülen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme*. Turkish Studies. 3(3): 37-76.
- Banguoğlu, T., (2011). *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bayraktar, S., (2004). *Türk Dilinde İkilemelerin Yapı-Görev-Anlam Özellikleri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 220.
- Bilgegil, M. K., (2014). *Türkçe Dilbilgisi*, Salkımsöğüt Yayınları, Rize.
- Bozkurt, H., (2013). *Türkmen Türkçesinde İkilemeler*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 219.
- Budayıcıoğlu, G., (2021). *Madalyonun İçi: Bir Psikiyatristin Not Defterinden*. (43. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ceylan, N., (2009). *Gazi Zahüriddin Muhammed Bâbur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana. 494.
- Çağatay, S., (1978). *Uygurcada Hendiadyoinler*. Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler (pp. 29-66). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Çekiç, T., (2021). *Sabahattin Ali'nin Romanlarında İkilemeler*. Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa. 135.
- Çeşmeci Örek, Ö., (2019). *Orhan Pamuk'un Romanlarında İkilemeler*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa. 319.

- Çiftçi, M., (2021). *Manas Destanında İkilemeler*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ. 188.
- Çürük, Y., (2009). *Atilla İlhan'ın Kurtlar Sofrası Adlı Romanında Geçen İkilemeler*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana. 418.
- Delice, H. İ., (2007). *Türkçe Sözdizimi*. Kitabevi, İstanbul.
- Dilek-Güner, F. (2004). *Altay Türkçesinde İkilemeler*. Bilig. (28), 83-100.
- Dolaman, D., (2019). *Fahri Erdiñç ve Romanlarında İkilemeler*. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Manisa. 367.
- Durgut, H., (2004). *Türkiye Türkçesinde İkilemelerde Kalan Arkaik Kelimeler*. V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı I. (20-26 Eylül): 805-814.
- Emre, A.C., (1946). *Türk Dilbilgisi*. Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.
- Ergin, M., (2009). *Dil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ergin, M., (1990). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. Bayrak Basımevi, İstanbul.
- Gencan, T.N., (1979). *Dilbilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Güneş, S., (1999). *Türk Dili Bilgisi*. Zeugma Yayınları, İzmir.
- Hatipoğlu, V., (1981). *Türk Dilinde İkileme*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Hengirmen, M., (2002). *Türkçe Dilbilgisi*. Engin Yayınları, Ankara.
- Karaağaç, G., (2000). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karahan, L., (1999). *Türkçede Söz Dizimi –Cümle Tahlilleri–*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Karahan, L., (2010). *Türkçede Söz Dizimi*. Akçağ Yayınevi, Ankara.
- Kartal, A., (2010). *Şiraz'dan İstanbul'a* Kurtuba Kitap, İstanbul.
- Korkmaz, Z., (2014). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Korkutan, K., (2016). *Kemal Tahir'in Romanlarındaki İkilemelerin Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay. 415.
- Köprülü, F., (1942). *Yeni Fariside Türkçe Unsurlar*. Türkiyat Mecmuası 7-8, 1-6.
- Naskali, E. G., (1997). *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

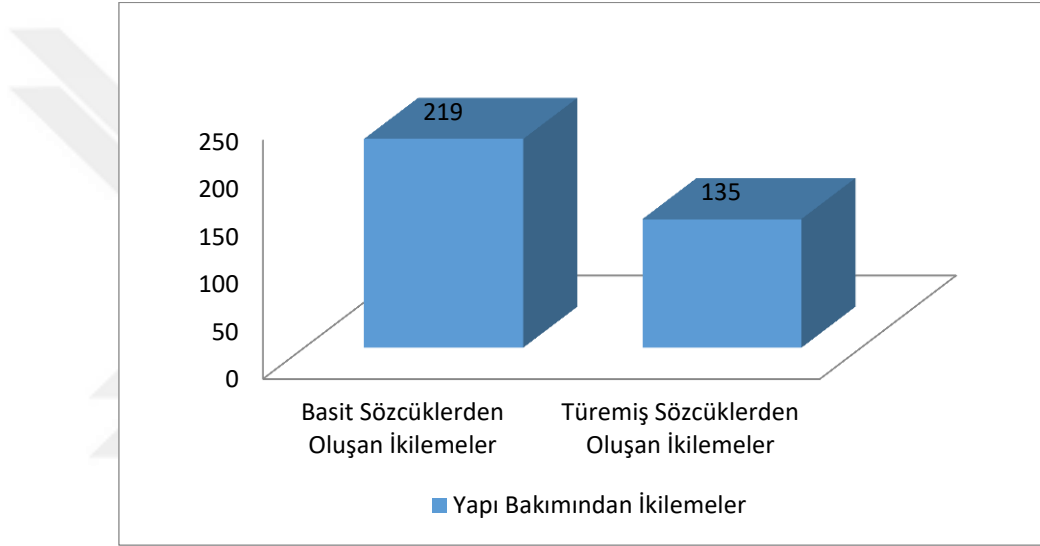
- Sarı, İ., (2013). *Dil Etkileşimi Bağlamında Ses-Anlam Eşlemesi ve Türkçedeki Örnekleri*. Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi. 1-27.
- Sivri, Ö., (2020). *Türkiye Türkçesi Ağzlarında İkilemeler*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 607.
- Suçin, M. H., (2006). *Türkçe ve Arapça İkilemelerde Sözcük Dizilişi ve Ses Benzeşmesi*. Ekev Akademi Dergisi. 28: 281-294.
- Tekin, Ş., (2001). *İstikakının Köşesi*. Simurg Yayınları, İstanbul.
- Telli, B., (2017). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağzlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme*. Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi. 6: 133-149.
- Tuna, O.N., (1948), *Türkçede Tekrarlar*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 3, 429-447.
- Tuna, O.N., (1986). *Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi*. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten. 1982-1983: 163-228.
- Tunca, H., (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde İkilemeler*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun. 192.
- Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, 1165.
- Vardar, B., (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul.
- Zülfikar, H., (1995). *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

EKLER

Tablo 1.Yapı Bakımından İkilemeler

Yapı Bakımından İkilemeler	İkileme Sayısı
Basit Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	219
Türemiş Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	135

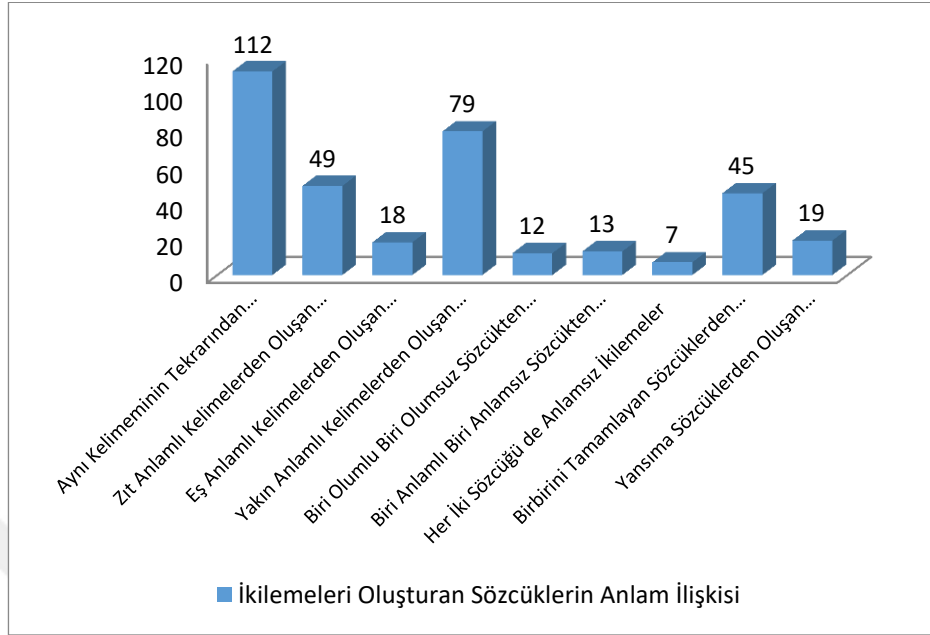
Grafik 1. Yapı Bakımından İkilemeler

Tablo 2. İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkisi

İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkisi	İkileme Sayısı
Aynı Kelimenin Tekrarından Oluşan İkilemeler	112
Zıt Anamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler	49
Eş Anamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler	18
Yakın Anamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler	79
Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcükten Oluşan İkilemeler	12
Biri Anamlı Biri Anlamsız Sözcükten Oluşan İkilemeler	13
Her İki Sözcüğü de Anlamsız İkilemeler	7
Birbirini Tamamlayan Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	45
Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	19

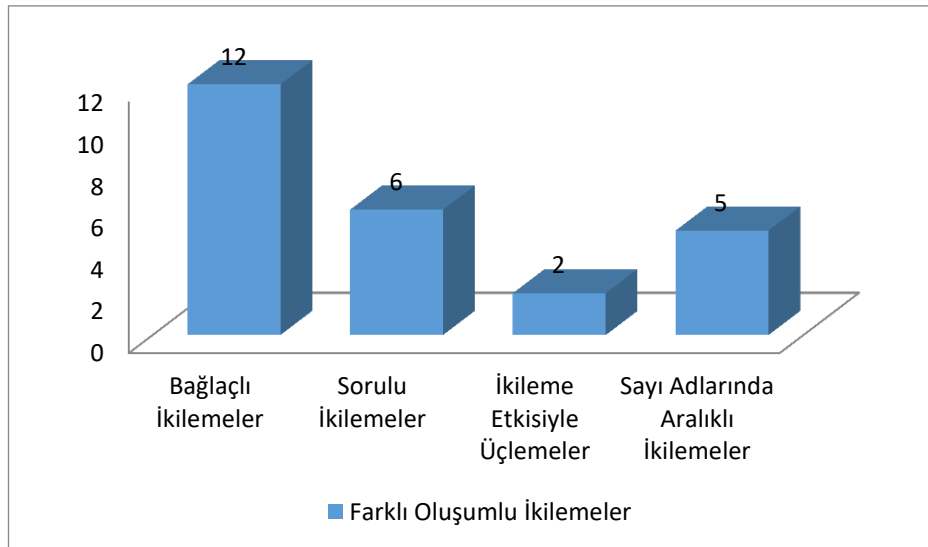
Grafik 2. İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Anlam İlişkisi

Tablo 3. Farklı Oluşumlu İkilemeler

Farklı Oluşumlu İkilemeler	İkileme Sayısı
Bağlaçlı İkilemeler	12
Sorulu İkilemeler	6
İkileme Etkisiyle Üçlemeler	2
Sayı Adlarında Aralıklı İkilemeler	5

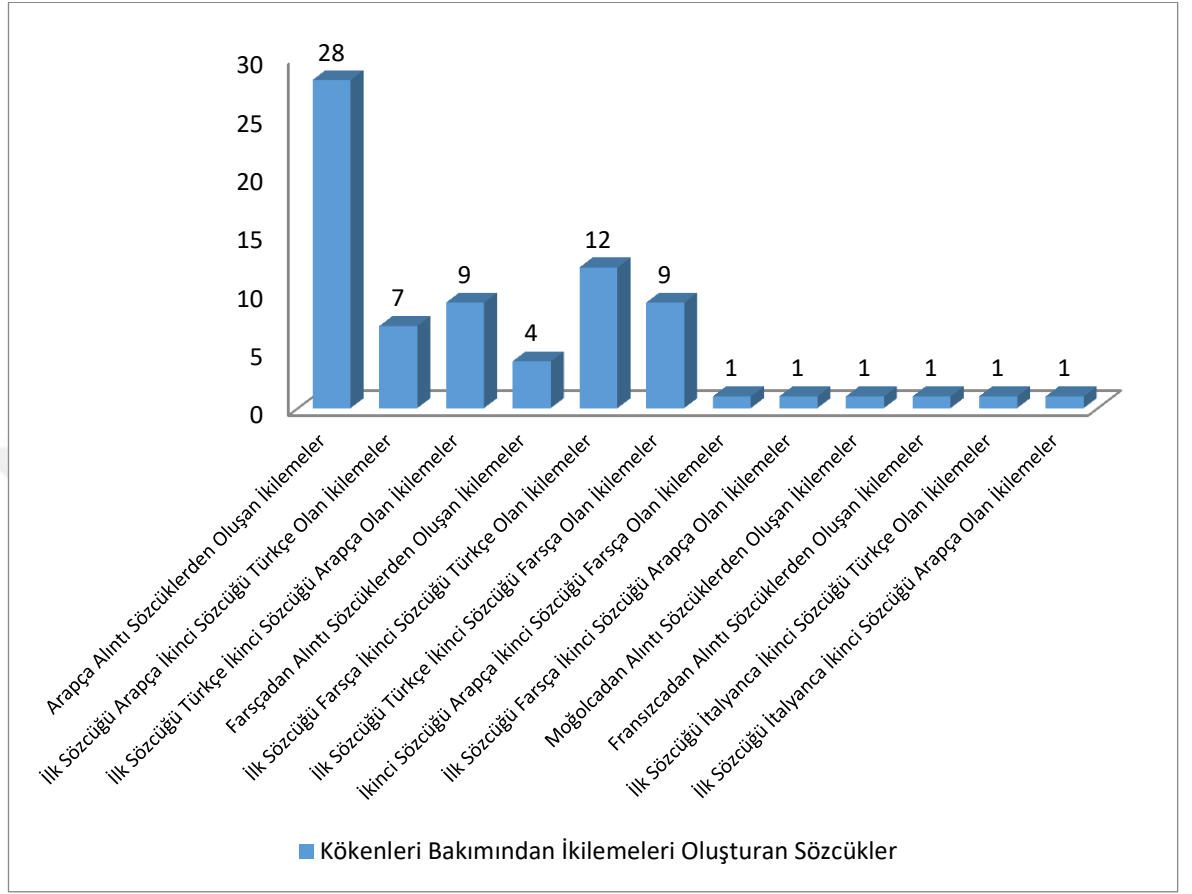
Grafik 3. Farklı Oluşumlu İkilemeler

Tablo 4. Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler

Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler	İkileme Sayısı
Arapça Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	28
İlk Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler	7
İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler	9
Farsçadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	4
İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler	12
İlk Sözcüğü Türkçe İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler	9
İkinci Sözcüğü Arapça İkinci Sözcüğü Farsça Olan İkilemeler	1
İlk Sözcüğü Farsça İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler	1
Moğolcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	1
Fransızcadan Alıntı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	1
İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Türkçe Olan İkilemeler	1
İlk Sözcüğü İtalyanca İkinci Sözcüğü Arapça Olan İkilemeler	1

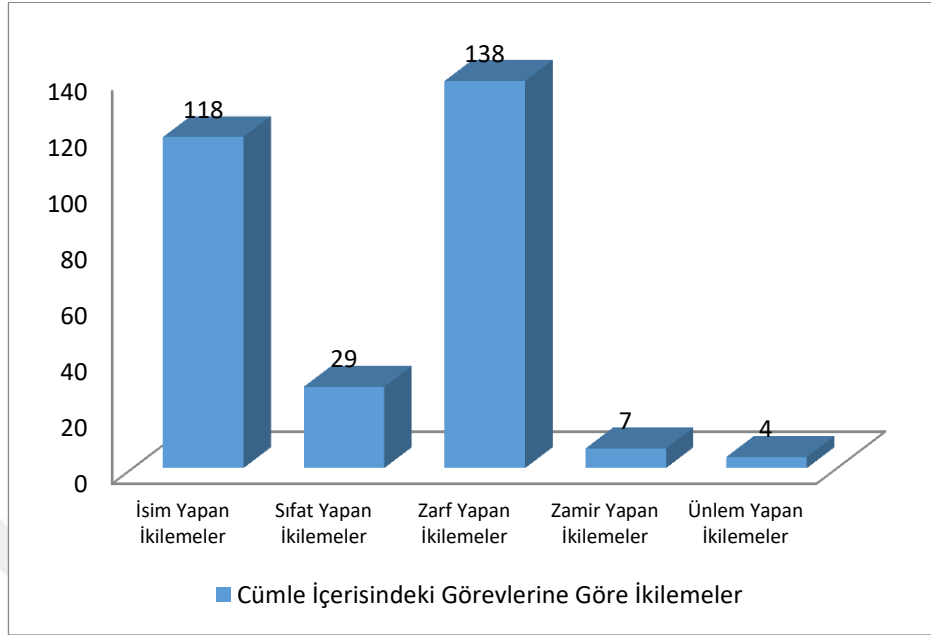
Grafik 4. Kökenleri Bakımından İkilemeleri Oluşturan Sözcükler

Tablo 5. Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler

Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler	İkileme Sayısı
İsim Yapan İkilemeler	118
Sıfat Yapan İkilemeler	29
Zarf Yapan İkilemeler	138
Zamir Yapan İkilemeler	7
Ünlem Yapan İkilemeler	4

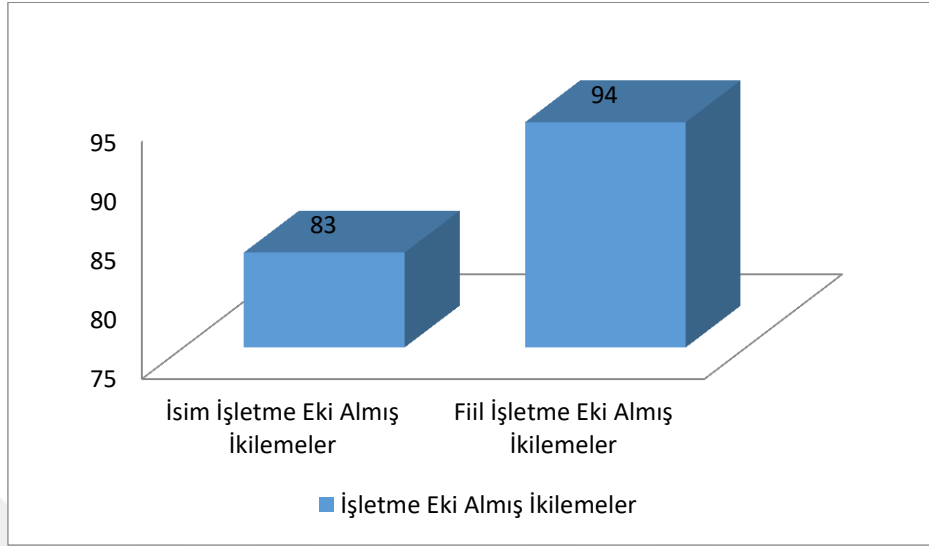
Grafik 5. Cümle İçerisindeki Görevlerine Göre İkilemeler

Tablo 6. İşletme Eki Almış İkilemeler

İşletme Eki Almış İkilemeler			
İsim İşletme Eki Almış İkilemeler		Fiil İşletme Eki Almış İkilemeler	
Aldığı Ek	İkileme Sayısı	Aldığı Ek	İkileme Sayısı
İyelik Eki	32	İsim-Fiil Eki	7
Yönelme Eki	21	Sıfat-Fiil Eki	10
Bulunma Eki	2	Zarf-Fiil Eki	57
Belirtme Eki	7	Çekimli Fiil	20
Vasıta Eki	4		
Ayrılma Eki	7		
Çokluk Eki	8		
Tamlayan Eki	2		

Grafik 6. İşletme Eki Almış İkilemeler

Tablo 7. İkilemelerin Eserdeki Öykülere Göre Dağılımı

Öykünün Adı	İkileme Sayısı
Cinini Çıkardım	108
Çöp Apartman	139
Binbir Gece Masalı	107
Panik	68
İnternette Aşk Başkadır	42
Çanlar Kimin İçin Çalıyor?	40
Kelebeğin Ömrü	32
Tanrım ve Ben	8
Estağfurullah	37
Suç ve Ceza	33
Ölümle Dans	22
Aç Milyarder	8
Tahtını Çaldıran Adam	27
Sapık mıyım Ben?	36
Kırık Hayatlar	34
Kader Kurbanları	31